

พิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมุ่งหวัง

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Ban Namkhem Tsunami Museum in Phangnga province, Thailand : The Policy Process
and A Proposal for Aspirations as Museum Governance

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration

Department of Public Administration

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2022

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการ ขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมั่งหวัง
โดย	นายกฤตพัฒน์ ชื่นตระกูล
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรมา นิติเกษตรสุนทร)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กฤตพัฒน์ ชื่นตระกูล : พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อน
นโยบายไปสู่ความมุ่งหวัง. (Ban Namkhem Tsunami Museum in Phangnga province,
Thailand : The Policy Process and A Proposal for Aspirations as Museum Governance)
อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

สารนิพนธ์เล่มนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนนโยบายของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม
จังหวัดพังงา ที่จัดตั้งขึ้นโดยกระทรวงวัฒนธรรม ในวาระพิเศษเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานของเหตุการณ์สึนามิ ในปี
2547 นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน เพื่อทราบถึงกระบวนการนโยบายตลอดจนอุปสรรคที่ส่งผลต่อนโยบาย และ
พิจารณาแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ทำหน้าที่ใน
การให้บริการสาธารณะแก่สังคมในอนาคตต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ภาวะผู้นำของ
บุคคลมีความสัมพันธ์กับกระบวนการนโยบาย ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้นโยบายสู่วาระทาง
สังคม และกำหนดนโยบายในการนำไปปฏิบัติผ่านโครงสร้างหน่วยงานราชการ ซึ่งจำเป็นที่ฝ่ายบริหารและฝ่าย
ข้าราชการประจำต้องประสานความร่วมมือกัน สำหรับในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้
การนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะเป็นลำดับขั้นจากบนลงล่าง จำเป็นต้องให้อำนาจการใช้ดุลยพินิจแก่
ผู้ปฏิบัติงานจริงในลักษณะแบบล่างขึ้นบน นอกจากนี้การติดต่อเป็นการส่วนตัว รวมถึงการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนจะส่งผลช่วยให้นโยบายบรรลุวัตถุประสงค์ นอกจากนี้การคำนึงถึงความเป็นไปได้ทางการเมือง และ
การปรับเปลี่ยนนโยบายให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย จะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องของนโยบายแม้จะเผชิญ
อุปสรรคด้านมาตรการของนโยบายและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

สำหรับแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ต่อไป จะต้องประสาน
ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการผลักดันพิพิธภัณฑสถานให้เป็นส่วนหนึ่งของวาระทางสังคม และสร้างกลไกระบบ
การบริหารที่เอื้อต่อการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถานแบบประชาสังคมในรูปแบบองค์กรไม่แสวงผลกำไร เพื่อให้สามารถ
ดำเนินงานได้ตามภารกิจและเป้าหมายที่คาดหวังอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและการ
เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านการจัดกิจกรรมตามคุณค่าขององค์กรซึ่งตอบสนองต่อความต้องการที่
เปลี่ยนแปลงไป และการเชื่อมโยงเครือข่ายวิชาการในระดับนานาชาติ อันจะทำให้พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ทำหน้าที่ใน
การให้บริการสาธารณะแก่สังคมในอนาคตต่อไป

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์
ปีการศึกษา 2565

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6382002024 : MAJOR PUBLIC ADMINISTRATION

KEYWORD: Ban Namkhem Tsunami Museum, The Policy Process, Museum Governance, Museum management

Krittaphat Chuentrakul : Ban Namkhem Tsunami Museum in Phangnga province, Thailand : The Policy Process and A Proposal for Aspirations as Museum Governance. Advisor: Asst. Prof. PITCH PONGSAWAT, Ph.D.

This independent study aims to study the policy process for the Ban Nam Khem Tsunami Museum, Phang Nga Province, which was founded by the Ministry of Culture on a special occasion to serve as a memorial museum for the 2004 tsunami. The study aims to find out about the process and obstacles that can affect the policy process as well as consider various ways of museum management to produce further policy recommendations.

The study found that mobilising the Ban Nam Khem Tsunami Museum of Phang Nga Province requires a style of leadership that advocates, supports, gives guidance, as well as integrates the people's demands/concerns as an important agenda for decision-makers. The government and the civil service officials must work together to integrate and liaise between all the relevant ministries and implement policies utilising the top-down approach of the public sector. Nevertheless, policy-implementing agencies shall be given discretionary power to implement policies in a bottom-up manner. Personal contact and people's participation are key for the policy to achieve its objectives. Finally, taking into consideration the possibility of changes in politics and policies (Incrementalism) that could affect all parties involved, in advance, will benefit the smoothness and continuity of any public policy when facing policy-related obstacles and multi-dimensional political changes.

All sectors must work together to ensure that the Ban Nam Khem Tsunami Museum of Phang Nga Province becomes a public agenda to create a mechanism and a management system that facilitates the operation of the museum as a non-profit organisation (supported by the government and the public). Activities at the museum must be organised in compliance with the values of the organisation, focusing on the ever-changing societal needs while building and connecting a network of international and local academics to ensure that the museum is relevant and continues to serve society for years to come.

Field of Study: Public Administration

Student's Signature

Academic Year: 2022

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ในการบอกเล่าประวัติศาสตร์อันหนึ่ง เพื่อให้สังคมได้เรียนรู้และพัฒนาต่อยอด ด้วยสารนิพนธ์เล่มนี้มีหลายเหตุการณ์ที่เป็นกรณีศึกษาสำคัญ ไม่ใช่แค่เชิงพิพิธภัณฑสถานเท่านั้น หากแต่เป็นเชิงการบริหารจัดการภาครัฐสุดแต่จะหยิบยกประเด็นที่จะเรียนรู้ และเป็นเรื่องพิเศษที่อาจจะไม่เกิดขึ้นอีกแล้ว

วิทยาความรู้ทั้งปวงที่ปรากฏในสารนิพนธ์นี้สุดแล้วแต่จะหาประโยชน์ ล้วนเกิดจากเรี่ยวแรงกายกำลังแรงใจของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันมากมาย ขอยกคุณงามความดีทั้งปวงนี้ เป็นของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายเหล่านั้น

คุณพ่อคุณแม่ คุณลุง เป็นกำลังแรงใจสำคัญในชีวิตในการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ พบเจอประสบการณ์ และพบปะผู้คนยี่งที่ต่างๆ เป็นสิ่งมีค่าที่ทำให้เป็นตัวเราในวันนี้ ความรู้ที่หลอมรวมเป็นสารนิพนธ์เล่มนี้ได้รับการศึกษาจากคณาจารย์ในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บนพื้นฐานความรู้เดิมจากคณาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากการทำงานยี่งที่ต่างๆ ขอเอ่ยถึง รศ.ดร.ทิพย์สุดา ปทุมมานนท์ หรือครูแม่ผู้เปิดโลกปรากฏการณ์ศาสตร์เป็นที่เคารพรักของนิสิตเสมอมา โดยตลอดเวลาการเขียนสารนิพนธ์ได้เกิดความตื่นตันภายในใจถึงความช่วยเหลือด้วยความปรารถนาดีสัมผัสได้จากจากบุคคลต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ คุณวีระ วิจารณ์รัตน์ ผู้ใหญ่ที่เคารพรัก และพี่ๆ อีกหลายท่าน ผู้เป็นที่รักของน้องคนนี้ทุกท่านได้มอบความรู้อันมีค่า ช่วยต่อช่วยเติม พร้อมชี้แนะทางที่จะช่วยก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ในการทำสารนิพนธ์ ตลอดจนได้รับความเมตตาถ่ายทอดเป็นบทสัมภาษณ์ที่จะช่วยสนับสนุนข้อมูลตลอด 18 ปีที่ผ่านมา จวบจนปัจจุบันไปถึงอนาคต เพื่อให้สารนิพนธ์เล่มนี้เกิดความสมบูรณ์พร้อม อนุแห่งความประทับใจได้เกิดขึ้นและฝังอยู่ในความรู้สึกนี้ตลอดไป

สารนิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยการดูแลของ ผศ.ดร.พิชญ์ พงศ์สวัสดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้เปิดมุมมองที่กว้าง สร้างแรงผลักดัน บันดาลใจด้วยชี้แนะแนวทางความรู้ โดยมีคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ประกอบด้วย ศ.ดร.ไชยันต์ ไชยพร และผศ.ดร.สุธรรมา นิตเกษรสุนทร ที่เสริมสร้างความรู้ให้สารนิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์อันจะก่อให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่าต่อสังคมยิ่งขึ้นไป

ท้ายนี้ คุณูปการอันใดที่ก่อรูปขึ้นจากสารนิพนธ์เล่มนี้ที่เป็นสิ่งดีงาม ขอรำลึกอุทิศทั้งปวงแต่เหล่าวิญญานอันปรากฏนามและไร้นามจากเหตุการณ์สึนามิ 26 ธันวาคม 2547 เป็นพลังหนุนนำพาไปยังโลกภายนอกหน้าที่แสงงดงามพบเจอความสงบสุขตามศรัทธาความเชื่อเมื่อครั้งมีชนม์ชีพอยู่ในจันรันตร์

กฤตพัฒน์ ชื่นตระกูล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
1.3 คำถามการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 สมมุติฐานงานวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรม.....	6
2.1 แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการนโยบายสาธารณะ.....	6
2.1.1 ตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะ.....	6
2.1.2 วงจรชีวิตของนโยบายสาธารณะ.....	7
2.1.3 วิธีการและบทบาทในการเข้ามามีอิทธิพลต่อนโยบาย.....	18
2.2 แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์.....	19
2.2.1 พิพิธภัณฑ์ทาภิบาล (Museum governance).....	20
2.2.2 กลยุทธ์การจัดการพิพิธภัณฑ์.....	24

2.2.3 รูปแบบการบริหารองค์กรของพิพิธภัณฑ์	27
2.2.4 รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์.....	30
2.2.5 กรณีศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ต่างประเทศ.....	34
2.2.6 กรณีศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย.....	40
2.2.7 กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สีนามิในต่างประเทศ.....	47
2.3 ข้อมูลพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	51
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	56
3.1 วิธีการศึกษาวิจัย	56
3.2 วิธีและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล	57
3.3 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	58
3.4 กระบวนการขั้นตอนและระยะเวลาในการวิจัย.....	60
บทที่ 4 ภูมิหลังและการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สีนามิ	62
4.1 จากเหตุการณ์สีนามิ สู่การจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์และอนุสรณ์สถาน	62
4.1.1 เหตุการณ์สีนามิ 26 ธันวาคม 2547.....	62
4.1.2 บทบาทกระทรวงวัฒนธรรมกับการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบ	64
4.1.3 การจัดตั้งหอจดหมายเหตุ อนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์สีนามิอนุสรณ์	66
4.1.4 ประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสีนามิ.....	67
4.1.5 อนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสีนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา.....	71
4.1.6 เหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 กับวาระการเกษียณอายุราชการ.....	78
4.2 พัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสีนามิ	79
4.2.1 อนุสรณ์สถานที่ได้สร้าง และไม่ได้สร้าง	79
4.2.2 การแก้ไขปัญหาที่ดินเรือประมงเกยตื้น	81
4.2.3 เตรียมการสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม	83
4.2.4 ที่แห่งใหม่ของเรือประมงเกยตื้นโดยท้องถิ่น.....	84

4.2.5	พิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็มที่ไม่สำเร็จ	86
4.3	การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยตื้นธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงา	87
4.3.1	การเรียกร้องของประชาชน กับการขับเคลื่อนของรัฐบาล	87
4.3.2	การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม.....	89
4.3.3	การจ้างตกแต่งภายในพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม	93
4.3.4	พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	97
4.4	สรุปตอนท้าย ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา	99
บทที่ 5	สำรวจบริบทของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	100
5.1	พิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย	100
5.1.1	พิพิธภัณฑสถานกับบริบทสังคมไทย.....	100
5.1.2	สภาพการณ์ของพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย	102
5.1.3	การก่อตัว กระแสของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น	103
5.2	พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาในปัจจุบัน.....	105
5.2.1	พิพิธภัณฑสถานความทรงจำแห่งการสูญเสีย	105
5.2.2	การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	107
5.2.3	แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา	111
5.2.4	สิ่งที่มุ่งหวังของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	114
5.3	กระแส และความท้าทายใหม่ของพิพิธภัณฑสถาน.....	116
บทที่ 6	ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มไปสู่ความมุ่งหวัง.....	118
6.1	สมัยของการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	118
6.1.1	กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ปลัดกระทรวง วัฒนธรรม	119
6.1.2	กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวง วัฒนธรรม	129

6.1.3	กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงวัฒนธรรม	135
6.2	การขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็มไปสู่ความมั่งหวัง	143
6.2.1	บริบทของพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา	143
6.2.2	การศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์	145
6.2.3	การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	146
6.2.4	รูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	149
บทที่ 7	สรุปผลการศึกษา.....	151
7.1	กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา	151
7.2	แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.....	153
7.3	อภิปรายผล	155
7.4	ข้อเสนอแนะ	156
7.4.1	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	156
7.4.2	ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ	156
บรรณานุกรม	157
ภาคผนวก ก	165
ประวัติผู้เขียน	170

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 สรุปรูปแบบการบริหารองค์กรของพีพีธภัณฑ์.....	29
ตารางที่ 2 การบริหารองค์กรแบบเมตริกซ์	32
ตารางที่ 3 การบริหารองค์กรแบบเมตริกซ์	32
ตารางที่ 4 คณะทำงานเฉพาะกิจการจัดแสดงนิทรรศการ.....	33
ตารางที่ 5 สรุปการศึกษาการบริหารจัดการพีพีธภัณฑ์ต่างประเทศ.....	39
ตารางที่ 6 สรุปการศึกษาการบริหารจัดการพีพีธภัณฑ์ในประเทศไทย.....	46
ตารางที่ 7 สรุปการศึกษาพีพีธภัณฑ์ชั้นนำในต่างประเทศ.....	50
ตารางที่ 8 รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth- Interview).....	58
ตารางที่ 9 ข้อมูลค่าบริหารจัดการพีพีธภัณฑ์ชั้นนำบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ปีงบประมาณ 2564 - 2565.....	107
ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะกับกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.....	124
ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะกับกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.....	132
ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะกับกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม.....	139
ตารางที่ 13 สรุปกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพีพีธภัณฑ์ชั้นนำบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา	152

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 วงจรชีวิตของนโยบายสาธารณะ	8
ภาพที่ 2 การแปลงนโยบายเป็นแผน แผนงาน โครงการ กิจกรรม และงาน.....	13
ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	14
ภาพที่ 4 สัมพันธภาพระหว่างกลุ่มบุคคลกับสัมพันธภาพกันกับพิพิธภัณฑสถานและหอศิลป์.....	21
ภาพที่ 5 บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน.....	24
ภาพที่ 6 บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน.....	26
ภาพที่ 7 กระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์พิพิธภัณฑสถาน.....	27
ภาพที่ 8 กระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์พิพิธภัณฑสถาน.....	30
ภาพที่ 9 กระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์พิพิธภัณฑสถาน.....	31
ภาพที่ 10 กระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์พิพิธภัณฑสถาน.....	32
ภาพที่ 11 การแสดงทัศนียภาพจำลองอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.....	51
ภาพที่ 12 ผังบริเวณพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.....	52
ภาพที่ 13 ทัศนียภาพภายนอกอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.....	53
ภาพที่ 14 ผังการจัดแสดงนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑสถาน.....	53
ภาพที่ 15 การแสดงทัศนียภาพภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.....	54
ภาพที่ 16 การแสดงทัศนียภาพภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.....	55
ภาพที่ 17 กิจกรรมรำลึกเหตุการณ์สึนามิ พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม วันที่ 26 ธ.ค.2563	55
ภาพที่ 18 แผนผังแสดงระเบียบวิธีวิจัย	57
ภาพที่ 19 ผลงานชื่อ “จิตจักรวาล” จัดสร้างที่หาดกมลา จังหวัดภูเก็ต	68
ภาพที่ 20 ผลงานชื่อ “Stabile” จัดสร้างที่บ้านบางเนียง จังหวัดพังงา.....	69
ภาพที่ 21 เรือสีฟ้าเกยตื้นที่บ้านน้ำเค็ม	69

ภาพที่ 22 แนวคิดการออกแบบผลงาน ภูเขาแห่งการรำลึก Mountain of Membrance 75

ภาพที่ 23 ทศนียภาพจำลองการสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ 76

ภาพที่ 24 ทศนียภาพจำลองการสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ 76

ภาพที่ 25 ผลงานชื่อ “กอดฉันให้แน่น” จัดสร้างที่อุทยานแห่งชาตินพรัตน์ธารา จังหวัดกระบี่..... 80

ภาพที่ 26 โครงสร้างการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา..... 108

ภาพที่ 27 โครงสร้างการบริหารจัดการภายในพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา 108

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

เหตุการณ์แผ่นดินไหวใต้มหาสมุทรอินเดียซึ่งเกิดขึ้นทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่เกาะสุมาตรา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ส่งผลให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิบริเวณชายฝั่ง 6 จังหวัดภาคใต้ชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้แก่ จังหวัดกระบี่ พังงา ภูเก็ต ตรัง ระนอง และสตูล โดยก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพย์สินและชีวิตของคนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นเหตุสุดวิสัยที่ยากในการประเมินความเสียหายต่อทรัพย์สินและต่อประเทศโดยส่วนรวมยังผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม สถาปัตยกรรม ระบบนิเวศวิทยา และทัศนียภาพในแถบชายฝั่งทะเลอันดามัน ยิ่งความโศกเศร้าสลดสู่ผู้คนทั่วโลก ซึ่งพื้นที่บริเวณเขาหลัก จังหวัดพังงา เป็นพื้นที่ได้รับความเสียหายมากที่สุดของประเทศไทย

จากเหตุการณ์ดังกล่าวคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมในขณะนั้น ได้มีแนวคิดในการฟื้นฟูผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยวัฒนธรรม โดยใช้ศิลปะในการเยียวยาจิตใจและส่งเสริมอาชีพแก่ผู้ประสบภัย รวมถึงการทำจดหมายเหตุพิพิธภัณฑสถานจึงได้มอบหมายหน่วยงานในพื้นที่ทำการรวบรวมสิ่งของต่างๆ และวัตถุพยานโดยเฉพาะเรือประมงสีส้ม-สีฟ้า สำหรับเป็นหลักฐานในเหตุการณ์ครั้งนั้น และได้เสนอแนวคิดดังกล่าวแก่รัฐบาลไทยในขณะนั้น

รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะจัดให้มีการร่วมมือระหว่างชาวไทยและชาวต่างประเทศเพื่อรำลึกถึงผู้เสียชีวิต มีอนุสรณ์สถานเพื่อระลึกถึงประชาชนทั่วโลกในการให้ความช่วยเหลือในการบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย และเป็นการสนองตอบต่อโศกนาฏกรรม และการสูญเสียทางเศรษฐกิจ รัฐบาลไทยสมัยพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน โดยมีนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการ ซึ่งได้จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ โดยมี ดร.ปลอดประสพ สุรัสวดี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน โดยมีภารกิจการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ณ บริเวณหาดเล็ก อุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา เพื่อเป็นสถานที่บันทึกประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่รำลึกถึงผู้เสียชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการสำหรับเด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไปทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยต่อไป โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กระทรวงวัฒนธรรม โดยให้สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินการอย่างประหยัดและคุ้มค่าจึงมีการดำเนินการจัดประกวดแบบแนวคิดในการจัดสร้าง โดยมีสภาสถาปนิก ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพที่กำกับดูแลวิชาชีพสถาปัตยกรรมในประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินการ

จัดการประกวดแนวความคิดในการจัดสร้างอนุสรณ์สถานในระดับนานาชาติ โดยมีผู้ส่งแบบแนวคิดเข้าประกวดทั้งสิ้น 379 ราย จาก 43 ประเทศ โดยการจัดการประกวดได้มีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิชาวไทยและชาวต่างชาติร่วมพิจารณาตัดสินโดยได้มีการเปิดโอกาสให้ญาติผู้เสียชีวิต ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และประชาชนทั่วไปได้ชมผลงานและแสดงความคิดเห็นต่อแนวคิดเพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นมอบแก่คณะกรรมการไว้เป็นข้อมูลในการตัดสินขั้นสุดท้าย สำหรับแบบชนะเลิศเพื่อจะได้นำมาพัฒนาแบบแนวความคิดฯ ชื่อ “ภูเขาแห่งความรำลึกถึง” (Mountains of Remembrance) โดยคณะทำงานจากประเทศสเปนโดย Ana Somoza, Juana Canet จาก DISCO ARCHITECTURE ร่วมกับ Eva Sebastian Penin และ Angel Martienz Rodriquez ซึ่งนำไปพัฒนาให้เป็นแบบสำหรับก่อสร้างต่อไป นอกจากนี้ กระทรวงวัฒนธรรมได้พิจารณาดำเนินการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานเตือนใจให้รำลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ในบริเวณพื้นที่ประสบภัยพิบัติจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ บริเวณหาดกมลา จังหวัดภูเก็ต บริเวณหาดนพรัตน์ธารา จังหวัดกระบี่ และบริเวณหาดบางเนียง จังหวัดพังงา

ต่อมาในรัฐบาลสมัยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ คณะรัฐมนตรีได้มีมติยกเลิกคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2550 ซึ่งทำให้โครงการถูกยกเลิกไปด้วยแต่ในขณะนั้น นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ เป็นปลัดกระทรวงวัฒนธรรมได้มีความพยายามในการดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน สึนามิ จึงได้เคลื่อนเรือประมง สีส้ม-สีฟ้า ทั้ง 2 ลำ มาจัดแสดงกลางแจ้งบนที่ดินองค์การบริหารส่วน ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา และมีแนวคิดในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานบริเวณดังกล่าว แต่ไม่ประสบความสำเร็จจึงดำเนินการเพียงอนุรักษ์เรือประมงสีส้ม-ฟ้าและประภาคารบริเวณโดยรอบจนกระทั่งในปี 2559 ในรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยมีนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมได้มีการประชุมบูรณาการหน่วยงานด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมและกีฬา กับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่ประชุมเห็นควรให้มีการเสนอคำขอของงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 (เพิ่มเติม) ในแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ คือ โครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ณ บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้มีเงื่อนไขในการของบประมาณมาจากความต้องการของพื้นที่ซึ่งเมื่อดำเนินการเรียบร้อยแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบในการบริหารจัดการต่อไป

กระทรวงวัฒนธรรม ได้รับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 – 2561 เพื่อก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา จำนวนเงิน 59,800,000 บาท (ห้าสิบล้านแปดแสนบาทถ้วน) และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ได้รับจัดสรรงบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายตกแต่งภายในพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิบ้านน้ำเค็ม จำนวนเงิน 30,000,000 บาท (สามสิบล้านบาทถ้วน)

มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์รวมกิจกรรมชุมชน ที่จะนำมาสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างโอกาส ให้คนในพื้นที่ เป็นแหล่งอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงความรู้ โดยเสนอความรู้เชิงศิลปวัฒนธรรม สังคม สถาปัตยกรรมพื้นที่วิถีชีวิตชาวบ้าน เน้นพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน รวมทั้งเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและกิจกรรมอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม สิ่งของอันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อเป็นอนุสรณ์สถาน ในการระลึกถึงเหตุการณ์ สร้างความเข้าใจในเหตุการณ์ และเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ ธรณีพิบัติภัยสึนามิในพื้นที่ของประเทศไทย ตลอดจนเป็นศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ และเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค โดยเมื่อดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จจะถ่ายโอนให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ โดยมอบหมายสำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร เป็นผู้จัดทำรูปแบบรายการในการก่อสร้างซึ่งมี นายพรธรรม ธรรมวิมล ภูมิสถาปนิกชำนาญการ ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สำนักศิลปกรรม เป็นผู้ออกแบบโดยมีการจัดทำนิติกรรมโดยการ กระบวนการมีส่วนร่วม และจัดแสดงสิ่งของต่างๆ และวัตถุพยานที่รวบรวมไว้เมื่อปี 2547 มาจัดแสดง โดยมีสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาเป็นผู้บริหารสัญญาก่อสร้างฯ

พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงามีพื้นที่ จำนวน 5 ไร่ มีสัดส่วน ในพื้นที่ จำนวน 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 จัดแสดงกลางแจ้ง โดยจำลองภาพของ เรือที่พบในเหตุการณ์ภัยพิบัติไว้ ส่วนที่ 2 ภูมิทัศน์และพืชพันธุ์ จะมีความเป็นเอกลักษณ์ทำให้รู้สึก สงบและมีความเคารพในสถานที่ ส่วนที่ 3 เป็นส่วนบริการ ข้อมูล มีลักษณะเปิดโล่ง สำหรับกิจกรรม ของชุมชน อนึ่ง พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้จะเป็นอนุสรณ์สถานเพื่อเตือนใจให้ระลึกถึง เหตุการณ์ภัยคลื่นยักษ์ อีกทั้ง เป็นแหล่งอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงความรู้ โดยเสนอความรู้เชิงศิลปวัฒนธรรม สังคม สถาปัตยกรรมพื้นที่ วิถีชีวิตชาวบ้าน โดยเน้นพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564 และได้รับการจัดสรรงบประมาณ จากสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน บ้านน้ำเค็ม จำนวน 4,295,800.-บาท ปัจจุบันเปิดบริการให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าชมโดยไม่คิดค่าบริการ โดยจะมีการถ่ายโอนให้องค์การบริหาร ส่วนตำบลบางม่วง ดำเนินการบริหารจัดการฯ ต่อไปในอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้นกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัด พังงา จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญและมีความท้าทายในการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนนโยบาย ที่ทำให้ทราบถึงเงื่อนไข อันเป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา รวมถึงพิจารณาถึงแนวทางการดำเนินงานอันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จนสามารถให้บริการ แก่สังคมดำเนินสืบไป รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับนโยบายในการฟื้นฟู ผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติหรือเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันโดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน และเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานของประเทศไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา
- 1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรคในการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มจังหวัดพังงา
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่สามารถให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไป และเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานต่อไป

1.3 คำถามการวิจัย

- 1.3.1 การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา มีกระบวนการเป็นอย่างไร
- 1.3.2 การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา มีปัญหาอุปสรรค และมีแนวทางการแก้ไขอย่างไร
- 1.3.3 การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เพื่อให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไปควรมีลักษณะอย่างไร และเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมุ่งหวัง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษากระบวนการนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายถึงแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่สามารถให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไป และเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานต่อไป จากการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึกอดีตผู้บริหาร ผู้บริหาร และบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ในช่วงระยะเวลาเดือนสิงหาคม – ธันวาคม 2565

1.5 สมมุติฐานงานวิจัย

1.5.1 การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มจังหวัดพังงา มีกระบวนการประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ เปรียบเสมือนวงจรของสิ่งมีชีวิต (life-cycle) ซึ่งในแต่ละช่วงของวงจรจะมีลักษณะเฉพาะจากสภาพแวดล้อม และบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยก่อตัวขึ้นจากความพยายามในการผลักดันของผู้บริหาร สืบเนื่องจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ กำหนดขึ้นตามค่านิยมของชนชั้นนำในลักษณะที่มีการปรับเปลี่ยนนโยบายให้เกิดความเหมาะสมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปจากสิ่งเดิมที่เป็นอยู่ (Incrementalism) ถูกนำไปปฏิบัติภายใต้ปัจจัยสภาพแวดล้อม การดำเนินงาน ขีดสมรรถนะของหน่วยงาน การสนับสนุนและการต่อต้านของกลุ่มผลประโยชน์ และการเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มักประสบปัญหาอุปสรรค และมีการประเมิน

เพื่อพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามที่คาดหวัง นอกจากนี้ควรพิจารณาความต่อเนื่องถึงแนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้ความยั่งยืนในการบริหารจัดการภายใต้สภาพแวดล้อมและความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป

1.5.2 การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน้ำเค็ม จังหวัดพังงา มีแนวทางการบริหารจัดการโดยการกำหนดให้เป็นวาระของสังคม เพื่อสร้างกลไกและระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อพิพิธภัณฑสถาน้ำเค็มที่มีภารกิจ แหล่งเงินทุน การบริหารทรัพยากรบุคคล รวมถึงการแสวงหาการสนับสนุนโดยสร้างสัมพันธ์ภาพจากชุมชน ภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ ตลอดจนมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

1.5.3 การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถาน้ำเค็ม จังหวัดพังงา มีปัญหาอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติผ่านกลไกของระบบราชการที่มีภารกิจ อำนาจหน้าที่ กฎระเบียบที่ถูกกำหนดอย่างตายตัว ตลอดจนมีความสัมพันธ์และการสื่อสารตามสายบังคับบัญชา ส่งผลต่อขีดสมรรถนะภายใน (internal capacity) ของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ การกำหนดโครงสร้างที่เอื้ออำนวยต่อนโยบาย การประสานงานหน่วยงานภายใน และระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การได้รับแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอก รวมถึงภาวะผู้นำ การสร้างแรงจูงใจ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมจะช่วยเอื้ออำนวยให้การนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดความสำเร็จ นอกจากนี้การพิจารณาเพื่อทบทวนหรือเปลี่ยนแปลงแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ และความต้องการของประชาชน จะช่วยป้องกันปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทราบถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถาน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ตลอดจนเงื่อนไขอันเป็นปัญหาและอุปสรรค

1.6.2 เสริมสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับนโยบายในการฟื้นฟูผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติหรือเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันโดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน้ำเค็ม

1.6.3 ข้อเสนอแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่สามารถให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไป และเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน้ำเค็มในลักษณะเดียวกันต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมั่งหวัง มีกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาและสนับสนุนในงานวิจัยชิ้นนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกคือแนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการนโยบายสาธารณะ ส่วนที่สองแนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยพิพิธภัณฑสถานและการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน และส่วนที่สามเป็นข้อมูลพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ (Thomas R. Dye, 1984) ซึ่งเป็นเรื่องการจัดสรรคุณค่าให้แก่สังคมโดยรวมของผู้มีอำนาจหน้าที่บางอย่างเป็นทางการ (Gary Edson และ David Dean, 1994) โดยมีผลต่อประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม โดยครอบคลุมการตัดสินใจของรัฐบาลในการจัดสรรทรัพยากรหรือคุณค่าต่างๆ ทางสังคม การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจและการดำเนินงาน (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2539)

2.1.1 ตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะ

การศึกษาพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมั่งหวัง ซึ่งในการขับเคลื่อนนโยบายประกอบด้วยบุคคล องค์กรและกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญหลายภาคส่วน ในการศึกษากระบวนการสาธารณะจึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดตัวแสดงในนโยบายสาธารณะ หรือบุคคลต่างๆ (policy actors) ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในส่วนที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดมีบทบาทในกระบวนการนโยบายสาธารณะ และในส่วนที่ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแต่มีส่วนได้ส่วนเสียและพยายามเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลช่วยผลักดันให้นโยบายสาธารณะไปตามที่ต้องการ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2553) โดยสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) ตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะอย่างเป็นทางการ

ตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะอย่างเป็นทางการเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย สามารถแสดงบทบาทของตนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1) ตัวแสดงหลัก (primary policy actor) เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงจากรัฐธรรมนูญเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ อันได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ โดยฝ่ายบริหารจะมีบทบาทมากที่สุดในกระบวนการนโยบายสาธารณะตั้งแต่ริเริ่มและกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลและ

การเปลี่ยนแปลงนโยบาย ตั้งแต่การจัดทำคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อสภา การเสนอร่างกฎหมาย การวางยุทธศาสตร์และอนุมัติแผนงาน/โครงการ และเสนองบประมาณแผ่นดินประจำปีต่อรัฐสภา ตลอดจนการกำกับดูแลให้การดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ เป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

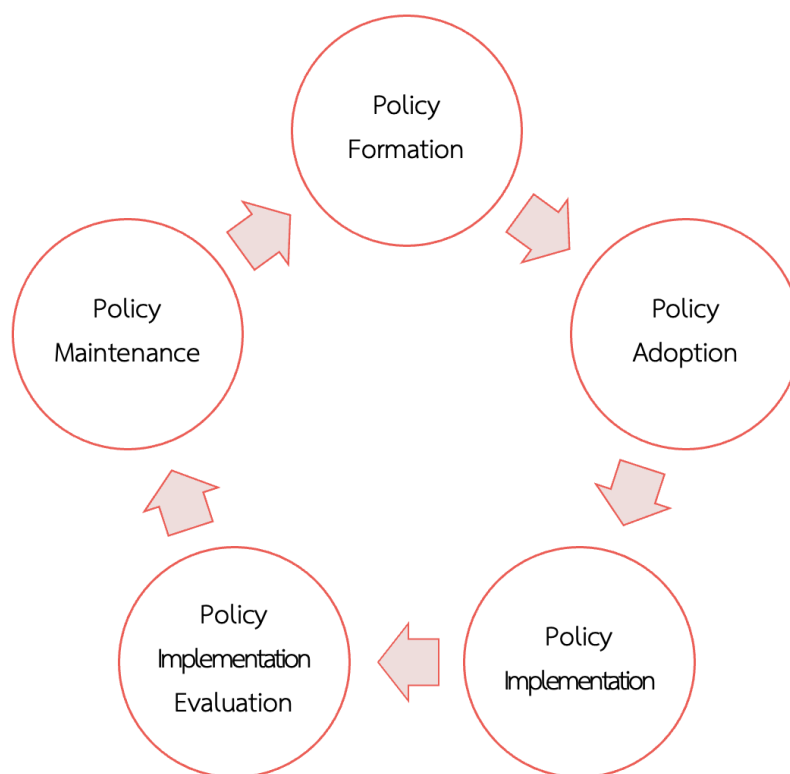
1.2) ตัวแสดงรอง (supplementary policy-makers) เป็นข้าราชการประจำที่มีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในบางกรณีอาจได้รับมอบอำนาจหน้าที่จากกฎหมายที่บทบัญญัติไว้ และข้าราชการประจำได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะและทำให้กระบวนการนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องของทางราชการ (bureaucratization of public policy process) ด้วยฝ่ายข้าราชการประจำมีทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้องมากกว่า ฝ่ายการเมือง ตลอดจนความไม่ชัดเจนของนโยบายในการนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ฝ่ายข้าราชการประจำมักมีบทบาทมากในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งระบบการเมืองขาดความต่อเนื่องในการบริหารราชการแผ่นดิน

2) ตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะอย่างไม่เป็นทางการ

ตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะอย่างไม่เป็นทางการเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลที่ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แต่เป็นบุคคลผู้ที่อาจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ และพยายามผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายหรือประเด็นเข้าสู่วาระเพื่อให้ผู้มีอำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการพิจารณาตัดสินใจ เช่น กลุ่มผลประโยชน์ องค์กรประชาชน นักวิชาการ สื่อมวลชน และประชาชนโดยทั่วไป

2.1.2 วงจรชีวิตของนโยบายสาธารณะ

สำหรับในการศึกษากระบวนการนโยบายจะเป็นการศึกษาในเชิงของกระบวนการเพื่อทราบถึงขั้นตอนของนโยบาย ตลอดจนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนโดยนำแนวคิดดังกล่าวมาเชื่อมโยงกับนโยบายพิพิธภัณฑสถานน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ซึ่งการศึกษาระบบการนโยบายสาธารณะ ของ ทศพร ศิริสัมพันธ์ สามารถอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการนโยบายสาธารณะได้อย่างชัดเจน ด้วยกระบวนการนโยบายสาธารณะประกอบด้วยขั้นตอนที่จะต้องดำเนินผ่านไปตามลำดับขั้นเปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตทั่วไปที่มีช่วงวงจรชีวิต (Life-Cycle) ตั้งแต่จุดเริ่มต้น พัฒนาการ เติบโต และสิ้นสุดสลายหรือแปรสภาพไปในที่สุด ซึ่งแต่ละขั้นตอนหรือ ช่วงวงจรชีวิตนี้จะมีลักษณะเฉพาะ และมีหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ในการทำความเข้าใจในกระบวนการนโยบายจะช่วยให้สามารถอธิบาย และสร้างตัวแบบในเชิงทฤษฎีเพื่อการอ้างอิง และคาดคะเนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถประยุกต์เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย เพื่อให้คำตอบหรือข้อเสนอแนะแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันเหมาะสมในแต่ละขั้นตอนหรือช่วงวงจรชีวิตนโยบาย อีกด้วย โดยสามารถจำแนกลำดับขั้นตอนหรือช่วงวงจรชีวิตนโยบายออกได้เป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2553) ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วงจรชีวิตของนโยบายสาธารณะ

1) ขั้นตอนการก่อตัวของนโยบาย (Policy Formulation) เป็นการสร้างประเด็นปัญหาเชิงนโยบายสาธารณะหรือนำเสนอและผลักดันให้ประเด็นดังกล่าวเป็นวาระสังคม และเป็นที่น่าสนใจของผู้กำหนดนโยบาย (agenda setting) ในการนำไปพิจารณาและตัดสินใจ ซึ่งปัญหาหรือข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะอาจปรากฏในรูปแบบของข้อเรียกร้องจากประชาชน และการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจเกิดจากอิทธิพลของตัวกำหนดนโยบาย (policy determinants) เช่น สภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นต้น (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2553)

Charles Levine ได้ศึกษาและเสนอตัวแบบเกี่ยวกับการสร้างวาระ (agenda building) ของนโยบายขึ้นเพื่อที่จะอธิบายให้เห็นถึงพัฒนาการของตัวปัญหาทางนโยบายสาธารณะและความคิดริเริ่มทางนโยบายสาธารณะในลักษณะต่างๆ กล่าวคือ

ตัวแบบถังขยะ (garbage-can model) มองว่าในการผลักดันและสร้างวาระนโยบายนั้นเกิดขึ้นจากการเสนอปัญหาของบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาในเวทีนโยบายและประเด็นนโยบายที่เกิดขึ้นมาจากความพยายามในการแสวงหาทางออกโดยการนำแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่แล้วมาจับคู่เชื่อมโยงกัน (coupling) กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสนโยบาย (policy stream) นั้น อันเป็นสภาพที่แตกต่างไปจากกระบวนการแก้ไขปัญหาคือที่จะเริ่มต้นจากการรับรู้สภาพปัญหาที่ก่อขึ้นแล้วค่อยพิจารณาทางแก้ไขปัญหาคือที่เกิดขึ้น

ตัวแบบชุมชนนโยบาย (policy communities) มองว่าการผลักดันปัญหาสาธารณะ เรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เข้าสู่ความสนใจของผู้กำหนดนโยบายนั้นเป็นผลมาจากความคิดริเริ่มและการผลักดันของบรรดาผู้เชี่ยวชาญ (experts) และผู้ชำนาญการ (specialists) ในนโยบายด้านต่างๆ ซึ่งได้มีการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสะสมองค์ความรู้ มาเป็นเวลานานปี ในแต่ละชุมชนนโยบายก็มักจะมีกรอบความคิด (paradigm) ที่ต่างยึดถืออยู่ร่วมกัน การนำเสนอความคิดเห็นต่างๆ ของชุมชนนโยบายนี้ค่อนข้างจะมีความเป็นตัวของตัวเองและเป็นอิสระจากฝ่ายการเมือง

ตัวแบบผู้ประกอบการนโยบาย (policy entrepreneurs) มองถึงภาวะผู้นำของบุคคลที่พยายามผลักดัน สนับสนุน และชี้แนะนโยบาย (advocacy) ซึ่งยอมเสียสละทรัพยากรของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเวลา พลังงาน เกียรติยศชื่อเสียง และเงินทอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางประการ บุคคลดังกล่าวอาจจะเป็นนักการเมือง ข้าราชการประจำ นักวิชาการ ผู้ทำการวิ่งเต้นหรือชักจูงสมาชิก รัฐสภา (lobbyist) หรือนักหนังสือพิมพ์ก็ได้ ผู้ประกอบการนโยบายดังกล่าวนี้อาจแสดงบทบาทเชิงรุก เพื่อผลักดัน สนับสนุน หรือชี้แนะปัญหา นโยบายสาธารณะบางประการด้วยตนเอง หรืออาจแสดงบทบาทเป็นเพียงคนกลาง (brokerage) เพื่อประสานงาน เสร็จจ่าต่อรอง ประนีประนอมกับบุคคล ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก็ได้

ตัวแบบหน้าต่างนโยบาย (policy windows) มองว่าปัญหาสาธารณะบางประเด็น เข้าสู่วาระและเป็นที่สนใจของผู้กำหนดนโยบายนั้นขึ้นกับสถานการณ์หรือโอกาส หากสถานการณ์ หรือโอกาสเอื้ออำนวยความหน้าต่างนโยบายได้เปิดออกและพร้อมให้ประเด็นนั้นหลุดเข้าไปได้ แต่ถ้าสถานการณ์หรือโอกาสไม่เอื้ออำนวยก็หมายความว่า หน้าต่างได้ปิดลงและไม่ยอมให้ประเด็นนั้น หลุดเข้าไปได้ โดยทั่วไปเรามักจะพบว่าหน้าต่างนโยบายมักจะเปิดรับค่อนข้างง่ายในบางสถานการณ์ เช่น เกิดวิกฤตการณ์ มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รัฐบาลชุดใหม่เข้ารับหน้าที่ หรือเกิดรัฐประหาร แต่หน้าต่างนโยบายก็มักจะค่อนข้างปิดตายในบางสถานการณ์ เช่น หากพบว่าปัญหาสาธารณะนั้น ค่อนข้างจะหมดหนทางแก้ไข ไม่เป็นที่ยอมรับทางการเมืองและอาจจะสร้างสร้างความขัดแย้งขึ้น ก่อให้เกิดภาระทางการเงินการคลัง หรือขัดต่อผลประโยชน์ของผู้กำหนดนโยบายเอง

2) ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) เป็นการนำประเด็นข้อเสนอ หรือทางเลือกเชิงนโยบายต่างๆ (policy alternatives) เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายที่มีอำนาจหน้าที่ อย่างเป็นทางการพิจารณาตัดสินใจและเห็นชอบในขั้นสุดท้าย

Thomas R. Dye ได้ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและสร้างตัวแบบเกี่ยวกับการตัดสินใจของรัฐบาลหรือกระบวนการแปรสภาพ (conversion process) ให้ออกเป็นนโยบาย สาธารณะในลักษณะต่างๆ กล่าวคือ

ตัวแบบเหตุผล (rational model) รัฐบาลจะเลือกข้อเสนอหรือทางเลือกเชิงนโยบายที่ทำให้สังคมโดยรวมได้ผลประโยชน์ตอบแทนสูงสุด (maximum social gains) หรือเลือกนโยบายที่ทำให้สังคมโดยรวมได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าต้นทุนให้มากที่สุด (gains to society that exceed costs by the greatest amount) ทั้งนี้ กระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างมีเหตุผลมีกระบวนการดังต่อไปนี้ (1) ระบุค่านิยม (values) อันพึงประสงค์ให้มีความชัดเจนและจัดลำดับความสำคัญ (2) กำหนดวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับค่านิยมดังกล่าว (3) แยกแยะทางเลือก (options) หรือกรรมวิธี (means) ต่างๆ ในการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (4) คำนวณผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นของทางเลือกดังกล่าวและนำมาพิจารณาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน (5) เลือกทางเลือกหรือส่วนผสมของทางเลือกต่างๆ ที่สามารถสนองตอบค่านิยมที่กำหนดไว้ล่วงหน้าได้อย่างสูงสุด

ตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป (incremental model) มองว่าผู้กำหนดนโยบายมีความคิดแบบอนุรักษ์นิยม ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะกรณีที่สถานการณ์ไม่แน่นอนหรือความเสี่ยงสูง การติดยึดกับนโยบายเดิมปลอดภัยกว่า หรือบางกรณีก็ต้องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการต่อต้าน รวมทั้งการตัดสินใจก็อาจมีข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ข้อมูลระยะเวลา และทรัพยากร ดังนั้น จึงมักจะนิยมนำเอานโยบายหรือแผนงานโครงการเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นฐานหรือตัวตั้ง และมุ่งเน้นให้ความสนใจเฉพาะในส่วนที่แตกต่างไปจากเดิมเท่านั้น

ตัวแบบชนชั้นนำ (elite model) มองว่าการกำหนดนโยบายสาธารณะมักจะเป็นไปตามทิศทาง ความพึงพอใจ ค่านิยมและผลประโยชน์ของชนชั้นนำของประเทศมากกว่าทั่วไป เพราะประชาชนมีความเชื่อใจและขาดความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับประเด็นนโยบายนั้น ในขณะที่เดียวกันชนชั้นนำเองก็จะพยายามรักษาและปกป้องเสถียรภาพของคนและข้าราชการประจำ ก็เป็นเพียงแค่งลไกที่นำเอานโยบายของชนชั้นนำไปปฏิบัติให้บรรลุผล

ตัวแบบกลุ่ม (group model) มองว่าดุลยภาพของการแข่งขันต่อสู้กันทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ณ ช่วงเวลาใดช่วงเวลานึง ผู้กำหนดนโยบายต้องตอบสนองต่ออิทธิพลหรือแรงกดดันของกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยอาศัยวิธีการเจรจาต่อรองและประสานผลประโยชน์หากกลุ่มใดมีอิทธิพล ความเข้มแข็งหรือพลังอำนาจทางด้านทรัพยากร จำนวนมวลชน สมาชิกภาวะผู้นำ และโอกาสในการเข้าถึงผู้กำหนดนโยบายได้มากกว่าก็มักจะผลักดันหรือเปลี่ยนแปลงให้นโยบายเป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้ ในสังคมการเมืองที่มีความเป็นประชาธิปไตยแบบพหุนิยมก็อาจทำให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันจนไม่มีกลุ่มใดสามารถครอบงำการกำหนดนโยบายสาธารณะได้อย่างเด็ดขาด ผลที่เกิดขึ้นก็อาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายแบบทีละเล็กละน้อย อันเกิดขึ้นมาจากการเจรจาต่อรองและการประสานผลประโยชน์ระหว่างกัน

3) ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) จากผู้กำหนดนโยบายตามขั้นตอน โดยถูกนำไปปฏิบัติโดยหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รับผลผลิตตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ อันจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งมักประสบปัญหาอุปสรรคหลายประการหรือเกิดช่องว่างของการนำเอานโยบายไปปฏิบัติ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2553)

วรเดช จันทรศร ได้ศึกษาการรวบรวมและสรุปตัวแบบจากการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติจากงานของนักวิชาการต่างๆ รวมทั้งการนำประสบการณ์ที่ผ่านมา ได้พัฒนาเป็นแนวคิดและ ตัวแบบ ได้แก่

ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (rational model) มองว่าความสำคัญอยู่ที่ระบบการวางแผนและการควบคุมผลการดำเนินงาน (planning and controlling system) ของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าต้องมีการกำหนดภารกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ และเป้าหมายในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน รวมทั้งวางระบบการวัดผลงาน การให้รางวัลตอบแทนและการลงโทษอย่างเหมาะสม

ตัวแบบทางด้านการจัดการ (management model) มองว่าขึ้นอยู่กับขีดสมรรถนะภายใน (internal capacity) ของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีจุดอ่อนและจุดแข็งเพียงใด โดยเฉพาะการจัดโครงสร้างองค์การ บุคลากร งบประมาณ สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก รวมทั้งเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ หน่วยงานที่มีขีดสมรรถนะสูงก็มีโอกาสที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างประสบความสำเร็จมากกว่าหน่วยงานที่มีขีดสมรรถนะต่ำ

ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์การ (organization development model) มองว่าขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์การว่าเอื้อต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะปัจจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำ การสร้างแรงจูงใจ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมการสร้าง ความยินยอมและความผูกพัน (engagement) ของเจ้าหน้าที่

ตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ (bureaucratic process model) มองว่าขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการ (street-level bureaucrat) หากเจ้าหน้าที่ในระดับล่างเกิดความรู้สึกต่อต้านหรือเพิกเฉย ไม่ยอมปรับและรับเอานโยบายเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานประจำของตน โอกาสที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจะไม่สำเร็จ ก็มีค่อนข้างสูง

ตัวแบบทางด้านการเมือง (political model) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างประสบความสำเร็จขึ้นกับความสามารถในการแสวงหาพันธมิตรและระดมแรงสนับสนุนจากบุคคลฝ่ายต่างๆ รวมทั้งการสื่อสารให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง ตลอดจนการเจรจาต่อรอง และการประนีประนอมกับบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเวทีนโยบายดังกล่าว โดยเฉพาะในกรณีซึ่งบุคคลฝ่ายที่เสียประโยชน์หรือไม่ยอมรับในตัวนโยบายเข้ามาคัดค้านและขัดขวาง

ประชาสัมพันธฺ์ชวนเชื่อ สร้างพลังมวลชนกดดัน ก็อาจทำให้การดำเนินนโยบายสะดุดลงและไม่ประสบความสำเร็จได้

ตัวแบบทั่วไป (general model) มองว่านอกเหนือจากปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ นขีดสมรรถนะ ทรัพยากร พฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์การ ระบบการวางแผนและควบคุมการปฏิบัติงานความชัดเจนมีเหตุผลในตัวนโยบาย การสร้างความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน รวมทั้งการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงมากจนทำให้การดำเนินนโยบายต้องประสบปัญหา

นอกจากนี้ ทศพร ศิริสัมพันธ์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายไปปฏิบัติและได้ข้อสรุป ปัจจัยสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยภายในที่สามารถดำเนินการควบคุมแก้ไขได้และปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมแก้ไขได้ ได้แก่

(1) เป้าหมายต่างๆ ของนโยบายตลอดจนแนวทางปฏิบัติจะต้องมีความชัดเจน เพื่อป้องกันการบิดเบือนแก้ไขในขณะปฏิบัติการ หรือสามารถใช้อ้างอิงสำหรับการติดตามประเมินผล และไม่มีข้อพิพาทขัดแย้งได้

(2) นโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นมาั้นต้องตั้งอยู่บนหลักเหตุผล โดยสามารถที่จะแยกแยะความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างปัจจัยระหว่างปัจจัยนำเข้า กิจกรรม ผลผลิตและผลลัพธ์ของนโยบายได้รวมทั้งจะต้องมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่แก่หน่วยงานปฏิบัติการอย่างเพียงพอที่จะบังคับใช้หรือจัดบริการสาธารณะได้

(3) โครงสร้างการดำเนินงานถูกกำหนดขึ้นมาให้เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็ นการจัดรูปแบบการประสานงานทั้งภายในและระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การวางแผนและขั้นตอนการตัดสินใจในการปฏิบัติงานที่แน่นอน การอนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณที่เพียงพอ และต่อเนื่อง รวมทั้งการเปิดโอกาสให้สามารถรับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากภายนอก

(4) บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติการต้องมีความพร้อมและความผูกพันในการทำงานต้องยอมรับในเป้าหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ โดยเฉพาะผู้บริหารในระดับสูงต้องมีขีดความสามารถและทักษะทั้งทางด้านการจัดการและทางด้านการเมือง

(5) นโยบายที่จะปฏิบัติตามนั้นต้องการแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอก เช่น กลุ่มผลประโยชน์ ผู้มีอำนาจและอิทธิพลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป หรือควรเป็นกลาง ไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ขัดขวาง

(6) การเปลี่ยนแปลงในสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่แปรผันตามกาลเวลาต้องไม่รุนแรงพอที่จะมากระทบต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ นโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นมาใหม่จะต้องไม่มีผลขัดแย้งหรือลดความสำคัญของนโยบายที่กำลังดำเนินอยู่

กระบวนการในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

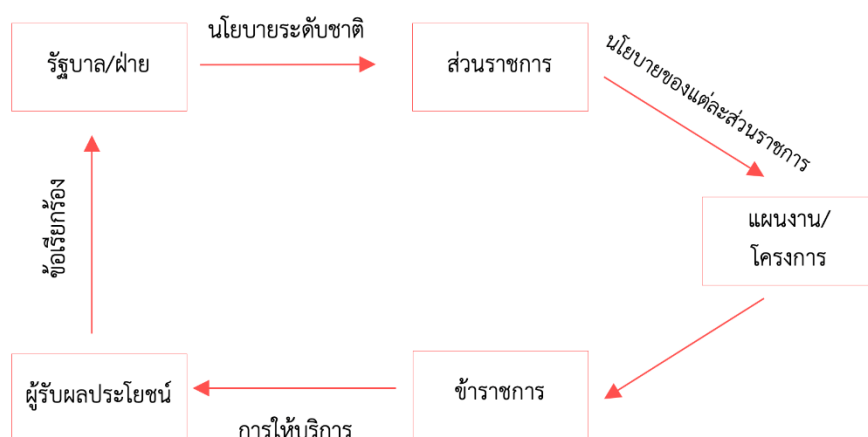
Paul Berman ได้ศึกษากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็น 2 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนในระดับมหภาค (Macro) และขั้นตอนในระดับจุลภาค (Micro) เนื่องจากการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติเป็นหน้าที่หลักของหน่วยงานที่ให้บริการระดับล่าง ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับหน่วยงาน ระดับสูงและอยู่นอกเหนือจากการควบคุมของรัฐ หน่วยงานระดับล่างจึงมีอิสระในการดำเนินงานเอง มากพอสมควร ดังนั้น นโยบายระดับชาติจึงต้องอาศัยหน่วยงานระดับสูง ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย และต้องทำให้หน่วยงานระดับล่างนำนโยบายไปปฏิบัติโดยใช้วิธีที่เหมาะสม นอกจากนี้ หน่วยงานระดับล่างเมื่อรับ การถ่ายทอดนโยบายจากหน่วยงานระดับบนแล้ว ก็จะต้องกำหนดนโยบายภายในของตนเองให้ สอดคล้องกับนโยบายของชาติเป็นการรับนโยบายจากส่วนกลาง มาปฏิบัติในสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ที่จะยอมรับนโยบายจากส่วนกลางเข้ามาในท้องถิ่นมากน้อยแค่ไหน ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การแปลงนโยบายเป็นแผน แผนงาน โครงการ กิจกรรม และงาน

วรเดช จันทรศร ได้ศึกษาถึงกระบวนการนโยบายสาธารณะ จะเห็น หน่วยงาน และหรือบุคคลในระดับต่าง ๆ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบายให้บรรลุตามเป้าหมาย มีผลต่อการผลักดันนโยบายให้สำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้ โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น ล้วนแต่มีความคาดหวังและมีเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไป จึงจำเป็น

ที่จะต้องเข้ามาปฏิบัติงาน ร่วมกัน อีกทั้งองค์การและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถแบ่งออกได้หลายฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายการเมือง ฝ่ายข้าราชการ ผู้รับบริการ หรือผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบาย ต่างก็มีบทบาท และมีอิทธิพลแตกต่างกันไป ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาแผนภาพความสัมพันธ์ในข้างต้น จะเห็นว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ จะใช้องค์การเป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลของการปฏิบัติตามนโยบาย หากมีการกำหนดนโยบายดี แต่การนำไปปฏิบัติล้มเหลว การศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายควรกลับไปดูองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ตลอดจนองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์การด้วยแนวคิดในการศึกษา แบ่งได้ 3 แนวทางหลัก (จุมพล หนิมพานิช, 2554) ดังนี้

(1) ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติบนลงล่าง (top - down Theories of Implementation) เริ่มจากการใช้องค์การเป็นเครื่องมือวิเคราะห์สำคัญ เริ่มจากการกำหนดนโยบายระดับบนส่งนโยบายสู่องค์การระดับปฏิบัติ มีลักษณะเป็นลำดับชั้นจากบนลงล่าง มีการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา ทฤษฎีบนลงล่างที่ได้แก่ งานของ Van Meter and Van Horn (1975) และงานของ Gunn (1978) โดยทฤษฎีบนลงล่างจะเน้นโครงสร้างองค์การ เช่น ช่องทางการสื่อสาร และกลไกการควบคุมโดยหลักการแล้วต้องการให้เกิดการควบคุมการใช้ดุลยพินิจในโครงสร้างองค์การ นอกจากนี้ยังมองว่า โครงสร้างองค์การและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงก็ควรแตกต่างกันไปตามประเภทของนโยบาย

(2) ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติล่างขึ้นบน (bottom - up Theories of Implementation) เป็นการใช้ดุลยพินิจในการควบคุมการปฏิบัติงานซึ่งควบคุมได้ยาก แต่ว่าการใช้ดุลยพินิจก็เป็นธรรมชาติของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเฉพาะดุลยพินิจของผู้ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่งานที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีล่างขึ้นบนเช่น การศึกษาของ Lipsky (2010) เห็นว่า การบริการหลายอย่างมีระเบียบซับซ้อน จำเป็นต้องย่อยออกมาให้เห็นชัดเจน เจ้าหน้าที่จึงต้องใช้ดุลยพินิจในการให้บริการ ขณะเดียวกันระเบียบหลายอย่างขัดแย้งกัน เจ้าหน้าที่จึงเลือกใช้ดุลยพินิจว่าจะทำตามระเบียบใด การใช้ดุลยพินิจตามวิธีแรกเป็นการปฏิบัติตามเป้าหมายของนโยบาย แต่วิธีหลังนั้นขัดต่อนโยบาย แต่ทั้งสองแบบก็ทำให้เจ้าหน้าที่มีอิสระในระดับหนึ่ง และการทำงานสายบังคับบัญชาเคร่งครัดเกินไปการบริการอาจมีคุณภาพน้อยลง ในขณะที่ Elmore (1978) เสนอทางออกในการวิเคราะห์ไว้หลากหลาย เช่น ตัวแบบผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ (Street-Level Model) ตัวแบบการพัฒนาองค์การ (Organization Development) ที่เน้นบทบาท ผู้นำในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และตัวแบบความขัดแย้งและการต่อรอง (Conflict and Barging Model) โดยพิจารณาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งนี้ Lipsky เห็นว่า ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นส่วนสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย ส่วน Elmore มองว่าควรกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นมา โดยประเมินสมรรถนะและทรัพยากรของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นอันดับแรก

(3) ทฤษฎีเครือข่าย (Network Theory) มองว่าการดำเนินนโยบายประกอบไปด้วยองค์การหลายแห่ง แต่ละองค์การก็มีงานเป็นของตนเองและแบ่งนโยบายบางส่วนไปปฏิบัติที่แตกต่างกันจึงเป็นไปได้ที่องค์การเหล่านี้จะมีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ทฤษฎีดังกล่าวจึงเสนอว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงต้องกลไกเพื่อป้องกันความขัดแย้ง คือ การสร้างความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างกันขึ้น ด้วยเหตุนี้เครือข่ายจึงเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และอาจไม่ได้กำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการ แต่เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ขึ้นมาเอง เครือข่ายจึงมักเกิดขึ้นในระดับล่างที่มีไม่เกิดจากสายการบังคับบัญชา จากการศึกษาของ O'Toole (2000) กล่าวว่า เครือข่ายเป็นลักษณะเด่นของภาครัฐ อีกทั้งยังมีการร่วมมือกับ ภาคเอกชน และองค์การไม่แสวงหากำไร ส่วนงานของ Considine and Lewis (2003) ศึกษา เครือข่ายในหน่วยงานจัดหางานของรัฐ พบว่าภาครัฐมีการทำสัญญาตกลงกับภาคเอกชนหลายอย่าง นอกจากนี้ งานของ Salamon (2002) พบว่ารัฐบาลดำเนินนโยบายผ่านองค์การที่ไม่แสวงหากำไร และภาคธุรกิจ องค์การเหล่านี้ต่างมีเครือข่ายระหว่างกัน แม้จะมีผลประโยชน์และค่านิยมของตัวเอง ส่วนการสั่งการและควบคุมตามสายบังคับบัญชาดั้งเดิมนั้นจะใช้กับแบบเครือข่ายไม่ได้

4) ขั้นตอนการประเมินผลนโยบาย (Policy Implementation Evaluation) เป็นการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการกำหนดนโยบายสาธารณะ และนำเอานโยบายสาธารณะนั้นไปปฏิบัติ ซึ่งในการประเมินผลนโยบายอาจมีวัตถุประสงค์ในการประเมินผลที่ต่างต่าง กัน เช่น ประสิทธิภาพ (effectiveness) ประสิทธิภาพ (efficiency) ความพอเพียง (adequacy) ความเสมอภาค (equity) การตอบสนอง (responsiveness) ความเหมาะสม (appropriateness) เป็นต้น (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2553)

วเรเดช จันทรศร (2554) ได้เสนอว่า ความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไป ปฏิบัติสามารถวัดจากผลรวมของมิติต่างๆ ได้ 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 คือ เป็นการวัดผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งกระบวนการ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ 1) ผลผลิต (outputs) การวัดผลในระดับผลผลิตสามารถวัดได้โดยการใช้เกณฑ์ ด้าน ปริมาณ เวลา ค่าใช้จ่าย คุณภาพ และความพึงพอใจ 2) ผลลัพธ์ (outcomes) คือผลที่เกิดต่อจากผลผลิต การวัดผลในระดับผลลัพธ์ สามารถวัดได้โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับจากนโยบาย 3) ผลสุดท้าย หรือผลลัพธ์สุดท้าย (ultimate outcomes) เป็นการวัดว่าผลผลิต และผลลัพธ์โดยรวม ได้ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ หรือไม่อย่างไร

มิติที่ 2 คือ เป็นการวัดว่าผลของความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องไม่ก่อให้เกิด ปัญหาต่อนโยบายหรือโครงการอื่นๆ ซึ่งความสำเร็จของนโยบายจะต้องเป็นความสำเร็จอย่างแท้จริง โดยสามารถพิจารณาได้จากเงื่อนไข 4 ประการคือ 1) นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบายอื่นๆ 2) นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาความน่าเชื่อถือของผลนโยบาย 3) นโยบายที่สำเร็จจะต้องไม่มีปัญหาทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ 4) การนำนโยบายไปปฏิบัติสำเร็จจะต้องไม่มีปัญหาทางด้านมนุษยธรรมหรือศีลธรรม

มิติที่ 3 คือ เป็นการวัดว่าผลรวมของความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งหมดต้อง ก่อให้เกิดผลของการพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนา ซึ่งการวัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในมิตินี้ ไม่อาจจะสามารถทำได้โดยตรง แต่สามารถพิจารณาได้จากความสมบูรณ์ของปัจจัยทางการบริหารต่างๆ ว่าเอื้อต่อการทำให้ผลรวมของนโยบายแต่ละนโยบายนำไปสู่ ความสำเร็จโดยรวมของ ประเทศได้แค่ไหนเพียงใด จากแนวคิดการวัดสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น พบว่า การวัดสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถทำได้หลายวิธี อาทิ การวัด ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ว่าสามารถบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ต้องการได้มากน้อยเพียงใด ผลลัพธ์ หรือปริมาณที่ได้รับ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย พิจารณาถึงประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ จากนโยบาย

5) ขั้นตอนการต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุดนโยบาย (Policy Maintenance, Succession & Termination) เป็นการพิจารณาเพื่อเปลี่ยนแปลงหรือล้มเลิกนโยบายสาธารณะ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ได้รับการประเมินนโยบายสาธารณะเป็นหลักในการพิจารณา หากมีการพิจารณาต่อเนื่องตัวนโยบายสาธารณะในกรณีที่นโยบายนั้นประสบความสำเร็จและมีการสานต่อ

วงจรรโยบายสาธารณะจึงถูกเริ่มต้นขึ้นใหม่ แต่ในกรณีนโยบายสาธารณะได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้หรือได้ก่อให้เกิดผลเสียขึ้น วงจรรโยบายสาธารณะจึงได้สิ้นสุดลง โดยทั่วไปผู้กำหนดนโยบายสาธารณะจะพิจารณาต่อเนื่องนโยบายสาธารณะ เนื่องจากหากยุทธินโยบายสาธารณะมักถูกต่อต้านจากฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2553)

การสิ้นสุดนโยบายหลายกรณีเราจะพบว่าได้มีความพยายามที่จะทดแทนนโยบายโดยการกำหนดนโยบายใหม่ที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์มากกว่า ในบางกรณีก็อาจมีการยุติบางนโยบายไปอย่างเด็ดขาดอันเนื่องจากแรงกดดันบางประการ เช่น ข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ กระแสต่อต้านจากประชาชน และผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นต้นโดยทั่วไปรัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายมักจะหลีกเลี่ยงการสิ้นสุดนโยบายด้วยสาเหตุหลายประการ กล่าวคือ

(1) เกิดการต่อต้านจากประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ที่เคยได้รับผลตอบแทนบางประการจากนโยบายที่มีอยู่เดิม เพราะการสิ้นสุดนโยบายย่อมหมายถึงการสูญเสียของประชาชนบางกลุ่ม ประกอบกับผู้กำหนดนโยบายเองก็ขาดแรงจูงใจทางการเมืองที่จะตัดสินใจในลักษณะที่จะกระทบต่อฐานเสียงของตนเอง

(2) เกิดจากความรู้สึกเสียดายที่ได้มีการลงทุนแรงไปมากพอสมควรแล้ว จึงทำให้ไม่ต้องการที่จะสิ้นสุดนโยบายลงไป

(3) เกิดจากข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย โดยเฉพาะการยกเลิกพระราชบัญญัติอันเป็นที่มาของนโยบายต้องผ่านกระบวนการนิติบัญญัติที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน รวมทั้งอาจจะมีกระแสคัดค้านจากหน่วยงานที่รับผิดชอบนโยบายนั้นๆ เพื่อป้องกันไม่ให้งานของตนจะถูกลดขนาด สูญเสียอำนาจหรือถูกยุบเลิกไป

(4) เกิดจากการขัดผลประโยชน์ทางการเมือง เพราะการสิ้นสุดนโยบายบางครั้งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายหรือเท่ากับเป็นการยอมรับความผิดพลาดของตนในอดีตถึงแม้ว่าจะมีความยากลำบากในการสิ้นสุดนโยบายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

การทบทวนและเปลี่ยนแปลงนโยบายก็เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้กำหนดนโยบายจะต้องวางกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อปรับเปลี่ยนและยกเลิกนโยบายเดิมด้วยเหตุผลหลายประการ ได้แก่

(1) สภาพปัญหาความต้องการเปลี่ยนแปลงไป ด้วยนโยบายใดที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อตอบสนองกับปัญหาความต้องการของประชาชนหรือกลุ่มบุคคลต่างๆ แต่เมื่อเวลาผ่านไปมักจะพบว่าปัญหาความต้องการมักจะเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ทำให้ต้องมีการทบทวนยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนตัวนโยบายให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

(2) มีความคิดริเริ่มใหม่เกิดขึ้น จากผลของการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี รวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ขึ้น ทำให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถกำหนดนโยบายที่มีความเหมาะสมมากกว่าเดิม

(3) เกิดการเปลี่ยนแปลงในทรัพยากรที่มีจำกัดมากขึ้นจนส่งผลทำให้ผู้กำหนด

นโยบายต้องตัดสินใจเปลี่ยนแปลงนโยบายเดิมหรืออาจจะต้องกำหนดนโยบายใหม่ขึ้นมา เช่น รัฐบาลได้ออกนโยบายร่วมกับเอกชน นโยบายการจำกัดและควบคุมกำลังคนภาครัฐ เพื่อเป็นการลดภาระการก่อกวนนี้สาธารณะและป้องกันไม่ให้งบประมาณประจำมีสัดส่วนมากเกินไปจนทำให้มีงบประมาณเพื่อการพัฒนาไม่เพียงพอ เป็นต้น

(4) มีกระแสการเรียกร้องใหม่จากประชาชนเกิดขึ้น ประชาชนและกลุ่มบุคคลฝ่ายต่างๆ อาจจะยื่นข้อเรียกร้องใหม่ให้รัฐบาลนำไปพิจารณาเปลี่ยนแปลงนโยบายเดิมให้เหมาะสมกับความต้องการของคนซึ่งกระแสแรงกดดันของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจเป็นผลทำให้รัฐบาลต้องยอมมีการเปลี่ยนแปลงหรือสิ้นสุดบางนโยบาย

2.1.3 วิธีการและบทบาทในการเข้ามามีอิทธิพลต่อนโยบาย

จากการเข้ามามีบทบาทในการมีอิทธิพลต่อกระบวนการนโยบายสาธารณะในทุกขั้นตอนของตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะหรือบุคคลต่างๆ (policy actors) ที่เข้ามามีอิทธิพลช่วยผลักดันให้นโยบายสาธารณะไปตามที่ต้องการ วิธีการที่กลุ่มผลประโยชน์เข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการนโยบายสาธารณะมีทั้งวิธีการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Almond และ Bowell, 1966) ดังนี้

1) วิธีการติดต่อเป็นการส่วนตัว คือการที่กลุ่มผลประโยชน์อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เพื่อผลักดันนโยบาย

2) การมีตัวแทนของกลุ่มในกระบวนการกำหนดนโยบาย ในระบบการเมืองบางระบบยินยอมให้กลุ่มผลประโยชน์มีตัวแทนของกลุ่มในกระบวนการกำหนดนโยบายต่างๆ เช่น การที่กลุ่มผลประโยชน์มีตัวแทนในสภานิติบัญญัติ ทำให้ตัวแทนเหล่านี้สามารถผลักดันนโยบายผ่านกระบวนการนโยบายของสภานิติบัญญัติได้

3) สื่อมวลชน กลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองแบบเปิด มักใช้สื่อมวลชนต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ในการเรียกร้องผลประโยชน์ของตน แต่ในระบบการเมืองแบบปิดการใช้สื่อค่อนข้างมีจำกัด เนื่องจากมีการควบคุมและตรวจสอบจากผู้นำทางการเมือง

4) พรรคการเมือง อาจเป็นตัวกลางระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ กับผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย แต่ในประเทศระบอบสังคมนิยม พรรคการเมืองจะทำหน้าที่ควบคุมกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์มากกว่าเป็นตัวกลาง

5) สถาบันนิติบัญญัติ คณะรัฐมนตรี และระบบราชการ กลุ่มผลประโยชน์อาจมีการติดต่อกับสมาชิกรัฐสภา และในกรณีที่ระบบราชการมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย กลุ่มผลประโยชน์อาจติดต่อข้าราชการในระดับต่างๆ

6) การประท้วงหรือเดินขบวน กลุ่มผลประโยชน์อาจใช้วิธีการที่รุนแรงด้วยการชุมนุมประท้วง หรือเดินขบวน เพื่อให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ยอมรับข้อเรียกร้องของกลุ่มที่ไม่มีโอกาสในการผลักดันนโยบายช่องทางอื่นๆ จำเป็นต้องเลือกใช้วิธีนี้

นอกจากนี้วิธีการที่จะส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การล็อบบี้ (lobbying) หรืออาจจะเรียกว่า “การวิ่งเต้น” เป็นการกระทำเพื่อมุ่งส่งผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ในที่นี้ก็คือ การผลักดันนำเสนอข้อเหตุผลเพื่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจตกลง มีความโน้มเอียงเข้าหาจุดยืนหรือผลประโยชน์ของผู้ทำการผลักดัน กลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่มจะมีวิธีและแบบแผนในการสร้างอำนาจต่อรองและเข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลหรือการตัดสินใจตกลงใจในลักษณะของที่แตกต่างกัน

การล็อบบี้สามารถแบ่งได้ออกเป็นสองแบบด้วยกันคือ การล็อบบี้ทางตรง (direct lobbying) และการล็อบบี้ทางอ้อม (indirect lobbying) การล็อบบี้ทางตรง คือการใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อพยายามมีอิทธิพลโดยการส่งตัวแทนหรือข้อเรียกร้องไปยังผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมือง เช่น สมาชิกสภานิติบัญญัติ กระทรวง กรม ฯลฯ เพื่อให้มีการตัดสินใจเชิงนโยบายกฎหมายที่จะเอื้อประโยชน์หรือสอดคล้องกับข้อเรียกร้องหรือความต้องการของกลุ่มตน ส่วนการล็อบบี้ทางอ้อม เป็นการสร้างอิทธิพลโดยอาศัยฝ่ายที่สามเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารหรือ สื่อสารข้อมูลข้อเท็จจริงไปยังรัฐบาล หรือสร้างแรงกดดันเพื่อให้รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองที่ไม่ใช่ผ่านนักล็อบบี้ หรือความสัมพันธ์แบบวงในของผู้นำหรือแกนนำกลุ่มผลประโยชน์ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การระดมมวลชน เป็นการแสดงออกเพื่อสนับสนุนหรือต่อต้านกฎหมายและนโยบาย และ การสร้างพันธมิตรหรือแนวร่วมหมายถึง การสร้างกลุ่มหรือ เครือข่ายที่มีลักษณะของความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มาร่วมกันเรียกร้องกดดันต่อผู้ทำหน้าที่กำหนด นโยบายหรือกฎหมาย นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลและ บทบาทอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อกระบวนการกำหนดนโยบาย คือ ขนาดของกลุ่ม สถานภาพทางสังคมผู้นำที่ชาญฉลาดและเข้มแข็ง หรือภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ และความชัดเจนของข้อเรียกร้องผลประโยชน์ (รังสรรค์ ณะพรพันธุ์, 2546)

2.2 แนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ คือสถานที่หนึ่ง ๆ ซึ่งจัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้และความเพลิดเพลินแก่ผู้เข้าชม หากในทางพิพิธภัณฑ์วิทยาที่ยอมรับกันในปัจจุบันแล้วพิพิธภัณฑ์มีความหมายกว้างขวางมากกว่าสถานที่และการจัดแสดง (กรมศิลปากร, 2504)

ซึ่งสภาการพิพิธภัณฑ์นานาชาติ (International Council of Museum) หรือ ICOM ได้ให้คำจำกัดของความของ พิพิธภัณฑ์ เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เปิดเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดง วัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ทางการค้นคว้า การศึกษา และ ความเพลิดเพลินใจ พิพิธภัณฑ์ เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เปิดเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดงวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ทางการค้นคว้า การศึกษา และ ความเพลิดเพลินใจ (ICOM, 2001)

ซึ่งคำจำกัดความข้างต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้โดยปราศจากข้อจำกัดใด ๆ ที่เกิดจากรูปแบบของคณะกรรมการ ลักษณะของพื้นที่ โครงสร้างหน้าที่ หรือวิธีการศึกษาสิ่งของสะสมของสถาบันนั้นๆ ที่เกี่ยวข้อง และสภาการพิพิธภัณฑ์สถานระหว่างชาติได้กำหนดคุณสมบัติของพิพิธภัณฑ์ 8 ข้อ ดังนี้คือ

- 1) แหล่งและอนุสรณ์สถานทางธรรมชาติ โบราณคดี และชาติพันธุ์วรรณา แหล่งและอนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเก็บรวบรวม สงวนรักษา และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์
- 2) สถาบันที่รวบรวมและจัดแสดงตัวอย่างของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ เช่น สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตวศาสตร์ สถานที่แสดงสัตว์น้ำ และศูนย์ศึกษาพันธุ์พืชและสัตว์
- 3) ศูนย์วิทยาศาสตร์ และท้องฟ้าจำลอง
- 4) หอศิลป์ที่จัดแสดงงานโดยไม่แสวงหาผลกำไร
- 5) สถานที่ตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่สงวน
- 6) องค์กรพิพิธภัณฑ์ทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือระดับท้องถิ่น กระทรวง หรือกรม หรือหน่วยงานเอกชนใดก็ตามทั้งที่มีส่วนในการรับผิดชอบพิพิธภัณฑ์ หรือมีคุณสมบัติตามข้อกำหนดนี้
- 7) สถาบัน หรือองค์กร ซึ่งไม่แสวงหาผลกำไร ที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ การค้นคว้าวิจัย การศึกษา การฝึกอบรม การจัดทำเอกสารวิชาการ และกิจกรรมอื่น ๆ อันเกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์ และวิชาพิพิธภัณฑ์วิทยา
- 8) ศูนย์วัฒนธรรม และนิติบุคคลอื่น ๆ ที่ดำเนินการด้านการอนุรักษ์ การสืบสาน และการบริหารจัดการทรัพยากรอันเป็นมรดกที่จับต้องได้ และมรดกที่จับต้องไม่ได้ (มรดกที่มีชีวิต และกิจกรรมที่สร้างสรรค์โดยเทคโนโลยีดิจิทัล)

และสถาบันใด ๆ อย่างเช่น สถาบันบริหาร ซึ่งหลังจากการร้องขอคำวินิจฉัยจากคณะกรรมการที่ปรึกษาแล้ว ได้รับการพิจารณาว่ามีคุณสมบัติบางส่วนหรือทั้งหมดของพิพิธภัณฑ์ หรือมีส่วนในการสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ และบุคลากรที่ทำงานด้านพิพิธภัณฑ์เป็นอาชีพ ตลอดจนการสนับสนุนงานวิจัย การศึกษา หรือการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับงานพิพิธภัณฑ์

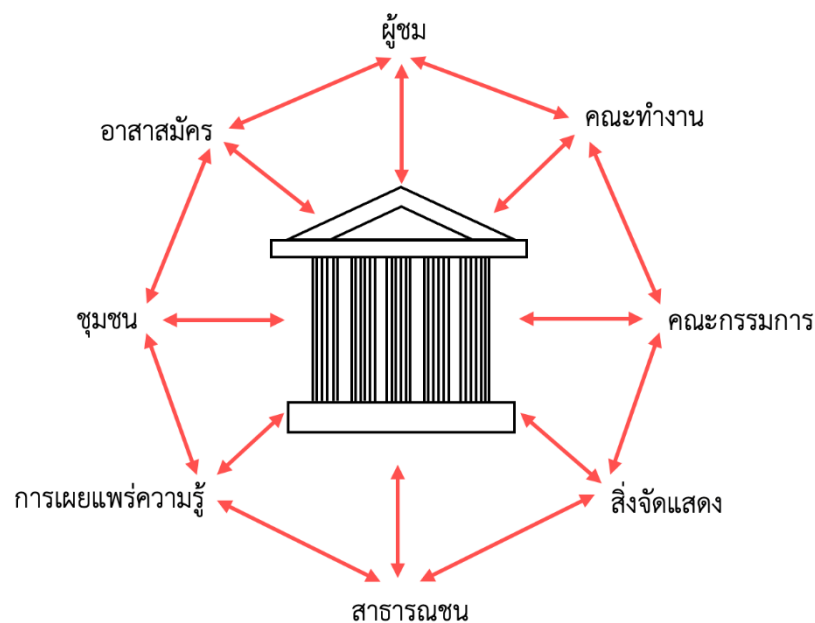
2.2.1 พิพิธภัณฑ์อาภินิหาร (Museum governance)

พิพิธภัณฑ์อาภินิหาร คือ แนวความคิดในการสร้างหอศิลป์ หรือพิพิธภัณฑ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของวาระทางสังคม (Social agenda) เพื่อวางเค้าโครง (Conceptual frame) กลไกและระบบบริหารที่เอื้อต่อการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ ตั้งแต่กระบวนการกำหนดภารกิจที่มาของแหล่งทุน การบริหารและจัดการทรัพยากรมนุษย์ การสร้างรายได้และแสวงหาความสนับสนุนทางการเงินและอื่นๆ จากภาคเอกชนและองค์การระหว่างประเทศ การกำหนดการระดมทุน การลดหย่อนภาษีให้สนับสนุนด้านศิลปวัฒนธรรม ปัจจัยและองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ เพื่อให้เป็นแหล่งสะสมทุนทางวัฒนธรรมใน

ระยะยาวในการเป็นแหล่งเรียนรู้และสันถนาการของประชาชน (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, 2548)

ซึ่งในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ มีลักษณะแตกต่างจากการบริหารองค์การสาธารณทั่วไป ด้วยมีเป้าหมายในการให้การศึกษาแก่สาธารณะและสร้างสรรค์สังคมไปพร้อมๆกัน ซึ่งการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ จึงมีสถานะเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร (Non-profit organization) กับแหล่งเรียนรู้ในการทำหน้าที่บันทึกประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมของสังคมผ่านสื่อจัดแสดง ทำให้พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ โดยทั่วไปมักเกิดปัญหาในการบริหารจัดการ บางประการ ประการแรกพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ส่งผลให้ประสบปัญหาเรื่องการเงิน หรือการบริหารรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น จำเป็นต้องพึ่งพางบประมาณจากรัฐบาลมูลนิธิหรือภาคเอกชน และประการที่สองพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ ต้องการรับการยอมรับจากประชาชน เนื่องจากภาระรายจ่ายหรือการใช้งบประมาณใดๆ จากภาษีประชาชนมักเกิดคำถามถึงความจำเป็น จึงจำเป็นต้องมีการตอบคำถามถึงคุณูปการต่อสังคม รวมถึงโอกาสในการที่จะเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ความคิดสร้างสรรค์โดยเสรี สอดคล้องกับแนวคิดพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ยุคหลังสมัยใหม่ (post-museum) ในการสร้างความหมาย และบทบาทของการมีอยู่เพื่อทำหน้าที่แก่สังคม

พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์นอกจากสะท้อนความเปลี่ยนแปลงและประวัติศาสตร์สังคมแล้วยังทำหน้าที่สะท้อนความเป็นสังคมอารยะ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความเชื่อมโยงกับกลุ่มบุคคลในการโอบอุ้มศิลปะซึ่งแม้ศิลปะไม่ทำให้เกิดผลผลิตทางตรงแก่สังคม แต่สังคมได้รับแรงบันดาลใจจากงานศิลปะหรือมีบทบาทในการวิจารณ์สังคม ซึ่งกลุ่มบุคคลทางสังคมที่เชื่อมโยงมีสัมพันธ์ภาพกันกับพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ (Gary Edson และ David Dean, 1994) ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 สัมพันธภาพระหว่างกลุ่มบุคคลกับสัมพันธ์ภาพกันกับพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์

1) สาธารณชนทั่วไป (General public) ทำหน้าที่ในการสนับสนุนพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์สาธารณะผ่านการเสียภาษีโดยรัฐเป็นผู้จัดสรรงบประมาณงบประมาณในการจัดตั้ง จึงเป็นสาธารณสมบัติในการสั่งสมทุนวัฒนธรรมของสังคม นอกจากนี้ยังเป็นกระแสสังคมที่กระทบต่อพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ส่งผลต่อการสนับสนุนและการกำหนดทิศทางของพิพิธภัณฑ์ในระยะยาว

2) คณะกรรมการบริหารและกำหนดนโยบาย (Board) ต้องพิจารณาถึงการบริหารจัดการในแต่ละพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ โดยมีการกำหนดนโยบาย (policy) กับพันธกิจ (mission statement) เพื่อเป็นกรอบหรือเค้าโครงการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ในการทำงานร่วมกันกับคณะทำงาน (staff) ซึ่งคณะกรรมการพิพิธภัณฑ์อาจมุ่งเน้นพันธกิจของพิพิธภัณฑ์ไปที่สิ่งจัดแสดง (collection) หรืออาจเน้นภารกิจของคณะกรรมการไปกับกิจกรรมระดมทุน ซึ่งกรรมการจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถและภูมิหลังที่สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ นอกจากนี้ควรมีการฝึกอบรมหรือบรรยายสรุปจากผู้บริหารพิพิธภัณฑ์มืออาชีพ (museum professionals) เพื่อความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งผู้บริหารพิพิธภัณฑ์มักถูกคาดหวังถึงความสามารถในการจัดหารายได้จากการบริจาค (Donation) การขอทุน (Grant and Award) และสร้างรายได้ ในขณะที่เดียวกันสามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสมตามความคาดหวังของพิพิธภัณฑ์

3) สิ่งจัดแสดง (collection) ส่วนใหญ่ได้รับบริจาคจากนักสะสม หรือประชาชนเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยทางราชการอาจยกเว้นยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเพื่อเป็นการตอบแทน นอกจากนี้ผู้บริจาคสิ่งจัดแสดงจะเกิดความภาคภูมิใจในฐานะผู้บริจาค ซึ่งพิพิธภัณฑ์ต้องสร้างความมั่นใจว่าสิ่งจัดแสดงจะได้รับการดูแลรักษาจากพิพิธภัณฑ์เป็นอย่างดี ซึ่งบางกรณี สิ่งจัดแสดงจากการบริจาคของกลุ่มบุคคล เอกชน หรือกลุ่มเพื่อพิพิธภัณฑ์ (Friend of the museum) สามารถสร้างความสำคัญให้กับพิพิธภัณฑ์ จนเป็นเอกลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์แห่งนั้น

4) คณะทำงาน (staff) เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์โดยทำหน้าที่สร้างสรรค์โครงการเพื่อสาธารณชน จัดนิทรรศการหมุนเวียน คัดสรรผลงานเพื่อจัดแสดง ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับสิ่งจัดแสดง นอกจากนี้ยังรับนโยบายของพันธกิจพิพิธภัณฑ์จากผู้บริหารไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ การประสานงาน, การงบประมาณ, การบริหารงานบุคคล, การบำรุงรักษาสิ่งจัดแสดง, การบริหารและประสานงานอาสาสมัคร, การประเมินคุณค่าสิ่งจัดแสดงและรักษาความปลอดภัย และการจัดหลักสูตรหรือโครงการแก่สาธารณชน

5) การเผยแพร่ความรู้แก่สาธารณชน (Public education) โดยพิพิธภัณฑ์จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความรู้แก่ สาธารณชน ในระดับความรู้ที่ต้องการ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกหรือความตระหนักในการรักษามรดกวัฒนธรรมและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในระดับของวัฒนธรรมของสังคม

6) ชุมชน (Community) พิพิธภัณฑ์เป็นหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร (Non-profit organization) จำเป็นต้องพึ่งพาเงินทุน เงินอุดหนุน เงินบริจาคจากภาครัฐหรือเอกชน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ พิพิธภัณฑ์จึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถตรวจสอบได้

จึงควรสร้างการมีส่วนร่วมโดยการดึงสาธารณชนเข้ามาเยี่ยมชมและจัดกิจกรรมในพิพิธภัณฑ์ เพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากชุมชน และสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน

7) อาสาสมัคร (Volunteers) ทำหน้าที่สนับสนุนกิจการพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ เนื่องจากกิจการพิพิธภัณฑ์เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร จึงทำให้ประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณ ส่งผลต่อการจ้างพนักงานประจำ จึงจำเป็นต้องแสวงหาอาสาสมัครสนับสนุนการดำเนินงานของ พิพิธภัณฑ์ซึ่งนอกจากช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายของพิพิธภัณฑ์แล้วยังสามารถเสริมสร้างให้พิพิธภัณฑ์ เป็นสถาบันความรู้พื้นฐานอยู่ที่ประชาชน โดยระบบอาสาสมัครเป็นระบบที่สร้างโอกาสให้ประชาชน ได้สัมผัสกับแควดวงพิพิธภัณฑ์อย่างใกล้ชิด ซึ่งช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในฐานะที่พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบัน ทางสังคม และทำให้พิพิธภัณฑ์มีบุคลากรสนับสนุนที่มีความหลากหลาย

8) ผู้ชม (Visitor) เป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญที่สุดที่ช่วยให้พิพิธภัณฑ์ดำรงสถานการณืเป็น สถาบันทางสังคมซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ซึ่งแม้ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยสินค้า สาธารณะ (Public Goods) พิพิธภัณฑ์เป็นสินค้าและบริการสาธารณะแบบไม่แบ่งแยก (Non-exclusive) ในกรณีที่พิพิธภัณฑ์ไม่มีการเก็บค่าเข้าชม (Free admission) สามารถเข้าได้ไม่จำกัดอายุ เพศ วัย และภูมิหลัง และแบบแบ่งแยก (Exclusive) ในกรณีเก็บค่าเข้าชมหรือจำกัดอายุผู้เข้าชม จะ ส่งผลต่อการเป็นสถาบันสังคมซึ่งหากการจัดวางภารกิจของพิพิธภัณฑ์เป็นไปเพื่อสาธารณะก็จะ สามารถดำรงความเป็นสถาบันทางสังคมได้ นอกจากนี้ในการจัดนิทรรศการพิเศษและการเชิญแขก สำคัญในโอกาสพิเศษ เช่น ผู้บริจาครายสำคัญ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการตัดสินใจของ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น อาจส่งผลต่อทัศนคติที่เชื่อว่าพิพิธภัณฑ์เป็นศูนย์รวมของบรรดาชนชั้นนำของสังคม ไม่ก่อประโยชน์แก่สาธารณะด้วยสาธารณชนเป็นผู้สนับสนุนพิพิธภัณฑ์ อีกทั้งยังครอบงำทัศนคติว่า ด้วยสุนทรียศาสตร์ของสังคมอีกด้วย จึงทำให้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีความซับซ้อนและ ละเอียดอ่อน ทัศนคติในการสร้างความเป็นประชาธิปไตยในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จึงสำคัญใน ในฐานะเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งผู้เข้าชมแบ่งได้ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มสมาชิก (Members) ประกอบด้วย สมาชิกถาวร สมาชิกรายปี สมาชิกอุปถัมภ์ และสมาชิกกิตติมศักดิ์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความผูกพันกับพิพิธภัณฑ์เนื่องจากเป็นผู้สนับสนุนกิจการ พิพิธภัณฑ์โดยตรง

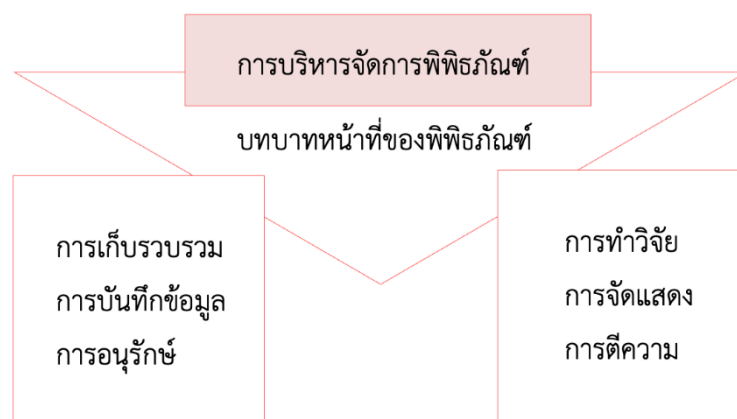
2) กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มคนนักท่องเที่ยว ผู้ชมที่ได้รับข่าวสารนิทรรศการและเข้า ชมนิทรรศการหมุนเวียน หรือเดินทางมาเพื่อชมสิ่งจัดแสดงถาวร

3) กลุ่มผู้ชมในอนาคต โดยในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์นอกจากการปรับการบริหาร มุ่งสู่ชุมชนมากยิ่งขึ้น ยังต้องแสวงหากลุ่มผู้ชมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อขยายฐานการสนับสนุนกิจการ งานพิพิธภัณฑ์โดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร หรือจัดกิจกรรม เพื่อดึงดูดผู้ชมที่มีความ หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.2.2 กลยุทธ์การจัดการพิพิธภัณฑ

การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการกำหนดการปฏิบัติการที่ เหมาะสม และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องของแผนเชิงกลยุทธ์ โดยกำหนดทิศทางและการทำงานในระยะ ยาวขององค์กร ดังนั้น การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงมีการพัฒนาแผนเชิงกลยุทธ์และปรับให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

กลยุทธ์การจัดการพิพิธภัณฑ มีเป้าหมายสำคัญคือการทำให้การตัดสินใจต่างๆ นำไปสู่ การบรรลุภารกิจของพิพิธภัณฑตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ โดยมีการกิจ อำนาจหน้าที่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ เป็นถ้อยแถลงภารกิจของพิพิธภัณฑซึ่งแสดงถึงมูลเหตุการ ก่อตั้งและการมีอยู่ของพิพิธภัณฑ โดยพิพิธภัณฑมีบทบาทหน้าที่ 6 ประการได้แก่ การเก็บรวบรวม การบันทึกข้อมูล การอนุรักษ์ ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน และประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรม ได้แก่ การทำวิจัย การจัดแสดง การตีความ ซึ่งจำเป็นที่พิพิธภัณฑจึงต้องมีบทบาทในด้านการบริหารจัดการ โดยให้ข้อมูลที่รวบรวมไว้นั้นถูกออกแบบเชิงกิจกรรมให้เข้าถึงสาธารณชนมากที่สุด (Barry Lord และ Gail Dexter Lord, 1997) ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ

การจัดการพิพิธภัณฑเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และประสบความสำเร็จต้องมีองค์ประกอบ สำคัญ 5 ประการ (Barry Lord และ Gail Dexter Lord, 1997) ได้แก่

1) ภารกิจของพิพิธภัณฑ เพื่อเป็นแนวทางและแรงบันดาลใจสำคัญในการขับเคลื่อน พิพิธภัณฑบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ท้าทายของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้ผู้บริหารงานและ คณะทำงานเข้าใจถึงภารกิจของพิพิธภัณฑซึ่งจะสามารถถ่ายทอดต่อไปยังอาสาสมัคร ผู้บริจาค ผู้เยี่ยมชมและสาธารณชน นอกจากนี้ความรู้สึกร่วมกับภารกิจของพิพิธภัณฑซึ่งจะช่วยเป็น แรงบันดาลใจที่สำคัญจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนภารกิจให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของสังคมและ

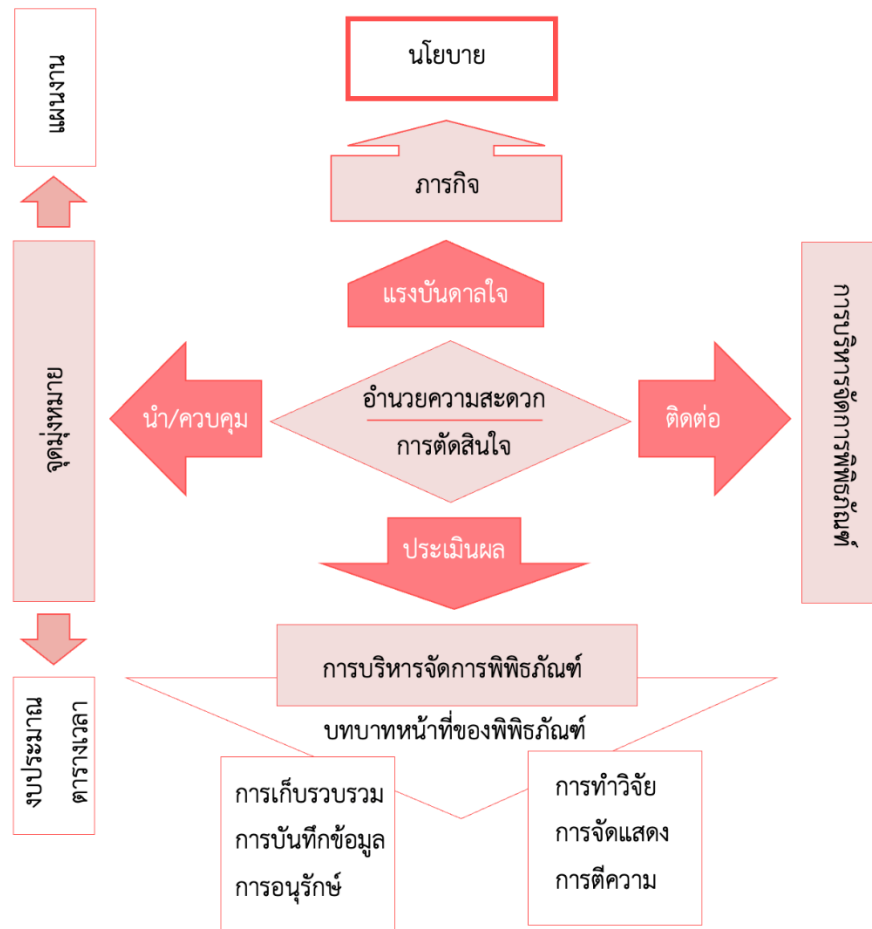
สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอเพื่อนำไปสู่กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ภายใต้กลไกหรือวิธีการทำงานที่หลากหลายและเครือข่ายสถาบันหรือองค์กรที่มีพันธกิจร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลซึ่งมีความสำคัญสำหรับเป็นแนวทางในระยะยาว

2) บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน เพื่อส่งผ่านไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งผู้บริหาร ผู้จัดการ หรือสื่อสารองค์กร ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานในปัจจุบันและในระยะยาวเพื่อถ่ายทอดให้ผู้อื่นทั้งภายนอกและภายในรับรู้ และต้องตระหนักถึงขอบเขตและข้อจำกัดของสาระสำคัญของพิพิธภัณฑสถาน รวมถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเชิงภารกิจเพื่อสาธารณะ และพิพิธภัณฑสถานอื่นๆ ในการเผยแพร่องค์ความรู้ของพิพิธภัณฑสถานแก่สังคมร่วมกัน

3) การจัดการสู่เป้าหมายของพิพิธภัณฑสถาน ผู้นำองค์กรต้องมีบทบาทนำในเชิงการบริหารจัดการองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑสถาน และการบริหารงานบุคคลที่สอดคล้องกับแผนงานยุทธศาสตร์ หรือแผนแม่บท ที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ภารกิจของพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งการวางแผนงานที่สามารถทำให้ภารกิจขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายขององค์กรที่เกิดจากการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพจะทำให้พิพิธภัณฑสถานประสบความสำเร็จ

4) ควบคุมการบรรลุตามวัตถุประสงค์ การจัดการมีส่วนสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายภายในกรอบของระยะเวลา และงบประมาณ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ของการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน

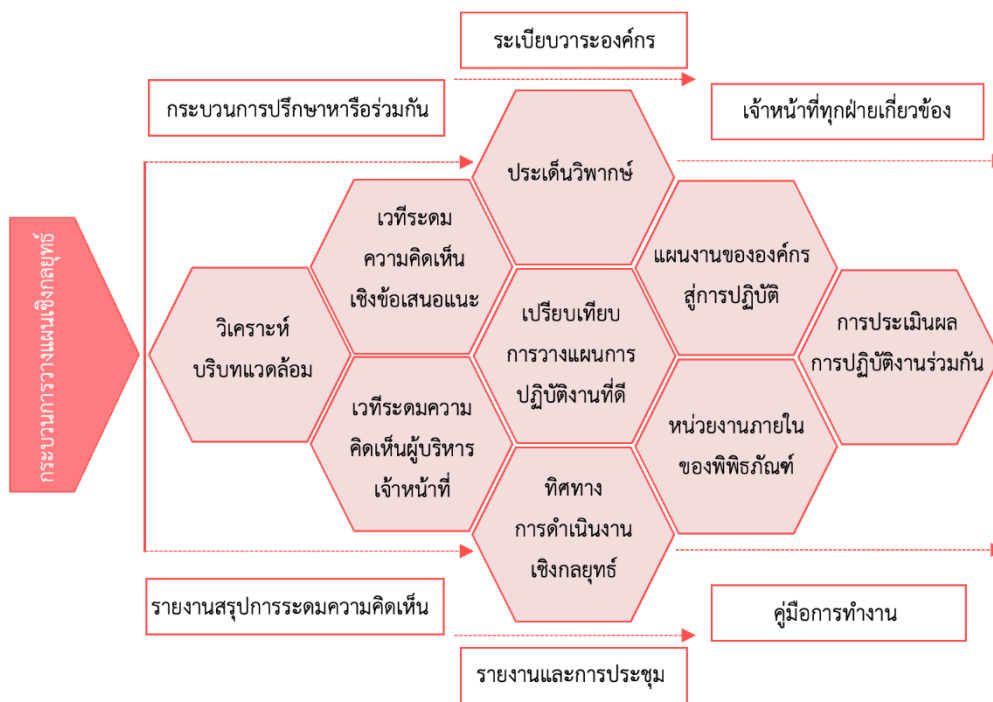
5) ประเมินความสำเร็จตามบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน ตามพันธกิจ และการบรรลุตามเป้าหมายในระยะสั้นซึ่งนำไปสู่เป้าหมายระยะยาวซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการพิพิธภัณฑสถาน โดยเชื่อมโยงกับบทบาทและหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน อันได้แก่ การเก็บรวบรวม การบันทึกข้อมูล การอนุรักษ์ การค้นคว้าวิจัย การจัดแสดง และการตีความ โดยเน้นไปที่ด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพ โดยการประเมินเชิงประสิทธิผล เป็นตัวชี้วัดขอบเขตงานที่พิพิธภัณฑสถานได้ดำเนินแล้วเสร็จโดยทั่วไปจะระบุงานและกิจกรรมเท่าที่เป็นไปได้ ในส่วนแผนงานเจ้าหน้าที่วางเป้าหมายความสำเร็จเชิงรุก และในส่วนการประเมินเชิงประสิทธิภาพ เป็นตัวชี้วัดเชิงคุณค่าของผลผลิตในด้านความคุ้มค่าของภาระของงานหรือกิจกรรม ด้านบุคลากร การเงิน พื้นที่กิจกรรมและความรู้ ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์กับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

กลยุทธ์การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ตามกรอบแนวคิดของ Gail D. Lord และ Kate Markert ได้อธิบายถึงกระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (1) การสำรวจบริบทของพิพิธภัณฑ์ ตั้งแต่การทบทวนแนวนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องและความต้องการของสังคม สำรวจความคิดเห็นเจ้าหน้าที่ระดับบริหารและระดับปฏิบัติการของพิพิธภัณฑ์ พร้อมจัดเวทีระดมความคิดเห็นเชิงข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนากรอบแนวคิดอันสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของพิพิธภัณฑ์ ที่มีวาระการขับเคลื่อนภารกิจที่สำคัญในปีนั้นๆ และนำมาสู่แผนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่ดีจากหลากหลายมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (2) การวิพากษ์ ประเด็นและแนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วยตัวแทนของคณะทำงานพิพิธภัณฑ์ในแต่ละฝ่ายที่สำคัญ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวการปฏิบัติที่ดีที่สุด เพื่อนำมาสู่การทบทวนทิศทางการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ของพิพิธภัณฑ์ตามพันธกิจ (3) การจัดทำคู่มือแผนปฏิบัติงานของพิพิธภัณฑ์และนำแผนองค์กรสู่การปฏิบัติ(implementation)

ตามแต่ละส่วนงานของพิพิธภัณฑน์ พร้อมด้วยการประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกัน (evaluation & communication cycle) จากเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 7

ภาพที่ 7 กระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์พิพิธภัณฑน์

2.2.3 รูปแบบการบริหารองค์กรของพิพิธภัณฑน์

การบริหารองค์กรของพิพิธภัณฑน์ มีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลายจากความรับผิดชอบสูงสุด ทั้งด้านกฎหมายและการเงิน รวมถึงบริบททางสังคมแวดล้อมที่แตกต่างกันซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑน์ได้ 4 รูปแบบ (Barry Lord และ Gail Dexter Lord, 1997) ดังนี้

(1) หน่วยงานหลักของรัฐ

พิพิธภัณฑน์และหอศิลป์ภายใต้หน่วยงานรัฐ เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จึงเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐ มีแหล่งเงินสนับสนุนหลักมาจากการจัดสรรงบประมาณตามรายการที่ตั้งไว้จากหน่วยงานกลาง พิพิธภัณฑน์ภายใต้หน่วยงานรัฐอาจไม่มีการเก็บค่าเข้าชม หรือมีการเก็บค่าชมรวมถึงการจัดหารายเพิ่มเติมจากส่วนอื่นๆ ซึ่งพิพิธภัณฑน์ภายใต้หน่วยงานรัฐส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการจัดการรายได้ ด้วยรายได้จะถูกจัดเก็บไว้ที่หน่วยงานส่วนกลาง ไม่ได้จัดการรายได้โดยตรงด้วยพิพิธภัณฑน์ทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจในการพัฒนารายได้และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑน์ นอกจากนี้พิพิธภัณฑน์ภายใต้หน่วยงานรัฐส่วนใหญ่ไม่มีสมาชิกที่เป็น

องค์กรซึ่งเป็นแหล่งรายได้จากการสนับสนุนทางการเงิน รวมถึงการรับอาสาสมัครเข้าทำงานได้ยาก ด้วยมีการจ้างพนักงานทำหน้าที่ครอบคลุม และมักมีการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการที่ปรึกษาที่ไม่มีอำนาจหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการตัดสินใจทำหน้าที่เพียงให้คำแนะนำแก่องค์กร

(2) สถาบันกึ่งอิสระ

รูปแบบพิพิธภัณฑสถานแบบสถาบันกึ่งอิสระ มีจุดประสงค์เพื่อให้พิพิธภัณฑสถานเป็นอิสระจากการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ และเพื่อให้เกิดการแสวงหาเงินสนับสนุนด้วยวิธีอื่นๆ นอกเหนือจากเงินงบประมาณของรัฐบาล โดยมีคณะกรรมการบริหารที่มาจากหน่วยงาน ตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ หรือสาธารณชน ซึ่งไม่ได้ทำหน้าที่เพียงให้คำปรึกษาแต่ยังได้กำหนดนโยบายและแผนงานระยะยาว และมีส่วนร่วมในเชิงการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งคณะกรรมการพิพิธภัณฑสถานอาจเป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างที่จ้างโดยตรง ซึ่งหน่วยงานภาครัฐหรือพิพิธภัณฑสถานอาจเป็นเจ้าของสิ่งจัดแสดง หรือพื้นที่อาคารสถานที่ของพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งจะทำให้เกิดการสนับสนุนเงินบริจาคที่สำคัญเป็นกองทุนหรือวัตถุประสงค์ และยังสามารถได้รับการสนับสนุนจากอาสาสมัครเข้ามาทำงานในพิพิธภัณฑสถาน ในส่วนของแหล่งเงินได้รับสนับสนุนจากรัฐบาลในรูปแบบแผนงาน หรือโครงการส่งเสริมช่วยเหลืองานพิพิธภัณฑสถานซึ่งกำหนดขึ้นต่อปี และสามารถหาเงินทุนเพิ่มเติมได้อย่างอิสระหรือแม้การรับเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่น รวมถึงการจัดหารายได้อื่นๆ ทำให้เกิดแรงจูงใจรวมถึงข้อได้เปรียบเชิงองค์กร

(3) องค์กรไม่แสวงผลกำไร หรือองค์กรการกุศล

องค์กรไม่แสวงผลกำไร เป็นองค์กรทางกฎหมายโดยได้รับการยกเว้นภาษีส่วนหนึ่งหรือทั้งหมด เป็นสถาบันการกุศลหรือสถาบันทางการศึกษา โดยรายได้ที่นอกเหนือจากการใช้จ่ายจะถูกนำไปใช้เพื่อจุดประสงค์ทางการกุศลหรือการศึกษาเท่านั้นไม่ใช่เพื่อผลกำไร คณะกรรมการเป็นผู้อำนาจสูงสุดไม่ใช่เพียงผู้ให้คำปรึกษา คณะกรรมการอาจมีอำนาจต่อวาระ หรืออาจได้รับเลือกจากสมาชิกองค์กร โดยมีความรับผิดชอบทางกฎหมายและทางการเงินร่วมกันในพิพิธภัณฑสถาน จึงมีการจดทะเบียน เอกสารสิทธิบัตร หรือนิติบุคคลเพื่อกำกับดูแลโดยภาครัฐ การมีสมาชิกภาพ และคณะกรรมการเป็นฝ่ายบริหารโดยสมาชิกเป็นผู้คัดเลือกในการประชุมประจำปี ทำให้สมาชิกภาพมีส่วนร่วมต่อแผนการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานเพื่อบรรลุภารกิจทางสังคมซึ่งเป็นเรื่องหลัก และมีการจัดหาแหล่งรายได้เป็นเป้าหมายรอง ในส่วนโครงสร้างการจัดการพิพิธภัณฑสถานใต้องค์กรไม่แสวงผลกำไร หรือองค์กรการกุศล โดยปกติจะเป็นเจ้าของสิ่งจัดแสดง พื้นที่ และอาคารสถานที่ของพิพิธภัณฑสถาน รวมถึงการจ้างพนักงานเข้าทำงานจะมีกลุ่มบริษัทไม่แสวงผลกำไร หรือองค์กรการกุศลมาเป็นผู้บริหารพิพิธภัณฑสถาน โดยผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานจะได้รับการแต่งตั้งโดยผู้จัดการทรัพย์สิน ซึ่งมีแหล่งเงินทุนจากทั้งรัฐและเอกชน รวมถึงการรับบริจาค การช่วยเหลือ และการใช้จ่ายของผู้เข้าชม โดยอาสาสมัครจะมีบทบาทสำคัญในพิพิธภัณฑสถาน

(4) กรรมสิทธิ์เอกชน

พิพิธภัณฑท์ที่เป็นกรรมสิทธิ์เอกชนส่วนบุคคล หรือกลุ่มบริษัทที่ดำเนินการพิพิธภัณฑท์เอกชน โดยปกติแล้วจะเป็นเจ้าของสิ่งที่จัดแสดง และเป็นเจ้าของหรือเช่าอาคารสถานที่ และเงินทุนสำหรับพิพิธภัณฑท์เอกชนมาจากเจ้าของพิพิธภัณฑท์โดยตรง ซึ่งในเชิงการบริหารจัดการพิพิธภัณฑท์มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะทำงานหรือลูกจ้าง หรือพนักงานเอกชนเข้ามาจัดการพิพิธภัณฑท์ ซึ่งจะไม่ปรากฏกลุ่มอาสาสมัครเข้ามาทำงานในพิพิธภัณฑท์

(5) แบบผสมสถานภาคีทางสังคม

ปัจจุบันพิพิธภัณฑท์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการพิพิธภัณฑท์ไปสู่การผสมผสาน หรือประชาสังคม ซึ่งอาจเป็นพิพิธภัณฑท์อยู่ในครอบครองของรัฐ แต่ดำเนินการโดยสมาคมที่ไม่แสวงหากำไร หรือพิพิธภัณฑท์อยู่ในครอบครองของรัฐ แต่ดำเนินการโดยรัฐวิสาหกิจ หรือพิพิธภัณฑท์ที่อยู่ในการครอบครองและดำเนินการโดยองค์กรการกุศลหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร เช่น มหาวิทยาลัย บริษัท หรือศาสนสถานต่างๆที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มการออกจากการควบคุมของรัฐ มาสู่รูปแบบการผสมผสานหรือประชาสังคม ในส่วนของพิพิธภัณฑท์เมือง หรือพิพิธภัณฑท์ที่อยู่ในส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นแม้จะอยู่ภายใต้ภาครัฐที่ถูกริเริ่มก่อตั้งโดยท้องถิ่น มีแนวโน้มถูกก่อตั้งเป็นสถานการกุศลที่มีกรรมการอิสระ และพิพิธภัณฑท์ที่ดำเนินการด้วยรูปแบบเอกชนจะสามารถปรับตัวเข้าหาภาคีทางสังคมอื่นๆ โดยคณะกรรมการพิพิธภัณฑท์จะมีความสัมพันธ์ที่ดีและใกล้ชิดกับชุมชน ด้วยแนวทางการแสวงหาความร่วมมือเกิดความไว้วางใจจากสาธารณะ ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่หลากหลาย และมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1 สรุปรูปแบบการบริหารองค์กรของพิพิธภัณฑท์

หัวข้อ	หน่วยงานหลักของรัฐ	กึ่งอิสระ	ไม่แสวงหากำไร	เอกชน
ความเป็นเจ้าของ	รัฐบาล มหาวิทยาลัย บริษัท	รัฐบาล มหาวิทยาลัย บริษัท	สมาคม หน่วยงานรัฐ มูลนิธิ	เอกชน
คณะกรรมการบริหาร	เป็นที่ปรึกษา	เป็นที่ปรึกษา เป็นฝ่ายบริหาร	เป็นฝ่ายบริหาร	เป็นที่ปรึกษา
เงินทุน	งบประมาณประจำปี	เงินช่วยเหลือ หารายได้เอง	เงินช่วยเหลือ หารายได้เอง เงินบริจาค	เงินส่วนตัว หารายได้เอง
การบริจาค	เป็นไปได้น้อย	มีแนวโน้มสูง	เป็นไปได้มากที่สุด	เป็นไปได้น้อยมาก
พนักงาน	ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง	ข้าราชการ พนักงาน	ลูกจ้าง	ลูกจ้าง

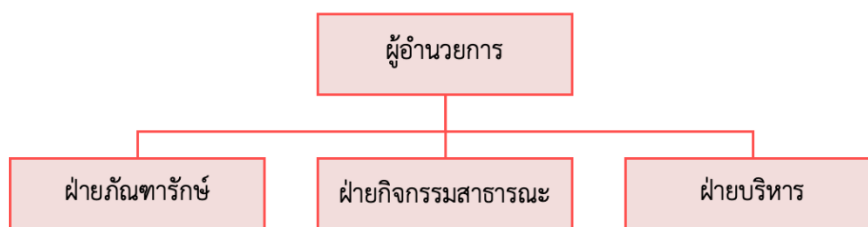
หัวข้อ	หน่วยงานหลักของรัฐ	กึ่งอิสระ	ไม่แสวงหาผลกำไร	เอกชน
อาสาสมัคร	เป็นไปได้น้อย	มีแนวโน้มสูง	เป็นไปได้มากที่สุด	เป็นไปได้น้อยมาก

2.2.4 รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ

ตัวแบบการจัดการพิพิธภัณฑมีรูปแบบที่หลากหลาย ด้วยองค์ประกอบเชิงโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวกับที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรบุคคลของพิพิธภัณฑทำให้เกิดความแตกต่างในเชิงการบริหารจัดการ และนำไปสู่การแบ่งโครงสร้างองค์กรและหน่วยสนับสนุนระบบการทำงานพิพิธภัณฑ ซึ่งขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กรของหน่วยงานด้านพิพิธภัณฑ (Barry Lord และ Gail Dexter Lord, 1997) ได้ดังนี้

ตัวแบบพีระมิดเชิงลำดับชั้น

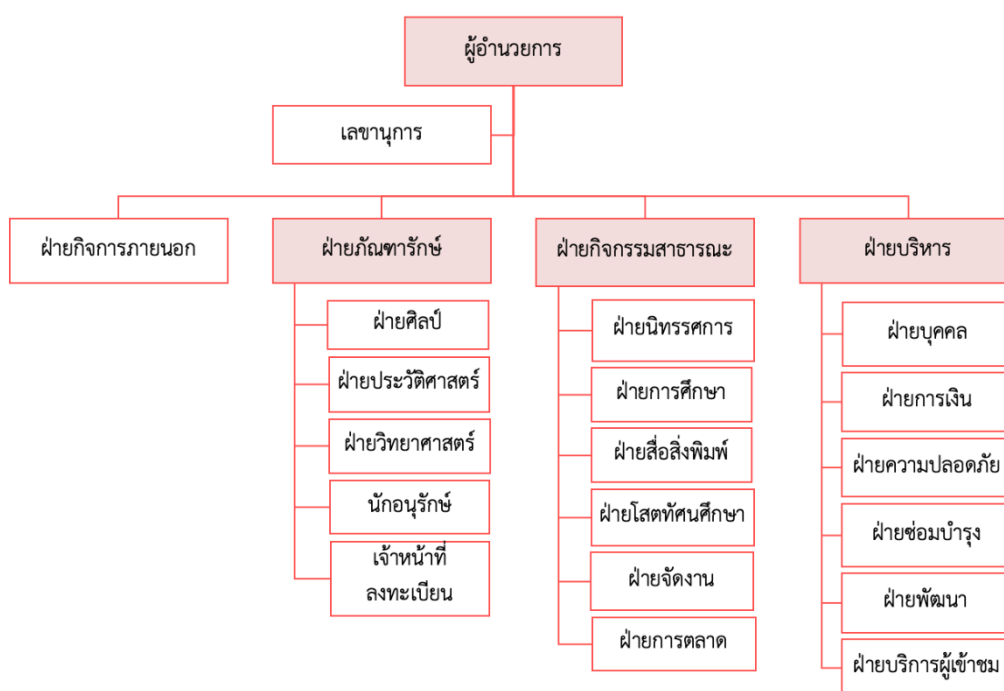
เป็นรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่พบได้ในพิพิธภัณฑทั่วไป โดยพิพิธภัณฑขนาดเล็กอาจมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน 1-2 คนในทุกหน้าที่ หรือ 3-4 คน หน้าที่ต่างๆจะถูกจัดสรรแบ่งกันโดยพิพิธภัณฑประกอบด้วยสาขาวิชาแบ่งเป็นฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายจะมีแผนกย่อยๆ ปฏิบัติงานตามลำดับชั้น ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 8

ภาพที่ 8 กระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์พิพิธภัณฑ

ซึ่งในพิพิธภัณฑที่มีเจ้าหน้าที่น้อยจะมอบหมายภารกิจงานต่างๆ ให้เจ้าหน้าที่ 1 คน ในขณะที่พิพิธภัณฑที่ใหญ่กว่าจะดำเนินการงานตามผังโครงสร้างในแต่ละฝ่ายตามความเหมาะสมด้วยจำนวนพนักงานที่มาก ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับองค์กรที่เล็กได้โดยผสมผสานหน้าที่รับผิดชอบอื่นๆ เข้าด้วยกันในกรณีพิพิธภัณฑมีขนาดใหญ่จะมีฝ่ายทำงานทั้งหมด 4 ฝ่าย โดยฝ่ายกิจการภายนอกเพิ่มเติมในการทำงานร่วมกับผู้อำนวยการ โดยมีหน้าที่ในการติดต่อประสานงาน รวมถึงใช้เทคโนโลยีและการจัดการเว็บไซต์พิพิธภัณฑและการตลาดของพิพิธภัณฑ และจัดการพัฒนาและดูแลการเป็น

สมาชิกของพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเป็นงานที่ต้องเชื่อมโยงข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งฝ่ายกิจการภายนอกในองค์กรขนาดใหญ่ จะสะท้อนให้เห็นภาพรวมภายนอกด้านประชาสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆ มากขึ้น ซึ่งมักปรากฏในพิพิธภัณฑสถานที่มีชื่อเสียง ซึ่งจะทำให้มีอิสระการระดมทุนจากแหล่งต่างๆ มากขึ้น ในขณะที่ฝ่ายจัดแสดงและฝ่ายกิจกรรมสาธารณะยังเป็นผู้ดำเนินการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรของรัฐโดยการร่วมมือกันของฝ่ายต่างๆ ถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 9

ภาพที่ 9 กระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์พิพิธภัณฑสถาน

ตัวแบบการจัดการองค์กรแบบเมทริกซ์

การจัดการพิพิธภัณฑสถานระบบเมทริกซ์เป็นรูปแบบการจัดหน้าที่ต่างๆ ซึ่งเปรียบเสมือนแกนหลักในการทำงานร่วมกัน เนื่องจากฝ่ายบริหารต้องทำงานร่วมกับฝ่ายอื่น การประยุกต์ใช้เมทริกซ์การจัดการมาสู่การจัดการพิพิธภัณฑสถาน การประยุกต์ใช้เมทริกซ์การจัดการองค์กรองค์กรมาสู่การจัดการพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งมีการระบุจากจุดตัดของแต่ละหน้าที่ในการปฏิบัติงานกับฝ่ายอื่นอีกทั้งสองฝ่ายที่เกี่ยวข้องและมีภาระงานต่อกัน

ตารางที่ 2 การบริหารองค์กรแบบเมตริกซ์

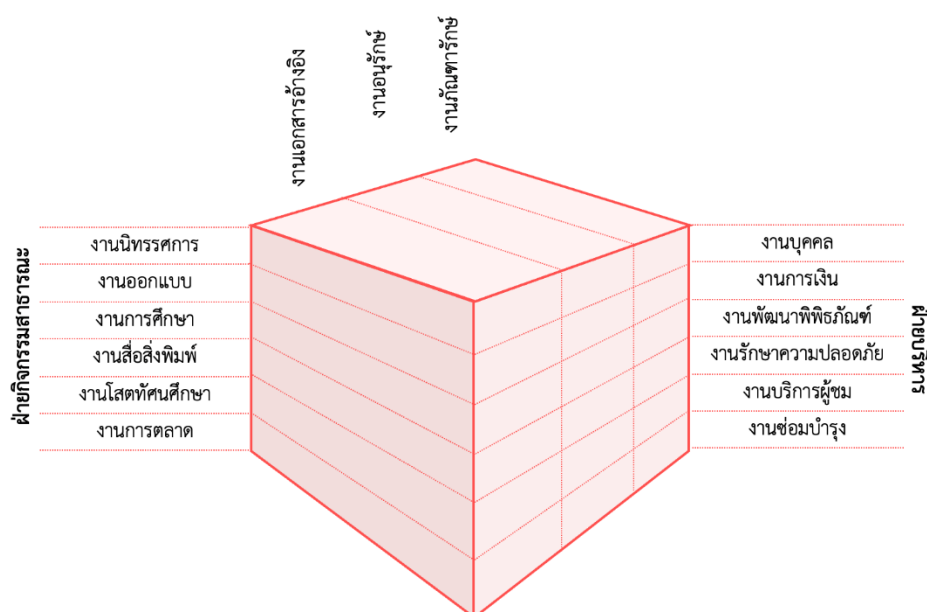
ฝ่ายบริหารงาน	ฝ่ายบุคคล	ฝ่ายการเงิน	ฝ่ายความปลอดภัย	ฝ่ายซ่อมบำรุง
ฝ่ายภัณฑารักษ์	X	X	X	X
ฝ่ายจัดกิจกรรมสาธารณะ	X	X	X	X

รวมถึงสามารถประยุกต์ใช้การจัดการแบบเมตริกซ์กับการทำงานร่วมกันของฝ่ายภัณฑารักษ์ ฝ่ายจัดกิจกรรมสาธารณะ

ตารางที่ 3 การบริหารองค์กรแบบเมตริกซ์

ฝ่ายกิจกรรมสาธารณะ	ภัณฑารักษ์	นักอนุรักษ์	เจ้าหน้าที่ลงทะเบียน
ฝ่ายนิทรรศการ	X	X	X
ฝ่ายการศึกษา	X	-	-
ฝ่ายสื่อสิ่งพิมพ์	X	-	-

จากตารางชี้ให้เห็นว่าภัณฑารักษ์ นักอนุรักษ์ และเจ้าหน้าที่ลงทะเบียนมีหน้าที่เกี่ยวข้องกันกับงานนิทรรศการ ในขณะที่มีเพียงภัณฑารักษ์เท่านั้นที่มีบทบาทในงานด้านการศึกษาและงานสื่อสิ่งพิมพ์ และเมื่อนำระบบเมตริกซ์ทั้งสองส่วนมารวมกัน จะเกิดเป็นการทำงานร่วมกันทั้งสามฝ่าย การร่วมมือที่ประสบความสำเร็จของทั้งสามด้านก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดของพิพิธภัณฑ์ ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 10

ภาพที่ 10 กระบวนการวางแผนงานเชิงกลยุทธ์พิพิธภัณฑ์

ในกรณีที่ฝ่ายกิจกรรมภายนอก การร่วมมือกันในการทำงานกับฝ่ายอื่นๆ ในหลายด้าน ด้วยฝ่ายติดต่อประสานงาน ฝ่ายพัฒนา และฝ่ายระบบสมาชิก มีส่วนเกี่ยวข้องกับฝ่ายอื่นๆ ทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางหลากหลายที่เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายต้องร่วมกันทำงานกับฝ่ายอื่นๆ เพื่อให้ พิพิธภัณฑ์ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะทำงานเฉพาะกิจและคณะกรรมการ

ในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ การจัดกิจกรรมต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์รวมถึงกิจกรรม สำคัญ จำเป็นต้องเกิดความร่วมมือกันทั้ง 3 ฝ่ายในการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดของ การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ โดยให้ตัวแทนของแต่ละฝ่ายร่วมกันเป็นคณะกรรมการประจำ คณะทำงาน เฉพาะกิจ เพื่อโครงการพิเศษต่างๆ ตามวาระสำคัญต่างๆ

สำหรับในการจัดนิทรรศการต่างๆ จะเห็นว่าการจัดตั้งคณะกรรมการประจำ ฝ่ายนิทรรศการเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากต้องมีฝ่ายอื่นๆมีส่วนร่วมในการทำงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายซ่อมบำรุง ฝ่ายการเงิน รวมถึงฝ่ายอื่นๆที่มีความเกี่ยวข้อง และนอกจากนั้นคณะทำงาน ฝ่ายนิทรรศการมีความจำเป็นในการดูแลนิทรรศการ ซึ่งจะรวบรวมความสามารถของเจ้าหน้าที่ ทั้งหมดที่รับผิดชอบงานส่วนต่างๆ ในโครงการนิทรรศการซึ่งเป็นตัวแทนจากฝ่ายต่างๆ

ตารางที่ 4 คณะทำงานเฉพาะกิจการจัดแสดงนิทรรศการ

ฝ่ายการจัดการสิ่งจัดแสดง	ฝ่ายกิจกรรมสาธารณะ	ฝ่ายบริหาร
งานภัณฑารักษ์	งานนิทรรศการ	งานการเงิน
งานอนุรักษ์	งานออกแบบ	งานพัฒนาพิพิธภัณฑ์
งานเอกสารอ้างอิง	งานการศึกษา	งานรักษาความปลอดภัย
	งานสื่อสิ่งพิมพ์	งานบริการผู้เข้าชม
	งานโสตทัศนศึกษา	
	งานการตลาด	

จากตารางจะเห็นว่าคณะทำงานเฉพาะกิจการจัดแสดงนิทรรศการประกอบไปด้วยฝ่าย ต่างๆ โดยมีการเสนอชื่อตัวแทนของฝ่าย ในส่วนโครงการที่มีความสำคัญอาจมีหัวหน้าฝ่ายมีความคุม ส่วนโครงการที่มีความสำคัญรองมาจะเป็นโอกาสฝึกฝนทักษะให้แก่พนักงาน และลูกจ้างของแต่ละ ฝ่ายในการแต่งตั้งอยู่ในคณะทำงานนั้นๆ

ในการแต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจและประธานคณะทำงานโดยผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ ควรแต่งตั้งประธานคณะทำงานตามลักษณะของงานที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ แม้ส่วนใหญ่คณะทำงานการจัดนิทรรศการ ภัณฑารักษ์จะได้รับการพิจารณาเป็นประธาน แต่ในกรณีที่โครงการอื่นๆ ควรมีการให้ ตัวแทนฝ่ายการศึกษา ฝ่ายการตลาด หรือฝ่ายพัฒนาพิพิธภัณฑ์ได้เป็นประธานในกรณีทำงานพัฒนา ทักษะผู้เข้าชมและระบบคัดเลือกสมาชิกเป็นประเด็นสำคัญ รวมถึงให้ลงชื่อคณะทำงานในเอกสาร นิทรรศการ หรือป้ายต่างๆ จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความทุ่มเทในการทำงานเพื่อผลลัพธ์ที่ดี มากยิ่งขึ้น ซึ่งในการรวมกลุ่มในลักษณะเดียวกันกับคณะกรรมการและคณะทำงานเฉพาะกิจ อาจพัฒนาต่อยอดไปในโครงการด้านเอกสารอ้างอิง ด้านการศึกษา ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ด้านการบริการผู้เข้าชม และด้านการพัฒนาทักษะผู้เข้าชม ซึ่งควรมีการประชุมร่วมอยู่เสมอ เพื่อทบทวนประเด็นปัญหาเพื่อทบทวนแผนการดำเนินงาน

คณะทำงานเฉพาะกิจและคณะกรรมการ เป็นวิธีการทำงานที่ซับซ้อน ช่วยพัฒนาทักษะควมชำนาญและเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบและความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น และเกิดการร่วมมือกันทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นการยอมรับหน้าที่ที่รับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์ผลงานและเคารพการทำงานของผู้อื่น โดยให้สัญญาเฉพาะสิ่งที่ทำได้และทำสิ่งนั้นให้ตรงเวลาเพื่อให้ผู้อื่นทำงานต่อไปได้ และการทำงานเป็นทีมต้องการผู้นำที่ดีและมีผู้ตามที่มีความรับผิดชอบ โดยทุ่มเทให้กับเป้าหมายที่มีร่วมกันโดยผู้บริหารพิพิธภัณฑ์ที่ดีควรตระหนักถึงวิธีการสร้างแรงจูงใจแก่คณะทำงานที่มีประสิทธิภาพ

2.2.5 กรณีศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ต่างประเทศ

1) สถาบันสมิธโซเนียน สหรัฐอเมริกา

สถาบันสมิธโซเนียน ถูกออกแบบให้เป็น Museum and Research Complex โดยประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ และสถาบันวิจัยหลายแห่งอยู่ภายใต้ตัวสถาบัน Smithsonian Institution ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1846 เป็นกลุ่มของสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษาและพิพิธภัณฑ์ที่ใหญ่ที่สุดของโลก โดยสำนักงานใหญ่ของสถาบันตั้งอยู่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา สถาบันสมิธโซเนียนรวบรวมวัตถุสิ่งของต่างๆ รวมถึงงานศิลปะและตัวอย่างอยู่ในความดูแลของพิพิธภัณฑ์ โดยประมาณ 154 ล้านชิ้น ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ 19 แห่ง ประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์ชุมชนอนาคอสเทีย Anacostia Community Museum, อาคารศิลปะและอุตสาหกรรม Arts and Industries Building , พิพิธภัณฑ์การออกแบบคูเปอร์ ฮิววิตต์ Cooper Hewitt Smithsonian Design Museum, พิพิธภัณฑ์ฮิฮอร์นและสวนประติมากรรม Hirshhorn Museum and Sculpture Garden, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติการบินและอวกาศ National Air and Space Museum, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกัน National Museum of African American History and Culture, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติศิลปะแอฟริกัน National Museum of African Art, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประวัติศาสตร์อเมริกัน National Museum of American History, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ National Museum of Asian Art, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประวัติศาสตร์ธรรมชาติ National Museum of Natural History, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติชนอเมริกันอินเดียน National Museum of the American Indian, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอเมริกันลาติน National Museum of the American Latino, หอศิลป์ภาพเหมือนแห่งชาติ National Portrait Gallery, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไปรษณีย์ National Postal Museum, หอศิลป์ เรนวิค Smithsonian American Art Museum and its Renwick Gallery, พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์สุภาพสตรีอเมริกัน Smithsonian American Women's History Museum, สวนสมิธโซเนียน Smithsonian Gardens, อาคารสถาบันสมิธโซเนียน Smithsonian Institution Building (The Castle) และ สวนสัตว์แห่งชาติสมิธโซเนียนและสถาบันการอนุรักษ์ทางชีววิทยา Smithsonian's National Zoo and Conservation Biology Institute ห้องสมุด 21 แห่ง ศูนย์วิจัย 9 แห่ง รวมถึงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม นอกจากนี้สถาบันยังมีหน่วยงานย่อยอื่นๆ ตั้งอยู่ในรัฐแมริแลนด์ นิวยอร์ก และเวอร์จิเนีย สถาบันและ

พิพิธภัณฑ์มากกว่า 200 แห่งใน 45 รัฐ มีบริษัทในเครือของสมิธโซเนียนสิ่งพิมพ์ของสถาบัน ได้แก่ นิตยสาร Smithsonian และ Air & Space

สถาบันสมิธโซเนียน ก่อตั้งขึ้นตามความประสงค์ของ James Smithson นักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษ ซึ่งมีชีวิตอยู่ช่วง ค.ศ. 1765 – 1826 โดยไม่เคยเดินทางไปยังสหรัฐอเมริกา ก่อนที่จะเสียชีวิตได้ทำพินัยกรรม โดยได้บริจาคเงินจำนวน 5 แสนเหรียญสหรัฐ เพื่อก่อตั้งสถาบันและกำหนดให้สถาบันแห่งนี้ตั้งอยู่ในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา ภายใต้ชื่อว่า Smithsonian Institute โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้เป็นสถาบันที่ส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สภาสูงของสหรัฐได้มีมติยอมรับเงินจำนวนดังกล่าวเป็นของขวัญเพื่อจัดตั้งกองทุนก่อตั้งสถาบันสมิธโซเนียน ประธานาธิบดีเจมส์ เค โพลค ลงนามการจัดตั้งเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 1846 จุดมุ่งหมายของสถาบันสมิธโซเนียนก่อตั้งขึ้นเพื่อเพิ่มพูนและเผยแพร่ความรู้ โดยผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์จะเป็นทั้งนักวิทยาศาสตร์หรือนักวิชาการสาขาต่างๆ เพื่อทำให้เกิดความเชี่ยวชาญและรู้จักซึ่งเกี่ยวกับสิ่งของบางชุดหรือสาขาวิชาบางสาขา ซึ่งผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์เหล่านี้จะได้รับอิสระทางความคิดและวิชาการสูงมาก ทำให้มีความเป็นตัวของตัวเองสูง

การบริหารจัดการสถาบันสมิธโซเนียนจัดตั้งขึ้นในรูปกองทุนจากเงินเริ่มต้นโดยเจมส์ สมิธสัน ไม่ได้อยู่ภายใต้สังกัดรัฐบาล แต่กำกับดูแลโดย Board of Regents และบริหารงานโดยสำนักเลขาธิการสถาบัน (Secretary of Smithsonian) ซึ่ง Board of Regents มีองค์ประกอบคือ ประธานศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาเป็นประธาน มีสมาชิกประกอบด้วย รองประธานาธิบดี วุฒิสมาชิก 3 คน สมาชิกสภาผู้แทน 3 คน (จากทั้งสองพรรค) และภาคประชาสังคมอีก 9 คน งบประมาณประจำปีอยู่ที่ประมาณ 1.25 พันล้านดอลลาร์ โดยจากการจัดสรรประจำปีของรัฐบาลกลาง และการสนับสนุนเงินบริจาคจากส่วนบุคคลและนิติบุคคล ค่าสมาชิกและค่าธรรมเนียมต่างๆ รวมถึงรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและนิตยสารของสถาบัน โดยในปี ค.ศ. 2021 การบริจาคของสถาบันมีมูลค่ารวมประมาณ 4.4 พันล้านดอลลาร์ เปิดทำการโดยไม่เก็บค่าเข้าชม โดยสถาบันมีการนำระบบอาสาสมัครมาใช้ระบบอาสาสมัครของที่นี่ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นระบบอาสาสมัครของพิพิธภัณฑ์ที่ดีที่สุดในโลกสมิธโซเนียน มีอาสาสมัครที่ยังเข้ามาช่วยงานอย่างสม่ำเสมอราว 6,000 คน โดยมีความหลากหลายของช่วงอายุ โดยอาสาสมัครกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือ คนวัยเกษียณ

2) พิพิธภัณฑ์ลูฟวร์ สาธารณรัฐฝรั่งเศส

พิพิธภัณฑ์ลูฟวร์ เป็นพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะตั้งอยู่ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส พิพิธภัณฑ์ลูฟวร์เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงที่สุด เก่าแก่ที่สุด และใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งได้เปิดให้สาธารณชนเข้าชมได้เมื่อปี ค.ศ. 1793 พิพิธภัณฑ์ลูฟวร์ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแซน ตัวย่ออาคารในปัจจุบันมีทั้งหมด 3 ชั้น และชั้นใต้ดินอีก 1 ชั้น รูปทรงอาคารคล้ายรูปเกือกม้า มีพีระมิดแก้วอยู่ตรงกลาง พร้อมสวนรูปแบบฝรั่งเศส ภายในอาคารแบ่งออกเป็น 3 ปีกอาคาร ได้แก่ ริเชอลิเยอ (Richelieu) เดอนง (Denong) และซุลลี (Sully) ซึ่งเป็นชื่อของรัฐบุรุษและบุคคลสำคัญของฝรั่งเศส มีพื้นที่ประมาณ 60,000 ตารางเมตร ประกอบด้วย 225 ห้อง จัดแสดงและเก็บรักษาผลงานทางศิลปะที่ทรงคุณค่าระดับโลกเป็นจำนวนมากกว่า 35,000 ชิ้น จากตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงศตวรรษที่ 19 แบ่งเป็นห้องจัดแสดงต่างๆ ประกอบด้วย ห้องจัดแสดงโบราณวัตถุอิตาลีโบราณ

และอิทรัสคัน Italic and Etruscan Antiquities, ห้องจัดแสดงศิลปะแถบตะวันออกและอียิปต์ Near Eastern and Egyptian Art, ห้องจัดแสดงโบราณวัตถุโรมัน Roman Antiquities, ห้องศิลปะการตกแต่งยุโรป Decorative Arts's Europe, ห้องจัดแสดงโบราณวัตถุกรีก Greek Antiquities, ห้องจัดแสดงโบราณแถบตะวันออก Near Eastern Antiquities, จัดแสดงจิตรกรรมฝรั่งเศส Paintings / France, จัดแสดงจิตรกรรมตอนเหนือยุโรป Paintings / Northern Europe, จัดแสดงงานศิลปะแอฟริกา Arts of Africa, จัดแสดงงานศิลปะเอเชีย Arts of Asia, จัดแสดงงานศิลปะโอเชียเนีย Arts of Oceania, จัดแสดงงานศิลปะอเมริกัน Arts of the Americas, ห้องสารภรณ์ภาพพิมพ์และภาพวาด Cabinet of Prints and Drawings, จัดแสดงจิตรกรรมขนาดใหญ่ฝรั่งเศส Paintings / France ภาพขนาดใหญ่, จัดแสดงจิตรกรรมบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา Paintings / Great Britain / United States, จัดแสดงจิตรกรรมอิตาลี Paintings / Italy, จัดแสดงจิตรกรรมสเปน Paintings / Spain, จัดแสดงประติมากรรมยุโรป Sculptures / Europe, จัดแสดงประติมากรรมฝรั่งเศส Sculptures / France, หอศิลป์ปอลลอน The Galerie d'Apollon, อาคารที่ประทับจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 The Napoleon III Apartments และอาคารหอนาฬิกาประวัติศาสตร์ลูฟวร์ The Pavillon de l'Horloge (History of the Louvre)

พิพิธภัณฑลูปวร์มีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองของประเทศฝรั่งเศส และมีประวัติศาสตร์อย่างยาวนานตั้งแต่ปี ค.ศ. 1190 รัชสมัยของพระเจ้าฟิลิป ออกุส แห่งราชวงศ์กาเปเตียง โดยสร้างให้มีลักษณะเป็นป้อมปราการเพื่อป้องกันกรุงปารีสจากการรุกรานของไวคิงทางแม่น้ำแซน จนรัชสมัยพระเจ้าชาร์ลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงลูฟวร์ให้เป็นพระราชวังแห่งศิลปะและที่ประทับজনสิ้น รัชสมัย กระทั่งรัชสมัยพระเจ้าฟรอนซัวที่ 1 ได้มีการปรับปรุงพระราชวังลูฟวร์โดยรื้อถอนป้อมปราการและขยายอาคารด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ (ปัจจุบันคือด้านปีกซูลี) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการสะสมผลงานทางศิลปะของพิพิธภัณฑลูปวร์ด้วยช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในยุคเรอเนสซองส์ (renaissance) ที่มีการฟื้นฟูศิลปวิทยาการกรีก-โรมัน พระองค์ยังอุปถัมภ์ศิลปินที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะเลโอนาร์โด ดา วินชี การก่อสร้างดำเนินต่อมาในรัชสมัยพระเจ้าอองรีที่ 2 พระนางแคเธอรีน เดอเมดิซีในพระองค์ได้รับสั่งให้สร้างพระราชวังและสวนตุยเลอรีเพื่อเชื่อมกับพระราชวังลูฟวร์ด้านหน้า ต่อมาพระเจ้าอองรีที่ 4 ได้ทำการผนวกแกรนด์แกลเลอรี (grande galerie) และเชื่อมต่อกับสวนตุยเลอรีเข้ากับพระราชวัง และในรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 13 การก่อสร้างพิพิธภัณฑลูปวร์ยังดำเนินต่อไปจนถึงรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เกิดสงครามกลางเมืองเพื่อลดอำนาจของกษัตริย์และต่อต้านคาร์ดินัลมาซาแร็ง ทำให้พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ตัดสินใจย้ายศูนย์กลางการบริหารแผ่นดินตลอดจนราชสำนักไปยังพระตำหนักแวร์ซายส์ทั้งหมดในปี 1682 และทุ่มเทงบประมาณจำนวนมหาศาลในการก่อสร้างพระราชวังแวร์ซายส์ทำให้พระราชวังลูฟวร์ก็เริ่มทรุดโทรมลง กระทั่งในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศส (Revolution Francaise) ในปี 1789 ซึ่งการโค่นล้มสถาบันกษัตริย์สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 นั้นพระราชวังลูฟวร์ได้ถูกฝ่ายปฏิบัตียึดครอง มาร์กกี เดอ มาริญี และกงต์ ดองซีวีเล ซึ่งเป็นผู้อำนาจในการดูแลอาคารต่างๆ ได้ร่างโครงการที่จะเปลี่ยนพระราชวังลูฟวร์ให้เป็นพิพิธภัณฑลูปวร์จนพระราชวังลูฟวร์กลายเป็นพิพิธภัณฑลูปวร์แห่งชาติฝรั่งเศสในปี 1791 และตัดแปลงบางส่วนเปิดให้สาธารณชนในปี 1793 สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ซึ่งมีศิลปะที่จัดแสดงเพียง 587 ชิ้น จนกระทั่งสมัยจักรพรรดินโปเลียน ผลงานศิลปะจากทั่วยุโรปถูกส่งเข้ามายังพิพิธภัณฑลูปวร์จำนวนมาก นอกจากนี้

ยังมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายนอกโดยสร้างประตูชัย (L'Arc de Triomphe de Carrousel) ที่สวนตุยเลอรีหน้าพิพิธภัณฑสถาน และก่อสร้างปีกทางด้านถนนริโวลี นอกจากนี้พิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ยังได้รวบรวมโบราณวัตถุจากอียิปต์จำนวนมากจากการไปครอบครองดินแดน พิพิธภัณฑสถานได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นพิพิธภัณฑสถานโปเลียน โดยมี ซอง-ฟร็องซัว ซองโปเลียน นักโบราณคดีชาวฝรั่งเศส ได้มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งส่วนอารยธรรมอียิปต์ในพิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ จนกระทั่งสมัยจักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ได้มีการปรับปีกตึกใหม่โดยใช้ศิลปะแบบนีโอ-บารอก เพื่อสะท้อนจักรวรรดิฝรั่งเศส และพิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในปี ค.ศ. 1981 โดยเป็นนโยบายสมัยประธานาธิบดีฟร็องซัว มีแตร์รอง ได้จัดตั้ง Etablissement Public du Grand Louvre : EPLG เพื่อปรับปรุงและพัฒนาพระราชฐานเดิมในพิพิธภัณฑสถาน และสร้างพีระมิดแก้วขนาดใหญ่ สูง 21 เมตร ออกแบบโดย ไอ. เอ็ม. เป สถาปนิกชาวจีน-อเมริกัน ก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์เมื่อปีค.ศ. 1988 โดยเป็นหนึ่งในโครงการที่ริเริ่มของประธานาธิบดีฟร็องซัว มีแตร์รอง เพื่อใช้สอยเป็นทางเข้าหลักของพิพิธภัณฑสถาน โดยผู้เข้าชมจะต้องเข้าผ่านลิฟต์ใต้ดิน ที่อยู่ใต้ฐานพีระมิด โดยโครงการถัดไปคือพีระมิดกลับหัว หรือ The Inverse Pyramid ซึ่งเป็นพีระมิดแก้วเช่นเดียวกัน ที่สามารถมองเห็นได้จากใต้ดิน โดยฐานพีระมิดจะอยู่บนพื้นผิวระดับถนน ซึ่งโครงการนี้เสร็จสมบูรณ์ในปีค.ศ. 1993 วันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1993 พระราชวังลูฟวร์กลายเป็นพิพิธภัณฑสถานลูฟวร์อย่างเป็นทางการ โดยมีการทำพิธีเปิดปกริเซอติเยอ ซึ่งบูรณะและปรับปรุงเสร็จ และยังเป็นงานเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสที่พิพิธภัณฑสถานมีอายุครบ 200 ปี

พิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ในปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑสถานสากลที่แสดงผลงานที่หลากหลายจากทั่วทุกมุมโลก โดยมีการแบ่งเป็นการจัดแสดงต่างๆ ตามยุคสมัยและอารยธรรม ตลอดจนมีการจัดแสดงนิทรรศการต่างๆ หมุนเวียน และยังสร้างความร่วมมือกับพิพิธภัณฑสถานอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศ การดำเนินการต่างๆ ของพิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ในฐานะพิพิธภัณฑสถานสากลที่มีบทบาทต่อสังคมโลกโดยมีวิสัยทัศน์ที่ว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานกลางพิพิธภัณฑสถาน เป็นพิพิธภัณฑสถานสำหรับทุกคน เป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีการจัดกิจกรรมภายในประเทศและนอกประเทศและเป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีความเชี่ยวชาญเป็นที่จดจำในศตวรรษที่ 21 จึงทำให้พิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ได้มีการจัดแสดงนิทรรศการขึ้นในต่างๆ และสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับองค์กรหรือหน่วยงานของประเทศนั้นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าในวิทยาการด้านการจัดการพิพิธภัณฑสถาน

พิพิธภัณฑสถานลูฟวร์เดิมอยู่ภายใต้สังกัดของคณะกรรมการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ Reunion des Musees nationaux หรือ RMN ซึ่งมีหน้าที่ดูแลและจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั่วประเทศ ฝรั่งเศส เป็นแนวทางการบริหารจัดการเพื่อหาเงินสนับสนุนในการดำเนินการต่างๆ นอกเหนือจากเงินสนับสนุนที่มาจากงบประมาณของรัฐบาล ปัจจุบันมีอำนาจในการบริหารจัดการได้โดยตนเอง ถือเป็นหน่วยงานของรัฐบาลฝรั่งเศส จากกองทุนพัฒนาลูฟวร์ the Louvre Endowment Fund ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2009 มีหน้าที่ในการระดมทุนเพื่อการลงทุนระยะยาวผ่านการบริจาคขององค์กร นิติบุคคล และบุคคลต่างๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ รวมถึงค่าเข้าชม รายได้จากการขายของที่ระลึก และรายได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญได้เกิดจากความร่วมมือ the Louvre Abu Dhabi ของรัฐบาลฝรั่งเศสกับสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์

(3) พิพิธภัณฑ์แห่งชาติอังกฤษ สหราชอาณาจักร

พิพิธภัณฑ์แห่งชาติอังกฤษ (British Museum) ตั้งอยู่ในย่านบлумส์บรีของลอนดอน ประเทศอังกฤษ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ยังเป็นศูนย์กลางการวิจัยด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ด้วยการเป็นสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุกว่าแปดล้านชิ้น ครอบคลุมห้วงเวลากว่า 2 ล้านปี จากทั่วโลกทั้งที่ได้มาจากการขุดค้นและได้รับบริจาค โดยมารวมไว้ในพิพิธภัณฑ์ถือได้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บสะสมวัตถุโบราณจากทั่วโลกมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยนำแบ่งโซนการจัดแสดงตามภูมิภาคต่าง ๆ และตามยุคสมัยที่สำคัญ เช่น กรีก โรมัน อียิปต์โบราณ พิพิธภัณฑ์แห่งชาติอังกฤษ ประกอบด้วย 10 แผนก ประกอบด้วย แผนกแอฟริกา Department of Africa, แผนกโอเชียเนียและอเมริกา Oceania and the Americas, แผนกเอเชีย Department of Asia, แผนกบริเตน ยุโรป และยุคก่อนประวัติศาสตร์ Department of Britain, Europe and Prehistory, แผนกเหรียญตราและเหรียญที่ระลึก Department of Coins and Medals, แผนกอียิปต์และซูดาน Department of Egypt and Sudan, แผนกกรีซและโรม Department of Greece and Rome และแผนกภาพพิมพ์และภาพวาด Department of Prints and Drawings

พิพิธภัณฑ์แห่งชาติอังกฤษเป็นพิพิธภัณฑ์แห่งแรกของโลกก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1753 และเปิดทำการในปี ค.ศ. 1759 ในช่วงแรกสิ่งของที่จัดแสดงเป็นของสะสมของเซอร์ ฮันส์ สลอน Sir Hans Sloane นักวิทยาศาสตร์และนักฟิสิกส์ชาวอังกฤษ จากการเดินทางไปทำงานยังจาไมกาซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ โดยได้เก็บรวบรวมด้วยตนเองและซื้อของสะสมจากดินแดนต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งของสะสมส่วนใหญ่เป็นเหรียญตรา เหรียญที่ระลึกกว่า 32,000 เหรียญ หนังสือ ภาพพิมพ์ ต้นฉบับ สิ่งพิมพ์ จำนวนกว่า 50,000 ฉบับ (ปัจจุบันอยู่ใน British Library) ตัวอย่างพรรณไม้แห้งจากทั่วโลก จำนวน 334 ชนิด และวัตถุโบราณ จำนวน 1,125 ชิ้น ภายหลังจากที่เซอร์ ฮันส์ สลอน เสียชีวิตครอบครัวได้ถวายของสะสมทั้งหมดให้พระเจ้าจอร์จที่ 2 พระองค์ได้มีกระแสรับสั่งให้ทางรัฐสภาออกพระราชบัญญัติก่อตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งชาติอังกฤษ (British Museum) ที่บ้านมอนเทกู (Montagu House) ในเขตบлумส์บิวรี และในปี ค.ศ. 1823 ได้มีการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์โดยการสร้างอาคารรูปแบบสถาปัตยกรรมฟื้นฟูกรีก Greek Revival ขนาดใหญ่ ซึ่งปัจจุบันคือห้องแกลเลอรี Enlightenment ซึ่งอดีตถูกใช้เป็นห้องสมุดของพระเจ้าจอร์จที่ 3 หน้าบันของอาคารประดับด้วยประติมากรรมที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางอารยธรรมยุควิคตอเรียของสหราชอาณาจักรซึ่งเป็นจุดสูงสุดของยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมและยุคสูงสุดของจักรวรรดิอังกฤษ และภายหลังจากได้มีการก่อสร้าง the Round Reading Room เปิดให้บริการในปี ค.ศ.1857 และ Queen Elizabeth II Great Court ซึ่งออกแบบโดย นอร์แมน ฟอสเตอร์ Foster and Partners แล้วเสร็จในปี ค.ศ.2000 และได้มีการพัฒนาพิพิธภัณฑ์อย่างต่อเนื่องเพื่อการให้บริการ โดยในปี ค.ศ.2013 ได้เปิดศูนย์การอนุรักษ์และจัดแสดงนิทรรศการโลก the World Conservation and Exhibition Centre ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์มีแผนการดำเนินงานบูรณะอาคารประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการจัดแสดง และพัฒนาการจัดแสดงนิทรรศการใหม่ ในส่วนแรกได้ดำเนินการพัฒนาศูนย์ศึกษาวิจัยทางโบราณคดีสิ่งจัดแสดงพิพิธภัณฑ์แห่งชาติอังกฤษ The British Museum Archaeological Research Collection หรือ the BM_ARC ใกล้กับเมืองเรดิง Reading ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี ค.ศ.2023

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอังกฤษ ก่อตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอังกฤษ ในปี ค.ศ.1753 และปัจจุบันอยู่ภายใต้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอังกฤษ ค.ศ.1963 เป็นองค์กรการกุศล ไม่แสวงหาผลกำไรที่ได้รับการยกเว้นภายใต้กฎหมาย the Charities Act 2011 โดยมีหน่วยงานที่กำกับดูแลหลักได้แก่ Department for Digital, Culture, Media & Sport ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาลสหราชอาณาจักร หรือ His Majesty's Government เป็นหน่วยงานของรัฐรูปแบบ Non – Departmental Public Body (NDPB) ซึ่งดำเนินงานโดยรัฐบาลบริหารจัดการภายใต้คณะกรรมการ Board of Trustees กำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี คณะกรรมการประชุมทุกไตรมาสเพื่อพิจารณาประเด็นที่มีความสำคัญเชิงกลยุทธ์และทบทวนความคืบหน้าตามแผนของพิพิธภัณฑสถาน โดยรับการเงินสนับสนุนจากรัฐบาลสหราชอาณาจักร และการสนับสนุนจากองค์กรภาคเอกชน และประชาชนทั้งในและนอกรัฐบาลสหราชอาณาจักร รวมถึงการระดมทุน จากโครงการศึกษาวิจัยต่างๆ และมีการใช้ระบบอาสาสมัคร นอกจากนี้ยังพิพิธภัณฑสถานยังกำหนดนโยบายเป็นแนวทาง หลักการการดำเนินงานการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ที่วางแผนไว้ของพิพิธภัณฑสถาน นโยบายที่ครอบคลุมทุกด้านของกิจกรรมพิพิธภัณฑสถาน และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 5 สรุปการศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานต่างประเทศ

หัวข้อ	สถาบันสมิธโซเนียน สหรัฐอเมริกา	พิพิธภัณฑลุ่มฟูร์ สาธารณรัฐฝรั่งเศส	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอังกฤษ สหราชอาณาจักร
คุณค่าเชิงองค์กร	สถาบันที่ส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์	พิพิธภัณฑลุ่มฟูร์ที่แสดงผลงานหลากหลายจากทั่วทุกมุมโลก และเป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีความเชี่ยวชาญเป็นที่จดจำในศตวรรษที่ 21	ศูนย์กลางการวิจัยด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
การบริหารจัดการ	องค์กรภายใต้กองทุนกำกับดูแลโดย Board of Regents และบริหารงานโดยสำนักเลขาธิการสถาบัน (Secretary of Smithsonian)	หน่วยงานของรัฐบาลฝรั่งเศส ภายใต้กองทุนพัฒนาลูฟวร์ the Louvre Endowment Fund	หน่วยงานของรัฐรูปแบบ Non – Departmental Public Body (NDPB) บริหารงานภายใต้คณะกรรมการ Board of Trustees
การจัดการรายได้	เงินสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง เงินบริจาค ค่าสมาชิกและค่าธรรมเนียม รายได้จากการจำหน่ายสินค้าและนิตยสารของสถาบัน	เงินสนับสนุนจากรัฐบาล เงินบริจาค ค่าสมาชิกและค่าธรรมเนียม รายได้จากการจำหน่ายสินค้าและรายได้จากการจัดกรรม	เงินสนับสนุนจากรัฐบาล สหราชอาณาจักร เงินบริจาค การระดมทุนจากโครงการศึกษาวิจัยต่างๆ
เครือข่ายความร่วมมือ	บริษัทเอกชน สถาบันการศึกษา อาสาสมัคร	the Louvre Abu Dhabi บริษัทเอกชน	บริษัทเอกชน สถาบันการศึกษา อาสาสมัคร

หัวข้อ	สถาบันสมิธโซเนียน สหรัฐอเมริกา	พิพิธภัณฑลุ่มฟูร์ สาธารณรัฐฝรั่งเศส	พิพิธภัณฑแห่งชาติอังกฤษ สหราชอาณาจักร
		สถาบันการศึกษา อาสามัคร อาสามัคร	

จากการศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑชั้นนำของโลกในต่างประเทศ บทบาทคุณค่าขององค์กรมีอิทธิพลมาจากภูมิหลังและประวัติศาสตร์การจัดตั้งที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องในการให้บริการแก่สังคม ซึ่งประกอบด้วยแหล่งเรียนรู้อันรู้ การสะสมวัตถุพิพิธภัณฑ วัตถุทางศิลปวัฒนธรรม เครื่องมือทางความรู้เผยแพร่ผลงานการจัดแสดงของพิพิธภัณฑแก่ประชาชนเปลี่ยนแปลงบทบาทไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงบทบาทของพิพิธภัณฑส่งผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑที่เปลี่ยนไปซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการบริหารองค์การสาธารณทั่วไป ด้วยมีเป้าหมายในการให้การศึกษาแก่สาธารณะและสร้างสรรค์สังคมไปพร้อมๆ ในการบริหารจัดการจึงมีสถานะเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร (Non-profit organization) กับแหล่งเรียนรู้ในการทำหน้าที่แก่สังคม จึงได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณส่วนหนึ่งจากรัฐบาล และมีโครงสร้างองค์กรที่มีความอิสระบริหารงานภายใต้กองทุน หรือสามารถจัดหารายได้ด้วยตัวเองจากการรับบริจาคจากองค์กรภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศ การจัดกิจกรรมหารายได้ การบริหารสินทรัพย์ ค่าธรรมเนียมต่างๆ รวมถึงรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น โดยจะได้รับการยกเว้นภาษีจากรัฐ นอกจากนี้ยังมีการแสวงหาภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกันมากขึ้น และเพิ่มบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการร่วมพัฒนา และเป็นพื้นที่สาธารณะในการเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาทักษะในชีวิตของชุมชนทำให้เกิดระบบจิตอาสาโดยคนในชุมชนมีส่วนในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ

2.2.6 กรณีศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑในประเทศไทย

1) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งแรกของประเทศไทย ตั้งอยู่ในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร บริเวณพระราชวังบวรสถานมงคล หรือส่วนหนึ่งของที่ประทับวังหน้า ภายในพิพิธภัณฑประกอบด้วยหมู่พระที่นั่งต่าง ๆ ได้แก่ พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย หมู่พระวิมาน พระที่นั่งอิศเรศราชานุสรณ์ อาคารประพาสพิพิธภัณฑ และ อาคารมหาสุรสิงหนาท ภายในพิพิธภัณฑมีการจัดแสดงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีในประเทศไทย งานประณีตศิลป์และชาติพันธุ์วิทยา รวมไปถึงนิทรรศการชั่วคราวต่าง ๆ

เดิมพิพิธภัณฑตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ที่หอทองคอกเตี้ย (ศาลาสหทัยสมาคม ในปัจจุบัน) เรียกว่า "มิวเซียม" หรือ "พิพิธภัณฑสถานหอทองคอกเตี้ย" โดยมีพิธีเปิดเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2417 จนต่อมาเมื่อกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ เสด็จทิวงคต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงให้ยกเลิกตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลลง เป็นเหตุให้พระราชวังบวรสถานมงคลว่าง พระองค์จึงโปรดฯ ให้ย้ายพิพิธภัณฑมาจัดแสดงที่พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน พระที่นั่งพุท

ไสวสวรรค์ และพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของพระราชวังบวรสถานมงคล หรือ วังหน้า พร้อมตั้ง กรมพิพิธภัณฑสถาน กระทรวงธรรมการ มี พระองค์เจ้าไชยานุชิต กรมหมื่นพงศาตติกรมหิป เป็น เจ้ากรมคนแรก ยุคนั้นเป็นยุคที่ส่งข้าราชการไทยไปดูงานพิพิธภัณฑสถานในยุโรปเพื่อกลับมาจัดการเรื่อง พิพิธภัณฑสถานไทย เช่น เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ (เพ็ง บุนนาค) จากนั้น หอมิวเซียมหลวง ในพื้นที่วังหน้าก็ เปิดให้ประชาชนเข้าชมเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2436 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการโอนงานพิพิธภัณฑสถานที่วังหน้าไปขึ้นกับ หอสมุดพระวชิรญาณ และจัดตั้งราชบัณฑิตยสภา ประกอบด้วยแผนกวรรณคดีดูแลงานหอพระสมุดแผนกโบราณคดีดูแลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และแผนกศิลปากรดูแลวิชาช่างโดยมีศูนย์กลางการทำงานอยู่ที่มิวเซียมหลวงวังหน้า และเมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ดำรงตำแหน่งเป็น นายกราชบัณฑิต ได้ระดมทุนจากภาคเอกชนเพื่อปรับปรุงหมู่พระวิมาน ให้เป็นสถานที่จัดแสดง โบราณวัตถุ ที่รวบรวมจากหัวเมืองต่างๆ รวมทั้งวัตถุสิ่งของที่วังต่างๆ นำมามอบให้ กระทรวงสามารถ เปิดเป็น พิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2469 และเปลี่ยนชื่อเป็น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในเวลาต่อมา และในปี พ.ศ.2555 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครได้มีปรับปรุงอาคารและรูปแบบการจัดแสดง ภายใต้โครงการอนุรักษ์และพัฒนาพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) โดยมีการจัดแสดงศิลปงานช่างหลวงในส่วนอาคารหมู่พระวิมาน จำนวน 14 ห้อง และอาคารประพาสพิพิธภัณฑสถาน ที่จัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในประเทศไทยหลังพุทธศตวรรษที่ 18 พร้อมจัดแสดง โบราณวัตถุรวม 918 รายการภายใน 5 ห้องนิทรรศการ ซึ่งแบ่งตามธีมไลน์ของอาณาจักรต่างๆ ได้แก่ ห้องสุโขทัย ห้องล้านนา ห้องกรุงศรีอยุธยา ห้องกรุงธนบุรี-รัตนโกสินทร์ตอนต้น และห้องกรุงรัตนโกสินทร์

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เป็นหน่วยงานของรัฐสังกัดสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ดำเนินงานภายใต้การจตุรบรรพประมาณประจำปี เชื่อมโยงแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และเงินนอกงบประมาณจากเงินกองทุนโบราณคดีจากการเก็บค่าธรรมเนียมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและอุทยานประวัติศาสตร์ภายใต้กรมศิลปากร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนครได้ปรับแผนการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับ สถานการณ์โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการใช้สื่อสังคมออนไลน์มาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและวัฒนธรรมกับต่างประเทศ โดยการจัดแสดงนิทรรศการความสัมพันธ์ทางการทูตขึ้น นอกจากนี้ มีกลุ่มอาสาสมัครพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สนับสนุนกิจการของพิพิธภัณฑสถานโดยร่วมจัดกิจกรรมทางการศึกษาเกี่ยวกับโบราณวัตถุศิลปวัตถุสำหรับชาวต่างประเทศ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร เป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีสถิติจำนวนผู้เข้าชมมากที่สุดในประเทศไทย เปิดทำการวันพุธ - วันอาทิตย์ เวลา 9.00-16.00 น. มีค่าธรรมเนียมการเข้าบริการ ชาวไทย 30 บาท ต่างชาติ 200 บาท นักเรียน นักศึกษา ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป พระภิกษุ สามเณร และนักบวชทุกศาสนา ไม่เสียค่าเข้าชม

2) มิวเซียมสยาม หรือ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้

มิวเซียมสยาม หรือ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ตั้งอยู่บนถนนสนามไชย แขวง พระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เปิดให้บริการเมื่อ 2 เมษายน พ.ศ. 2551 เป็นพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งแรกที่เน้นการสร้างประสบการณ์ในการชมพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นต้นแบบของแหล่งเรียนรู้ที่รื่นรมย์ และยกระดับมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ให้กับประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทย รวมถึงการสร้าง “แนวคิดและภาพลักษณ์ใหม่” และกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อให้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และเรื่องราวต่างๆ ภายใต้รูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่ทันสมัยตามแนวคิดพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ (Discovery Museum) ผ่านการนำเสนอด้วยนิทรรศการที่ใช้สื่อผสมสมัยใหม่ สามารถตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วย นิทรรศการหลัก นิทรรศการหมุนเวียน นิทรรศการเสมือนจริงและมิวเซียมใต้ดินโดยนิทรรศการหลักชื่อ “ถอดรหัสไทย” นำเสนอเรื่องราวทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ผ่านนิทรรศการที่มีรูปแบบการนำเสนอที่แปลกใหม่ ชวนให้ค้นหาความหมายที่แท้จริงของความเป็นไทย ผ่านการเล่าเรื่องราวความเป็นไทยในด้านต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในพื้นฐานการใช้ชีวิตประจำวันของคนไทย ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณี อาหารการกิน การแต่งกาย เป็นต้น และพัฒนาการของความเป็นไทยที่เปลี่ยนไปตามยุคของสังคม ตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน

มิวเซียมสยาม หรือ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ได้รับมอบพื้นที่กระทรวงพาณิชย์ (เดิม) เพื่อใช้เป็นที่จัดตั้งพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ หรือ มิวเซียมสยาม โดยได้อนุรักษ์และปรับปรุงอาคารกระทรวงพาณิชย์หลังเก่าเพื่อใช้เป็นอาคารจัดแสดงนิทรรศการหลัก ซึ่งอาคารดังกล่าวเป็นอาคารที่สร้างขึ้นในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สร้างโดยกลุ่มสถาปนิกและวิศวกรชาวอิตาเลียนเพื่อให้เป็นองค์การที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ แก่สาธารณชน มิวเซียมสยาม หรือ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ เป็นหน่วยงานภายใต้สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ หน่วยงานเฉพาะด้านภายใต้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ องค์กรมหาชน สำนักงานรัฐมนตรี จัดตั้งขึ้นตามประกาศคณะกรรมการบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2547 เพื่อกำกับดูแลการจัดตั้ง “มิวเซียมสยาม” พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แนวใหม่ให้เป็นแหล่ง เรียนรู้ที่รื่นรมย์ ที่เน้นการพัฒนาความคิด เพิ่มความรู้ และสร้างสรรค์ภูมิปัญญา พร้อมสนับสนุน และร่วมมือเป็นเครือข่ายกับพิพิธภัณฑ์อื่นทั่วประเทศ เพื่อร่วมสร้างมาตรฐาน กระบวนการเรียนรู้ และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากขึ้น และ เสริมสร้างความรู้ด้านพิพิธภัณฑ์วิทยาที่เหมาะสมแก่สังคมไทย โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียน นักศึกษา นักวิจัย และประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ยังยังมีการพัฒนาการบริการจัดการเนื้อหาบนช่องทางสื่อสารต่างๆ ได้แก่ ระบบพิพิธภัณฑ์ออนไลน์ และนิทรรศการเสมือนจริง (Virtual Exhibition) และขยายผลพัฒนาพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ภูมิภาค โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับพิพิธภัณฑ์อื่นๆ ในด้านการบริหารจัดการ การจัดทำนิทรรศการ การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาบุคลากร งบประมาณ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และการเสริมสัมพันธ์กับเครือข่าย

มิวเซียมสยาม หรือ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ บริหารจัดการภายใต้คณะกรรมการ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ องค์กรมหาชน โดยมีรองผู้อำนวยการสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ เป็นผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ หน่วยงานประกอบด้วยฝ่าย

ต่างๆ ได้แก่ฝ่ายพัฒนาพื้นที่และงานบริการ ฝ่ายนิทรรศการและกิจกรรม ฝ่ายพัฒนาองค์ความรู้ พิพิธภัณฑ์ ฝ่ายพัฒนาเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ ฝ่ายสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ ฝ่ายสื่อสารและการตลาด และฝ่ายดิจิทัลมีวเชื่อมการบริหารจัดการโดยงบประมาณประจำปีจาก สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ องค์การมหาชน รวมถึงกิจกรรมเพื่อหารายได้สนับสนุนการพัฒนาของมิวเซียมสยาม จากการระดมทุน การสรรหาผู้สนับสนุน และการบริหารสินทรัพย์ในพื้นที่ของมิวเซียมสยาม รวมถึงรายได้จากสินค้าที่ระลึก ค่าธรรมเนียมการเข้าชม เปิดทำการวันอังคาร - วันอาทิตย์ เวลา 10.00-18.00 น. มีค่าธรรมเนียมการเข้าบริการ นักเรียน นักศึกษา (อายุ 15 ปีขึ้นไป) 50 บาท ผู้ใหญ่คนไทยและชาวต่างชาติ 100 บาท ผู้ใหญ่ชาวต่างชาติ 100 บาท หมู่คณะ 5 คนขึ้นไป มีค่าธรรมเนียมครั้งราคา เยาวชนไทยและเยาวชนต่างชาติ อายุต่ำกว่า 15 ปี ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป พระภิกษุสงฆ์ นักบวช ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ และมีคฤศนน์ ไม่เสียค่าเข้าชม

3) ศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่

ศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่ หรือหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ ตั้งอยู่ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการปฏิสัมพันธ์ของ ชุมชน ศิลปิน นักวิชาการ และกลุ่มนักกิจกรรมได้เข้าใช้พื้นที่จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์ สนับสนุนให้เกิดการสืบสานจิตวิญญาณของล้านนา ศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยอาคาร (1) หอกลางเวียง Chiang Mai Cultural Centre เป็นอาคารหลักในการจัด นิทรรศการถาวรจำนวน 15 ห้อง จัดแบ่งตามเนื้อหาสาระนับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคสร้างบ้านแปงเมือง ล่วงเลยผ่าน วันเวลาอันรุ่งเรืองและเสื่อมถอย เปลี่ยนแปลงจวบจนเป็นเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน ระบบการปกครอง วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมที่ภาคภูมิใจของเชียงใหม่ , หอประวัติศาสตร์เมือง เชียงใหม่ Chiang Mai Historical Centre จัดแสดงนิทรรศการถาวร แหล่งจุดค้นหลักฐานทาง โบราณคดี ซึ่งสันนิษฐานว่า เป็นแนวกำแพงโบราณของวัดพระแก้วในอดีต, หอพื้นถิ่นล้านนา Lanna Folklife Centre จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในล้านนา ลักษณะทางศิลปะที่ปรากฏ ในงานต่างๆ เช่น พุทธศิลป์ พิธีกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรมและศูนย์พื้นบ้าน ย่าน เวียงเชียงใหม่ Collaboration and Engagement centre แหล่งค้นคว้าข้อมูลสาธารณะที่ตั้ง ของศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่ในอดีตเป็นส่วนหนึ่งของคุ้มกลางเวียงเป็นมรดกของเจ้าอุปราชสุริยะ เดิมเจ้าอุปราชสุริยะเตรียมถวายให้ใช้เป็นที่ทำการเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ.2442 แต่เนื่องจากเจ้า ดารารัศมี พระราชชายาได้มีพระประสงค์ทูลเกล้าฯ ถวายคุ้มกลางเวียงบางส่วนที่เป็นมรดกของ พระองค์ให้รัฐบาลเพื่อจัดสร้างศาลาว่าการรัฐบาลมณฑลพายัพ(ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใน ปี พ.ศ.2475 มีการยกเลิก ระบบมณฑลเทศาภิบาล อาคารหลังนี้จึงใช้เป็นศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ จนเมื่อเมืองขยายตัวมากขึ้น สถานที่ของศาลากลางจังหวัดไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และ ให้บริการประชาชน จึงได้มีการสร้างศูนย์ราชการแห่งใหม่ขึ้นและย้ายส่วนราชการ ไปยังสถานที่แห่ง ใหม่จนครบทุกหน่วยงานในปี พ.ศ.2539 โครงการจัดตั้งหอศิลปวัฒนธรรมเชียงใหม่ เริ่มขึ้นเมื่อราว พ.ศ.2534 และมีการกำหนดพื้นที่เพื่อการจัดสร้างหอศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งระดมนักวิชาการท้องถิ่น ทำการศึกษาในประเด็นต่างๆ หลังจากนั้นใน พ.ศ. 2536 จึงได้รับอนุมัติโครงการให้ดำเนินการด้วย การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการและนำเสนอการทอ่งเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุน

งบประมาณของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและเงินกู้รัฐบาลญี่ปุ่นในโครงการ JBIC เพื่อการบูรณะอาคารศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่หลังเดิมและจัดแสดงนิทรรศการถาวรภายในอาคารจนสามารถเปิดให้สาธารณชนเข้าชมในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2545 และมีการพัฒนาและขยายการให้บริการพิพิธภัณฑ์มาโดยตลอดจนเกิดเป็นศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่ ทั้งหอศิลป์วัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ หอประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ และหอศิลป์ล้านนา เป็นกิจกรรมที่หนุนเสริมกันและมีพื้นที่ต่อเนื่องกัน โน้มนำการอนุรักษ์พัฒนาพื้นที่กลางเมืองเก่าเชียงใหม่ให้มีทิศทางที่เหมาะสมและเป็นการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเพื่อเป็นการโน้มนำการพัฒนาเชียงใหม่ไปสู่การเป็นเมืองที่น่าอยู่อย่างยั่งยืน

ศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่ บริหารจัดการโดยงบประมาณของเทศบาลนครเชียงใหม่ และจากการเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมนิทรรศการรวมถึงเงินรายได้จากการบริจาคสำหรับการซ่อมแซมอาคารหอศิลป์วัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ มีคณะกรรมการที่ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ กรรมการในส่วนของเทศบาลนครเชียงใหม่และกรรมการในส่วนของจังหวัดเชียงใหม่ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ เปิดทำการวันพุธ - วันอาทิตย์ (ไม่เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์) เวลา 08.30 - 16.30 น. มีค่าธรรมเนียมการเข้าชมบริการ ผู้ใหญ่ 20 บาท และเด็ก 10 บาท

4) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งความทรงจำและอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งความทรงจำและอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ตั้งอยู่ในบริเวณหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา จังหวัดกาญจนบุรี สถานที่ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทาง การก่อสร้างทางรถไฟสู่ประเทศพม่า เพื่อลำเลียงอาวุธยุทโธปกรณ์และกำลังพลของกองทัพญี่ปุ่น เพื่อจะไปโจมตีพม่าและอินเดีย ซึ่งขณะนั้นเป็นอาณานิคมของอังกฤษ กองทัพญี่ปุ่นได้ออกคำสั่ง ในการก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2485 และด้วยกระบวนการก่อสร้างที่ใช้วิธีการเจาะช่องเขา ด้วยเทคโนโลยี จำกัดในสมัยนั้นของแรงงานและเชลยศึกโดยทำงานตลอดเวลาทั้งในเวลากลางวันและกลางคืนพื้นที่ ดังกล่าวจึงถูกเรียกว่า “Hellfire Pass” หรือ “ช่องไฟนรก” จากภาพของแสงไฟในยามค่ำคืนของการ ทำงานได้สะท้อนเงาเชลยศึกที่พอมโซบ่นเพิงผา พิพิธภัณฑ์ประกอบด้วยบริเวณการจัดแสดงสองส่วน คือ ศูนย์ประวัติศาสตร์ช่องเขาขาด และเส้นทางเดิน (walking trail) ภายในศูนย์ประวัติศาสตร์ช่อง เขาขาด จัดแสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์การสร้างทางรถไฟเชื่อมต่อระหว่างไทย และพม่าระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และวัตถุจัดแสดงจากเหตุการณ์ เส้นทางเดิน (walking trail) ภายนอก 2 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางศูนย์ประวัติศาสตร์ถึงอนุสรณ์สถานในช่องเขาขาด และ เส้นทางศูนย์ประวัติศาสตร์ถึงถนนหินตกพรอัมข้อมูลคำสัมภาษณ์ของเชลยศึก 4 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาดัตช์ และภาษาญี่ปุ่น เพื่อสร้างความเข้าใจในการก่อสร้างทางรถไฟ ตลอดจนประสบการณ์ของเชลยสงครามและแรงงานที่ก่อสร้างรถไฟ

พิพิธภัณฑ์สร้างขึ้นโดยรัฐบาลออสเตรเลียพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นโครงการร่วมระหว่าง กรมการทหารผ่านศึกประเทศออสเตรเลียและรัฐบาลไทย เปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2541 โดยบริษัท Hewitt Design Associates ที่มีชื่อเสียงด้านการออกแบบพิพิธภัณฑ์เป็นผู้ออกแบบในส่วน นิทรรศการของพิพิธภัณฑ์และป้ายข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวตามทางเดิน และมีบริษัท Woods Bagot(Thailand) ซึ่งเป็นบริษัทออสเตรเลียที่มาตั้งอยู่ในประเทศไทยเป็นผู้ออกแบบตัวอาคาร โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองทัพบไทย เหตุที่บริเวณช่องเขาขาด

ถูกเลือกให้เป็นสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ เริ่มจากการสำรวจทางรถไฟสมัยสงครามโลกที่ถูกทิ้งร้าง โดยวิศวกรชาวออสเตรเลียที่เข้ามาร่วมก่อสร้างโครงการเชื่อมเขาแหลม สร้างขึ้นเพื่ออุทิศให้กับเชลยศึก (POWs) ของกองทัพญี่ปุ่นและแรงงานชาวเอเชียที่ถูกใช้แรงงานในการสร้างทางรถไฟเชื่อมต่อระหว่างไทยและพม่าระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ที่เสียชีวิตลงจากการขาดอาหาร โรคภัยไข้เจ็บ และการทารุณกรรม โดยมีเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรกว่า 60,000 คน เป็นแรงงานสร้างทางรถไฟในปี พ.ศ.2489 ซึ่งหน่วยสุสานสงครามสัมพันธมิตรสรุปว่ามีเชลยศึกเสียชีวิตประมาณ 12,500 คน ประกอบด้วยอังกฤษ 6,300 คน ออสเตรเลีย 2,800 คน ฮอลแลนด์ 2,500 คนและชาวเอเชียหลายหมื่นคน นอกจากนี้พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้จัดแสดงเป็นตัวอย่างอาคารแล้วพิพิธภัณฑสถานยังสร้างบนพื้นที่เกิดเหตุการณ์จริง ทำให้อาณาบริเวณล้วนเป็นพิพิธภัณฑสถานด้วยสถานที่ จึงมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ต่อครอบครัวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เสียชีวิต รวมไปถึงครอบครัวผู้รอดชีวิตจากการสร้างทางรถไฟ พิพิธภัณฑสถานและบริเวณโดยรอบจึงเป็นสถานที่สำหรับการรำลึก

พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ได้รับเงินทุนสนับสนุนการก่อสร้างและดำเนินงานจาก สำนักงานสุสานทหารแห่งกระทรวงการทหารผ่านศึก รัฐบาลออสเตรเลีย อยู่ในความดูแลของกรมการทหารผ่านศึกของประเทศออสเตรเลีย เปิดทำการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.00 น.โดยไม่เก็บค่าเข้าชม นอกจากนี้ได้รับการสนับสนุนรายได้จากการรับบริจาคเงินจากองค์กรภาคเอกชน บริษัทและบุคคลต่างๆทั้งในและต่างประเทศ

5) พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิมอยู่ในกำกับดูแลของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งตั้งอยู่บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านหน้าอาคารรัฐสภา ปัจจุบันตั้งที่อาคารกรมโยธาธิการเดิม บริเวณแยกผ่านฟ้าลีลาศ เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร แต่เดิมอาคารดังกล่าวคือที่ทำการของห้างยอน แซมป์สัน แอนด์ ซัน (John Sampson & Son Limited) ต่อมากรมศิลปากรจึงได้ขึ้นทะเบียน และกำหนดเขตที่ดินและอาคารเป็นพื้นที่โบราณสถาน กรมโยธาธิการได้เช่าอาคารแห่งนี้จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จนถึง พ.ศ. 2544 จึงได้มอบสิทธิการเช่าให้แก่สถาบันพระปกเกล้า เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2544 ภายในพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปัจจุบัน ภายในพิพิธภัณฑสถานมีการรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ประกอบด้วย นิทรรศการพัฒนาการการเมืองการปกครองไทย, นิทรรศการรากฐานประชาธิปไตย, นิทรรศการหมื่นเวียง และห้องศูนย์ข้อมูลพระปกเกล้าศึกษา

การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ 7 พระราชทานสิ่งของส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนำมาจัดแสดง และเปิดให้ประชาชนเข้าชมในปี พ.ศ. 2523 ต่อมาเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2544 สถาบันพระปกเกล้าได้รับโอนอำนาจการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถานฯ มาอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสถาบันพระปกเกล้า และได้รับความอนุเคราะห์จากกรมโยธาธิการให้ใช้อาคารอนุรักษ์ 3 ชั้น จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า

เจ้าอยู่หัวขึ้น และได้ดำเนินการปรับปรุงอาคารแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2545 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2545

พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บริหารจัดการภายใต้กองทุนส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระปกเกล้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมงานด้านพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและงานเกี่ยวกับพระปกเกล้าศึกษา ภายใต้พระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2541 เลขานุการสถาบันพระปกเกล้าโดยความเห็นชอบของสภาสถาบันพระปกเกล้าในการประชุมครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 7 เดือนมกราคม พ.ศ. 2545 มีคณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระปกเกล้าศึกษา ได้แก่ เลขานุการสถาบันพระปกเกล้าเป็นประธานกรรมการ, เลขานุการฝ่ายบริหาร, ผู้แทนจากคณะกรรมการพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจำนวน 4 คน โดยคณะกรรมการพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพิจารณาคัดเลือก, ผู้บริจาคเงินให้แก่กองทุนห้าล้านบาทขึ้นไปหรือตัวแทน, ผู้ช่วยเลขานุการ, ผู้อำนวยการสำนักงานเลขานุการ และผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเลขานุการ โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เปิดให้เข้าชมวันอังคาร – วันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 09.00-16.00 น. ไม่เว้นวันนักขัตฤกษ์ โดยไม่เก็บค่าเข้าชมพิพิธภัณฑสถาน

ตารางที่ 6 สรุปการศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย

หัวข้อ	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร	มิวเซียมสยาม หรือ พิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้	ศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่	พิพิธภัณฑสถานแห่งความทรงจำและอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด	พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
คุณค่าเชิงองค์กร	พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ชาติไทย ประวัติศาสตร์ ศิลปะและโบราณคดีในประเทศไทย	พิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แนวใหม่ ให้ เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างรื่นรมย์	ศูนย์กลางสนับสนุนให้เกิด การสืบสานจิตวิญญาณของล้านนา	อุทิศให้กับเชลยศึก (POWs) ของกองทัพญี่ปุ่นและแรงงานชาวเอเชีย	ส่งเสริมงานด้านพระปกเกล้าศึกษา
การบริหารจัดการ	หน่วยงานของรัฐสังกัดสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร	หน่วยงานของรัฐภายใต้สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (มหาชน)	คณะกรรมการบริหารศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่	องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรภายใต้กรมการทหารผ่านศึก ออสเตรเลีย	คณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานฯ

หัวข้อ	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร	มิวเซียมสยาม หรือ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้	ศูนย์มรดกเมืองเชียงใหม่	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งความทรงจำและอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด	พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
การจัดทำรายการได้	งบประมาณราชการ เงินกองทุน โบราณคดี ค่าธรรมเนียม	งบประมาณรัฐบาล การระดมทุน สินทรัพย์ ขายของที่ระลึก ค่าธรรมเนียม	งบประมาณเทศบาลนครเชียงใหม่	เงินทุนสนับสนุนรัฐบาล ออสเตรเลีย การบริจาค	กองทุน การบริจาค

จากการศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย บทบาทคุณค่าขององค์กรมีที่มาจากมูลเหตุของการจัดตั้งในการนำเสนอชุดความรู้ด้านนั้นๆ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางการมีขึ้นโดยหน่วยงานรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐได้ก่อตัวผ่านหน่วยงานราชการและกลไกทางการต่างๆ ในการเก็บรวบรวมวัตถุสิ่งของ และสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ทางสาธารณะ การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จึงได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากรัฐบาล และมีพิพิธภัณฑ์ส่วนหนึ่งที่สามารถจัดการบริหารจัดการรายได้ผ่านกองทุนของพิพิธภัณฑ์โดยเอื้อด้วยกฎหมาย และดำเนินการจัดกิจกรรมบทบาทคุณค่าขององค์กร

2.2.7 กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สีนามิในต่างประเทศ

ในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพิพิธภัณฑ์สีนามิในต่างประเทศ จำนวน 3 แห่ง เพื่อรวบรวมวิธีการบริหารจัดการสีนามิในแต่ละกรณีศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา อันได้แก่

1) พิพิธภัณฑ์แห่งความทรงจำสีนามิอิวาเตะ ประเทศญี่ปุ่น

พิพิธภัณฑ์แห่งความทรงจำสีนามิอิวาเตะ ตั้งอยู่ที่เมืองริคุเซ็นคาตะ จังหวัดอิวาเตะ ประเทศญี่ปุ่น ก่อตั้งขึ้นโดยรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสีนามิครั้งรุนแรงทางชายฝั่งตะวันออกของประเทศญี่ปุ่น ในปี 2554 พิพิธภัณฑ์แห่งความทรงจำสีนามิอิวาเตะมีเป้าหมายสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ และถ่ายทอดภูมิปัญญาจากประสบการณ์ในการเผชิญเหตุการณ์ที่สามารถทำให้ผู้ประสบภัยมีชีวิตรอดจนเกิดการปรับตัวเป็นวิถีชีวิตที่สั่งสมจากรุ่นสู่รุ่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เผชิญเหตุการณ์อยู่บ่อยครั้ง รวมถึงเป็นสถานที่รำลึกถึงผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าว พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ในการเตรียมการเผชิญเหตุการณ์แก่ประชาชนของประเทศญี่ปุ่น และทั่วโลกให้มีความพร้อมในการเผชิญเหตุการณ์ และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับภัยพิบัติภัยธรรมชาติสีนามิเกิดเป็นความเข้มแข็งของประชาคมโลก

อาคารพิพิธภัณฑ์มีพื้นที่ประมาณ 7,079 ตารางเมตร ลักษณะอาคาร 2 ชั้น มีพื้นที่จัดแสดงนิทรรศการ 1,155 ตารางเมตร ออกแบบนิทรรศการภายใต้แนวคิด Protecting lives, and living with the ocean and land ประกอบด้วยนิทรรศการถาวร 4 ส่วนจัดแสดง ได้แก่

Understand History, Know the Facts, Learn Lessons และ Promote Recovery Together พิพิธภัณฑสถานเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่สวนสาธารณะ และเป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาเมืองที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน เกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือกันของรัฐบาลประเทศญี่ปุ่น และรัฐบาลท้องถิ่นของจังหวัดอิวาเตะ โดยเป็นส่วนหนึ่งของระบบขนส่งสาธารณะของประเทศ หรือสถานีริมทาง (Michi-no-Eki) ตามแนวคิดสร้างสภาพแวดล้อมการจราจรบนถนนให้ปลอดภัย และจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและส่งเสริมให้ผู้คนได้มีปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาคต่างๆ นอกจากนี้พิพิธภัณฑสถานยังรับเงินบริจาคเพื่อเป็นแหล่งทุนในการบริหารจัดการ สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติ การถ่ายทอดองค์ความรู้ พัฒนานวัตกรรม และการขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั่วโลกที่มีพื้นที่เสี่ยงต่อธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อาทิ นิทรรศการพิเศษ การฝึกอบรม การฝึกซ้อมเตรียมการรับมือภัยพิบัติ การฉายภาพยนตร์พิเศษ และการบรรยายพิเศษ เป็นต้น

2) พิพิธภัณฑสถานมิอาเงะฮะ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

พิพิธภัณฑสถานมิอาเงะฮะ ตั้งอยู่ที่เมืองบันดาอาเงะฮะ ประเทศอินโดนีเซีย ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิในมหาสมุทรอินเดียปี 2547 และสถานที่สำหรับหลบภัยคลื่นสึนามิ โดยรัฐบาลจากเงินกองทุนเพื่อการฟื้นฟูอาเงะฮะจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ มีเป้าหมายสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสึนามิแก่อนุชนรุ่นหลัง ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอยู่ร่วมกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยเฉพาะ Smong ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการตระหนักรู้ถึงภัยพิบัติสึนามิที่ช่วยทำให้ประชาชนชาวอาเงะฮะรอดชีวิตจากเหตุการณ์สึนามิเป็นจำนวนมาก รวมถึงเป็นอนุสรณ์สถานในการรำลึกถึงผู้วายชนม์จากเหตุการณ์

อาคารพิพิธภัณฑสถานมีพื้นที่ประมาณ 2,500 ตารางเมตร ลักษณะอาคาร 4 ชั้น ออกแบบโดย ริตวาน คามิล สถาปนิกชาวอินโดนีเซีย ด้วยการออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ สะท้อนรูปแบบอาคารในท้องถิ่น ห่อหุ้มด้วยตาข่ายเรขาคณิตลักษณะการจักสานในขณะเดียวกัน การออกแบบเคารพถึงขนบของวัฒนธรรมมุสลิม นอกจากนี้อาคารพิพิธภัณฑสถานออกแบบให้สามารถทนต่อคลื่นสึนามิ และสามารถรองรับการอพยพหลบภัยสึนามิได้จำนวน นิทรรศการถาวรมีการนำเสนอสื่อมัลติมีเดียในการนำเสนอเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ในการนำเสนอเรื่องราวเหตุการณ์ และข้อมูลโดยละเอียดของเหตุการณ์ จนถึงช่วงของการฟื้นฟู จัดแสดงร่วมกับวัตถุอันเป็นหลักฐานพยาน นอกจากนี้ยังมีนิทรรศการหมุนเวียน และส่วนของจัดนิทรรศการชั่วคราวทำให้พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นพื้นที่ในการระลึกถึงเหตุการณ์ของประชาชนอาเงะฮะ ประเทศอินโดนีเซีย และผู้คนจากทั่วโลก

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน รับผิดชอบโดย Disbudpar Aceh ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาลท้องถิ่นอาเงะฮะ ซึ่งแต่เดิมดูแลโดยรัฐบาลกลาง โดยมีหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกันกับ Tsunami and Disaster Mitigation Research Center (TDMRC) มหาวิทยาลัยเซียกัวลา (Syiah Kuala University) ประเทศอินโดนีเซีย และสถาบันวิจัยนานาชาติด้านวิทยาศาสตร์ภัยธรรมชาติ

(IRIDeS) มหาวิทยาลัยโทโฮคุ ประเทศญี่ปุ่น พิพิธภัณฑ์มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องกับท้องถิ่น นอกจากพิพิธภัณฑ์จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดอาเงะห์แล้วมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาให้แก่สถานศึกษาโดยรอบของพิพิธภัณฑ์กว่า 600 โรงเรียนในถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เยาวชนให้มีความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติ

3) พิพิธภัณฑ์สึนามิแปซิฟิก สหรัฐอเมริกา

พิพิธภัณฑ์สึนามิแปซิฟิก ตั้งอยู่ที่เมืองฮิล รัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกา ก่อตั้งโดย ดร.วอลเทอร์ ดัดเลย์ ผู้ตีพิมพ์หนังสือ Tsunami ที่รวบรวมเรื่องราวของผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์สึนามิ และฌาน เบรานซ์ จอห์นสัน ผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์สึนามิ เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานของเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิในมหาสมุทรแปซิฟิกในปี 2489 และเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิประเทศชิลี ในปี 2503 ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนจำนวนมากบริเวณชายฝั่งของฮาวายโดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิสำหรับประชาชนชาวฮาวาย และผู้คนทั่วโลก รวมถึงอนุรักษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมของฮาวาย และเป็นอนุสรณ์สถานในการรำลึกถึงผู้สูญเสียชีวิตจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิในอดีต รวมถึงเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิในมหาสมุทรอินเดียในปี 2547

อาคารพิพิธภัณฑ์มีพื้นที่ประมาณ 5,300 ตารางฟุต ลักษณะอาคาร 3 ชั้น รวมชั้นใต้ดิน ซึ่งเดิมเป็นอาคารของธนาคารแห่งแรกของฮาวาย ออกแบบโดย C.W. Dickey สถาปนิกที่มีชื่อเสียงของรัฐฮาวาย อาคารนี้ถูกบริจาคให้เป็นที่ทำการถาวรของพิพิธภัณฑ์ โดยได้รับเงินในการปรับปรุงอาคารส่วนหนึ่งจากสำนักจัดการภาวะฉุกเฉินกลาง (FEMA) สหรัฐอเมริกา ภายใต้โครงการ Hazard Mitigation Grant Program โดยมีส่วนจัดแสดงนิทรรศการถาวร หอจดหมายเหตุ และสำนักงาน ซึ่งในการจัดแสดงนิทรรศการนำเสนอข้อมูลประสบการณ์ในการเผชิญเหตุการณ์สึนามิและสามารถรอดชีวิตจากทั่วทุกมุมโลก รวมถึงข้อมูลวิทยาศาสตร์ในการอธิบายปรากฏการณ์ของสึนามิ ระบบเตือนภัยสึนามิในมหาสมุทรแปซิฟิก ประวัติศาสตร์ของสึนามิ นอกจากนี้ยังเป็นอนุสรณ์สถานสำหรับผู้สูญเสียชีวิตจากเหตุการณ์สึนามิตามพันธกิจของพิพิธภัณฑ์ภัณฑ์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะสามารถทำให้สามารถรับมือภัยพิบัติแก่ประชาชนชาวฮาวาย และผู้คนจากทั่วโลก

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรโดยมีการดำเนินงานร่วมกันกับ ศูนย์ข้อมูลสึนามิระหว่างประเทศ (ITIC) ศูนย์เตือนภัยสึนามิในมหาสมุทรแปซิฟิก (PTWC) มหาวิทยาลัยฮาวาย วิทยาเขตฮิล และมานัว รวมถึงหน่วยงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของรัฐ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษีจากรัฐบาลกลาง โดยมีคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ จากพลเมืองในพื้นที่ ซึ่งบางส่วนเป็นผู้รอดชีวิต หรือครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์สึนามิ นอกจากนี้ยังมีที่ปรึกษาเป็นนักวิทยาศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสึนามิที่ได้รับยอมรับ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ได้รับการสนับสนุนจากพลเมืองในท้องถิ่นในการบริหารกิจการของพิพิธภัณฑ์ ทั้งในด้านแหล่งทุนและอาสาสมัครของพิพิธภัณฑ์ สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมในการศึกษาวิจัยเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับสึนามิ

ตารางที่ 7 สรุปการศึกษาพิพิธภัณฑ์สึนามิในต่างประเทศ

หัวข้อ	พิพิธภัณฑ์แห่งความทรงจำ สึนามิอิวาเตะ ประเทศญี่ปุ่น	พิพิธภัณฑ์สึนามิอาเงะฮ์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	พิพิธภัณฑ์สึนามิแปซิฟิก สหรัฐอเมริกา
คุณค่า เชิงองค์กร	แหล่งเรียนรู้ โดยถ่ายทอด ภูมิปัญญาประสบการณ์ใน การเผชิญเหตุการณ์ที่ทำให้ มีชีวิตเป็นวิถีชีวิตที่สั่งสม จากรุ่นสู่รุ่น	แหล่งเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่นในการอยู่ ร่วมกับภัยพิบัติทาง ธรรมชาติ และอนุสรณ์ สถานในการรำลึก	แหล่งเรียนรู้ภัยพิบัติจากคลื่น สึนามิของชาวฮาวาย และ ผู้คน ทั่วโลก และอนุสรณ์ สถานในการรำลึกถึง
การบริหาร จัดการ	ภายใต้ความร่วมมือของ รัฐบาลประเทศญี่ปุ่น รัฐบาลท้องถิ่นจังหวัดอิวา เตะ	ภายใต้ Disbudpar Aceh ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาล ท้องถิ่นอาเงะฮ์	องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร โดยมีคณะกรรมการ
การจัดการ รายได้	เงินจากรัฐบาล รับเงินบริจาค	เงินจากรัฐบาล รับเงินบริจาค	เงินจากรัฐบาลกลาง การบริหารจาก มูลนิธิ
เครือข่าย ความร่วมมือ	ภาคีเครือข่ายทั่วโลกที่มี พื้นที่เสี่ยงต่อธรณีพิบัติภัยสึ นามิ ชุมชน อาสาสมัคร	(TDMRC) มหาวิทยาลัยเซีย กัวลา (IRIDeS) มหาวิทยาลัยโทโฮคุ ชุมชน อาสาสมัคร	(ITIC) (PTWC) มหาวิทยาลัย ฮาวาย วิทยาเขตฮิลโล และมา นิว หน่วยงานป้องกันและ บรรเทาสาธารณภัยของรัฐ ชุมชน แปอาสาสมัคร
การจัด กิจกรรม	นิทรรศการพิเศษ การ ฝึกอบรม การฝึกซ้อม เตรียมการรับมือภัยพิบัติ การฉายภาพยนตร์พิเศษ และการบรรยายพิเศษ	ส่งเสริมการศึกษาแก่ชุมชน และสถานศึกษารอบ พิพิธภัณฑ์กว่า 600 โรงเรียน	กรรมต่างๆ เพื่อสังคมในการ ศึกษาวิจัยเผยแพร่องค์ความรู้ เกี่ยวกับสึนามิ

จากการศึกษาพิพิธภัณฑ์สึนามิในต่างประเทศ บทบาทคุณค่าขององค์กรเกิดจากเป้าหมายในการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ โดยถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ในการเตรียมการเผชิญเหตุการณ์เพื่อให้สามารถรอดชีวิต และเป็นอนุสรณ์สถานให้ระลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตแก่ประชาชนในท้องถิ่นและทั่วโลก จึงเกิดการผสมผสานความร่วมมือของรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่นรวมถึงประชาชน ในการให้พิพิธภัณฑ์สึนามินอกจากเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งเรียนรู้ ในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติยังเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในการพัฒนาด้าน เศรษฐกิจและมีบทบาทสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ในการเผยแพร่ความรู้ให้แก่สถาบันการศึกษาในพื้นที่ใน ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เยาวชนให้มีความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติ การบริหารจัดการ ได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณส่วนหนึ่งจากรัฐบาลกลางบริหารจัดการภายใต้โครงสร้างองค์กรที่มี ท้องถิ่น และประชาชนเข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมในการบริหารจัดการ หรือเป็นองค์กรไม่แสวงหาผล กำไร มีการรับเงินบริจาคจากชุมชน องค์กรภาคเอกชน ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อเป็นแหล่งทุน ในการบริหารจัดการ สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องร่วมกับชุมชน และ ชุมชนมีบทบาทสำคัญในด้านแหล่งทุนและอาสาสมัครของพิพิธภัณฑ์ รวมถึงการสนับสนุนเทคโนโลยี สารสนเทศต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการแสวงหาภาคีเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐ

ทั้งในและต่างประเทศ ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนานวัตกรรม และการขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั่วโลกที่มีพื้นที่เสี่ยงต่อธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติร่วมกัน

2.3 ข้อมูลพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

กระทรวงวัฒนธรรม ดำเนินโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ตำบลบางม่วง อำเภอดงทับปด จังหวัดพังงา ภายหลังจากชื่อพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีการรวบรวมและอนุรักษ์สิ่งของอันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเป็นอนุสรณ์สถานในการระลึกถึงเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิในปี พ.ศ.๒๕๔๗ เพื่อประโยชน์แก่เยาวชน ชุมชน และบุคคลโดยทั่วไป รวมถึงเป็นศูนย์กลางกิจกรรมชุมชนในการสร้างรายได้ และเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์ สร้างความตระหนักถึงการเตรียมการรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติและสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ภาพที่ 11 การแสดงทัศนียภาพจำลองอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ

พิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ออกแบบโดยนายพรธรรม ธรรมวิมล ผู้อำนวยการกลุ่มภูมิสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร โดยมีแนวคิดในการสืบสานทริยภาพของสายลมทะเลที่พัดพาหอบเมฆดีทรายมาพอกพูนเป็นเนินทรายโดยมีเรือประมงสีส้ม-ฟ้าซึ่งถูกคลื่นซัดมาเกยตื้นบนเนินทราย โดยมีจุดหมายตาของพิพิธภัณฑ์เป็นหอที่สามารถชมเห็นทัศนียภาพได้รอบทิศทางซึ่งมีรูปแบบที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเครื่องมือประมงพื้นบ้านซึ่งพบได้ในพื้นที่ เป็นอาคารชั้นเดียวด้านหน้าเป็นสันโค้งในรูปแบบของคลื่น และมีช่องแสงทรงกลมแบบพองคลื่นกระจายตามความยาวของอาคารทำให้ที่ว่างภายในอาคารเสมือนอยู่ใต้ท้องคลื่น ยาวตลอดห้องจัดแสดง

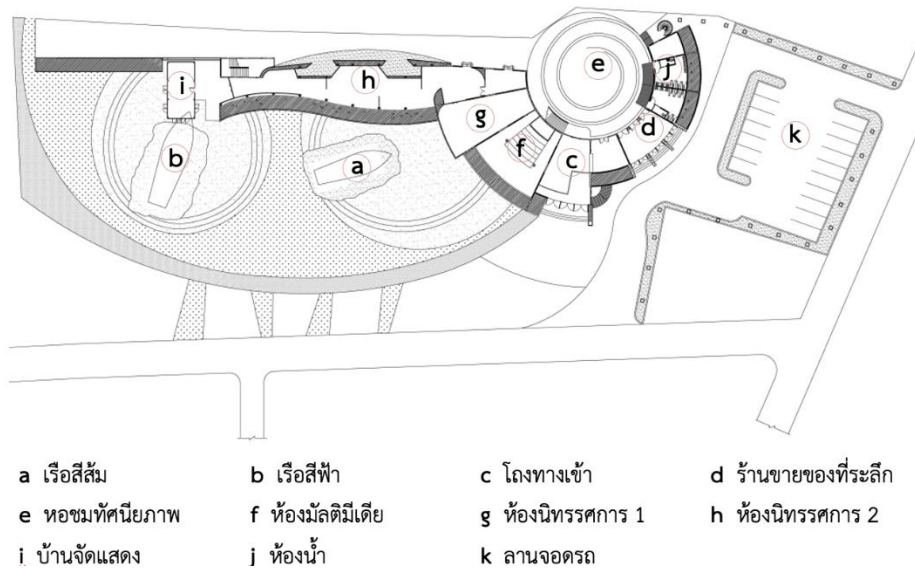
การจัดแสดงเนื้อหาของพิพิธภัณฑ์โดยการใช้พื้นที่จัดแสดงภายนอกเป็นตัวอาคารประกอบ ภูมิทัศน์ และการจัดแสดงนิทรรศการภายใน ภายใต้แนวคิดการเล่าเรื่องด้วยวิธีการกึ่งเรื่องราวกึ่งวัตถุ (story and object based) จากเรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูล และคำบอกเล่าจากผู้ประสพภัยในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงวัตถุที่รวบรวมจากเหตุการณ์ในการเล่าเรื่อง โดยพื้นที่โครงการ แบ่งได้เป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนจัดแสดงภายนอกอาคาร ประกอบด้วย บริเวณติดตั้งเรือสีฟ้า, บริเวณติดตั้งเรือสีส้ม, พื้นที่ภูมิทัศน์โดยรอบอาคารและหอชมทัศนียภาพ, ทางเดินบนดาดฟ้า และป้ายจารึกชื่อผู้สูญเสียชีวิต

ส่วนบริการ ประกอบด้วย ห้องโถงทางเข้า, บริเวณจำหน่ายบัตรและห้องเจ้าหน้าที่ ขนาด 120 ตร.ม., ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและร้านกาแฟ ขนาด 60 ตร.ม. และห้องมัลติมีเดีย ขนาด 10 ตร.ม.

ส่วนนิทรรศการภายในอาคาร ประกอบด้วย ห้องนิทรรศการ 1 ขนาด 125 ตร.ม., ห้องนิทรรศการ 2 ขนาด 266 ตร.ม. และบ้านจัดแสดง ขนาด 65 ตร.ม.

พื้นที่สนับสนุนอื่นๆ ประกอบด้วย ลานจอดรถ, พื้นที่ภูมิทัศน์โดยรอบอาคาร และห้องน้ำ ให้บริการ

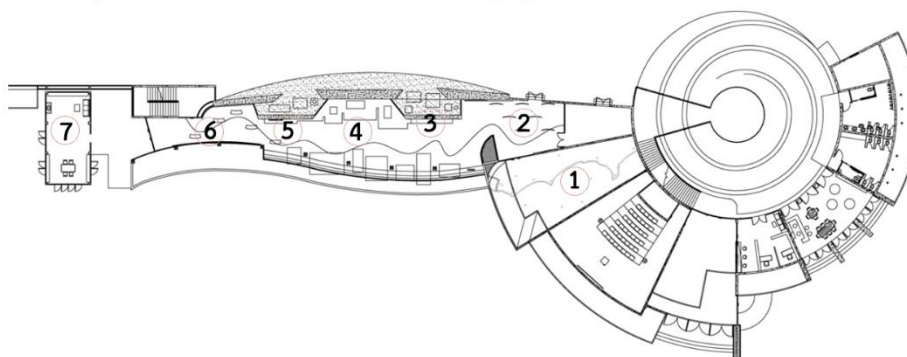

ภาพที่ 12 ผังบริเวณพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ

ภาพที่ 13 ทักษะถ่ายภาพภายนอกอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ

นิทรรศการภายในออกแบบโดย นายวุฒินันท์ จินศิริวานิชย์ มัณฑนากรชำนาญการพิเศษ และ นายภัทร สำราญสุข มัณฑนากรชำนาญการ สำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร แบ่งลำดับชั้นการเข้าชมแบบ linear เริ่มจากการรับชมวิดีโอที่ต้นน้ำเข้าเนื้อหาและบรรยากาศนิทรรศการ ต่อมาคือ โซนที่ 1 สันฐานของบ้านน้ำเค็ม โซนที่ 2 เรื่องเล่าจากผู้ประสบภัย โซนที่ 3 ความรู้เบื้องต้นธรรมชาติของสึนามิ โซนที่ 4 เล่าเรื่องจากวัตถุ โซนที่ 5 และ 6 เป็นเรื่องราวต่อเนื่อง ที่เกิดภายหลังจากภัยพิบัติในด้านการเรียนรู้และป้องกัน ส่วนสุดท้ายโซนที่ 7 เป็นบ้านพื้นที่ ที่เปิดให้ชุมชนสามารถเข้าใช้สอยในกิจกรรมของชุมชน ก่อนที่จะไปชมนิทรรศการกลางแจ้ง เรือสีส้ม เรือสีฟ้า และชั้นด้านบนอาคารฟ้า ระลึกถึงผู้เสียชีวิต และขึ้นหอชมวิวบ้านน้ำเค็ม เป็นจุดสุดท้าย ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 13

ภาพที่ 14 ผังการจัดแสดงนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์

โซนที่ 1 อธิบายภูมิศาสตร์โดยใช้พื้นที่ห้องเป็นแผนที่ชายฝั่งอันดามันที่ประสบเหตุการณ์โดยผนังทั้ง 4 ด้านเขียนภาพทัศนียภาพแบบรอบทิศทาง โดยมีการปักหมุดจุดสำคัญบนแผนที่เพื่อแสดงเรื่องราว เหตุการณ์ ณ ตำแหน่งต่างๆ

โซนที่ 2 จัดแสดงโดยใช้สื่อเสียงโดยบันทึกการเล่าเรื่องของผู้ประสบภัยในชุมชนจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป โดยมีพื้นผ้าแสดงคำพูดสำคัญประกอบภาพที่สื่อความหมาย

โซนที่ 3 ความรู้ทางวิชาการ และข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ของคลื่นสึนามิ

โซนที่ 4 การจัดแสดงวัตถุที่รวบรวมจากเหตุการณ์สึนามิ โดยการจัดวางอย่างเป็นระเบียบ และหลีกเลี่ยงการระบุความเป็นบุคคลของผู้เสียชีวิตและความเศร้าโศก โดยมีบรรยากาศในลักษณะของเตือนใจ ให้เรียนรู้และไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

โซนที่ 5 นำเสนอเนื้อหาการเตรียมการรับมือเผชิญเหตุ และจัดแสดงเส้นทางหนีภัยของชุมชน

โซนที่ 6 จัดแสดงเรื่องราวการดำเนินชีวิตหลังจากเหตุการณ์ของผู้คนในชุมชน ในการพลิกฟื้นชุมชนให้เกิดการพัฒนา เป็นการส่งเสริมกำลังใจแก่ผู้ประสบภัย พร้อมสอดแทรกเนื้อหากิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

โซนที่ 7 บ้านจำลองเป็นพื้นที่กลางให้ชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมของชุมชน

ภาพที่ 15 การแสดงทัศนียภาพภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ

ภาพที่ 16 การแสดงทัศนียภาพภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ

ในการออกแบบนิทรรศการภายในได้ใช้วัสดุ สื่อ และเทคนิควิธีสำหรับการปรับเปลี่ยนและพัฒนาการจัดแสดงในอนาคต ซึ่งสามารถเพิ่มวัตถุจัดแสดงจากการที่ผู้มาเยี่ยมชมนำวัตถุจากเหตุการณ์สึนามิที่เก็บรักษาไว้มาบริจาคให้พิพิธภัณฑ์อันจะเป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง ซึ่งพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็มจึงเป็นพื้นที่สาธารณะที่ให้ประชาชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์ ในขณะเดียวกันต้องอาศัยความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ในการให้การสนับสนุนและรู้สึกเป็นเจ้าของในการร่วมดูแลรักษา และร่วมขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็มให้เกิดประโยชน์ตามความมุ่งหวัง

ภาพที่ 17 กิจกรรมรำลึกเหตุการณ์สึนามิ พิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม วันที่ 26 ธ.ค.2563

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยหัวข้อ พิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมุ่งหวัง มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อทราบถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ตลอดจนเงื่อนไขอันเป็นปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเป็นข้อเสนอแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่สามารถให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไป และเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในลักษณะเดียวกันต่อไป

3.1 วิธีการศึกษาวิจัย

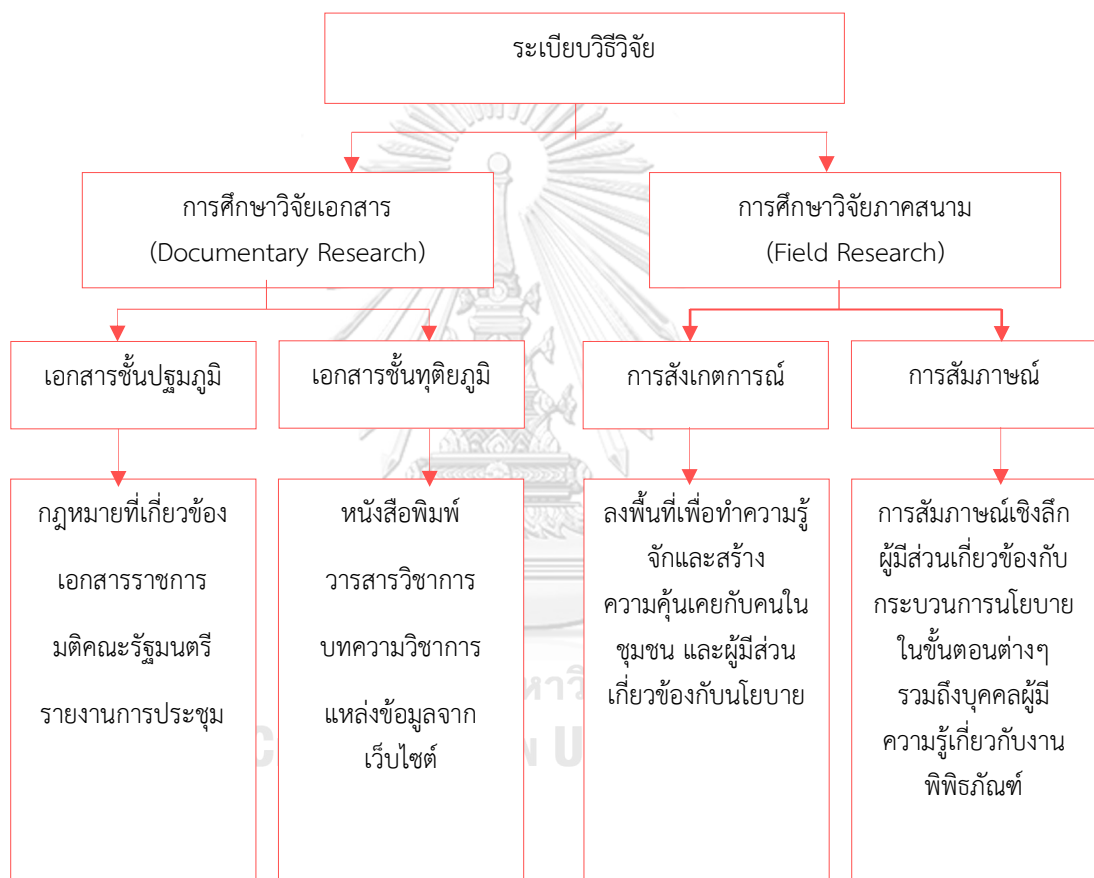
การศึกษาวิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Description) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอธิบาย (Explanatory) โดยการพรรณนาอธิบายข้อมูลต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจหรือลักษณะหรือประเด็นสำคัญของสิ่งที่ศึกษา งานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้การพรรณนาเพื่อให้เห็นภูมิหลังและการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภูมิหลังและกระบวนการนโยบายขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาได้ใช้แนว การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) มาเป็นแนวทางการศึกษาและอธิบายให้เห็นถึงกระบวนการนโยบายขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีลักษณะเฉพาะจากสภาพแวดล้อมและตัวแสดงต่างๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการทำความเข้าใจในกระบวนการนโยบายจะช่วยให้สามารถอธิบาย และสร้างตัวแบบในเชิงทฤษฎีเพื่อการอ้างอิง และคาดคะเนปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้ การศึกษาโดย อาศัยมิติทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้เราเข้าใจถึงเหตุผลและความเป็นมาที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ของนโยบายขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

นอกจากนี้ การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ในการศึกษาวิจัยนอกจากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การจัดการพิพิธภัณฑ์ รูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ การจัดการพิพิธภัณฑ์ ยังเป็นการศึกษาลักษณะที่เป็นกรณีศึกษา (Case Study) พิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศ พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย และพิพิธภัณฑ์สิรินามิ ในต่างประเทศ เป็นการทดสอบทฤษฎีในการอธิบายปรากฏการณ์ในงานวิจัยนี้ได้เลือกทฤษฎีที่อธิบายลักษณะ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์อาภิวาล (Museum governance) เป็นการอธิบายถึง การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาที่มีลักษณะเฉพาะ แต่ทฤษฎีดังกล่าวมีลักษณะข้อจำกัดคือยังไม่มียานศึกษาที่นำมาอธิบายถึงการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เนื่องจากเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์อื่นภายในประเทศ

3.2 วิธีและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

วิธีและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการทำงานวิจัย ด้วยข้อมูล ที่ผู้วิจัย ต้องการเก็บนั้นเป็นข้อเท็จจริงและมีสภาพความเป็นจริงของสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา และต้องเป็น สิ่งที่ผู้วิจัย ได้กำหนดล่วงหน้าไว้ก่อนในแบบการวิจัย (Research Design) ซึ่งการออกแบบวิธีและ สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถมีลำดับในการจัดเก็บข้อมูลและแหล่งข้อมูล ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 18

ภาพที่ 18 แผนผังแสดงระเบียบวิธีวิจัย

3.3 แหล่งที่มาของข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ดังนี้

(1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) เช่น กฎหมายระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมติคณะรัฐมนตรี จดหมายเหตุ หนังสือราชการ รายงานการประชุม เป็นต้น โดยผู้วิจัยจะศึกษากระบวนการนโยบายขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

(2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Data) สภาพความเป็นจริงทางสังคมหรือ ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่มีการศึกษาและรวบรวมไว้ เช่น วิทยานิพนธ์ ตำรา วิชาการ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ที่สามารถเชื่อถือได้ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนโยบายขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

2) วิธีวิจัยจากการลงพื้นที่ (Field Research) ดังนี้

(1) การสังเกตการณ์ โดยจากความสัมพันธ์ส่วนตัวกับตัวกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ และจากการเข้าไปอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านน้ำเค็ม เป็นเวลาเกือบ 2 ปี ในช่วง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ซึ่งมีความคุ้นเคยกับพื้นที่ และผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยการพูดคุยถึงภูมิหลังความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้น และการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ของโครงการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

(2) การสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth-Interview) ส่วนที่สองเป็นกึ่งการสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วยบุคคล องค์กรและกลุ่มต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญหลายภาคส่วน

ตารางที่ 8 รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth- Interview)

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่งและหน่วยงาน	วันที่สัมภาษณ์
หน่วยงานส่วนกลาง		
สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม		
1. คุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณค์	อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	25 ต.ค.2565
2. นายวีระ โรจน์พจนรัตน์	อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม	24 ต.ค.2565
3. นางพนารัตน์ คนขยัน	ผู้อำนวยการกองแผนงานและยุทธศาสตร์	19 ต.ค.2565
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม		
4. นางสาวนิตยา กนกมงคล	ผู้อำนวยการสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	20 ต.ค. 2565

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่งและหน่วยงาน	วันที่สัมภาษณ์
5. ดร.พรธรรม ธรรมวิมล	ภาควิชาศิลปการช่างบัณฑิต สำนักศิลปกรรม ผู้อำนวยการกลุ่มภูมิสถาปัตยกรรม สำนักสถาปัตยกรรม	21 ต.ค. 2565
6. นายวุฒินันท์ จินศิริวานิชย์	มัณฑนากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มมัณฑนศิลป์ สำนักสถาปัตยกรรม	13 ต.ค. 2565
7. นางสาวชาลินี อรรถจินดา	สถาปนิกชำนาญการ กลุ่มสถาปัตยกรรม สำนักสถาปัตยกรรม	20 ต.ค. 2565
สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ		
8. นางสาวสุชมาล ผดุงศิลป์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ หรือมิวเซียมสยาม	25 ต.ค.2565
หน่วยงานส่วนภูมิภาค		
สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม		
9. นางสาวอุไรวรรณ แดงงาม	วัฒนธรรมจังหวัดพังงา	10 ต.ค.2565
10. นางปัทมาพร อรุณทิพย์ไพฑูรย์	นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา	10 ต.ค.2565
ท้องที่		
11. นายมนัสศักดิ์ ยวนแก้ว	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง	12 ต.ค.2565
หน่วยงานส่วนท้องถิ่น		
องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า		
12. นายธงชัย หั่นช่อ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง	12 ต.ค.2565
13. นายอนุพงศ์ ฉิมอินทร์	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง	12 ต.ค.2565
ภาคประชาสังคม		
14. นายไมตรี จงไกรจักร	ผู้จัดการมูลนิธิชุมชนไทย และเครือข่ายภัยพิบัติชุมชน	9 ต.ค.2565
ภาคประชาชน		
15. นายไกรวุฒิ พันธมิตร	เครือข่ายผู้ประสภภัยสึนามิบ้านน้ำเค็ม	14 ต.ค.2565
16. นายศักดิ์ดา พรรณรังสี	เครือข่ายผู้ประสภภัยสึนามิบ้านน้ำเค็ม	14 ต.ค.2565

3.4 กระบวนการขั้นตอนและระยะเวลาในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยหัวข้อ พิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมั่งหวัง มีกระบวนการขั้นตอนและระยะเวลาในการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนในการทำโครงสร้างสารนิพนธ์

ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2565 ผู้วิจัยหัดคิดหัวข้อวิจัยที่ต้องการทำการศึกษา พร้อมเสนอโครงสร้างสารนิพนธ์เบื้องต้น และมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตแก่กลุ่มสารนิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้วิจัยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาถึงแนวทางการทำสารนิพนธ์ รวมถึงการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อมูลประกอบสารนิพนธ์และนำเสนอผลงานสารนิพนธ์ครั้งที่ 1 ต่อคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ โดยคณะกรรมการได้แก้ไข แนะนำและเสนอแนวทางการพัฒนาสารนิพนธ์ในดียิ่งขึ้น ในวันที่ 1 ตุลาคม 2565

คณะกรรมการบริหารคณะรัฐศาสตร์ ในการประชุมครั้งที่ 12 เห็นชอบ โครงร่างสารนิพนธ์หัวข้อ พิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมั่งหวัง (Ban Namkhem Tsunami Museum in Phangnga province, Thailand : The Policy Process and A Proposal for Aspirations as Museum Governance) เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2565

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ส่วนที่สองเป็นจากการลงพื้นที่ (Field Research)

1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยการรวบรวมเอกสารราชการและรายงานการประชุมต่างๆ จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา นอกจากนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องจากเว็บไซต์ของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ซึ่งการศึกษาค้นหาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ได้ทำการสืบค้นในช่วงเดือนตุลาคม 2565

2) การสังเกตการณ์ ผู้วิจัยลงไปในพื้นที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มซึ่งมีความคุ้นเคยกับพื้นที่ และผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ระหว่างวันที่ 9 - 14 ตุลาคม 2565 ด้วยพื้นที่ดังกล่าวผู้วิจัยเคยปฏิบัติหน้าที่ในอดีตระหว่างปี พ.ศ.2562 - 2564

3) สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยลงไปในพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัดพังงา ระหว่างวันที่ 9 ตุลาคม - 14 ตุลาคม 2565 และที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 19 - 25 ตุลาคม 2565

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนสารนิพนธ์

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์จากการรวบรวมตั้งแต่เกิด เหตุการณ์สีนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 จนถึงปัจจุบัน มาจัดลำดับเวลา และเลือกบุคคลผู้ให้ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth- Interview) เพื่อนำมาประกอบข้อมูลในส่วนที่สำคัญ ที่ครอบคลุม ทั้งในส่วนกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และแนวทางการ บริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และทำการวิเคราะห์ข้อค้นพบถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ตลอดจนถึงเงื่อนไขอันเป็นปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเป็นข้อเสนอแนวทางการบริหารจัดการ พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาที่สามารถให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไป นำเสนอผลงาน สารนิพนธ์ครั้งที่ 2 ต่อคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ โดยคณะกรรมการฯ ได้แก้ไข รวมถึงมี ข้อเสนอแนะในการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ในวันที่ 19 พฤศจิกายน 2565

ดำเนินการจัดทำเล่มสารนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ตามที่คณะกรรมการสอบ สารนิพนธ์ได้แก้ไขและมี ข้อเสนอแนะ และทำการสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล ส่งเล่มสารนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อให้ อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการพิจารณาอนุมัติ ภายในเดือนธันวาคม 2565

บทที่ 4

ภูมิหลังและการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถาน

ในบทนี้จะกล่าวถึงความเป็นมาตั้งแต่การเกิดเหตุการณ์สึนามิ จุดเริ่มต้นแนวความคิดการจัดตั้ง หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานและอนุสรณ์สถาน จนนำไปสู่พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ โดยการลำดับเวลา โดยผู้วิจัยขอแบ่งช่วงเวลาของการขับเคลื่อนนโยบาย ในศึกษาออกเป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้

1. ช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์สึนามิ และเป็นจุดเริ่มต้นแนวความคิดการจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานและอนุสรณ์สถานแห่งชาติ จนนำไปสู่การโครงการอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจาก คลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โครงการประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ และโครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม

2. ช่วงความพยายามในการสานต่อแนวความคิดจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานและอนุสรณ์สถานจนกลายเป็นนโยบายที่พัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ เพื่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

3. ช่วงการผลักดันการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาขึ้นเป็น โครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงาดำเนินการก่อสร้างจนแล้วเสร็จเปิดให้บริการในปัจจุบัน ภายใต้ชื่อพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มจังหวัดพังงา

4.1 จากเหตุการณ์สึนามิ สู่การจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานและอนุสรณ์สถาน

4.1.1 เหตุการณ์สึนามิ 26 ธันวาคม 2547

วันอาทิตย์ที่ 26 ธันวาคม 2547 เวลา 09.38 น. ได้เกิดภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิครั้งร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ก่อให้เกิดความสูญเสียและเสียหายอย่างไม่เคยมีมาก่อน ตลอดชายฝั่งอันดามันของ 6 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย ในเหตุการณ์ครั้งนั้นมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 8,000 ชีวิต หนึ่งในสามเป็นชาวต่างชาติ 407 หมู่บ้านได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะ 47 หมู่บ้านที่เสียหายอย่างหนัก รวมทั้งชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ชุมชนและวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ แรงงานอพยพและคนทำงานในภาคการท่องเที่ยวเป็นกลุ่มใหญ่ที่ได้รับผลกระทบ เด็กและครอบครัวผู้สูญเสียจำนวนมากประสบปัญหาทางสภาพจิตใจ รวมถึงความเสียหายของสภาพแวดล้อมของชายฝั่งทะเล แนวปะการัง คุณภาพน้ำและการเกษตรชายฝั่ง

ทันทีที่เกิดเหตุการณ์รัฐบาลในขณะนั้นสมัย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับรายงานพร้อมประเมินสถานการณ์เบื้องต้นแล้ว ได้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์ ณ จังหวัดภูเก็ต กำหนดให้พื้นที่ 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามันเป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติฉุกเฉิน ให้มีศูนย์การปฏิบัติงานอยู่ศาลากลางจังหวัดภูเก็ต เป็นศูนย์รวมในการอำนวยการสั่งการ ประสานงานการแก้ไขปัญหา ณ จุดเกิดเหตุ ประสานกับศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากแผ่นดินไหวและคลื่นซัดชายฝั่งทะเลอันดามัน (ส่วนหลัง) ซึ่งมีศูนย์ปฏิบัติงานอยู่ที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพฯ ในขณะที่ระดับจังหวัดมีการตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจช่วยเหลือผู้ประสบภัย ศูนย์ประสานงานรับแจ้งค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย

ทั้งชายไทยและต่างประเทศ ศูนย์ประสานรับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย (Tsunami) 6 จังหวัดภาคใต้ และศูนย์ข้อมูลกลางขึ้น และได้ออกแถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรีโดยมีเนื้อหาแสดงความเสียใจ และแสดงความมั่นใจแก่ประชาชนว่ารัฐบาลจะกู้สถานการณ์ให้กลับคืนสู่สภาวะ ปกติโดยเร็วที่สุด พร้อมทั้งขอความร่วมมือประชาชนในการดำเนินการของรัฐบาล

ในวันเดียวกันนี้นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบได้เดินทางไปยังพื้นที่เกิดเหตุ เพื่ออำนวยความสะดวกสาธารณสุขด้วยตนเองในเย็นวันนั้น พร้อมทั้งตรวจเยี่ยมประชาชน และสั่งการ มอบหมายภารกิจตามความผิดชอบตามลำดับสภาพปัญหา โดยคณะรัฐมนตรีได้มีการประชุม นอกเหนือจากวาระปกติในวันที่ 28 ธันวาคม 2547 มติคณะรัฐมนตรีในเบื้องต้นขอให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐถือปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยรับทราบแผนปฏิบัติการแก้ไข ปัญหาธรณีพิบัติภาคใต้ การลดธงครึ่งตั้งแต่วันที่ 28 - 30 ธ.ค. 2547 เพื่อเป็นการไว้อาลัยแด่ผู้สูญเสีย จากเหตุการณ์ และขอความร่วมมือศาสนสถานทุกศาสนาจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อบำเพ็ญกุศลแก่ ผู้สูญเสีย พร้อมทั้งงดจัดงานรื่นเริงในช่วงวันปีใหม่ นอกจากนี้ได้มีมติคณะรัฐมนตรีในวันที่ 4 มกราคม 2547 กำหนดหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการช่วยเหลือใจความว่า “ การดำเนินการแก้ปัญหา รวมทั้งให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบสาธารณภัยพิบัติเป็นภารกิจจำเป็นเร่งด่วน ที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ และเอกชนต้องร่วมมือร่วมใจกับปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา และช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยอย่างรวดเร็ว ที่สุด จึงขอให้หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่โดยที่ยึดเป้าหมายและความสำเร็จของการ แก้ปัญหาและการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ประสบภัยเป็นสำคัญ

แม้รัฐบาลได้มีการประกาศนโยบายไม่ขอรับการช่วยเหลือทางการเงินใดๆ จาก ต่างประเทศแต่ยินดีรับความช่วยเหลือทางวิชาการ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่เป็น ประโยชน์และจำเป็นในการดำเนินการ ทั้งนี้หากกรณีที่แตกต่างกันประเทศหรือองค์กรเอกชนต่างประเทศ จะให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน การก่อสร้างที่พักอาศัย ตลอดจนความช่วยเหลือในรูปแบบอื่น สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่โดยให้ช่วยเหลือโดยตรงไปยังผู้ประสบภัย จึงทำให้ภาคประชาชน องค์กรเอกชน และภาคธุรกิจ ตลอดจนต่างประเทศจำนวนมากได้หลั่งไหลช่วยเหลือฟื้นฟูและเยียวยา ผลกระทบทั้งในด้านเงินทุนและการช่วยเหลือรูปแบบต่างๆ ตลอดจนรัฐบาลได้มีจุดเน้นสำคัญในการ การฟื้นฟูวิถีชีวิตและชุมชนในระยะยาวรวมทั้งเศรษฐกิจท้องถิ่น จึงได้รับการสนับสนุนจากองค์กร เอกชนและภาคธุรกิจเอกชนได้ช่วยกันฟื้นฟูการประมง การท่องเที่ยว ภาคธุรกิจและการเกษตร รวมทั้งการปกป้องเด็กกำพร้า และการสนับสนุนการช่วยเหลือทางสังคม และจิตวิทยา ตลอดจนการ ฟื้นฟูธรรมชาติสภาพแวดล้อม และการจัดตั้งระบบเตือนภัยพิบัติพร้อมรับแผนความพร้อมในการ จัดการภัยพิบัติ

4.1.2 บทบาทกระทรวงวัฒนธรรมกับการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบ

กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานราชการส่วนกลางมีสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด อยู่ภายใต้สังกัดเป็นส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาคประจำอยู่ทุกจังหวัดในพื้นที่เกิดเหตุการณ์ รวมถึงสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 12 ภูเก็ต หน่วยงานของกรมศิลปากร ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการหน่วยงานของกรมศิลปากรที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ โดยมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ต เป็นหน่วยงานในความรับผิดชอบ ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ ในเบื้องต้นผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และข้าราชการได้เข้าไปในพื้นที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัย โดยนำผู้บาดเจ็บส่งโรงพยาบาล จัดเตรียมอาหารเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ประสบภัย และช่วยรับสิ่งของบริจาค ณ ศูนย์กลางประสานงานหลักของจังหวัด

ในขณะเดียวกันปลัดกระทรวงวัฒนธรรมและคณะได้ลงพื้นที่เกิดเหตุเพื่อติดตามสถานการณ์พิจารณาแก้ไขปัญหา และช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยในบทบาทของกระทรวงวัฒนธรรม

“วันที่เกิดเหตุการณ์เป็นวันอาทิตย์ เหตุการณ์เกิดขึ้นก็นึกทันทีว่าบทบาทของรัฐต้องทำอะไรบ้าง ในฐานะปลัดกระทรวงวัฒนธรรมมีส่วนไหนที่จะเกี่ยวข้องได้บ้าง อย่างแรกการทำจดหมายเหตุ อย่างที่สองการทำพิพิธภัณฑฯ จึงตัดสินใจโทรแจ้งอธิบดีกรมศิลปากรนัดหมายการลงพื้นที่ทันทีในวันรุ่งขึ้น เกาะพีพีเป็นที่แรกที่ไปถึงพบว่าคุณเป็นหน่วยงานแรกๆจากกรุงเทพฯ จึงได้เร่งเก็บรวบรวมข้อมูลเท่าที่จะทำได้ แล้วเดินทางต่อไปยังเขาหลัก เมื่อไปถึงรถแล่นผ่านสองข้างทางเต็มไปด้วยสิ่งปรักหักพังด้านซ้ายมือเป็นทะเลอยู่ไกลๆ ขวามือเป็นภูเขาไม้เรือของตำรวจน้ำมาเกยอยู่ สะท้อนถึงความรุนแรงของคลื่นที่ซัดมาไกลจากทะเล เมื่อเลี้ยวซ้ายเข้าบ้านน้ำเค็ม หมู่บ้านที่ได้รับความเสียหายอย่างหนัก ภาพปรากฏที่จำได้เรือประมงสีส้มที่ถูกคลื่นซัดกวาดบ้านเรือนหลายหลังมาเกยตื้นอยู่ไกลจากชายฝั่ง ไม่ไกลกันเรือประมงสีฟ้าถูกซัดมาจอดจ่อชนบ้านหลังหนึ่งอยู่ เมื่อลงเดินชายหาดข้าวของต่างๆ ถูกคลื่นซัดกระจัดกระจาย แก้วชายหาดที่เป็นเหล็กสภาพบิดเบี้ยวผิดรูปไป เลยตัดสินใจทันทีในวันนั้นว่าจะต้องทำจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑฯ จึงได้บอกอธิบดีกรมศิลปากร วัฒนธรรมจังหวัด ข้าราชการที่ไปด้วยกัน ว่าเราต้องเก็บสิ่งเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นประวัติศาสตร์ให้อนุชนได้เรียนรู้โดยการบันทึกเป็นจดหมายเหตุ มีตัวอย่างจริงเป็นพิพิธภัณฑฯ จึงมอบหมายภัณฑารักษ์เลือกสิ่งของโดยอิสระโดยทำทะเบียนแล้วปักไม้ที่เขียนว่า วร เป็นเครื่องหมายป้องกันการเคลื่อนย้ายเพื่อเตรียมการจัดทำจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑฯ หากไม่ดำเนินการทันทีของแท้เหล่านั้นจะถูกเก็บกวาดไป ในวันนั้นได้มีโอกาสพูดคุยกับคนในพื้นที่ รวมถึงเจ้าของเรือสองลำที่มาเกยตื้นซึ่งต่างยังคงความเศร้าโศกร้องไห้ด้วยความเสียใจ เล่าถึงความทุกข์ยากถึงการสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินมีค่า จึงบอกเขาขออย่าเคลื่อนย้ายเรือทั้งลำโดยงบประมาณ เพื่อทำพิพิธภัณฑฯกลางแจ้ง ณ จุดที่เรือถูกคลื่นซัดมาจอดอยู่ ในลักษณะเก็บสภาพเหตุการณ์เสมือนจริงไว้เท่าที่เป็นไปได้ ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการจ่ายที่ครอบคลุม

(Comprehensive) ค่าเรือ ค่าที่ดิน ค่าบ้าน โดยกระทรวงวัฒนธรรมจะดำเนินการ Draw up เพื่อขอจัดตั้งงบประมาณในวันนั้นก็ให้สัญญาแก่คนในพื้นที่ไว้แบบนี้”¹

ในการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบ กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้กำหนดบทบาทและเป้าหมายในการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบด้วยมิติวัฒนธรรม โดยมีนโยบายให้จัดทำจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์พิบัติ และคลื่นยักษ์สึนามิ โดยได้มอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสำนักโบราณคดี และจดหมายเหตุ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เกิดเหตุมีหน้าที่รวบรวมเอกสาร รวมถึงวัตถุต่างๆ ที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ดังกล่าวไปจัดเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกลาง จังหวัดภูเก็ต เพื่อดำเนินการจัดตั้งจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ต่อไป

“ป้ายของวันนั้นที่บ้านน้ำเค็ม ได้ทราบว่านายกรัฐมนตรีลงพื้นที่จังหวัดภูเก็ตประชุมกับหน่วยงานในพื้นที่ จึงรีบพาคณะเดินทางไปจังหวัดภูเก็ตเพื่อขอเข้าร่วมประชุม ในการประชุมนายกรัฐมนตรีได้มอบนโยบาย Rebuild จึงได้เสนอให้มีการกำหนดรูปแบบสิ่งก่อสร้างที่แสดงถึงปรัชญาได้บ้านเราสำหรับการสร้างเมืองใหม่ในบทบัญญัติท้องถิ่น แต่ไม่ได้รับการเห็นด้วยจากท้องถิ่น จึงได้ขอต่อที่ประชุมอย่างหนึ่งว่าดิฉันและคณะ ได้ลงพื้นที่ยังเขาหลักพบกับความเสียหายอย่างมาก ในฐานะของกระทรวงวัฒนธรรม เราจะต้องทำหน้าที่ของตัวเองในการทำจดหมายเหตุสึนามิ และพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นประวัติศาสตร์ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา รวมถึงชุมชนชาวเลที่ได้รับผลกระทบ ขอให้กระทรวงวัฒนธรรมได้ฟื้นฟูโดยการนำมิติวัฒนธรรมในการเยียวยาจิตใจ และเมื่อกลับมากรุงเทพฯ จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นทันที และทราบว่าคุณเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลทำการเก็บกวาดสิ่งปรักหักพัง ซ่อมแซม เยียวยาประชาชนพื้นที่ได้กลับมารายงานที่ประชุมว่าได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ยกเว้นสิ่งของที่ปักเครื่องหมาย วน ไม่ได้จัดเก็บ แสดงให้เห็นว่ากระทรวงวัฒนธรรมเข้าไปมีบทบาททันทีจึงสามารถเก็บสิ่งของแท้จากเหตุการณ์ให้อนุชนได้เรียนรู้ต่อ”²

ในคราวการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2548 นายกรัฐมนตรีได้เสนอการแก้ไข ปัญหา และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบธรณีพิบัติภัยสึนามิใน 6 จังหวัดภาคใต้ รวมทั้งการเตรียมการป้องกันปัญหาในอนาคตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และครบถ้วนทุกมิติ จึงมอบหมายให้หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการตามภารกิจ และในส่วนกระทรวงวัฒนธรรมให้รับผิดชอบจัดทำจดหมายเหตุแห่งชาติ เกี่ยวกับการเกิดธรณีพิบัติภัยครั้งนี้

กระทรวงวัฒนธรรม จึงรับผิดชอบในการทำจดหมายเหตุบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ และพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์สึนามิ

¹ สัมภาษณ์ คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์, 25 ตุลาคม 2565

² สัมภาษณ์ คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์, 25 ตุลาคม 2565

อนุสรณ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และที่ระลึกให้ชาวไทยและชาวโลกได้ศึกษาระลึกถึงภัยพิบัติสึนามิ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2548)

“เราต้องการที่จะแสดงให้เห็นถึงความห่วงใย Caring ที่รัฐมีต่อประชาชน รัฐรับรู้ความทุกข์ยากนี้ รัฐไม่ได้มองภัยพิบัตินี้แบบตื่นเขิน รัฐได้มองอย่างลึกซึ้งจนไปถึงอนาคต การมีพิพิธภัณฑ์จะช่วยให้ได้เรียนรู้อย่างหลากหลายเกี่ยวกับภัยพิบัตินี้ ประชาชนจะได้รู้จักการเตรียมการที่จะช่วยทำให้ไม่เกิดความสูญเสียในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็น การแสดงออกถึงเหล่าผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ว่าสังคมได้ใส่ใจ (Care) พวกเขา เรานึกถึง เราเห็นใจ เราไม่ได้ลืม ที่แห่งนี้จะเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่จะให้ผู้คนจากทั่วโลก ได้มาเยี่ยมเยียนระลึกถึง”³

4.1.3 การจัดตั้งหอจดหมายเหตุ อนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์สึนามิอนุสรณ์

เมื่อกระทรวงวัฒนธรรมรับผิดชอบในการทำจดหมายเหตุบันทึกเหตุการณ์ ประวัติศาสตร์จากผลของภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ และพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์สึนามิอนุสรณ์ จึงได้แบ่งงานให้หน่วยงานภายใต้สังกัดรับผิดชอบในการดำเนินการ

“หลังจากที่กระทรวงวัฒนธรรมได้รับผิดชอบเรื่องนี้ เราได้ทำหลายๆ อย่างขึ้น จึงได้แบ่งงานออกตามบทบาทที่เหมาะสม โดยมอบหมายอธิบดีกรมศิลปากร ให้ส่งคณะ นักวิชาการลงไปสำรวจในพื้นที่ และรวบรวมบันทึกเหตุการณ์เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับหอจดหมายเหตุ และมอบผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ลงพื้นที่เกิดเหตุการณ์เพื่อวางแผนในการจัดทำสิ่งที่แสดงเชิงสัญลักษณ์เหตุการณ์ ณ จุดเกิดเหตุ ในลักษณะ Landmark ซึ่งให้อิสระในการจะนิยามว่าจะคือ อนุสาวรีย์ ประติมากรรม อนุสรณ์สถาน วัตถุ แต่ในความหมายของพิพิธภัณฑ์สัญลักษณ์หนึ่ง”⁴

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยรับผิดชอบโครงการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ โครงการนำศิลปะร่วมสมัยมาเป็นเครื่องมือในการบรรเทาความทุกข์โศก และพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์สึนามิอนุสรณ์ และมอบกรมศิลปากร รับผิดชอบการทำจดหมายเหตุบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ และดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม

ในเบื้องต้นกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดการติดตั้งสิ่งแสดงเชิงสัญลักษณ์เหตุการณ์ ได้กำหนดไว้ 3 แห่ง คือ หาดป่าตองและหาดกมลา จังหวัดภูเก็ต, เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ และบริเวณเรือตำรวจที่เกยตื้นบ้านบางเนียง เขาหลัก จัดสร้างในลักษณะที่มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ

³ สัมภาษณ์ คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์, 25 ตุลาคม 2565

⁴ สัมภาษณ์ คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์, 25 ตุลาคม 2565

นอกจากนี้จะมีการจัดตั้งอนุสรณ์โดยการคงสภาพพื้นที่บริเวณที่มีเรือประมงมาเกยตื้น 2 ลำที่บ้านน้ำเค็มในลักษณะอนุสรณ์สถานและ living museum โดยกันพื้นที่แค่บางส่วนทำเป็นอนุสรณ์สถานเท่านั้นเนื่องอยู่ใจกลางหมู่บ้านเป็นที่ตั้งบ้านเรือของประชาชน ซึ่งเจ้าของเรือประมงทั้งสองลำได้เห็นด้วยที่กระทรวงวัฒนธรรมจะคงสภาพเรือถูกน้ำพัดมาเกยตื้นไว้ เพราะในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่ประสบภัยพิบัติจากคลื่นยักษ์สึนามิในครั้งนี้ จึงอยากที่จะให้คนรุ่นหลังได้รู้จักและเรียนรู้เหตุการณ์ในอดีตที่ได้สร้างความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ให้กับคนที่บ้าน นอกจากนี้เงินที่จะได้จากรายการขายเรือจะเป็นเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพต่อไป

“พีเป็นหนึ่งในผู้ประสบเหตุที่ขาดปาตอง จังหวัดภูเก็ต หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้นำเรื่องราวของพีไปลงข่าว พีจึงได้รับมอบหมายเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานที่ลงไปเก็บข้อมูลเตรียมการสร้างอนุสรณ์และได้รับมอบหมายให้ออกแบบพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง ณ จุดที่เรือสีส้มและสีฟ้ามาเกยตื้นอยู่”⁵

และการจัดทหจจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑสถานนั้นในเบื้องต้นกระทรวงวัฒนธรรมได้พิจารณาพื้นที่จำนวน 2 แห่งเพื่อเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา แห่งแรกพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา บริเวณด้านหลังเรือตำรวจน้ำไปเกยอยู่ และพื้นที่บริเวณบนภูเขาที่หาดไม้ขาว จังหวัดภูเก็ต ซึ่งยังเป็นพื้นที่สำหรับเป็นสุสานนิรนามของผู้ประสบภัยสึนามิโดยมีแนวคิดทหจจดหมายเหตุคือส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ

4.1.4 ประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ

กระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายให้สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นผู้นำศิลปะร่วมสมัยมาเป็นเครื่องมือในการบรรเทาความทุกข์โศก และความหดหู่ ด้วยการจัดค่ายศิลปะและการประกวดงานศิลปะ และการจัดสร้างโครงการประติมากรรมทั้งถาวรและชั่วคราวในที่สาธารณะเพื่อเป็นการร่วมรำลึกถึงผู้สูญเสีย เพื่อให้ศิลปะได้กลายมาเป็นสิ่งเชื่อมโยงสำคัญในหมู่เยาวชนที่กำลังอยู่ในภาวะซึมเศร้า และหวาดกลัวได้คลายความรู้สึก

ในปี 2548 กระทรวงวัฒนธรรม ได้พิจารณาดำเนินการสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้รำลึกถึงเหตุการณ์ โดยการปรับปรุงจุดท่องเที่ยว(Tourist Spot) ในบริเวณที่เกิดเหตุการณ์ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อคัดเลือกศิลปินไทยและต่างประเทศ เพื่อสร้างประติมากรรมถาวรเพื่อสร้างประติมากรรมถาวร ติดตั้งที่ภูเก็ต พังงา และกระบี่ ซึ่งคณะกรรมการประกอบด้วย David Elliott ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถาน Mori Art ประเทศญี่ปุ่น , Vishakha N. Desai ประธาน Asia Society สหรัฐอเมริกา , Mikael Adsenius ผู้อำนวยการสภาศิลปกรรมแห่งชาติ ประเทศสวีเดน, Paulo Herkenhoff ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถาน Modern Art Rio De Janerio ประเทศบราซิล ,ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม, ศ.กิตติคุณ ดร.พทยา สายหู, ผศ.สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ และอ.นนทิวรรณ จันทนะผะลิน ได้ดำเนินการคัดเลือกศิลปิน จำนวน 3 ท่านได้แก่

⁵ สัมภาษณ์ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล, 21 ตุลาคม 2565

- (1) หลุยส์ บูร์ชัวส์ ประติมากรอเมริกันเชื้อสายฝรั่งเศส ผลงานชื่อ “กอดฉันให้แน่น” จัดสร้างที่อุทยานแห่งชาติพรตน์ธารา จังหวัดกระบี่
- (2) นายอูตร จิรัชชา ศิลปินชาวไทย ผลงานชื่อ “จิตจักรวาล” จัดสร้างที่หาดกมลา จังหวัดภูเก็ต
- (3) ลาร์ส อิงกลุน ประติมากรชาวสวีเดน ผลงานชื่อ “Stabile” จัดสร้างที่บ้านบางเนียง จังหวัดพังงา

โดยผลงานของศิลปินทั้ง 3 ท่านล้วนแสดงถึงความเสียหายที่เกิดจากสึนามิในรูปแบบที่ต่างกัน โดยศิลปินแต่ละท่านแสดงออกถึงความรู้สึกเศร้า สิ้นหวัง และความหวังผ่านผลงานแต่ละคน ประติมากรรมทุกชิ้นล้วนแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ และสะท้อนให้เราเห็นว่าเป็นส่วนเพียงเสี้ยวหนึ่งของธรรมชาติ เพื่อย้ำเตือนให้เราเคารพธรรมชาติ จึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ที่ให้ตระหนักถึงชีวิต และการร่วมมือในการดูแลซึ่งกันและกัน ผลงาน “Stabile” และผลงาน “จิตจักรวาล” ได้ดำเนินการแล้วเสร็จ พร้อมมีการส่งมอบให้กับพื้นที่ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2549 โดยนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นผู้รับมอบผลงานและมอบต่อให้พื้นที่ ในจังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 19 ผลงานชื่อ “จิตจักรวาล” จัดสร้างที่หาดกมลา จังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 20 ผลงานชื่อ “Stabile” จัดสร้างที่บ้านบางเนียง จังหวัดพังงา

4.1.5 อนุรักษ์สถานเรือประมงสีเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม

กระทรวงวัฒนธรรมมีแนวความคิดการจัดตั้งอนุสรณ์โดยการคงสภาพพื้นที่บริเวณที่มีเรือประมงมาเกยตื้นสองลำสีส้มและสีฟ้า ที่บ้านน้ำเค็มในลักษณะอนุสรณ์สถานและ living museum โดยการคงสภาพพื้นที่บริเวณที่ทั้ง 2 บริเวณไว้ จึงจำเป็นต้องซื้อที่ดิน และเรือทั้งสองลำ ซึ่งที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์เอกชนจำนวน 4 ราย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 21 เรือสีฟ้าเกยตื้นที่บ้านน้ำเค็ม

การซื้อเรือประมงเกยตื้น 2 ลำ สีส้ม และสีฟ้า

หลังจากที่กระทรวงวัฒนธรรมได้จองเรือประมงเกยตื้นสีส้มและสีฟ้า โดยเรือทั้งสองลำ เป็นเรืออวนดำ เรือสีส้มชื่อว่า ศรีสมุทร ส่วนเรือสีฟ้าชื่อว่า โชคศิริพร ซึ่งเจ้าของเรือทั้งสองลำยินดี ขยายขายเพื่อจัดสร้างอนุสรณ์สถานจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัย

นางสาคร ฉายสุขเกษม เจ้าของเรือโชคศิริพร กล่าวว่า เห็นด้วยกับกระทรวง วัฒนธรรมที่จะคงสภาพเรือที่ถูกน้ำพัดมาเกยตื้นไว้เพราะในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของผู้ประสบภัยจาก คลื่นยักษ์สึนามิ อยากให้คนรุ่นหลังได้รู้จัก และเรียนรู้เหตุการณ์ในอดีตที่ได้สร้างความสูญเสียครั้ง ยิ่งใหญ่กับคนบ้านน้ำเค็ม รวมถึงทุกคนที่ประสบภัยในครั้งนี้

นางสุขศรี ศรีชะเอม เจ้าของเรือศรีสมุทร กล่าวว่า ยินดีที่เรือลำนี้จะเป็นสัญลักษณ์ที่ สื่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงความรุนแรงของสึนามิ ถ้าจะอนุรักษ์พื้นที่ตรงนี้ก็ดีเหมือนกัน คนจะได้รู้ว่า คลื่นยักษ์ครั้งนี้ร้ายแรงแค่ไหน เจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรมมาติดต่อไว้ ถ้าได้เงินก้อนนี้มาจะนำไป ทำทุนสำหรับอนาคต

จึงได้มีการประสานงานเพื่อเจรจาซื้อเรือทั้งสองลำนี้ ในเบื้องต้นจังหวัดพังงาได้ตั้ง คณะกรรมการพิจารณาราคาเรือประมงทั้ง 2 ลำ โดยมีความเห็นว่าเรือโชคศิริพร (สีฟ้า) ราคา 5,500,000 บาท และเรือศรีสมุทร (สีส้ม) ราคา 6,000,000 บาท ซึ่งเจ้าของเรือทั้งสองลำตั้งราคาขาย ไว้โดยเรือโชคศิริพร (สีฟ้า) ราคา 4,800,000 บาท และเรือศรีสมุทร (สีส้ม) ราคา 5,500,000 บาทซึ่ง ต่ำกว่าราคาที่ประเมินไว้โดยคณะกรรมการฯ นอกจากนี้ได้มีมอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พังงาดำเนินการต่อรองราคาเรือประมงทั้งสองลำ กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้ขออนุมัติงบกลาง รายการ เงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2548 จำนวน 10,000,000 บาท และจัดสรรงบประมาณให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาดำเนินการจัดซื้อเรือประมง 2 ลำ โดย เรือประมงสีส้ม ชื่อ ศรีสมุทร มูลค่าเรือที่ซื้อ 5,150,000 บาท และเรือประมงสีฟ้า มูลค่าเรือที่ซื้อ 4,450,000 บาท เป็นเงินทั้งสิ้น 9,600,000 บาท ดำเนินการจัดซื้อโดยวิธีพิเศษเรียบบริอ้อยเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2548 (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา, 2548) นอกจากนี้การจัดซื้อเรือประมง 2 ลำ เพื่อ นำเข้าพิพิธภัณฑ์ได้มีการเร่งรัดการจ่ายเงินให้แก่เจ้าของเรือ โดยให้ขอรับการสนับสนุนจากรายได้ของ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ตามที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบตามที่นายวิษณุ เครืองาม รอง นายกรัฐมนตรี รายงานสรุปผลการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยและแก้ไขปัญหาจากธรณีพิบัติ (Tsunami) ใน 6 จังหวัดภาคใต้ในภาพรวมที่ภาครัฐได้ดำเนินการไปแล้ว ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2548 ซึ่งในขณะนั้นกระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการจัดซื้อทั้งสองลำเรียบร้อยแล้ว

ปัญหาที่ดินการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม

เมื่อกระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการซื้อเรือประมงสีส้ม และสีฟ้าที่มาเกยตื้นแล้ว ได้ดำเนินการประสานงานเพื่อเจรจาต่อรองราคาที่ดิน เพื่อเตรียมการจัดหางบประมาณในการซื้อที่ดิน บริเวณที่เรือทั้งสองลำเกยตื้นอยู่ ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนจำนวน 4 ราย ซึ่งเจ้าของที่ดินได้ตั้งดินที่ ค่อนข้างสูง โดยเรือโชคศิริพร (สีฟ้า) เจ้าของที่ดินรายที่ 1 เสนอราคาที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง เนื้อที่ 251 ตารางวา เป็นเงิน 9,000,000 บาท ต่อรองได้บ้าง เจ้าของที่ดินรายที่ 2 เนื้อที่ 781.20 ตารางวา เป็นเงิน 3,000,000 บาท ไม่ให้ต่อรอง ในส่วนเรือศรีสมุทร (สีส้ม) เจ้าของที่ดินรายที่ 1 เสนอราคา

ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง เนื้อที่ 111 ตารางวา เป็นเงิน 3,000,000 บาท ไม่ให้ต่อรอง เจ้าของที่ดินรายที่ 2 เนื้อที่ 99 ตารางวา เป็นเงิน 2,000,000 บาท ต่อรองได้บ้าง

เนื่องจากเจ้าของที่ดินเสนอราคาขายที่ดินที่สูงกว่าราคาประเมินมาก ทำให้กระทรวงวัฒนธรรมไม่สามารถตั้งงบประมาณรายจ่ายได้ในช่วงเวลาดังกล่าว เจ้าของที่ดินรายหนึ่งที่เรือโชคศิริพร (สีฟ้า) มาเกยตื้นอยู่ ได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2549 ขอให้พิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริง กรณี กระทรวงวัฒนธรรม ได้ซื้อเรือที่ประสบภัยสึนามิ ลำที่ถูกคลื่นซัดมาเกยตื้นในที่ดินของตน ซึ่งเรือดังกล่าวยังคงอยู่ในที่ดินของผู้ร้องเรียนยังไม่ได้มีการเคลื่อนย้าย ซึ่งผู้ร้องเรียนมีความต้องการจะทำประโยชน์บนที่ดินดังกล่าว แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับผู้ร้องเรียน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2545 ซึ่งในขณะนั้นกระทรวงวัฒนธรรม อยู่ในขั้นตอนการดำเนินการจัดหางบประมาณในการจัดซื้อที่ดินบริเวณดังกล่าว อีกทั้ง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาจึงได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ร้องเรียน และเจ้าของที่ดินรายอื่นในเบื้องต้น ด้วยการเช่าที่ดินจนถึงเดือนกันยายน 2549(ประกาศ, 2561; สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2549)

ในการดำเนินการจัดหางบประมาณในการจัดซื้อที่ดินบริเวณจัดสร้างอนุสรณ์สถานเรือประมงสีเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม กระทรวงวัฒนธรรม ได้ดำเนินการจัดตั้งงบประมาณประจำปี พ.ศ.2550 เพื่อพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จำนวน 38,500,000 บาท เป็นค่าซื้อที่ดิน 34,000,000 บาท

4.1.5 อนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา

ตามที่มีการประชุมคณะรัฐมนตรีภายใต้การนำของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2548 นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ผู้มีหน้าที่กำกับบริหารราชการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และประธานกรรมการอำนวยการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาจากกรณีพิบัติภัยใน 6 จังหวัดภาคใต้ ที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน ซึ่งได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวและคลื่นสึนามิ ได้เสนอต่อที่ประชุมให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน โดยมีการจัดทำแผนปฏิบัติการและงบประมาณตามกรอบยุทธศาสตร์การฟื้นฟูอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของ 6 จังหวัดชายฝั่งอันดามันที่ประสบภัยกรณีพิบัติภัย โดยมีนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นประธานกรรมการ มีองค์ประกอบทั้งสิ้นจำนวน 55 คน โดยมีปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในกรรมการ (สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, 2549)

จากการประชุมคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน ที่มีอำนาจในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2548 มีมติให้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โดยมีอำนาจหน้าที่จัดหาพื้นที่ในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานฯ รวมถึงให้ความเห็นชอบการประกวดแบบและการออกแบบอนุสรณ์สถานฯ โดยนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานอนุกรรมการ มีองค์ประกอบทั้งสิ้นจำนวน 18 คน โดยมีปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในอนุกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักสถาปัตยกรรมและทัศนศิลป์ เป็นอนุกรรมการและ

ผู้ช่วยเลขานุการ โดยรัฐบาลได้อนุมัติงบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ประจำปี 2548 ดำเนินโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ จังหวัดพังงา งบประมาณ 50,000,000 บาท (คณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน, 2548a)

ก่อนการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2548 นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรีประธานคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน ได้มีการแต่งตั้งนาวาเอกสมภพ ภิรมย์ เป็นอนุกรรมการ และแต่งตั้งนายปลอดประสพ สุรัสวดี รองประธานอนุกรรมการฯ เป็นประธานอนุกรรมการฯ เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความต่อเนื่องจนโครงการประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของรัฐบาลเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2547 แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2548 นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ได้พ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม แต่นายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาในการประชุมคณะรัฐมนตรีให้รัฐมนตรีที่เคยปฏิบัติหน้าที่เป็นประธานกรรมการสำคัญที่รัฐบาลเคยตั้งไว้ ยังคงปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมการฯ ดังกล่าวต่อไปอีกระยะหนึ่งเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

ประกวดแบบแนวความคิดการจัดสร้างฯ

คณะอนุกรรมการฯ ได้มีการประชุม ครั้งที่ 1/2548 เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2548 ณ ทำเนียบรัฐบาล โดยมี ดร.ปลอดประสพ สุรัสวดี รองเป็นประธานอนุกรรมการเป็นประธานในที่ประชุมได้มีมติมอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแบบแนวความคิดในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานและศึกษาหาแนวทางการดำเนินงานจากคณะทำงานชุดต่างๆ ที่แต่งตั้งโดยคณะอนุกรรมการฯ และกระทรวงวัฒนธรรมได้เสนอที่ประชุมคณะอนุกรรมการฯ ครั้งที่ 2/2548 เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2548 ณ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีมติให้จ้างที่ปรึกษาออกแบบการก่อสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โดยมอบหมายให้สภาสถาปนิก ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพที่กำกับดูแลวิชาชีพสถาปัตยกรรมในประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินการจัดการประกวดแบบแนวความคิดฯ กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้ให้การสนับสนุนงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนวงเงิน 44,900,000 บาท แก่สภาสถาปนิกเพื่อดำเนินการจัดประกวดแบบแนวความคิดในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิในระดับนานาชาติโดยเปิดแถลงข่าวโครงการฯ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2548 ณ เอสแคป ฮอลล์ ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ การแถลงข่าวครั้งนี้ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนจากนานาประเทศอย่างสูง จนทำให้ข้อมูลข่าวสารเผยแพร่ไปในวงกว้างระดับโลกการดำเนินงานประกวดแนวความคิดฯ ได้ดำเนินการไปตามรูปแบบมาตรฐานสากล คณะอนุกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา ได้เห็นชอบให้ใช้พื้นที่บริเวณหาดเล็ก อุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา เป็นสถานที่ก่อสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ โดยแบ่งขั้นตอนการประกวดเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

การประกวดขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการระหว่างวันที่ 15 กันยายน - ธันวาคม 2548 ซึ่งการจัดการประกวดแนวความคิดฯ ครั้งนี้ได้รับการตอบรับจากนานาชาติอย่างยิ่ง มีผู้สนใจลงทะเบียนประกวดแนวความคิดฯ จำนวน 679 ราย จาก 49 ประเทศ และในจำนวนนี้มีผู้ส่งแบบแนวความคิดเข้าประกวดฯ ทั้งสิ้น 374 ราย จาก 53 ประเทศ โดยมีการพิจารณาตัดสินโดยผู้ทรงคุณวุฒิชาวไทย และชาวต่างประเทศ จำนวน 7 ท่าน ได้แก่ Mr.David Stuart Elliott

ภัณฑารักษ์และนักประวัติศาสตร์ศิลปะ สหราชอาณาจักร ทำหน้าที่ประธานกรรมการตัดสิน ,ศ.เดชา บุญค้ำ ภูมิสถาปนิก ,ม.ร.ว.ชาญวุฒิ วรวรรณ สถาปนิก ,Mr.Jonas Bohlin สถาปนิกและนักออกแบบ ตกแต่งภายใน ราชอาณาจักรสวีเดน ,Mr.David Stuart Elliott ภัณฑารักษ์และนักประวัติศาสตร์ ศิลปะ สหราชอาณาจักร ,Mr.Xu Anzhi สถาปนิก สาธารณรัฐประชาชนจีน ,Prof.Matthias Seuerbruch สถาปนิก สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และ Mr.Stefano Boeri สถาปนิก สาธารณรัฐ อิตาลี โดยมีผู้ผ่านการประกวด จำนวน 5 ราย ได้แก่ Avanto Architects Ltd. สาธารณรัฐฟินแลนด์ , VeeVdesign สหรัฐอเมริกา ,Ana Somaza และ Juana Canet ราชอาณาจักรสเปน ,Hou Liang สาธารณรัฐประชาชนจีน และ Professor Richard Weller ร่วมกับบริษัท A49 จำกัด โดย คณะกรรมการจัดการประกวดได้นำผลงานแบบร่างจัดแสดงนิทรรศการเพื่อรับฟังความคิดเห็นจาก ประชาชนจำนวน 2 ครั้ง ครั้งแรก ณ โรงแรมเลอเมอริเดียน เขาหลัก บีช แอนด์สปา รีสอร์ท จังหวัด พังงา และครั้งที่ 2 ที่อุทยานแห่งชาติเขาหลักลำรู่ จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2548 รัฐบาล ได้จัดงานครบรอบ 1 ปี เหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิขึ้น ที่จังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา จังหวัด กระบี่ และจังหวัดตรัง โดยพ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ อนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ณ บริเวณหาดเล็กอุทยานแห่งชาติ เขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา เพื่อเปิดโอกาสให้ญาติผู้สูญเสีย ประชาชนทั่วไปได้แสดงความคิดเห็นต่อแนวความคิดฯ แล้วรวบรวมข้อคิดเห็นมอบแก่คณะกรรมการตัดสินไว้เป็นข้อมูลในการตัดสินในขั้นสุดท้าย

การประกวดขั้นสุดท้าย ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม - พฤษภาคม 2549 ผู้ผ่านการ ประกวด จำนวน 5 ราย ได้มีโอกาสเดินทางมายังประเทศไทยเพื่อศึกษารายละเอียดเชิงลึก เกี่ยวกับสถานที่ ภูมิประเทศที่จะก่อสร้างจริง บริเวณหาดเล็ก อุทยานแห่งชาติ เขาหลัก-ลำรู่ จังหวัด พังงา ตลอดจนจนถึงผลกระทบต่อที่ที่ได้รับจากเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ นอกจากนี้ผู้ผ่านการ ประกวดแนวความคิดฯ ได้จับคู่กับสถาปนิกของประเทศไทยเพื่อร่วมกันพัฒนาแนวความคิดของผู้ผ่านการ คัดเลือกให้เป็นแบบร่างสถาปัตยกรรมที่จะสามารถพัฒนาเป็นแบบก่อสร้างจริงได้ ดังนี้

- (1) Avanto Architects Ltd จากประเทศฟินแลนด์ ร่วมกับ บริษัท ดวงฤทธิ์ บุนนาค จำกัด
- (2) VeeVdesign จากประเทศสหรัฐอเมริกา ร่วมกับ บริษัท แพลน อาร์คิเทค จำกัด
- (3) Ana Somazaและคณะ จากประเทศสเปน ร่วมกับ บริษัท นากา คอนเซ็ป
- (4) Hou Liang จากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ร่วมกับ บริษัท คาซา จำกัด
- (5) Professor Richard Weller และคณะ ร่วมกับ บริษัท A49 จำกัด

โดยผู้ผ่านการคัดเลือกทั้ง 5 ราย ได้ส่งมอบแบบดังกล่าวแก่สภาสถาปนิกเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2549 และได้้นำผลงานไปจัดแสดงจัดแสดงนิทรรศการเพื่อรับฟังความคิดเห็นจาก ประชาชนอีก 2 ครั้ง ครั้งแรก ณ งานสถาปนิก'49 ระหว่างวันที่ 4-7 พฤษภาคม 2549 ณ ซาเลนเจอร์ ฮอลล์ อิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี และครั้งที่ 2 ที่ทำการอำเภอเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ระหว่างวันที่ 7-9 พฤษภาคม 2549 คณะกรรมการฯ ได้รวบรวมความคิดเห็นทั้งหมดนำเสนอต่อ คณะกรรมการตัดสิน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาตัดสินในขั้นตอนสุดท้าย มีการพิจารณา ตัดสินโดยผู้ทรงคุณวุฒิชาวไทย และชาวต่างประเทศ จำนวน 9 ท่าน ได้แก่ Mr.David Stuart Elliott ภัณฑารักษ์และนักประวัติศาสตร์ศิลปะ สหราชอาณาจักร ทำหน้าที่ประธานกรรมการตัดสิน ,ศ.เดชา

บุญคำ ภูมิสถาปนิก ,ม.ร.ว.ชาญวุฒิ วรวรรณ สถาปนิก ,นางสมลักษณ์ เจริญพจน์ ผู้เชี่ยวชาญ พิพิธภัณฑ ,รศ.ดร.บรรณโศภิชร์ เมฆวิชัย สถาปนิกและนักวางผังเมือง ,Mr.Jonas Bohlin ชาวสวีเดน ภัณฑารักษ์และนักประวัติศาสตร์ศิลปะ ,Mr.Xu Anzhi สถาปนิก ชาวจีน จากสาธารณรัฐประชาชนจีน ,Prof.Matthias Seuerbruch สถาปนิก ชาวเยอรมัน และ Mr.Stefano Mirti สถาปนิก ชาวอิตาลี

การประกาศผลการประกวดได้จัดแถลงข่าวผลการประกวดแนวความคิดในการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2549 ณ ทำเนียบรัฐบาล ผลการตัดสินของคณะกรรมการตัดสินได้ตัดสินให้ผลงาน ภูเขาแห่งความรำลึก Mountain of Membrance โดย Ana Somoza (อานา โซโมซ่า)และ Juana Canet (ฮวนน่า คานาเนท) จาก DISC-O ARCHITECTURE (ดิสโค อาร์คิเทคเจอร์)ร่วมด้วย Eva Sebastian Perin (เอวา เซบาสเตียน เปริน) และ Angel Martinez Rodriguez (อังเคลมาร์ตินเนซ โรดริเกซ) จากประเทศสเปน ร่วมกับ บริษัท นากา คอนเซ็ป (ประเทศไทย) จำกัด เป็นผู้ชนะเลิศการประกวดแนวความคิดฯ ครั้งนี้ ซึ่งมีแนวคิดในการออกแบบโดยอ้างอิงถึงวัฒนธรรมและศาสนาอันแตกต่างหลากหลาย นำมาสร้างเป็นภูมิสัญลักษณ์อันโดดเด่น เป็นสถานที่ไว้อาลัยสำหรับครอบครัวผู้ประสบภัย และผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ รวมทั้งสาธารณชนทั่วไป สะท้อนถึงความปรารถร่วมกันของมวลมนุษยชาติ ที่จะช่วยกันฟื้นฟูจากเหตุการณ์ภัยพิบัติ เป็นแหล่งเรียนรู้ และสร้างความหวังสำหรับอนาคต(สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, 2549)

ภาพที่ 23 ทรรศนียภาพจำลองการสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ

ภาพที่ 24 ทรรศนียภาพจำลองการสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ

เตรียมจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ

หลังจากประกาศผลการประกวดนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรีประธานคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามันได้นำเรื่องเสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีในวันที่ 23 พฤษภาคม 2549 เพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการประกวดแบบแนวความคิดฯ ที่ประชุมมีมติรับทราบ และได้เชิญเอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ หลายประเทศที่ผ่านเข้ารอบการประกวดแนวความคิดอนุสรณ์สถาน และประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย ได้แก่ สเปน ฟินแลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย จีน เป็นต้น มาร่วมหารือเพื่อกำหนดแนวทางความร่วมมือในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานฯ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2549 ซึ่งผู้แทนของประเทศต่างๆ ที่มาร่วมประชุมได้แสดงเจตนาที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐบาลไทยในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานสึนามิ ในรูปแบบต่างๆ เช่นการส่งผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาให้คำปรึกษาการสนับสนุนเทคโนโลยีใหม่ๆ เป็นต้น

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยจึงได้จัดทำโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติในหลักการในเรื่องต่างๆ เพื่อดำเนินการก่อสร้างโดยกรอบระยะเวลา ประมาณ 2 ปีเศษ คือตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2549 ถึงเดือนธันวาคม 2551 งบประมาณ 1,200,000,000 บาท โดยสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย จะเป็นผู้ขอตั้งงบประมาณในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 และปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 พร้อมทั้งคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ เนื่องจากการก่อสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ มีรายละเอียดสำคัญในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน โดยเสนอให้นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และให้ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้ องค์ประกอบของคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ 32 ท่าน เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความรู้ความสามารถที่สามารถจะช่วยกำกับดูแลและให้ความเห็นในการออกแบบก่อสร้าง ข้อกำหนด (TOR) เงื่อนไขการก่อสร้าง และงานระบบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประสานงานในการแสวงหาความร่วมมือจากนานาชาติ โดยคณะอนุกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา ได้เห็นชอบให้ใช้พื้นที่บริเวณหาดเล็ก อุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา เป็นสถานที่ก่อสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ จำนวน 15 ไร่ โดยให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณาต่อไป

นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรีประธานคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้เสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2549 ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการโครงการฯ โดยให้สำนักงานศิลปวัฒนธรรม ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการดำเนินการอย่างประหยัดและคุ้มค่าต่อไป แล้วนำมาเสนอคณะรัฐมนตรีอีกครั้ง เห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลฯ และเห็นชอบหลักการให้ใช้พื้นที่บริเวณหาดเล็กอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ โดยให้รองนายกรัฐมนตรีไปพิจารณาร่วมกับรัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินการที่เหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งนี้ กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานงบประมาณ ได้เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี โดยกระทรวงมหาดไทยเห็นด้วยกับหลักการในการดำเนินงานตามที่เสนอ (กระทรวงมหาดไทย, 2549)

สำนักงบประมาณเห็นด้วยกับหลักการโครงการฯ และการแต่งตั้งกรรมการกำกับดูแลตามที่เสนอ โดยให้ดำเนินการอย่างประหยัดและคุ้มค่าโดยให้เสนอขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามขั้นตอนต่อไป โดยสถานที่จัดสร้างเห็นควรตามความเห็นของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงบประมาณ, 2549) และกระทรวงการคลัง มีความเห็นว่าแม้ว่าการจัดสร้างอนุสรณ์สถาน เหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิใช้งบประมาณในวงเงิน 1,200,000,000 บาท ซึ่งเห็นประเทศยังมีความจำเป็นต้องใช้เงินงบประมาณในภารกิจด้านอื่นที่จำเป็นเร่งด่วนต้องดำเนินการก่อน เช่น การช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติในเหตุการณ์อื่นๆ ค่าใช้จ่ายในการเตรียมการเลือกตั้งทั่วไป ดังนั้นในขั้นนี้เห็นชอบที่จะให้สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานเจ้าของโครงการแต่ให้ปรับลดวงเงินงบประมาณหรือชะลอการดำเนินโครงการไว้ก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะการคลังของประเทศ และความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้จ่ายงบประมาณ

เสียงสะท้อน และการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ หากพิจารณาที่ตั้งคือเนินเขาใกล้หาดที่มีความเป็นธรรมชาติ และรอดพ้นจากเหตุการณ์พื้นที่ป่าไม่ถูกทำลายจึงเหมือนเป็นบทเรียนแสดงให้เห็นว่าการยอมอ่อนต่อธรรมชาติเป็นสิ่งเดียวที่รอดพ้นอันตรายมาได้ และหากพิจารณาการเป็นอนุสรณ์สถาน พบว่ามีวัตถุประสงค์เชิงสัญลักษณ์ ที่เน้นถึงการรำลึกและตระหนักถึงความสูญเสีย มุ่งเน้นในแง่ความรู้สึกแห่งการรำลึก ของทุกคนที่ร่วมหรือไม่ร่วมในเหตุการณ์ การบรรจุพื้นที่ใช้สอยของอาคารพิพิธภัณฑสถานจึงมีความย้อนแย้ง ไม่สอดคล้องกับเจตนาที่จะรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่ตั้งอยู่อยู่ท่ามกลางพื้นที่ธรรมชาติ ซึ่งรูปแบบที่จะใช้ก่อสร้างมีความสูง 10-25 เมตร ซึ่งตั้งอยู่กลางป่าอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ ซึ่งยังไม่ผ่านขั้นตอนการอนุมัติจากคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งได้ผ่านการอนุมัติโครงการให้เดินหน้า แต่ได้ถูกปรับลดงบประมาณอย่างมีนัยยะ(อริยา อรุณินท์, 2549) นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรอบพื้นที่โครงการเป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญ จากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการจัดตั้งอนุสรณ์สถานคลื่นยักษ์สึนามิบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา ถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการจัดตั้งและการบริหารจัดการต่ออนุสรณ์สถานคลื่นยักษ์สึนามิ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.80 ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และ ด้านการประเมินผล (เอกพันธ์ วงศ์กำแหง, 2552)

4.1.6 เหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 กับวาระการเกษียณอายุราชการ

หากพิจารณาช่วงเวลาของการดำเนินการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ในรัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร พบว่าในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มปรากฏเหตุการณ์ประท้วงรัฐบาล จนเริ่มขยายวงกว้างขึ้นในปลายปี 2548 โดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ในขณะที่เดียวกันก็มีการชุมนุมกันของกลุ่มสนับสนุน จนมีประกาศยุบสภาในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 และจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ผลปรากฏว่าพรรคไทยรักไทยยังคงได้รับคะแนนเสียงข้างมาก แต่ในท้ายที่สุดการเลือกตั้งครั้งนั้นถูกศาล

รัฐธรรมนูญพิพากษาให้เป็นโมฆะ และได้มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2549 การประท้วงรัฐบาล สิ้นสุดลง ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ภายหลังจากที่รัฐประหารรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทำให้นายกรัฐมนตรีถูกถอดถอน คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาสิ้นสุดลง

ในขณะที่เดียวกันคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมได้พ้นจากราชการเนื่องจากเกษียณอายุราชการ วันที่ 30 กันยายน 2549 ผู้เป็นริ้วแรงสำคัญในการผลักดันโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ

“พี่เป็นปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเพียง 2 ปี เป็นที่น่าเสียดายด้วยกาลเวลาที่พี่ก็ต้องเกษียณ สิ่งที่พี่ฝันไว้มันยังไม่เกิด พี่มองว่ามันเป็นเรื่องพิเศษ มันอาจไม่เกิดขึ้นอีกหรืออาจเกิดขึ้นอีกเป็นร้อยๆ ปี ทำไมต้องมีพิธีกรรมเพราะพิธีกรรมคือการลงทุน ลงทุนในการจดประวัติศาสตร์ของประเทศ ก่อนที่เกษียณได้บอกเล่าความคิดของพี่ให้ลูกน้องทุกคนฟัง ณ วันนั้นลูกน้องทุกคนรู้หมด สุดท้ายแล้วสิ่งที่ให้ลูกน้องสานต่อ (Immediate) เรือสีส้ม และสีฟ้า ต้องเก็บเอาไว้ให้ประชาชนได้เรียนรู้ พี่เชื่ออยู่อย่างหนึ่งทุกสิ่งทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นได้นั้น มันไม่ได้เป็นความฝัน สิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ล้วนมาจากความคิด ความต้องการ Dream ที่เราเรียกว่าความฝัน มันคือการคาดการณ์หรือการมองเห็น สิ่งที่จะเกิดขึ้น ถ้าเราสามารถแบ่งปันความฝันร่วมกันกับหลายๆ ฝ่ายก็จะมีคนร่วมลงมือกันทำงาน แล้วก็ทำให้ฝันนั้นเป็นจริงได้ในที่สุด”⁶

4.2 พัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ

4.2.1 อนุสรณ์สถานที่ได้สร้าง และไม่ได้สร้าง

เกือบเวลา 2 ปี ก่อนการก่อรัฐประหารรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และการพ้นจากราชการเนื่องจากเกษียณอายุราชการของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้มีบทบาทในการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบสึนามิด้วยมิติวัฒนธรรมจึงได้กำเนิดโครงการ กิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะการสร้างอนุสรณ์สถานจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ ได้แก่ ประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ อนุสรณ์สถานเรือประมงสีเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม และอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ ซึ่งมีทั้งส่วนที่ดำเนินการแล้วเสร็จ และส่วนที่ประสบปัญหาที่จำเป็นต้องได้รับการสานต่อ

ประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ ที่ดำเนินการแล้วเสร็จโดย ได้ส่งมอบให้กับพื้นที่ไปแล้วเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2549 ที่บ้านบางเนียง จังหวัดพังงา ผลงาน “Stabile” ของ ลาร์ส อิงกลุน และที่หาดกมลา จังหวัดภูเก็ต ผลงาน “จิตจักรวาล” ของ นายอุตร จิรัชชา ต่อมาในวันที่ 26

⁶ สัมภาษณ์ คุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณค์ , 25 ตุลาคม 2565

กุมภาพันธ์ 2550 ได้ส่งมอบผลงาน “กอดฉันให้แน่น” ของ หลุยส์ บูร์ชัวส์ โดยนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ที่อุทยานแห่งชาติพนรัตน์ธารา จังหวัดกระบี่

ภาพที่ 25 ผลงานชื่อ “กอดฉันให้แน่น” จัดสร้างที่อุทยานแห่งชาติพนรัตน์ธารา จังหวัดกระบี่

อนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม กระทรวงวัฒนธรรมสามารถดำเนินการจัดซื้อเรือประมง 2 ลำได้สำเร็จ แต่ยังมีประสบปัญหาเรื่องที่ดินที่เรือทั้งสองลำเกยตื้นอยู่เนื่องจากที่มีราคาที่สูง และอยู่ในช่วงการดำเนินการจัดหางบประมาณในการซื้อดินดังกล่าว ทั้งนี้กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการจัดตั้งงบประมาณประจำปี พ.ศ.2550 เพื่อพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จำนวน 38,500,000 บาท เป็นค่าซื้อที่ดิน 34,000,000 บาท ซึ่งต่อมาภายหลังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานงบประมาณ ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ว่าควรเป็นบทบาทและภารกิจของพื้นที่ที่ควรรับผิดชอบดำเนินการ ทั้งนี้กระทรวงวัฒนธรรมจึงดำเนินการในเบื้องต้นโดยจัดสรรงบประมาณเป็นค่าเช่าให้กับเจ้าของที่ดิน และมีแนวทางในการเคลื่อนย้ายเรือ 2 ลำ ไปอยู่ที่เรือ ต 813 บ้านบางเนียง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

อนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา ซึ่งแม้ในช่วงก่อนการก่อรัฐประหารรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร คณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการโครงการฯ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2565 และอยู่ในช่วงดำเนินการตามความเห็นของกระทรวงการคลังและการพิจารณาในการดำเนินการเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นช่วงที่สถานการณ์เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองเพื่อนำมาเสนอคณะรัฐมนตรีอีกครั้ง แต่เมื่อเกิดการก่อรัฐประหารรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ทำให้นายกรัฐมนตรีถูกถอดถอน คณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลง เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 และการเกษียณอายุราชการปลัดกระทรวงส่งผลให้โครงการฯ ได้ดังกล่าวหยุดชะงัก และต่อมาคณะรัฐมนตรี

รัฐบาลพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ มีมติเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2550 ยกเลิกคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิซึ่งมี นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นประธานฯ ทำให้การจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา สิ้นสุดลง

4.2.2 การแก้ไขปัญหาที่ดินเรือประมงเกยตื้น

อนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม จึงเป็นนโยบายที่กระทรวงวัฒนธรรมต้องขับเคลื่อนต่อไปโดยนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมที่ได้รับการแต่งตั้งต่อจากคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ซึ่งช่วงเวลานั้นยังประสบปัญหาเรื่องที่ดินที่เรือทั้งสองลำเกยตื้นอยู่ และไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการฯ จากสำนักงบประมาณ

“เมื่อเกิดเหตุการณ์สึนามิ ตอนนั้นที่เป็นรองปลัดกระทรวงวัฒนธรรมที่ดูแลกรมศิลปากรได้รับมอบหมายให้ไปบันทึกเหตุการณ์ โดยการรวบรวมจากสื่อต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้ไปรวบรวมข่าวของที่เกิดจากเหตุการณ์สึนามิแล้วจัดทำทะเบียนเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ต มีของใช้จากที่ต่างๆ รถที่สภาพพังยับเยิน ตอนที่คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ลงพื้นที่ได้ไปเจอเรือสองลำมาเกยตื้นอยู่ คุณหญิงได้บอกให้เอาเงินไปซื้อเรือทั้งสองลำไว้ ซื้อที่ตรงนั้นไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังรับรู้ถึงความรุนแรงของคลื่นที่พัดเรือมาไกลขนาดนี้ ลำหนึ่งถูกคลื่นพัดมาเกือบชนบ้าน และได้มีแนวคิดที่จะทำพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งขึ้น ปรากฏว่าที่ดินตรงนั้นถูกตั้งราคาที่สูงจนไม่สามารถตั้งงบประมาณได้ ซึ่งเป็นช่วงที่พี่ได้รับตำแหน่งเป็นปลัดกระทรวงวัฒนธรรม พี่เลยขับเคลื่อนการทำพิพิธภัณฑสถานของกระทรวงวัฒนธรรมต่อจากคุณหญิง”⁷

กระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม ไปหารือกับผู้ว่าราชการจังหวัด ในวันที่ 10 มกราคม 2550 โดยมีข้อสรุปจากการหารือให้มีการตั้งคณะกรรมการระดับกระทรวง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมเป็นกรรมการ และแต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาเป็นประธาน และได้มีการประสานงานในเบื้องต้นกับผู้ว่าราชการจังหวัด นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลบางม่วง ในการวางแผนวางในการแก้ไขปัญหาโดยขอให้ท้องถิ่นซื้อที่ดินซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมจะจัดหางบประมาณในการบำรุงรักษาเรือตามหลักวิชาการ

กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550 เพื่อกำหนดนโยบาย และแนวทาง รวมถึงประสานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการกำกับ ติดตามและแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2550) และจังหวัดพังงาได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2550 เพื่อพิจารณาและกำหนดแนวทางการ

⁷สัมภาษณ์ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ , 24 ตุลาคม 2565

แก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม รวมถึงเจรจาต่อรองราคาค่าเช่าหรือซื้อที่ดินที่จอดพักเรือ (จังหวัดพังงา, 2550)

สำหรับประเด็นปัญหาที่ดินที่เรือทั้งสองลำเกยตื้นอยู่นั้น เจ้าของกรรมสิทธิ์ได้เสนอราคาค่าเช่าและราคาที่สูงทำให้ราชการไม่สามารถตั้งงบประมาณรายจ่ายได้ อีกทั้งประสบปัญหากรณีที่เจ้าของที่ดินไม่ประสงค์ให้เช่าต้องการขายที่ดินเท่านั้น หรือต้องการใช้มีการชดเชยย้อนหลัง รวมถึงต้องการอัตราค่าเช่าที่ดินในราคาที่เท่ากัน ทำให้เจ้าของที่ดินไม่พอใจในประเด็นการเช่าและการซื้อที่ดิน ประกอบกับเรือประมงทั้งสองลำเริ่มฝุ่ เนื่องจากตั้งอยู่กลางแจ้ง ทำให้เริ่มเสียหายจากสภาพอากาศด้วยลักษณะสภาพอากาศที่แดดฝนหนาซุก จึงได้มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไข ปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็มขึ้น ในครั้งแรกคณะกรรมการฯ ซึ่งเป็นผู้แทนชุมชนได้เสนอไม่ให้เคลื่อนย้ายเรือออก พร้อมได้เสนอทางเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา ในกรณีราคาค่าเช่าและราคาที่ดิน ได้มีการนำราคาประเมินที่ดินจากสำนักงานที่ดินจังหวัดพังงา สาขาตะกั่วป่า ประกอบการพิจารณา และผู้แทนชุมชนได้ให้ข้อมูลราคาซื้อขายที่ดินก่อนเกิดเหตุการณ์ซึ่งต่ำกว่าราคาเสนอขายอย่างมาก ที่ประชุมจึงมีมติให้กรรมการฯ ซึ่งเป็นผู้แทนชุมชน และอำเภอตะกั่วป่าดำเนินการต่อรองราคากับเจ้าของที่ดินทั้ง 4 ราย ในราคาซื้อขายจริงและเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีประเด็นกล่าวอ้างถึงการที่สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงารับปากด้วยวาจาจะดำเนินการสร้างบ้านให้แก่เจ้าของที่ดินทั้ง 4 ราย

ในช่วงดังกล่าวกระทรวงวัฒนธรรมได้มีความพยายามประสานงานกับสำนักงานประมาณในการจัดตั้งงบประมาณเพื่อแก้ปัญหากรณีดังกล่าว แต่สำนักงานประมาณให้ความเห็นว่าการจัดซื้อที่ดินเป็นหน้าที่จังหวัดโดยท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อที่ดิน กระทรวงวัฒนธรรมมีหน้าที่ให้คำแนะนำในสร้างพิพิธภัณฑ์และของประมาณสมทบเพื่อดำเนินการปรับปรุงฟื้นฟูพิพิธภัณฑ์ ในขณะที่เดียวกันนายสมชาย เสียงหลาย ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม และดร.พรธรรม ธรรมวิมล ได้เดินทางไปร่วมประชุมกับคณะกรรมการฯ ในคราวประชุมครั้งที่ 2 และ 3 พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมประสานการดำเนินงานระหว่างท้องถิ่นกับกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งในคราวนั้น กรรมการฯ ในชุมชนพื้นที่ ได้เสนอผลการเจรจาต่อรองที่ดินสามารถต่อรองราคาที่ดินจากเดิมรวม 17,000,000 บาท ต่อรองเหลือ 12,780,000 บาท ลดลง 4,220,000 บาท และเนื่องจากในการซื้อที่ดินจากราคาที่ดินซื้อขายต้องเป็นราคาที่เหมาะสมใกล้เคียงการซื้อขายจริง จึงมีการเสนอให้จัดซื้อที่ดินแปลงใหม่หรือย้ายเรือทั้งสองลำไปไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ถลาง จังหวัดภูเก็ต เพื่อยุติเรื่องปัญหาที่ดิน แต่กรรมการฯ มีมติให้ย้ายเรือไปยังที่ดินแปลงใหม่ โดยมอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงเป็นผู้เจรจาต่อรองราคาและดำเนินการซื้อที่ดินเนื้อจำนวน 5 ไร่ ราคาไม่เกิน 5,000,000 บาท จัดซื้อโดยใช้เงินสะสมขององค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง

สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดพังงา ได้เสนอความเห็นประกอบการพิจารณาจัดซื้อที่ดินเพื่อจัดสร้างอนุสรณ์สถานสินามิ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง เนื้อที่ 5 ไร่ ไม่เกิน 5,000,000 บาท จัดซื้อโดยใช้จ่ายเงินสะสมขององค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง จะต้องได้รับอนุมัติจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการรับเงิน การเบิกจ่ายเงิน การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน และการตรวจเงิน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 2 พ.ศ.2548 ข้อ 89 ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับกรณีการจ่ายขาดสะสมเกินร้อยละ 40 ตามที่กล่าวอ้างเพราะระเบียบได้ถูกยกเลิกตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการรับเงิน การเงินจ่ายเงิน การฝากเงิน การเก็บรักษา

เงิน และการตรวจเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2548 ประกาศวันที่ 9 ธันวาคม 2548(สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดพังงา, 2550)

และในการประชุมคณะกรรมการฯ ครั้งที่ 4 ผู้ว่าราชการได้เป็นประธานในที่ประชุม พร้อมทั้งผู้อำนวยการกลุ่มแผนงานฯ สำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเข้าร่วมประชุมด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงได้แจ้งผลการเจรจาต่อรองราคาจะซื้อที่ดินแปลงใหม่เนื้อที่ 5 ไร่ ในราคา 3,000,000 บาท พร้อมรอกการยืนยันความชัดเจนจากกระทรวงวัฒนธรรม ในการดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์ซึ่งในขณะนั้นกระทรวงวัฒนธรรมได้เตรียมการของงบประมาณในปี 2551 โดยขออนุมัติผ่านโครงการสีนาคีเป็นภาพรวม 3 จังหวัด วงเงิน 6,000,000 บาท โดยกระทรวงวัฒนธรรมจะกันเงินส่วนหนึ่งในการปรับปรุงภูมิทัศน์ ซึ่งเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จจะส่งมอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงเป็นผู้ดูแลต่อไป และได้มีการพิจารณาค่าเช่าที่ดินใหม่โดยคำนวณจากราคาประเมินของราชการ และจากราคาค่าเช่าจริงข้างเคียงซึ่งต่ำกว่าราคาเช่าเดิม ตั้งแต่ตุลาคม 2549 จนกว่ากระทรวงวัฒนธรรม จะย้ายเรือออกไปโดยใช้บ่เหล็จ่าย จึงทำให้เจ้าของที่ดินที่เรือเกยอยู่ทั้งสองลำเกิดความไม่พอใจ

4.2.3 เตรียมการสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยที่บ้านน้ำเค็ม

ในขณะที่การแก้ไขปัญหาที่ดินเรือประมงเกยตื้นดำเนินไป กระทรวงวัฒนธรรมได้เตรียมการเพื่อเสนอจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายปี 2551 เพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยมีการประชุมคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสีนาคีเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ในวันที่ 1 พฤษภาคม 2550 ณ ห้องประชุมกระทรวงวัฒนธรรม โดยมีนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ เป็นประธานที่ประชุม เสนอการจัดตั้งงบประมาณโครงการพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม จากเหตุการณ์ภัยพิบัติสีนาคีเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จำนวน 12,000,000 บาท ประกอบด้วยค่าบำรุงรักษาเรือ 2,000,000 บาท และค่าปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง 10,000,000 บาท โดยมีการมอบให้ชุมชนดูแลต่อเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ โดยมี ดร.พรธรรม ธรรมวิมล เป็นผู้ดำเนินการออกแบบ โดยมีการปรับปรุงภูมิทัศน์บนพื้นที่ 5 ไร่ เพื่อจำลองเหตุการณ์ภัยพิบัติสีนาคีที่เรือประมง 2 ลำ ขึ้นมาเกยตื้นที่บ้านน้ำเค็มในลักษณะพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง พร้อมทั้งอาคารประกอบเพื่อรวบรวมภาพและวัตถุจากเหตุการณ์ โดยที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้กระทรวงวัฒนธรรมดำเนินโครงการพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม จากเหตุการณ์ภัยพิบัติสีนาคี เพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยแทนผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา ผู้แทนกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้แทนกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนมูลนิธิองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน มีข้อคิดเห็นไปทิศทางเดียวกันเห็นด้วยกับโครงการฯ และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนความร่วมมือ ทั้งนี้ผู้แทนสำนักงบประมาณได้มีข้อคิดเสนอแนะว่า สำหรับโครงการใหม่ต้องมีเกณฑ์คุ่มค่าและเป็นต้นทุนทางสังคมแก่ชุมชนจึงขอให้กระทรวงวัฒนธรรมชี้แจงเหตุผลจำเป็นตามแบบฟอร์มของสำนักงบประมาณ(กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

“ในการเตรียมการสร้างพิพิธภัณฑสถานนั้น ได้มอบหมายให้ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล เป็นผู้ออกแบบ ด้วยเป็นผู้ประสภักย์อยู่ในเหตุการณ์ที่หาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต เพื่อนำรูปแบบไปเสนอของบประมาณต่อไป”⁸

“ในสมัยท่านวีระ โรจน์พจนรัตน์ เป็นปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ท่านได้เห็นว่าคุณคิดของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ เป็นสิ่งที่ดีควรสานต่อโดยตอนแรกจะทำเป็นมิวเซียมกลางแจ้งเรือเกยต้นสองจุด ซึ่งซื้อเรือไว้แล้วแต่ยังไม่มีย่างงบประมาณในการซื้อที่ดิน และภายหลังที่ดินปรับราคาสูงขึ้น เลยขอให้ อบต. ซื้อที่ดินแล้วย้ายเรือทั้งสองลำมาไว้ที่แห่งใหม่โดยมีวิศวกรมาช่วยวางแผน ทำให้ที่ต้งดีขึ้นพิพิธภัณฑสถานใหม่ซึ่งได้มีการทำประชาพิจารณ์ก่อนดำเนินการ”⁹

กระทรวงวัฒนธรรมได้ขอให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ซื้อที่ดินให้แล้วเสร็จ ภายในวันที่ 20 กันยายน 2550 เพื่อกระทรวงวัฒนธรรมจะโอนเงินงบประมาณเหลือจ่ายปี 2550 จำนวน 2,000,000 บาท ให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา เพื่อย้ายเรือและปรับปรุงภูมิทัศน์ในเบื้องต้นได้ มอบให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม และผู้แทนกรมศิลปากรหรือกำนันองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงในการประชุมคณะกรรมการแก้ไข เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2550 ที่ประชุมมีมติให้ทำประชาพิจารณ์กับชุมชนในพื้นที่โดยการนำแบบที่ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล ออกแบบในเบื้องต้นไปทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็น เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ และดูแลร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง นอกจากนี้ยังได้ประมาณการขั้นตอนการดำเนินงานในส่วนต่างๆ เพื่อคาดการณ์การใช้งบประมาณ ซึ่งในจำนวนที่เกินจะใช้งบประมาณตามโครงการสำคัญตามนโยบายผู้บริหารระดับสูง และได้มีการทำประชาพิจารณ์โครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยต้นบ้านน้ำเค็มจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ขึ้น ในวันที่ 7 ตุลาคม 2550 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ตำบลตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

4.2.4 ที่แห่งใหม่ของเรือประมงเกยต้นโดยท้องถิ่น

จากนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมในการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และการแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยต้น องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมการดำเนินการจัดซื้อที่ดินโดยวิธีพิเศษ ซึ่งได้มีการประชุมในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2550 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมของที่ดินที่จะดำเนินการซื้อ 3 แปลงติดกัน ซึ่งได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีเหมาะสมแก่การจัดทำพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งด้วยเหตุผลความจำเป็นเพื่อแก้ไขปัญหาเรือประมงสีส้มและสีฟ้าที่เกยขึ้นอยู่ในกรรมสิทธิ์ของประชาชนรวมถึงตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนบ้านน้ำเค็มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และได้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการจัดซื้อที่ดินโดยวิธีพิเศษ ซึ่งได้มีการประชุมวันที่ 8 พฤศจิกายน 2550

⁸ สัมภาษณ์ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์, 24 ตุลาคม 2565

⁹ สัมภาษณ์ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล, 21 ตุลาคม 2565

ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้ซื้อที่ดิน 3 แปลงในราคา 3,800,000 บาท เพื่อสำหรับดำเนินโครงการจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งและหอเตือนภัยบ้านน้ำเค็ม และได้มีการเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาติดตามผลการประชุมและรับทราบถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในวันที่ 13 ธันวาคม 2550 ซึ่งคณะกรรมการจัดซื้อที่ดินโดยวิธีพิเศษมีมติเห็นชอบ และคณะกรรมการตรวจรับพัสดุโดยวิธีพิเศษมีมติตกลงตรวจรับ ที่ประชุมในครั้งนั้นซึ่งประกอบด้วยทั้งคณะกรรมการจัดซื้อที่ดินโดยวิธีพิเศษ คณะกรรมการตรวจรับพัสดุโดยวิธีพิเศษ และผู้เข้าร่วมประชุม ได้มีมติต่อหน้าผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา มั่นใจได้ว่ากรรมการตรวจรับไม่มีทุจริต

“หลังจากที่รัฐบาลซื้อเรือประมงสองลำที่มาเกยตื้น ก็ได้ตั้งทีมออกแบบแล้วนำมาเสนอที่ อบต. ในขณะนั้นพี่เป็นสมาชิก อบต. พี่รู้สึกว่ามีหมู่บ้านเราควรเป็นหมู่บ้านตำนาน สีนามิที่มีเรื่องเล่า วิถีชีวิต เหตุการณ์แต่ละจุดแต่ละมุม จริงแล้วมันเป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีชีวิตเพราะเดินไปทางไหนก็มีเรื่องเล่าเต็มไปหมด พี่เลยรู้สึกดีใจเรื่องพิพิธภัณฑสถานซึ่งสภา อบต. มีมติเห็นด้วยว่าจะสร้างพิพิธภัณฑสถาน และในอนาคตชุมชนจะร่วมเป็นเจ้าของ อบต. จึงซื้อที่ดิน และกระทรวงวัฒนธรรมจึงย้ายเรือทั้งสองลำมาอยู่ด้วยกันในที่แห่งใหม่”¹⁰

“ตอนซื้อที่ดินที่เป็นสมาชิก อบต. หลังเกิดเหตุการณ์ ทาง อบต. เป็นผู้จัดซื้อที่ดินจัดซื้อโดยเงินใช้จ่ายเงินสะสมให้เรือมาจอดและทำพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งการทำพิพิธภัณฑสถานได้ผ่านการประชาคมของพี่น้องประชาชนในพื้นที่จัดขึ้นที่วัดน้ำเค็ม ชาวบ้านอยากให้มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ให้สื่อถึงสินามิ เป็นเหมือนการเตือนใจ เป็นสถานที่ไว้เตือนถึงเพศภัยสินามิ และสามารถอพยพขึ้นไปบนนั้นได้ และจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต”¹¹

ภายหลังที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงได้ซื้อที่ดินสำเร็จ กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้จัดสรรงบประมาณให้สำนักงานวัฒนธรรมพังงา ดำเนินการจ้างย้ายเรือและปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยวิธีพิเศษ ตามโครงการปรับปรุงพื้นที่อนุสรณ์สถานบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา จำนวนเงิน 2,000,000 บาท โดยงบประมาณดำเนินงานปี 2550 กันไว้เหลือในปี งบประมาณไม่มีหนี้ผูกพัน ซึ่งกรมบัญชีกลาง ได้อนุมัติด้วยเหตุผลการจัดงานครบรอบ 3 ปี เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสินามิ ในวันที่ 26 ธันวาคม 2550 เพื่อรองรับพิธีการฯ และลดค่าใช้จ่าย รวมถึงภาระของทางราชการในการเช่าที่ดิน ซึ่งดำเนินการแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2551

“ตอนที่ย้ายเรือมา เขาก็ได้มาทำประชาพิจารณ์ ตอนนั้นชาวบ้านก็เห็นด้วยอยากให้มี แต่การออกแบบเราไม่ได้มีส่วนแต่เขาเอาแบบมาให้ดูชาวบ้านก็โอเค เราไม่ได้อะไรมาก ในฐานะผู้ประสพภัยต้องมีชีวิตตั้งแต่ต้น”¹²

¹⁰ สัมภาษณ์ นายไมตรี จงไกรจักร, 11 ตุลาคม 2565

¹¹ สัมภาษณ์ นายมนัสศักดิ์ ยวนแก้ว, 12 ตุลาคม 2565

¹² สัมภาษณ์ เครือข่ายผู้ประสพภัยสินามิบ้านน้ำเค็ม, 14 ตุลาคม 2565

4.2.5 พิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็มที่ไม่สำเร็จ

เมื่อการดำเนินการย้ายเรือและปรับปรุงภูมิทัศน์แล้วเสร็จ กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้จัดทำโครงการอนุรักษ์เรือประมง 2 ลำ และปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบ งบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2551 งบลงทุนจำนวน 1,700,000 บาท และได้จัดสรรงบประมาณให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ดำเนินการสร้างฐานคอนกรีตรองรับเรือทั้ง 2 ลำ และปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบบริเวณแล้วเสร็จเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2552 ในขณะเดียวกันกระทรวงวัฒนธรรมได้มีการว่าจ้างบริษัทเอกชนจัดทำแบบก่อสร้าง แบบรายละเอียด รายการประกอบแบบ พร้อมประมาณค่าก่อสร้างเพื่อความรวดเร็วในทันในการจัดทำค่าของงบประมาณโดยพัฒนาการออกแบบที่ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล ดำเนินการออกแบบพร้อมทำประชาพิจารณ์ไว้ภายใต้โครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ภายหลังจากที่กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดทำค่าของงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2553 โครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ปรากฏว่าสำนักงานงบประมาณไม่ได้จัดสรรงบประมาณโครงการฯ ดังกล่าว ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ว่าโครงการดังกล่าวไม่ใช่ภารกิจของกระทรวงวัฒนธรรมเห็นว่าควรเป็นภารกิจของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการและบรรเทาสาธารณภัย

“ท้องถิ่นเขามีวิสัยทัศน์การณ์ไกลที่ซื้อที่ดิน ด้วยการมีพิพิธภัณฑสถานนี้จะทำให้มีสิ่งที่น่าสนใจในพื้นที่โดยการลงทุนของรัฐบาล โครงการที่ของงบประมาณไปนั้นไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ โดยสำนักงานงบประมาณให้เหตุผลที่ว่ากระทรวงวัฒนธรรมจัดทำพิพิธภัณฑสถานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณคดีเป็นหลักไม่ได้ทำพิพิธภัณฑสถานเหตุการณ์ ซึ่งในกรณีนี้อาจจะเป็นของกระทรวงวิทยาศาสตร์ หรือกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมไม่เคยทำซึ่งได้พยายามอธิบายว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานจดหมายเหตุของกระทรวงวัฒนธรรม แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจนที่หมดวาระไปเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายข้าราชการประจำก็ยังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ”¹³

“ซึ่งในการจัดทำแบบได้มีการว่าจ้างบริษัทเอกชนทำแบบก่อสร้างที่ได้ออกแบบไว้เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการของงบประมาณ และทำการย้ายเรือมายังจุดที่กำหนดไว้เพื่อเตรียมการสร้างพิพิธภัณฑสถานที่ยังไม่ได้มีการปรับปรุงพื้นที่ ซึ่งภายหลังโครงการได้หยุดชะงักไป ด้วยไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ และท่านวีระ โรจน์พจนรัตน์ หมดวาระไปซึ่งหลังจากนั้นเริ่มมีการร้องเรียนถึงโครงการดังกล่าวเป็นระยะ”¹⁴

¹³ สัมภาษณ์ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์, 24 ตุลาคม 2565

¹⁴ สัมภาษณ์ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล, 21 ตุลาคม 2565

และเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2553 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้พ้นจากวาระไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายข้าราชการประจำ ผู้เป็นริ้วแรงสำคัญในการผลักดัน โครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ภายหลังจากนั้น โครงการดังกล่าวมาจึงหยุดการขับเคลื่อนของนโยบาย

จนกระทั่งจังหวัดพังงา ได้จัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555 จำนวนเงิน 2,000,000 บาท ให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ดำเนินโครงการพัฒนาภูมิทัศน์พิพิธภัณฑสถานแห่งเรือเกยตื้นธรณีพิบัติภัยสึนามิ โดยจัดทำป้ายชื่อพิพิธภัณฑสถาน ก่อสร้างรั้ว คสล.และกั้นรั้วรวดหนามล้อมรอบบริเวณ และถมดินปรับภูมิทัศน์ แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2556

4.3 การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งเรือเกยตื้นธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงา

4.3.1 การเรียกร้องของประชาชน กับการขับขานของรัฐบาล

ภายหลังการก่อรัฐประหารรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในปี พ.ศ.2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหารรัฐบาล ได้มีการจัดแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) โดยมีมติให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งต่อมาได้มีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีโดยให้นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้รับแต่งตั้งและดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ในวันที่ 30 สิงหาคม 2557

“เมื่อพี่ได้กลับมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม พี่ได้เสนอเรื่องการทำให้พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มเข้าไปใหม่ และได้ส่งสัญญาณไปเป็นนโยบายซึ่งในขณะนั้นกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีงบประมาณเหลือจ่าย สำหรับการผลักดันนโยบายสำหรับโครงการที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือโครงการใหญ่ๆ รัฐมนตรีและปลัดกระทรวงต้องผลักดันไปพร้อมๆกัน ถ้าสำนักงบประมาณเขาเห็นว่าไม่สำคัญเขาจะวางเฉย ด้วยการเสนอของงบประมาณจะมีการจัดลำดับความสำคัญ ซึ่งเมื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมสามารถผลักดันด้วยตนเองอย่างเต็มที่ ด้วยกระทรวงวัฒนธรรมมีรูปแบบรายการ และมีความพร้อมเรื่องที่ดินและบุคลากร”¹⁵

“เมื่อท่านวีระ โรจน์พจนรัตน์ กลับมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ท่านได้ถามถึงโครงการพิพิธภัณฑสถานที่ยังไม่ได้ทำว่าแบบยังมีอยู่ไหม พี่จึงไปรวบรวมมาจนครบและท่านได้ให้กรมศิลปากรปรับราคาค่าก่อสร้างให้เป็นปัจจุบันโดยเร่งด่วน เพื่อให้ทันของงบประมาณ”¹⁶

ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559 กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้มีการประชุมบูรณาการหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและการกีฬา โดยมีพลเอกธนะศักดิ์

¹⁵ สัมภาษณ์ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์, 24 ตุลาคม 2565

¹⁶ สัมภาษณ์ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล, 24 ตุลาคม 2565

ปฏิมาประกร รองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ณ ทำเนียบรัฐบาล ที่ประชุมเห็นควรให้มีการเสนอค่าของงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 (เพิ่มเติม) ในแผนยุทธศาสตร์การสร้างความยั่งยืนจากการท่องเที่ยวและบริการ 1 โครงการ คือโครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ณ บริเวณบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดำรงวิทยารพช. จังหวัดพังงา โดยในเบื้องต้นกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รับผิดชอบพิจารณาปรับงบประมาณในแผนยุทธศาสตร์การสร้างความยั่งยืนจากการท่องเที่ยวและบริการที่ยังไม่มีความพร้อมทางด้านรูปแบบรายการเพื่อตั้งงบประมาณในโครงการฯ ดังกล่าว โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาขอให้มีการเสนอของงบประมาณมาจากความต้องการของพื้นที่ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม จึงขอความร่วมมือจังหวัดพังงา เสนอค่าของงบประมาณในแผนยุทธศาสตร์การสร้างความยั่งยืนจากการท่องเที่ยวและบริการ โครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ และได้มอบหมายกรมศิลปากรดำเนินการปรับรายการก่อสร้างของรูปแบบรายการที่จ้างให้เป็นปัจจุบันเพื่อจัดทำค่าของงบประมาณ

“นายกได้รับตำแหน่งในปี 2555 เป็นเวลาเกือบ 10 ปี ที่ผ่านมาประเด็นเกี่ยวกับสึนามิ มักถูกเป็นข่าวบ่อยครั้ง เช่น พิพิธภัณฑสถานทำไม่เสร็จ อาคารเตือนภัยไม่มีใครดูแล โดยจากสำนักข่าวทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งจังหวัดพังงาได้ให้ชี้แจงมาโดยตลอด ซึ่งช่วงที่มารับตำแหน่งจะขอคืนพื้นที่พิพิธภัณฑสถานด้วยเห็นว่าไม่สร้างต่อตั้งใจทำเป็นลานกิจกรรมสันถนาการ พอดีท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาสมัยนั้น ได้โทรศัพท์แจ้งว่าจะได้รับงบประมาณมาสร้างพิพิธภัณฑสถานขอให้รับเอาไว้และดูแลเมื่อสร้างเสร็จ ซึ่งในขณะนั้นเราก็คุยกับผู้ว่าฯ ไม่ละเอียดมากพอแต่ได้แบ่งรับแบ่งสู้ด้วยความกังวลถึงการบริหารจัดการที่ตามมาในอนาคต”¹⁷

จังหวัดพังงา จึงเสนอค่าของงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 (เพิ่มเติม) ในแผนยุทธศาสตร์การสร้างความยั่งยืนจากการท่องเที่ยวและบริการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชน สร้างงาน สร้างโอกาส รวมถึงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และกิจกรรมอื่นเพื่อการท่องเที่ยว 100,700,000 บาท

และในการประชุมคณะอนุกรรมการบูรณาการ แผนยุทธศาสตร์การสร้างความยั่งยืนจากการท่องเที่ยวและบริการ ได้มีการประชุมพิจารณาปรับปรุงกรอบวงเงินข้อเสนอของงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2559 ณ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยมีพลเอก อดิศักดิ์ ปฏิมาประกร ที่ประชุมได้เห็นชอบการปรับปรุงกรอบวงเงินข้อเสนอของงบประมาณในลักษณะบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ในประเด็น เรื่อง การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ โดยตัดกรอบวงเงินข้อเสนอเบื้องต้นของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จำนวน 100,000,000 บาท ให้กระทรวงวัฒนธรรมเสนอตั้งงบประมาณโครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงา โดยปรับชื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของกระทรวงวัฒนธรรม เนื่องจากเมื่อพิจารณาการก่อสร้างหอเตือนภัยแล้วไม่ใช่ภารกิจของกระทรวง ดังนั้น จึงควรเน้นในเรื่องการสร้างพิพิธภัณฑสถานจังหวัดพังงา โดยขอความร่วมมือสำนักสถาปัตยกรรม กรม

¹⁷ สัมภาษณ์ นายกองดีการบริหารส่วนตำบลบางม่วง, 12 ตุลาคม 2565

ศิลปากร ดำเนินการออกแบบโครงการพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยปรับราคาค่าก่อสร้างให้เป็นปัจจุบัน และประมาณราคากลาง เป็น 64,838,354 บาท โดยสำนักงบประมาณได้เห็นชอบความเหมาะสมของราคาค่าก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ วงเงิน 61,348,000 บาท โดยเบิกจ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 จำนวน 12,964,000 บาท ซึ่งได้จัดสรรงบประมาณรายจ่ายไว้แล้ว ส่วนที่ขาดอีก 48,384,000 บาท ให้เสนอขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณต่อไป

ในขณะเดียวกันนั้นเริ่มปรากฏการเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียถึงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่ไม่ได้รับการขับเคลื่อนนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม

ผู้ใช้ Facebook บัญชี Maitree Jongkrajug ได้เขียนข้อความเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2559 #ช่วยกันแชร์เพื่อร่วมรำลึกสึนามิ #แค่1แชร์ของเพื่อนเตือนกระทรวงวัฒนธรรม #รำลึก 12 ปี สึนามิ #รำลึกถึงความมั่งง่ายของกระทรวงวัฒนธรรมเรือประมง สีฟ้า สีส้ม ทั้ง 2 ลำนี้ ถูกคลื่นสึนามิ ซัดถล่มขึ้นมาจากทะเล กว่า 1 กิโลเมตร มาอยู่กลางหมู่บ้าน เพื่อเป็นอนุสรณ์สถาน กระทรวงวัฒนธรรม ขอซื้อจากชาวบ้านมาในราคาประมาณ 11 ล้านบาท #ซื้อทิ้งโดยภาษีประชาชน กระทรวงวัฒนธรรมยัง ใช้งบปรับปรุงเป็นเครื่องมือ เพื่อขอให้ องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ซื้อที่ดินบริเวณดังกล่าว เพื่อทำพิพิธภัณฑ์ที่ไอ้อวดว่ามีอยู่ในมือ เกือบ 100 ล้าน แต่เมื่อ อบต. บางม่วงซื้อที่ดินแล้ว กระทรวงวัฒนธรรมปล่อยปละละเลย มึงมามาบำรุงบ้างในช่วงใหม่ๆ แล้วความเสียหายเกิดขึ้นทั้งทางกายภาพ และทางจิตใจ ของผู้ประสบภัย ต่อเนื่องมา 12 ปี#ในวาระรำลึก12ปีสึนามิ #ไว้เอาลัยให้กระทรวงวัฒนธรรมไปพร้อมกันด้วยครับ

“ในขณะที่เรือตั้งกลางแจ้งมากกว่า 10 ปี ซึ่งมีการซ่อมไป 2 ครั้งถ้าจำไม่ผิดทุกการซ่อม น่าจะเกิดการงานครบรอบสึนามิที่มีการทำข่าวเรื่องเรือสองลำนี้กับพิพิธภัณฑ์ที่สร้างไม่เสร็จ ซึ่งปีที่ 10 ก็ได้เกิดเป็นกระแสอีกครั้ง จากการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่อง จนรัฐมนตรีโทรหาผู้ว่าฯ ผู้ว่าโทรหาที่ต่อนตีกเพื่อพูดคุยข้อเท็จจริง ซึ่งเรื่องดังกล่าวนายกรัฐมนตรีรับทราบปัญหา”¹⁸

4.3.2 การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม

ในวันที่ 24 ธันวาคม 2559 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานในพิธีบำเพ็ญกุศล 3 ศาสนา ครบรอบ 12 ปี เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ และทำพิธีเปิดโครงการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ณ เรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยมีนายเกษมศัญญพงษ์ ศิริ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม นายภัคพงศ์ ทวิพัฒน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา หัวหน้าส่วนราชการ โดยนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้กล่าวว่า จากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธ.ค.47 เป็นหนึ่งในภัยพิบัติทางธรรมชาติครั้งร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหนักทั้งชีวิตและทรัพย์สินแก่จังหวัดพังงา และจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน กระทรวงวัฒนธรรมเล็งเห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการบันทึกประวัติศาสตร์ และฟื้นฟูชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์

¹⁸ สัมภาษณ์ นายไมตรี จงไกรจักร, 9 ตุลาคม 2565

พิบัติภัยสึนามิ จึงได้เริ่มโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ณ บ้านน้ำเค็ม เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรม ซึ่งเรือทั้งสองลำนี้ เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ ธรณีพิบัติภัยสึนามิ ที่บอกเล่าเป็นเรื่องราวเหตุการณ์ภัยพิบัติในครั้งนั้น

“ครบรอบ 15 ปี กระทรวงวัฒนธรรมได้แถลงข่าวการได้รับงบประมาณเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถาน โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นประธาน ซึ่งในครั้งนั้นรัฐมนตรีได้กล่าวถึงพื้นที่ว่าขอขอบคุณที่ช่วยกระตุ้นให้รัฐบาลอนุมัติงบนี้มา”¹⁹

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาได้ดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพัสดุ พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบอื่นๆที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ดำเนินการด้วยวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (E-bidding) ได้ผู้รับจ้างดำเนินการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ในวงเงิน 59,800,000 บาท ซึ่งต่ำกว่าราคากลางที่กำหนด โดยดำเนินการแล้วเสร็จภายใน 450 วัน โดยในการอนุมัตินั้นเป็นอำนาจของปลัดกระทรวงตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ข้อ65(2) กำหนดว่าการสั่งซื้อหรือสั่งจ้างครั้งหนึ่ง นอกจากวิธีพิเศษและวิธีกรณีพิเศษ วงเงิน 50,000,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000,000 บาท ลงนามในสัญญาจ้างวันที่ 20 มีนาคม 2560 โดยมีวงงาน 15 งวด ผู้รับจ้างเริ่มดำเนินงาน 21 มีนาคม 2560

โดยกระทรวงวัฒนธรรมจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม จังหวัดพังงา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่อาจขึ้นจากการดำเนินโครงการและบริหารจัดการโครงการให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ และกำกับดูแลและติดตามการดำเนินงานก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2561

“การทำพิพิธภัณฑสถานอาคารมีลักษณะพิเศษด้วยรูปแบบอาคารที่ไม่ใช่เหลี่ยมมุมปกติ แต่มีความโค้งไปโค้งมา การประกวดราคา E-bidding อาจทำให้ได้บริษัทเอกชนที่ผ่านการประมูลอาจได้รับงานที่ไม่ถนัดและเป็นบริษัทที่ไม่ได้ทำงานอยู่ในภูมิภาคหรือพื้นที่ อีกทั้งที่ก่อสร้างอยู่ไกลจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และผู้ควบคุมงานอยู่ที่สำนักงานศิลปากรจังหวัดภูเก็ต และพื้นที่มีฝนตกหนาซุก การขาดแคลนแรงงาน จึงต้องประสานงานอย่างใกล้ชิดโดยเดินทางจากกรุงเทพฯ ลงไปบ่อยครั้ง ด้วยการดำเนินงานมีปัญหาอุปสรรคซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้จากตรงนี้ แต่ก็แก้ไขเรื่อยมาจนแล้วเสร็จ”²⁰

“การได้ผู้รับเหมาก่อสร้างจากราคาต่ำสุดจะได้งานที่ไม่ดีที่สุด ขั้นตอนคุมงาน อบต ได้ถอนตัวจากต้องไปคุมอีกงาน”²¹

¹⁹ สัมภาษณ์ นายไมตรี จงไกรจักร, 9 ตุลาคม 2565

²⁰ สัมภาษณ์ นายพรธรรม ธรรมวิมล, 21 ตุลาคม 2565

²¹ สัมภาษณ์ นายกองดีการบริหารส่วนตำบลบางม่วง, 12 ตุลาคม 2565

และเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2561 โครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัย สีนามิเป็นประเด็นทางสังคม โดยมีผู้ใช้ Facebook บัญชี Maitree Jongkrajug ได้เขียนข้อความ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2561 ว่า #มันพังลงแล้วครับ. เจตนาลบความทรงจำ สีนามิ หรือคงเหลือแค่ ภาพความทรงจำ เรือส้ม-ฟ้า อนุสร สีนามิ หลังกระทรวงวัฒนธรรม อาจจงใจล้าง บันทึกรประวัติศาสตร์สินามิ กระทรวงวัฒนธรรมจงใจหรือเปล่าที่จะล้างประวัติศาสตร์ชาติไทย. เมื่อเขาจ้าง ผู้รับเหมารื้อเรือ 2 ลำนี้ทิ้งไปเสียแล้ว (ในช่วงที่เรือกันอยู่ ยังเกิดไฟไหม้ด้วยซ้ำ) คงเคยจำกันได้ ว่า กระทรวงวัฒนธรรม เคยซื้อเรือ 2 ลำนี้ไว้ ด้วยงบประมาณ 11,000,000 บาท ให้เป็นประวัติศาสตร์ จารึกให้ประเทศไทย ว่าเราเคยสูญเสียชีวิตคน กว่า 5 พันคน จากสินามิ ในอันตามัน เพื่อให้ลูกหลาน เรียนรู้สึบไปกระทรวงวัฒนธรรม “เขียนด้วยมือ ลบด้วยเท้า”. กระทรวง ไม่ได้เห็นคุณค่าของ ประวัติศาสตร์เหมือนที่กล่าวอ้าง. หรืออาจเป็นเพราะรัฐบาลที่ไร้หัวใจ. จึงรื้อ เรือ 2 ลำ ทิ้งไป ก่อนคิด ปันปัน เป็นรูปเรือขึ้นมาแทนที่. ช่างคิดได้อย่างไร ไม่อายเด็ก. มันจะเป็นประวัติศาสตร์ได้อย่างไร. “รูปปั้นปั้น. ใครจะอยากบันทึก” วิชิตก็ผิดแล้ว. อนุมัติงบสร้างพิพิธภัณฑ์เรือสินามิ. แต่ไม่อนุมัติบ ซ่อมเรือ (คิดได้งัย). ต่อมาก็หางบเรือ 2 ลำ ทิ้งเสีย. เลย. “เรือผุ”. คือข้ออ้าง ที่คุณรื้อเหวอ. ก็ใช้ เพราะคุณทิ้ง แบบไมไยดี มา 13 ปี. แล้ว. ถ้าคุณดูแลมาแต่ต้น คุณก็จะมีเรืออยู่. อ้อ...ตอนคุณซื้อเรือ คุณยังเอาแบบ พิพิธภัณฑ์. มาหลอกล่อ ว่าจะมีงบมาทำ ให้ อบอุ่น. บางช่วงยุคนั้น ซื้อที่ดิน วางเรือ อีก กว่า 4 ล้าน ด้วยนะ ครับ. อยากรู้จิง. ว่าในกระทรวงนี้ ใครใช้สมองส่วนไหนคิด. #สินามิคือบทเรียน ประเทศไทย#รัฐบาลล้างประวัติศาสตร์ที่ควรจารึกด้วยการรื้อทำลายทิ้งเสียบางคน เคยว่าผม “ก็แค่ เรือประมง 2 ลำ อะไรกันนักหนา” เหตุการณ์ดังกล่าวได้ปรากฏตามหน้าสื่อโทรทัศน์ต่างๆ ในประเด็น การรื้อถอนเรือประมงสีส้ม และ สีฟ้า ที่ถูกคลื่นยักษ์สินามิ ซัดขึ้นฝั่ง ที่บ้านน้ำเค็ม อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นอนุสรณ์สำคัญ เป็นประเด็นที่คนพื้นที่มองว่าขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมระบุว่าแม่หน่วยงานที่รับผิดชอบจะชี้แจงว่าเตรียมประกอบใหม่เพื่อความแข็งแรง แต่ชาวบ้าน มองว่าเป็นการทำลายคุณค่าทางประวัติศาสตร์

“พอเขาเริ่มสร้างพีก็ได้อภิบาลพิจารณาถึงการดำเนินการกับเรือสองลำ ด้วยพีทำอาชีพ ประมงแล้วจะรู้ว่าการซ่อมเรือ เราจะซ่อมเปลี่ยนเฉพาะชิ้นส่วนที่ชำรุดโดยถอดออกมา ที่ละชิ้น แล้วใส่ที่ละตัวเพราะต้องรักษาสภาพเดิมไว้ แต่ทางราชการเขาซื้อหมดซึ่งพอ ทำใหม่มันจะไม่ใช่เรือลำเดิม พีได้พิจารณาผ่านเฟซบุค สัมภาษณ์รายการทีวี ซึ่งทาง ราชการก็ชี้แจงว่าได้รื้อตามหลักวิชาการ ทำรหัสไว้แล้วประกอบกับเหมือนเดิม พีจึงเข้าไปดูสภาพของเรือที่ถูกรื้อเป็นเศษกองไม้ ซึ่งคาดว่าจะไม่สามารถประกอบมาได้ เหมือนเดิม จะเป็นการสร้างเรือใหม่ เรือลำเดิมมันมีประวัติศาสตร์เป็นหลักฐานชิ้น สำคัญ และตอนหลังเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้เรือทั้งสองลำอีก พีได้พานักข่าวไปทำข่าวที่ ก่อสร้างแต่ก็ได้ถูกไล่ออกจากพื้นที่”²²

²² สัมภาษณ์ นายไมตรี จงไกรจักร, 9 ตุลาคม 2565

ในขณะนั้นสำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้มีหนังสือชี้แจงกรณีดังกล่าวถึงสาเหตุในการรื้อเรือทั้งสองลำ ตามรูปแบบรายการมีความจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายเรือให้พ้นแนวเขตก่อสร้างอาคารแต่เนื่องจากเรือทั้งลำมีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก หากเคลื่อนย้ายเกรงว่าจะเกิดความเสียหายมากขึ้น จำเป็นต้องได้รับการซ่อมแซม หรือทำการถอดชิ้นส่วนเรือตามแนวทางการอนุรักษ์ของกรมศิลปากร ตามที่ประชุมคณะกรรมการตรวจการจ้าง เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561 มีมติให้ผู้รับจ้างรื้อเรือโดยมีการบันทึกภาพ จัดทำรายละเอียดรหัสบัญชีส่วนประกอบของเรือ รวมทั้งขั้นตอนการรื้อเรือตามแนวทางการอนุรักษ์ของกรมศิลปากร ภายใต้คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและการควบคุมดูแลของช่างต่อเรือรายเดิม โดยได้จัดทำโรงเก็บวัสดุที่ได้จากเรือเพื่อรักษาสภาพวัสดุของเรือให้พร้อมที่นำมาประกอบใหม่

และวันที่ 20 เมษายน 2562 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้เดินทางตรวจติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิพิธภัณฑสถานสยาม ภายหลังตรวจติดตามความก้าวหน้าได้กล่าวถึงความคืบหน้ามากกว่า 80% ซึ่งคาดว่าจะดำเนินการส่วนโครงสร้างให้แล้วเสร็จภายในรัฐบาลนี้ โดยเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งแรกของไทย เป็นศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ของคนไทย นักท่องเที่ยว และคนในประเทศสมาชิกอาเซียน ขณะนี้ได้เชิญผู้ประกอบการ ท่องเที่ยว โรงแรม และด้านบริการต่างๆ มาร่วมระดมความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม เชื่อมโยงเส้นทางไปกับสถานที่ท่องเที่ยวชื่อดังของจังหวัด ตลอดจน จะต้องมีการหารือกับประชาชนในพื้นที่ในการปรับพื้นที่เพื่อทำจุดบริการ สำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านจำหน่ายสินค้าระลึก และที่จอดรถ และท้ายที่สุด จะมีการหารือถึงการถ่ายโอนการบริหารจัดการ ให้กับท้องถิ่น หรือ ให้จัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดเข้ามาดูแล และมีการสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานร่วมกับนานาชาติ

“ในช่วงของการก่อสร้างได้มีโอกาสพบท่านทูตญี่ปุ่น จึงขอให้ญี่ปุ่นส่งผู้เชี่ยวชาญในการทำพิพิธภัณฑสถานสยามมาช่วย และขอสนับสนุนทุนให้บุคลากรที่มีหน้าที่ไปศึกษา ดูงาน มีการประสานกันระดับหน่วยงานเกิดเป็นความร่วมมือที่ีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น”²³

โดยการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิพิธภัณฑสถานสยามผู้รับจ้างดำเนินงานแล้วเสร็จส่งมอบงานงวดสุดท้ายวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562 โดยเกินกำหนดตามสัญญาจ้าง 343 วัน โดยมีค่าปรับเป็นเงินทั้งสิ้น 20,511,400 บาท

“สำหรับในการบริหารสัญญาก่อสร้าง การที่เราไม่ได้เอื้อต่อการปฏิบัติงานโดยตรงในการก่อสร้างจึงอาศัยขอความอนุเคราะห์บุคลากรหน่วยงานอื่นๆ มาเป็นคณะกรรมการต่างๆ โดยเฉพาะจากกรมศิลปากร แต่มีอุปสรรคที่ตามมาด้วยกรมศิลปากรไม่ได้มีสำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัด เมื่อก่อนนี้อยู่ที่จังหวัดภูเก็ต ตอนหลังยุบรวมไปอยู่ที่จังหวัด

²³ สัมภาษณ์ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์, 24 ตุลาคม 2565

นครศรีธรรมราช ทำให้ผู้ควบคุมงานต้องเดินทางหลายร้อยกิโลเมตร และด้วยมีภารกิจหน้าที่ที่ต้องดูแลหลายจังหวัดทำให้เกิดช่องว่างในการควบคุมงาน”²⁴

4.3.3 การจ้างตักแต่งภายในพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม

สำหรับการตักแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสินามิ ได้รับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 แผนงานบูรณาการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว กีฬา และวัฒนธรรม งบลงทุน จำนวน 30,000,000 บาท และสำนักงบประมาณได้รับความเห็นชอบตามมาตรการด้านการงบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บท และขอให้กรมศิลปากรมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบเป็นกรรมการตรวจการจ้างโครงการฯ และมอบหมายบุคคลากรดำเนินการปรับแบบรูปรายการพร้อมทั้งประมาณราคากลาง รายการค่าตักแต่งภายในให้มีรูปแบบรายการที่สอดคล้องกับพื้นที่จริง เพื่อให้ก่อนนี้ผู้กผันให้ทันภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

“งานตักแต่งภายในมีคนมาช่วยกันทำงานร่วมกันอย่างมุ่งมั่นด้วยอยากให้ออกมาดี ซึ่งพี่ได้ให้รายละเอียดกับวุฒินันท์และทีมเขา โดยออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ไม่มีรั้ว ไม่มีกำแพง มีบ้านให้ชุมชนมาใช้ประโยชน์ มีสนามด้านหน้า ลานทรายให้เด็กเล่น ให้ชุมชนรู้สึกว่าการตักแต่งไม่ใช่พื้นที่ความเศร้า แต่เป็นแหล่งเรียนรู้และการรำลึก”²⁵

“ได้รับมอบงานมาจาก ดร.พรธรรม ธรรมวิมล เป็นโครงการที่ผ่านเวลามาถึง 16 ปี เราจึงมีโอกาสทบทวนถึงคุณค่าต่อสังคม เป็นเรื่องที่ยากในการเล่าเรื่องความสูญเสียที่เกิดขึ้นนานแล้ว คนผ่านชีวิตกันมาได้โดยไม่มีพิพิธภัณฑสถาน พอดีต้องสร้างพิพิธภัณฑสถานนี้เราเจอกับสังคมแบบไหน พิพิธภัณฑสถานจะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างคนที่ผ่านเหตุการณ์นั้นมา กับคนรุ่นหลังๆ ที่ไม่รู้จักเหตุการณ์นั้น พอดีถึงบ้านน้ำเค็มในมิติระดับประเทศ ในขณะนั้นได้มีการจัดตั้งงบประมาณไว้แล้วจึงต้องเร่งทำแบบให้ทันงบประมาณ จึงได้ตั้งเงื่อนไขไว้ว่าต้องเกิดกระบวนการทำเนื้อหาจัดแสดงก่อนที่จะก่อสร้างโดยอาศัยการมีส่วนร่วมกับชุมชน”²⁶

ก่อนการจัดทำแบบตักแต่งภายในจึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อกำหนดกรอบเนื้อหาที่จะจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสินามิ ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2562 ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอตะกั่วป่า ประกอบด้วยบุคลากรสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา นายอำเภอผู้ออกแบบจากกรมศิลปากร ผู้ทำท้องที่และท้องถิ่น ซึ่งในที่ประชุมเห็นว่าจำเป็นต้องมีข้อมูลการเกิดเหตุสินามิเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเตรียมการรับมือ ซึ่งควรมีการจัดหาบุคคลให้สัมภาษณ์ประกอบ

²⁴ สัมภาษณ์ วัฒนธรรมจังหวัดพังงา, 10 ตุลาคม 2565

²⁵ สัมภาษณ์ นายพรธรรม ธรรมวิมล, 21 ตุลาคม 2565

²⁶ สัมภาษณ์ นายวุฒินันท์ จินศิริวานิชย์, 13 ตุลาคม 2565

“ซึ่งในขั้นตอนของการออกแบบได้มีการประชุมร่วมกับชุมชนเพื่อคอนเฟิร์มโปรแกรม ออกแบบ โดยได้นำข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยเซนได ที่รัฐบาลญี่ปุ่นส่งมาช่วย ซึ่งเป็นชุดองค์ความรู้มาตรฐานโลกนำเสนอแก่ชุมชน ซึ่งในขณะนั้นก็ได้ตั้งประเด็นคำถามต่อที่ประชุมว่าตัวเองไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์จึงไม่มีอารมณ์ร่วม เราจะทำพิพิธภัณฑ์ แห่งความสูญเสียนี้ไปเพื่ออะไร ซึ่งขณะนั้นคุณลุงทวีป ซ้ายหุย ก็ได้กล่าวว่า ความสูญเสียไม่ควรเสียเปล่า ควรใช้เป็นบทเรียนคอยเตือน ให้ความรู้กับคนรุ่นหลังเพื่อไม่ให้มันเกิดขึ้นอีก ผมจึงตกลงที่จะทำด้วยวัตถุประสงค์ของลุงทวีป”²⁷

กระทรวงวัฒนธรรมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการด้านวิชาการและประวัติศาสตร์ โครงการตกแต่ง ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ โดยมีผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานคณะกรรมการ ผู้นำท้องถิ่นผู้นำท้องที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ออกแบบ มีหน้าที่ในการวางแผนการจัดทำข้อมูลบทจัดแสดงโครงการฯ กำกับ ติดตาม รวบรวมและตรวจสอบข้อมูลบทจัดแสดง และสื่อนิทรรศการให้สำเร็จจึงมีการประชุมคณะกรรมการด้านวิชาการและประวัติศาสตร์ โครงการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2562 ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านน้ำเค็ม และวันที่ 24 มีนาคม 2563 หรือกรอบเนื้อหาการจัดแสดง ภายในพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อดำเนินการจัดทำข้อมูลสำหรับการจัดแสดงภายใน พิพิธภัณฑ์ฯ

“ได้รับการชักชวนจากพี่ตูนันท์ ให้ช่วยดูเรื่องการเล่าเรื่อง ซึ่งเดิมนิทรรศการมีการวาง ลำดับเรื่อง story line ไว้แล้ว พิพิธภัณฑ์นี้จะพิเศษกว่าพิพิธภัณฑ์อื่นด้วยมักมีเรื่องราว และเล่าเรื่องไปเรื่อยๆ ยาวๆ แต่ที่นี่เป็นเรื่องของเหตุการณ์ที่เป็นจุดแล้วตีเนื้อหาที่ ครอบคลุมออกมา ซึ่งคำว่า เหตุการณ์ในวันนั้น แค่พูดรู้สึกถึงความเศร้าแต่เมื่อ จำเป็นต้องทำจึงระมัดระวังการสะท้อนความรู้สึกของคน ด้วยที่นี่ไม่ใช่พิพิธภัณฑ์ จัดแสดงถึงของแต่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่แสดงถึงคน คนที่สูญเสียคือคนที่ยังมีชีวิตอยู่ การที่ เราจับของที่มีอยู่เท่ากับเราไปจับคนที่เสียไปแล้วสะท้อนใจคนที่อยู่แม้เวลาจะผ่านไป 15 ปี”²⁸

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาได้ดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพัสดุ พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบอื่นๆที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ดำเนินการด้วยวิธีประกวด ราคาอิเล็กทรอนิกส์ (E-bidding) ได้ผู้รับจ้างดำเนินการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติ ภัยสึนามิ ในวงเงิน 27,490,000 บาท ซึ่งต่ำกว่าราคากลางที่กำหนด โดยดำเนินการแล้วเสร็จภายใน 360 วัน จำนวน 8 งาน โดยมีการกำหนดคุณลักษณะของผู้รับจ้างต้องมีผลงานตกแต่งภายใน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้หรืองานอื่นๆ ในประเภทเดียวกัน โดยจะต้องดำเนินการตั้งแต่กระบวนการ หาข้อมูล จัดทำบทนิทรรศการ ผลิตสื่อและครุภัณฑ์ รวมทั้งการทำทะเบียนอนุรักษ์และติดตั้งวัตถุจัด

²⁷ สัมภาษณ์ นายตูนันท์ จินศิริวานิชย์, 13 ตุลาคม 2565

²⁸ สัมภาษณ์ นางสาวชาธิณี อรรถจินดา, 20 ตุลาคม 2565

แสดง และอาจรวมไปถึงการก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารและงานภูมิทัศน์ในสัญญาเดียวกันไม่น้อยกว่า 15,000,000 บาท และจะต้องจัดหาบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในสายงานที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์การทำงาน มารับผิดชอบตลอดระยะเวลาของสัญญาจ้างในทุกกระบวนการของโครงการ

“ในการบริหารสัญญาก่อสร้างได้ดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอนในการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบพัสดุ ซึ่งในการก่อสร้างอาคารนอกจากอุปสรรคเรื่องสภาพอากาศที่ฝนตกชุกแล้ว การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะในการก่อสร้างเนื่องจากเป็นงานที่เกิดขึ้นใหม่ของสำนักงานวัฒนธรรม ทำให้การก่อสร้างอาคารที่ผ่านมาเกิดความล่าช้า และมีอุปสรรคในการทำงานใน ต่อมาการจ้างตกแต่งภายในได้มีคณะทำงานจากกรมศิลปากรและสถาบันการศึกษา มาช่วยตั้งแต่การจัดซื้อจัดจ้าง รวมถึงการผู้ควบคุมงานที่เกิดจากการโอนย้ายมาดำรงตำแหน่งในสำนักงานวัฒนธรรม ทำให้สำนักงานวัฒนธรรมมีบุคลากรที่ควบคุมงานก่อสร้างได้ และทำหน้าที่ประสานงานต่างๆ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่นมากยิ่งขึ้น”²⁹

สำหรับการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสินามินนอกจากการจัดการองค์ประกอบทางกายภาพภายในและภายนอกอาคารตลอดจนงานภูมิทัศน์ โดยทำการก่อสร้างที่ประสานการผลิตทั้งงานสถาปัตยกรรม วิศวกรรมโครงสร้าง วิศวกรรมไฟฟ้า ระบบปรับอากาศ ระบบแสงสว่าง วิศวกรรม ประกอบกับแบบมัณฑนศิลป์ ครุภัณฑ์ วัตถุจัดแสดง กราฟิกและทัศนศิลป์และระบบสนับสนุนนิทรรศการ ยังรวมถึงการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำนิทรรศการ จากการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือ การสืบค้นเรื่องราวจากคำบอกเล่าโดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ จำนวนไม่ต่ำกว่า 20 คน และกำหนดและรวบรวมวัตถุเพื่อการเล่าเรื่อง ทั้งจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยทำทะเบียนและจัดหมวดหมู่เพื่อใช้สำหรับจัดทำแบบนิทรรศการเพื่อการก่อสร้างต่อไป

“ในส่วนของงาน interior ดร.พรธรรม ได้วาง content ไว้ แต่ก็ได้ทำใหม่หมดซึ่งได้กำหนดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำเนื้อหาจัดแสดง ซึ่งในขณะที่การดำเนินงานตามระเบียบพัสดุดำเนินไป ก็ได้ช่วยแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติหน้างานเพื่อให้งานดำเนินไปได้ นอกเหนือจากหน้าที่ที่ได้รับ ซึ่งด้วยในบางเรื่องหน่วยงานที่ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างไม่เคยทำจึงเข้าไปช่วยทำงานและสื่อสารกระบวนการในการผลิตจนจบ”³⁰

“ในการออกแบบวัตถุที่มีจำนวนมาก เราสามารถตัดสินใจได้หลายแบบ หนึ่งจัดแสดงให้เหมือนจริงของวันนั้น สองลดสภาวะความเหมือนจริงลงโดยใช้ moment ในการจัดแสดง สามใช้วัตถุเล่าเรื่องด้วยตัวของมันเอง ไม่ได้จัด environment เล่าเรื่องวัตถุ แต่วัตถุเป็น

²⁹ สัมภาษณ์ ผู้จัดการงานทั่วไปชำนาญการ, 20 ตุลาคม 2565

³⁰ สัมภาษณ์ นายวุฒินันท์ จินศิริวานิชย์, 13 ตุลาคม 2565

evirontment ของกันและกัน สุดท้ายแบบ abstract ซึ่งสำหรับงานนี้ได้เลือกใช้วิธีให้วัตถุเล่าเรื่องของตัวเอง เรื่องราวแบ่งออกเป็นสองส่วนคือข้อมูลข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และเรื่องที่จะช่วยทำให้ไม่ให้เกิดความสูญเสียเป็นอนุหาหรณ์ ของจัดแสดงที่เก็บไว้มีความหลากหลายและต่างที่มากัน จึงจัดหมวดหมู่ของสิ่งของที่ได้รวบรวมไว้จากเหตุการณ์อย่างระมัดระวังที่จะไม่บ่งชี้ตัวบุคคล ด้วยสิ่งของบางชิ้นสามารถระบุถึงตัวบุคคลได้ เช่น บอร์ดตั้ง पास ภาพถ่าย การจัดหมู่จะช่วยเชื่อมต่อกับคนจากความคุ้นเคย เช่น ถ้วย จาน ช้อน หรือกระเป๋าเดินทางกับตัว ทำให้คนที่เข้ามาชมรู้สึกกว่าตัวเองสามารถตกอยู่ในเหตุการณ์นั้นได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ของเหล่านั้นยังสามารถบอกยุคสมัยอีกด้วย”³¹

โดยเริ่มทำงานที่รับจ้างภายในวันที่ 26 ธันวาคม 2562 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวโครงการเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) จึงมีการขอขยายระยะเวลาการก่อสร้าง เนื่องจากผลกระทบกรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) เนื่องจากประกาศจังหวัดพังงา เรื่อง ปิดสถานที่ที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด และกำหนดมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) เป็นจำนวน 58 วัน รวมระยะเวลาในการดำเนินงานการก่อสร้างทั้งหมด 418 วัน และได้มีการเคลื่อนย้ายวัตถุจัดแสดงที่เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ตตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ในปี 2547 จำนวน 434 รายการเพื่อนำไปจัดแสดง ณ อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลางจังหวัดภูเก็ต อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยผู้รับจ้างดำเนินการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลางจังหวัดพังงาแล้วเสร็จตามกำหนดในสัญญาจ้างเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564

“การทำพิพิธภัณฑสถานได้มีการรวมกลุ่มของประชาชน ในการรับฟังความคิดเห็น รวมทั้งเสนอแนะเรื่องจริงมาทำเนื้อหาจัดแสดง โดยมีสิ่งที่จะต้องดูคือการรั่วซึมของน้ำฝน และไม้ที่ผู้ช่วยพังงาเป็นเมืองฝนแปดแดดสี่ และถ้ามีการดำเนินงานต่อเนื่องก็จะเสร็จไปนานแล้ว ชาวบ้านอยากให้มันเสร็จ”³²

โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2563 โครงการฯประสบปัญหาในการเบิกจ่ายเงินให้ผู้รับจ้างล่าช้าเนื่องจากกรมบัญชีกลางได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการขยายเวลาเบิกจ่ายงบประมาณ โดยให้ขยายเวลาเบิกจ่ายงบประมาณได้ถึงวันทำการสุดท้ายของเดือนกันยายน 2563 สำหรับงบประมาณปี พ.ศ. 2555 – 2562 กรณีมีหนี้ผูกพันทุกรายการ โดยไม่กำหนดวงเงิน และงบประมาณปี พ.ศ. 2560 กรณีไม่มีหนี้ผูกพันประเภทงบกลาง เฉพาะรายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินและต้อนรับประมุขต่างประเทศ ค่าใช้จ่ายตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ค่าใช้จ่ายขอใช้เงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน และเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น หากไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด งบประมาณดังกล่าวต้องถูกพับไป ทำให้

³¹ สัมภาษณ์ นางสาวชาริณี อรรถจินดา, 20 ตุลาคม 2565

³² สัมภาษณ์ นายมนัสศักดิ์ ยวนแก้ว, 12 ตุลาคม 2565

งบประมาณที่ยังไม่ได้เบิกจ่ายจำนวน 19,243,000 บาทต้องถูกพับไป สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมจึงทำการเจียดจ่ายเงินงบประมาณจนสามารถเบิกจ่ายเงินให้กับผู้รับจ้างจนครบตามจำนวน

ในขณะเดียวกันสำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการจ้างมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ การศึกษาแนวทางการดำเนินงานและบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสีนามิ ศึกษาความคาดหวังและความต้องการ กำหนดตำแหน่งทางการตลาด จัดทำแผนกลยุทธ์สร้างแบรนด์ เพื่อสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์จัดทำแผนกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้ จัดทำกรอบอัตราค่าจ้าง และประมาณการค่าใช้จ่ายเบื้องต้นในการบริหารจัดการ จัดทำแผนและรูปแบบพิธีเปิดงานแผนการจัดกิจกรรม กำหนดแนวคิดและออกแบบสื่อ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์

เมื่อดำเนินการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสีนามิแล้วเสร็จ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ดำเนินการจ้างเหมาบริการเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และพนักงานทำความสะอาด เพื่อปฏิบัติงาน ณ อาคารพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม ตั้งแต่วันที่ 16 มิถุนายน 2564 และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เครือข่ายทางวัฒนธรรม ประชาชน และเยาวชน ในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์สีนามิ ในด้านต่างๆ

4.3.4 พิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

พิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2565 โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกล่าวเปิดผ่านการถ่ายทอดสดจากทำเนียบรัฐบาลซึ่งมีนายอิทธิพล คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม นางยุพา ทวีวัฒนะกิจบวร ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ผู้บริหารระดับสูงในระดับกระทรวง และระดับจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ และประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ ณ พิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดงป๋าว จังหวัดพังงา

นายอิทธิพล คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม กล่าวว่า รัฐบาล โดยกระทรวงวัฒนธรรม ได้ดำเนินงานโครงการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดงป๋าว จังหวัดพังงา เพื่อเป็นสถานที่ที่รำลึกเหตุการณ์และการเฝ้าระวังเหตุการณ์พิบัติภัยแผ่นดินไหว เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ทั้งยังเป็นสถานที่เก็บหลักฐานของเหตุการณ์ และยังแสดงถึงความร่วมมือของคนไทย และคนทั่วโลก ที่เดินทางมาร่วมรำลึกทุกปี รวมถึงการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นศูนย์รวมกิจกรรมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และจำหน่ายสินค้าของชุมชน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงอย่างยั่งยืน ตามนโยบายของรัฐบาล และกระทรวงวัฒนธรรม ภายใต้วิสัยทัศน์ใหม่ของวธ.คือ “วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ มีบทบาทนำในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย” และปรับเปลี่ยนภารกิจทั้งการสร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจสู่กระทรวงสังคมเศรษฐกิจ ซึ่งขณะนี้การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็มและงานปรับปรุงภูมิทัศน์ได้เสร็จสมบูรณ์แล้ว

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีกล่าวเปิดงานตอนหนึ่งว่า ตนจำได้ว่า เคยได้ไปเยี่ยมเยียนสถานที่จริงมาแล้ว ได้ให้แนวทางในการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่ง สำเร็จในวันนี้ ต้องขอขอบคุณทุกคน รัฐบาลมีนโยบายสำคัญในการบริหารประเทศ ประการหนึ่งคือ ต้องไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง สร้างโอกาสความเท่าเทียมและความเป็นธรรมสร้างความเสมอภาคทาง สังคมให้เกิดขึ้นให้ได้เร็ว เหตุการณ์ดังกล่าวนี้คงไม่ใช่เฉพาะสีนามีอย่างเดียว แต่รวมถึงภัยพิบัติ หลายประการด้วยกัน เหตุการณ์ต่างๆ ก่อให้เกิดความเสียหายและความสูญเสียให้กับประชาชน ทั้ง กลุ่มเชื้อชาติใด หรือจะอาศัยอยู่ในภูมิภาคใดก็ตาม ชาวไทยเผชิญหน้ากับภัยคุกคามเหล่านี้ อย่าง เห็นได้ชัดว่ามีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นบ่อยครั้งมากขึ้น จะต้องคุยกันว่าจะทำอย่างไรต่อไป รัฐบาลได้ มอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีบาดเจ็บ สูญเสียต่างๆ พยายามเร่งดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูและ เยียวยา สถานการณ์ความเดือดร้อน เสียหายต่างๆ เพื่อบรรเทา หรือทุเลาให้ดีขึ้นเร็วที่สุด นี่คือนสิ่งที่ เกิดมาแล้ว นายชกกล่าวว่า ส่วนภัยพิบัติ 26 ธันวาคม 2547 ผ่านมาแล้ว 18 ปี ภาพเหล่านั้นตรา ตีรึงอยู่ในจิตใจทุกคน ตนยังจำได้ตอนเป็นทหารอยู่ ใช้กำลังพลเรือน ตำรวจ ทหาร ลงไปช่วยดูแล และผลกระทบที่เกิดขึ้นมากที่สุด ผู้เสียชีวิตผู้บาดเจ็บ ผู้ที่สูญเสียทรัพย์สิน บ้านเรือนต่างๆ ซึ่งภาพ เหล่านี้อยู่ในหัวใจทุกคน จะเห็นได้ว่าการจัดการกิจกรรมเหตุการณ์ต่างๆทุกปีในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในส่วนทางชุมชนแห่งบ้านน้ำเค็ม รัฐบาลมอบหมายจัดทางงบประมาณสร้างพิพิธภัณฑสถานบ้าน น้ำเค็มเพราะความเสียหายเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจ ยังประเมินค่าไม่ได้ คงไม่ใช่เฉพาะคนใน พื้นที่ตนเองก็สะท้อนใจเหมือนกัน ทุกครั้งที่มีการบาดเจ็บ สูญเสีย ตนเสียใจด้วยทุกครั้ง เพราะถือ ว่าคือคนไทยด้วยกัน ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องดูแลตรงนี้ให้ทุกคนปลอดภัยและได้รับผลกระทบที่น้อยที่สุด การก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มเป็นไปตามที่ได้เสนอมา และเสร็จสมบูรณ์สวยงามพร้อม เปิดให้ใช้บริการ ซึ่งรัฐบาลมีความมุ่งหวังให้หน่วยงานท้องถิ่นและเอกชนโดยเฉพาะประชาชนที่ อาศัยอยู่โดยรอบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ได้รับ ประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพิ่มโอกาสให้กับท้องถิ่น คุณค่า และประโยชน์ที่จะได้รับจากพิพิธภัณฑ สถานี่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งการเตือนใจให้ทุกคนระมัดระวังและเตรียมความพร้อมว่าจะ สามารถอยู่กับธรรมชาติอย่างไรในอนาคต

ปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาเปิดให้บริการในวันพุธ-วันอาทิตย์ ไม่เว้นวันหยุดราชการ เวลา 08.30 – 16.30 น. โดยไม่เสียค่าบริการในการเข้าชม โดยกระทรวง วัฒนธรรมได้จัดสรรงบประมาณ ปีงบประมาณ 2565 – 2566 สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร จัดการฯ และจัดกิจกรรมสร้างการรับรู้ ประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑสถาน และขณะนี้อยู่ในระหว่าง เตรียมดำเนินการถ่ายโอนทรัพย์สินอาคารพิพิธภัณฑสถานให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงหรือ หน่วยงานอื่นจัดการในปีงบประมาณ พ.ศ.2567 ในขณะที่เดียวกันสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาได้ เตรียมความพร้อมเสนอขอสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานในปี 2567 จากกระทรวงวัฒนธรรม

4.4 สรุปตอนท้าย ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ประกอบด้วยขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการไปตามลำดับขั้น ประกอบด้วยบุคคล องค์กรและกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญหลายภาคส่วน ตั้งแต่การเกิดเหตุการณ์สึนามิ จุดเริ่มต้นแนวคิดการจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานและอนุสรณ์สถาน จนนำไปสู่การสร้างพิพิธภัณฑสถานน้ำเค็มจังหวัดพังงา สามารถแบ่งช่วงเวลาของกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายในการนำเสนอประเด็นสำคัญออกเป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้

1. กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์สึนามิ และเป็นจุดเริ่มต้นแนวคิดการจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานและอนุสรณ์สถานแห่งชาติจนนำไปสู่การโครงการอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โครงการประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ และโครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม จนถึงการสิ้นสุดลงของโครงการอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โครงการประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ

2. กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ช่วงของความพยายามในการสานต่อแนวคิดการจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถานและอนุสรณ์สถานจากโครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม จนกลายเป็นนโยบายที่พัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จนการหยุดชะงักของโครงการฯ

3. กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ช่วงการผลักดันการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา อีกครั้งขึ้นเป็นโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงา และสามารถดำเนินการก่อสร้างจนแล้วเสร็จเปิดให้บริการในปัจจุบัน ภายใต้ชื่อพิพิธภัณฑสถานน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

บทที่ 5

สำรวจบริบทของพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

ในบทนี้เป็นการสำรวจบริบทของพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะอันจะส่งผลต่อการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ อาทิ บริบทพิพิธภัณฑ์กับสังคมไทย สภาพการณ์ของพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย การก่อตัวกับกระแสของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น สิ่งที่มีมุ่งหวัง สภาพการณ์ปัจจุบันของพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา กระแสและความท้าทายใหม่ของพิพิธภัณฑ์ เพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่สามารถให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไปและเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในลักษณะเดียวกันต่อไป

5.1 พิพิธภัณฑ์ในบริบทประเทศไทย

5.1.1 พิพิธภัณฑ์กับบริบทสังคมไทย

การมีพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยเริ่มต้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ก่อนช่วงเวลาดังกล่าวสิ่งก่อสร้างที่ทำหน้าที่ในลักษณะเดียวกับพิพิธภัณฑ์ได้เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามที่กล่าวกันว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย หรือห้องสมุดประชาชนแห่งแรก ก็ได้ทำหน้าที่เป็นพิพิธภัณฑ์ด้วยเช่นกัน ด้วยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการบูรณะวัดวาอารามต่าง ๆ โดยเฉพาะการเริ่มบูรณะวัดโพธาราม สมัยต่อมาคือวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในขณะนั้นวัดต่างๆ ทางตอนเหนือของประเทศไทยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองทำให้ถูกทิ้งร้างขาดการบำรุง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปสำริดกว่า 1,248 องค์ มาจากตอนเหนือของไทย เพื่อนำมาเก็บรักษาไว้ที่วัดโพธิ์ ดังที่ปรากฏเรื่องราวอยู่ใน จารึกเรื่องทรงสร้างวัดพระเชตุพน ครั้นรัชกาลที่ 1 ความว่า “...แลในพระอุโบสถ พระวิหาร พระระเบียงนั้น เชิญพระพุทธรูปติดมากรอันหลอด้วยทองเหลืองทองสำฤทธิ์ ชำรุดปรักหักพังอยู่ ณ เมืองพระพิศณุโลก เมืองสวรรคโลก เมืองสุโขทัย เมืองลพบุรี เมืองกรุงเก่า วัดศาลาสีหน้าใหญ่่น้อย พันสองร้อยสี่สิบแปด พระองค์ลงมา ให้ช่างหล่อต่อพระสอ พระเศียร พระหัตถ์ พระบาท แปลงพระภักตร์พระองค์ให้งามแล้ว พระพุทธรูปพระประธานวัดศาลาสีหน้า นำตักห้าศอก คืบสี่นิ้ว เชิญมาบุณะปติสงขรณ์เสร็จแล้ว ประดิษฐานเปน พระประธานในพระอุโบสถ บันจุพระบรมธาตุดวายพระนามว่าพระพุทธรูปติมากร...” นอกจากการรวบรวมพระพุทธรูปดังกล่าวแล้ว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีจัดทำภูมิทัศน์ภายในวัดให้เกิดความร่มรื่นแก่ผู้มาเยือน โดยขุดสระน้ำ ปลุกพรรณไม้นานาชนิด และมีการเขียนชาดก 550 ชาดก ตำรายา และฤกษ์ตัดตน ไว้ตามศาลาต่างๆ ทั้งนี้มีจุดประสงค์ไว้เป็นวิทยาทานแก่ผู้มาเยือน การสะสมดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความคิดเชิงความงามของวัดลุดจัดแสดง แต่เป็นการสะสมที่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงได้รับความเคารพกราบไหว้จากผู้คนที่มาเยือนเรื่อยมาซึ่งแตกต่างจากพระพุทธรูปที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับการประดิษฐานเสมือนวัตถุจัดแสดง นอกจากนี้สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการมีการรวบรวมและเลือกสรรตำราต่างๆ มาชำระแล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้จารึกไว้บนแผ่นศิลาแล้วนำไปประดับไว้ในบริเวณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามมหาวิหาร

พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยปรากฏชัดในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งราชฤดีไว้เสด็จประทับส่วนพระองค์ และจัดตั้งสิ่งของต่างๆ เป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ เครื่องราชบรรณาการ ของแปลก และของสะสมส่วนพระองค์ ต่อมาทรงให้สร้างราชมณเฑียรหมู่หนึ่งประกอบด้วยพระที่นั่งจำนวน 11 แห่ง รวมเรียกว่า “พระอภิเนานิเวศน์” แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2402 มีพระที่นั่งหลังหนึ่งนามว่า “พระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑ์” สำหรับจัดเก็บสิ่งของต่าง ๆ แทนพระที่นั่งราชฤดี ไว้ทอดพระเนตรส่วนพระองค์และรับรองพระราชอาคันตุกะและทูตานุทูตเพื่อแสดงความเป็นอารยะของประเทศสยาม

กระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดฯ ให้สร้างอาคารสโมสรทหามหาดเล็กตามอย่างสโมสรทหารบกในเมืองปัตตาเวีย หรือศาลาสหทัยสมาคม ที่ได้รับแนวคิดจากการเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวา เรียกว่า “หอคองคองเตีย” จัดตั้งเป็น “หอนิวเซียม” จัดแสดงเป็นนิทรรศการชั่วคราวเฉพาะในโอกาสสำคัญ และเปิดให้สาธารณชนเข้าชมเป็นครั้งแรกและเป็นที่ได้รับความสนใจอย่างมาก โดยต่อมาภายหลังจากยกเลิกตำแหน่งวังหน้าทรงโปรดเกล้าฯ ได้ย้ายนิวเซียมไปใช้พระราชวังบวรสถานมงคลเป็นที่จัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภายในพระที่นั่งส่วนหน้าคือ พระที่นั่งศิวิไลย์พิมาน และพระที่นั่งพุทธไธสวรรย์ เรียกกันว่า “พิพิธภัณฑ์วังหน้า” หรือ “นิวเซียมหลวงที่วังหน้า” และทรงโปรดเกล้าฯ ให้โอนนิวเซียมมาสังกัดกรมศึกษาธิการ ตั้งเป็นกรมพิพิธภัณฑ์ ในสังกัดกระทรวงธรรมการ จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้รวมการช่างประณีตศิลป์จากกระทรวงโยธาธิการ และกรมพิพิธภัณฑ์จากกระทรวงธรรมการเป็นกรมศิลปากร ช่วงเวลาดังกล่าวคำว่า พิพิธภัณฑ์ เริ่มถูกใช้เป็นที่แพร่หลาย จนรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ประกาศจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานวังหน้าเป็น “พิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร” ตามพระราชประสงค์ให้รวมการพิพิธภัณฑ์สถานเข้ากับหอพระสมุดสำหรับพระนครขึ้นเป็นราชบัณฑิตยสภา เรียกว่า “ศิลปากรสถาน” กรมศิลปากรจึงถูกยกเลิกไป จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จึงมีพระราชบัญญัติจัดตั้งกรมศิลปากรขึ้นมาใหม่ สังกัดกระทรวงธรรมการ มีการเปลี่ยนสังกัดของพิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนคร เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมศิลปากรภายใต้ชื่อ “กองพิพิธภัณฑ์และโบราณคดี” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “กองพิพิธภัณฑ์และโบราณวัตถุ” และกลายเป็น “กองโบราณคดี” มีหน้าที่ดำเนินงานพิพิธภัณฑ์สถานและดูแลโบราณสถานทั่วพระราชอาณาจักร ปี พ.ศ. 2477 เริ่มใช้คำว่า “พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ” เป็นครั้งแรก โดยพิพิธภัณฑ์สถานสำหรับพระนครเปลี่ยนชื่อเป็น “พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร” จนมีพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และจัดตั้งกองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขึ้นใหม่ ในปี พ.ศ. 2518 แยกออกจากกองโบราณคดี มีหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะงานพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ในภายหลังจึงมีพิพิธภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ เกิดขึ้น อาทิ องค์กรเอกชน หรือ องค์การมหาชน ต่างๆ มากมาย ซึ่งจัดแสดงในลักษณะที่เน้นการให้ความรู้ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

“พิพิธภัณฑ์กับคนไทยเป็นเรื่องไกลตัว พิพิธภัณฑ์ไม่ใช่เรื่องของโลกตะวันออกมาจากวิชาการตะวันตก มันไม่เนียนเป็นเนื้อเดียวกันเหมือนการไปวัดที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ทำให้คนตะวันตกชอบเข้าพิพิธภัณฑ์เป็นชีวิตจิตใจเพราะมันเป็นชีวิตของเขา ในโลกตะวันตกพิพิธภัณฑ์เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยด้วยการเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างไม่ได้เรียนรู้จากหนังสือ หากมาจากสิ่งของ object ที่จัดแสดงสิ่งของ gallery object เป็นแหล่งต้นทางความรู้ รวมไปถึงในบ้านของผู้มีฐานะในการอดข้าวของต่างๆ สำหรับโลกตะวันออกพิพิธภัณฑ์มาพร้อมกับการล่าอาณานิคม พิพิธภัณฑ์ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางความรู้ทางการเมืองในการเรียนรู้ดินแดนต่างๆ ของเจ้าอาณานิคมผ่านการบันทึก และรวบรวมสิ่งของ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของที่แสดงอารยธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และได้สร้างพิพิธภัณฑ์ในอาณานิคมขณะเดียวกันก็ขนข้าวของกลับไปเพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ แสดงถึงการมีอยู่ของอาณานิคมต่างๆ ไปจนถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของอาณานิคมเหล่านั้น สำหรับประเทศไทยพิพิธภัณฑ์ถูกเริ่มโดยรัชกาลที่ 4 เพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อแสดงความมีอารยธรรมทัดเทียมโลกตะวันตก”³³

“หลายปีก่อนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายให้พระแก้ววดีอธิบดีกรมศิลปากรในขณะนั้นได้มอบหมายให้พิพิธภัณฑ์นำพระพุทธรูปโบราณให้ประชาชนได้สักการะซึ่งไม่ได้มีการอธิบายคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ได้บรรยายเพียงพุทธลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางหายโศก ปรากฏว่าประชาชนหลังไหลมาสักการะ ซึ่งสิ่งที่จะทำให้อัมผัส touch คนไทยได้เป็นเรื่องเชิงจิตวิญญาณ ความเชื่อ เพราะเราไม่ได้มีสุนทรียะความงามเพียงอย่างเดียวแบบฝรั่ง”³⁴

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า พิพิธภัณฑ์กับบริบทของสังคมไทยไม่เกิดการสอดประสานกัน เนื่องจากพิพิธภัณฑ์เป็นวิทยาการใหม่ของสังคมไทย ด้วยพิพิธภัณฑ์เป็นเครื่องมือทางความรู้และทางการเมือง โดยมองวัตถุจัดแสดงเป็นเครื่องมือทางความรู้ คุณค่าเกิดจากความรู้หรือความงามทางศิลปะในขณะที่สังคมไทยรับรู้ และสัมผัสวัตถุจัดแสดงในเชิงความเชื่อ จิตวิญญาณ การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงบทบาท และพัฒนาดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

5.1.2 สภาพการณ์ของพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานรัฐบาล ภาคเอกชน รวมไปถึงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยสามารถแบ่งประเภทพิพิธภัณฑ์ตามการบริหารจัดการออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1) มูลนิธิและองค์กรไม่แสวงหากำไร 2) สถานศึกษา 3) วัด 4) ชุมชน 5) หน่วยงานราชการ 6) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 7) องค์กรธุรกิจ 8) ส่วนบุคคล 9) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากสถิติข้อมูลพิพิธภัณฑ์ทั้งหมดของประเทศไทย

³³ สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา กนกมงคล, 20 ตุลาคม 2565

³⁴ สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา กนกมงคล, 20 ตุลาคม 2565

จากการสำรวจของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) มีจำนวนพิพิธภัณฑ์ทั้งหมด 1,549 แห่ง ข้อมูล ณ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2565

ตารางที่ 5-1 ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ทั้งหมดของประเทศไทย

ประเภทพิพิธภัณฑ์ตาม การบริหารจัดการ	สถานะพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย (แห่ง)			
	เปิดดำเนินการ	ปิดปรับปรุง	อยู่ระหว่างดำเนินการ	ปิดถาวร
มูลนิธิและองค์กรไม่แสวงหากำไร	54	1	3	1
สถานศึกษา	316	1	1	4
วัด	408	10	2	4
ชุมชน	110	0	0	2
หน่วยงานราชการ	238	7	4	3
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ	43	0	0	1
องค์กรธุรกิจ	65	0	0	2
ส่วนบุคคล	169	2	1	12
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	146	1	0	3

ข้อมูล ณ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2565

สำหรับพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยแม้ว่าจะมีจำนวนและความหลากหลายมากขึ้น แต่หลายแห่งกลับถูกปิดตัวลง หรือปิดปรับปรุงโดยไม่มีกำหนดเปิดให้เข้าชม โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ที่บริหารจัดการโดยเอกชน หรือหน่วยงานที่ไม่มีความพร้อม จากการขาดประสบการณ์หรือองค์ความรู้ในการทำงานพิพิธภัณฑ์ หรืองบประมาณในการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการบริหารจัดการ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่บริหารจัดการโดยเอกชน หรือหน่วยงานที่ไม่มีความพร้อม จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้้องค์ความรู้ในงานพิพิธภัณฑ์ จากหน่วยงานหรือบุคลากรที่มีความรู้ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ และการพัฒนาการจัดการรายได้ เพื่อใช้สนับสนุนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

5.1.3 การก่อตัว กระแสของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทยในช่วงแรก มีการก่อตัวผ่านนโยบายของรัฐบาลผ่านหน่วยงานราชการและกลไกทางการต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมวัตถุสิ่งของในท้องถิ่น และสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างเช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์การเรียนรู้ ขึ้นตามจังหวัดต่าง ๆ ในภูมิภาค และในระดับชุมชนในท้องถิ่น การรับรู้ความหมายและแนวคิดของพิพิธภัณฑ์ในยุคแรก เป็นเรื่องของ การเก็บรวบรวมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เป็น “ของมีค่าและของแปลก” เพื่อนำมาจัดแสดง ในการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์จึงต้องมีวัตถุจัดแสดงแหล่งที่มีของมีค่าหรือโบราณวัตถุมากที่สุดในท้องถิ่นคือวัด ด้วยเป็นศูนย์กลางของชุมชนมาแต่อดีต พุทธศาสนิกชนมัก

บริจาคของให้วัด วัดจึงเป็นที่รวบรวมของศิลปวัตถุ ภายหลังจากจึงมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์มากขึ้นจากความสนใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีหลักฐาน พิพิธภัณฑ์จึงเป็นที่รวบรวมโบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ภายหลังจากที่มีพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2537 โดยมีสาระสำคัญในการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น โดยกำหนดหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นข้อหนึ่งระบุไว้คือ บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 46 ที่ให้สิทธิแก่ท้องถิ่นในการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่นด้วยตนเอง เอื้อให้เกิดการจัดทำแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลายเป็นองค์กรที่ต้องเกิดขึ้นตามเงื่อนไขและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้การมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและความรู้สึกสำนึกร่วมของชุมชนในการแสดงตัวตนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมากขึ้นในประเทศไทย

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหลายแห่งเกิดขึ้นจากการได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในการสนับสนุนงบประมาณโครงการกิจกรรมต่าง ๆ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการโดยใช้งบประมาณหมวดเงินอุดหนุน โดยการตั้งงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนนี้ ไม่ได้มีการกำหนดวงเงินเอาไว้ แต่คำนึงถึงฐานะการคลังขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และโครงการกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายประจำปี เช่น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ได้รับเงินสนับสนุนจากเทศบาลตำบล เช่น ศูนย์อนุรักษ์มรดกท้องถิ่นกะทู้ จังหวัดภูเก็ต ได้รับงบประมาณอุดหนุนการดำเนินงานจากเทศบาลตำบลกะทู้ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านละงู จังหวัดสตูล ได้รับเงินสนับสนุนการก่อสร้างอาคารจัดแสดงจากเทศบาลตำบลกำแพง อำเภอละงู เป็นต้น

ในขณะเดียวกันพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบางแห่งที่เกิดจากการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น นอกจากจะการสร้างให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นแล้ว ยังคำนึงถึงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวตามกระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกระแสหลักของสังคมไทยในเวลานี้ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจึงหันมาพิจารณาข้อหนึ่งในบทบัญญัติตามกฎหมายของเทศบาลนคร คือการส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจึงถูกผนวกรวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีกลไกใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของภาครัฐและนอกภาครัฐ เข้ามาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างแหล่งเรียนรู้ในรูปของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้แพร่กระจายลงสู่ท้องถิ่น

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นโดยทั่วไปจึงมีการปรับตัวและพัฒนาการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ชุมชน โดยคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ในการสร้างประโยชน์ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ในการเห็นคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา พัฒนาให้เกิดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ และเพิ่มสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในมิติต่างๆ จนเกิดเป็นความเข้มแข็งของชุมชน

ถึงแม้ในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทยจะเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นจำนวนมากเชิงปริมาณ แต่ด้านคุณภาพในการบริหารจัดการยังคงมีจำกัด ด้วยส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาในการบริหารจัดการขึ้นอยู่กับบริบท ความพร้อม และความร่วมมือทุกภาคส่วนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่มีดังนี้

(1) การขาดความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ เนื่องจากพิพิธภัณฑ์เกิดจากการใช้งบประมาณในการก่อสร้างอาคารและจัดแสดงนิทรรศการ เมื่อเปิดทำการไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างจริงจัง และไม่ได้ใช้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอและต่อเนื่อง รวมถึงการใช้ประโยชน์ที่ไม่คุ้มค่าของงบประมาณในการก่อสร้าง (2) พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เพียงเก็บรักษาวัตถุ ขาดการศึกษาค้นคว้าข้อมูล และการสื่อสารเรื่องราวมีไม่มาก (3) การเสื่อมสภาพของวัตถุจัดแสดง จากการความรู้ และบุคลากรในการอนุรักษ์วัตถุจัดแสดงตามหลักวิชาการอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง (4) การขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่ที่จำเป็นในงานพิพิธภัณฑ์ เช่น นักวิชาการ นักกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น ที่จะช่วยทำให้พิพิธภัณฑ์เกิดความน่าสนใจ และสร้างสรรค์ (5) การเปิดให้บริการไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่เกิดความคุ้มค่าในการใช้ประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์ (6) ขาดการสนับสนุนการดำเนินงานจากองค์กรภาครัฐ เนื่องจากไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น และระเบียบทางราชการที่ยังไม่เอื้อให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบางลักษณะของงบประมาณจากรัฐบาลได้ (7) ขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการเข้ามาช่วยงานของพิพิธภัณฑ์ในลักษณะอาสาสมัครพิพิธภัณฑ์ ในบางแห่งมีอาสาสมัครแต่ยังประสบปัญหาการจัดสรรเวลา และการพัฒนาศักยภาพในการทำงานที่มีลักษณะเฉพาะของพิพิธภัณฑ์ได้ (8) ทศนคติของคนไทยต่องานพิพิธภัณฑ์ที่ยังคงรับรู้และเข้าใจว่าพิพิธภัณฑ์เป็นเพียงที่เก็บรักษาวัตถุจัดแสดง ไม่มีกิจกรรมกระตุ้นความสนใจจนเกิดแรงจูงใจให้เข้าพิพิธภัณฑ์

“จากปัญหาการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์ที่ไม่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่มาจากการไม่ชำนาญหรือยังไม่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะ ปัจจุบันพบว่าได้เกิดธุรกิจการรับจ้างบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์โดยภาคเอกชน ซึ่งมีหลายแห่งใช้วิธีดังกล่าวโดยการจ้างให้เอกชนบริหารจัดการในขณะเดียวกันก็รับเอาความรู้และประสบการณ์จนสามารถบริหารจัดการได้เอง”³⁵

5.2 พิพิธภัณฑ์สีนํ้าบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาในปัจจุบัน

5.2.1 พิพิธภัณฑ์ความทรงจำแห่งการสูญเสีย

พิพิธภัณฑ์สีนํ้าบ้านน้ำเค็ม เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่เกิดเหตุการณ์จริง แวดล้อมด้วยชุมชนที่มีเกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก ปัจจุบันพื้นที่เหล่านี้ยังคงมีการตั้งชุมชนเป็นที่รู้จักของแหล่งประมงและการท่องเที่ยว การเล่าเรื่องสีนํ้าผ่านพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่ประวัติศาสตร์นี้เสมือนเป็นการต่อยอดเรื่องราวโศกนาฏกรรมในอดีต (ณิชา แหสกุล, 2564) สำหรับในประเทศไทยพิพิธภัณฑ์ที่เป็นความทรงจำแห่งการสูญเสียในลักษณะเดียวกันนั้นที่เด่นชัดคือพิพิธภัณฑ์สถานแห่งความทรงจำ ชองเขาขาด จังหวัดกาญจนบุรี ก่อสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ระลึกถึงเชลยศึก และคนงานที่เสียชีวิตอันเนื่องมาจากการก่อสร้างทางรถไฟไทย-พม่า โดยเป็นสถานที่ที่มีการสร้างพิพิธภัณฑ์ลงบนพื้นที่เกิดเหตุการณ์จริง ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวถูกนำเสนอสร้าง The Railway Man สร้างจากเรื่องราวของทหารชาวอังกฤษ Eric Lomax อดีตเชลยศึกสงครามฝ่ายพันธมิตร ที่ผ่าน

³⁵ สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา กนกมงคล, 20 ตุลาคม 2565

เหตุการณ์ความรุนแรงระหว่างที่ถูกคุมขังไว้ในค่ายกักกันของฝ่ายญี่ปุ่น สถานที่แห่งนั้นกลายเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นที่เดิม ในภาพยนตร์ Eric Lomax ได้เดินทางกลับมายังสถานที่เดิมที่แม้ปัจจุบันยังคงเป็นพิพิธภัณฑ์ที่น่าเสนอเรื่องราวของสงคราม ความทรงจำที่โหดร้ายได้กลับมาในความรู้สึกของเขาถึงความทรามร่างกายและจิตใจทำให้เขารู้สึกเจ็บปวด ซึ่งแม้พิพิธภัณฑ์จะสื่อถึงการเป็นบทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจริง แต่พิพิธภัณฑ์ได้สร้างต่อยอดความทรงจำที่โหดร้ายที่ควรลืมในปัจจุบัน การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่น่าเสนอความทรงจำที่รุนแรงและเจ็บปวดจากโศกนาฏกรรมจึงส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้คน

จากบทความเรื่อง Landscape Remembrance, Fading Memory, and Replacing Memory: Conceptualizing Destination Image and Place Imaginations, Post-War (2012) ของนิโคลัส ไวส์ (Nicholas Wise) ได้อธิบายว่าทุกคนมีสิทธิ์ที่มองพิพิธภัณฑ์ว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่ดีได้บ้างเนื่องจากนำเสนอความทรงจำที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้คนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและทำเงินให้พื้นที่นั้นๆ โดยเน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเกิดความพยายามในการลดภาพจำและลดความขัดแย้งต่างๆ โดยการควบคุมการสื่อสารและสื่อต่างๆ เพื่อเจือจางความทรงจำที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ การสื่อความของพิพิธภัณฑ์ในฐานะสถานที่เดิมที่เกิดเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่น่าเสนอเรื่องราวโศกนาฏกรรม แม้เวลาไปช่วงเวลาหนึ่งควรนำสื่อความบนความรู้สึกที่สมดุลทั้งข้อความ เนื้อหาบทละคร การบรรยายที่ไม่แสดงถึงความน่าเกรงกลัว หดหู่หรือความเจ็บปวดที่จะไม่กระทบต่ออารมณ์และจิตใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ซึ่งการใช้สถานที่เดิมในการเล่าเรื่องจึงควรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อความใหม่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีการเล่าบาดแผลอย่างสมดุล ซึ่งพิพิธภัณฑ์ที่น่าเสนอโศกนาฏกรรมที่มีความน่าสนใจ “พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สันติภาพฮิโรชิมา” Hiroshima Peace Memorial Museum สร้างขึ้น หลังเกิดเหตุการณ์ที่กองทัพสหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณู Little Boy ลงใจกลางเมืองฮิโรชิมา มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอนุสรณ์และการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ มี มีการปรับสมดุลของการบอกเล่าความทรงจำผ่านอาสาสมัครหลากหลายช่วงวัย เป็นการร่วมคุยฟังการเล่าประสบการณ์จริงและความทรงจำของบุคคลที่เคยเผชิญกับเหตุการณ์ผ่านวัตถุจัดแสดงและตัวแทนที่สืบทอดเรื่องราวเพื่อปรับสภาพความหดหู่และโศกเศร้าไปสู่การกระตุ้นต่อมความคิดและเชื่อมโยงความรู้สึกของผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกันให้มีการปรับเปลี่ยนทางความคิด ความรู้สึกและทัศนคติสู่มุมมองทางประวัติศาสตร์ที่ดีต่อไป

“สำหรับพิพิธภัณฑ์ประเภทความทรงจำเลวร้าย ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องย้ำเตือนว่าจะไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้นอีก ตัวอย่างพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์แผ่นดินไหวโกเบ ไม่ใช่เพียงพิพิธภัณฑ์ที่จำลองเหตุการณ์หากให้ความรู้ที่จะทำให้ไม่ให้เกิดเหตุการณ์ความเสียหาย ตั้งแต่การสร้างบ้านเรือนสะท้อนออกมาที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ การป้องกันตัวเองเมื่อเกิดเหตุการณ์ ซึ่งจะเห็นว่าเป็นเรื่อง education program นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สันติภาพฮิโรชิมา เป็นตัวอย่างสำคัญในการย้ำเตือนถึงความหายนะจากสงครามที่ไม่ส่งผลดีต่อทุกฝ่าย”³⁶

³⁶ สัมภาษณ์ นางสาวนิตยา กนกมงคล, 20 ตุลาคม 2565

“จริงๆแล้วความสะเทือนก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้คนรอดชีวิต ด้วยวัตถุต่างๆ มันสะเทือนใจ ซึ่งความสะเทือนใจนี้จะช่วยให้คนรอด ทำให้ความรู้ knowledge เข้าไปในตัวคน power of object จึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งพิพิธภัณฑลักษ์ณะนี้มีความ dictator”³⁷

รินนา ทากุดเรือ ได้ศึกษาบทบาทของพิพิธภัณฑลักษ์ณะสงครามในกาญจนบุรีที่ช่วยสะท้อนความหมายและคุณค่าของพิพิธภัณฑลักษ์ณะสงครามหลายแห่งในจังหวัดกาญจนบุรี ว่าถือเป็นพื้นที่ถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ และเป็นพื้นที่บอกเล่าความทรงจำอย่างมีพลังเพราะมันได้แสดงให้เห็นถึงสถานะของการเป็นเครื่องมือในการควบคุมหรือกำหนดทิศทางให้กับสังคม รวมไปถึงกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบันและยังทำให้เห็นว่าปัจจุบันคือจุดเริ่มต้นของอดีตหรือประวัติศาสตร์เพราะประวัติศาสตร์ปรากฏตัวขึ้นผ่านความทรงจำที่มีในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป พิพิธภัณฑลักษ์ณะประเภทความทรงจำเลวร้ายมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ เพื่อการควบคุมหรือกำหนดทิศทางให้กับสังคมเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอย ในขณะเดียวกันการนำเสนอสิ่งจัดแสดงควรพึงระวังการสะเทือนความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นๆ ในการสื่อสารการจัดแสดงจึงควรนำเสนอความบนความรู้สึกที่สมดุล ทั้งข้อความ เนื้อหา นิทรรศการ บรรยายภาพที่ไม่แสดงถึงความน่าเกรงกลัว หดหู่หรือความเจ็บปวดที่จะไม่กระทบต่ออารมณ์และจิตใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ โดยลดภาพจำ และลดความขัดแย้งต่างๆ โดยการควบคุมการสื่อสารและสื่อต่างๆ เพื่อเจือจางความทรงจำที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์

5.2.2 การบริหารจัดการพิพิธภัณฑลักษ์ณะสินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

พิพิธภัณฑลักษ์ณะสินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ได้เปิดทำการอย่างเป็นทางการในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2565 โดยมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเป็นประธานผ่านการถ่ายทอดสดจากทำเนียบรัฐบาล โดยกระทรวงวัฒนธรรมได้จัดสรรงบประมาณปี พ.ศ.2565 - 2566 ให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ภายใต้โครงการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม กิจกรรมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นค่าบริหารจัดการพิพิธภัณฑลักษ์ณะสินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยเป็นค่าจ้างเหมาบริการบุคคลภายนอก ค่าสาธารณูปโภค ค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรม รายละเอียดดังนี้

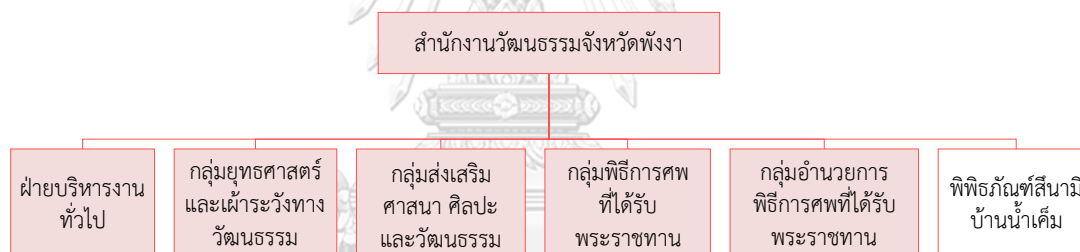
ตารางที่ 9 ข้อมูลค่าบริหารจัดการพิพิธภัณฑลักษ์ณะสินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ปีงบประมาณ 2564 - 2565

รายละเอียด	งบประมาณปี 2564	งบประมาณปี 2565
ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑลักษ์ณะ	5,080,000	4,008,300
1.ค่าบริหารจัดการ	824,000	624,000
- ค่าจ้างวางระบบไหลเวียนของน้ำ	200,000	-
- ค่าไฟฟ้า	480,000	480,000
- ค่าน้ำประปา	60,000	60,000

³⁷ สัมภาษณ์ นางสาวชาริณี อรรถจินดา, 20 ตุลาคม 2565

รายละเอียด	งบประมาณปี 2564	งบประมาณปี 2565
- ค่าโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต	84,000	84,000
2.ค่าจ้างเหมาบริการบุคคลภายนอกปฏิบัติงาน	1,956,000	1,814,100
- เจ้าหน้าที่จำหน่ายบัตร จำนวน 2 คน	360,000	330,000
- เจ้าหน้าที่ดูแลระบบ จำนวน 2 คน	360,000	330,000
- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพิพิธภัณฑ์	360,000	330,000
- เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	288,000	264,000
- พนักงานทำความสะอาด	223,200	204,200
- พนักงานดูแลสวน	111,600	102,300
- ค่าวัสดุสำนักงาน	253,200	253,200
3.ค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรม	2,300,000	1,570,000

สำหรับโครงสร้างการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา บริหารจัดการภายใต้โครงสร้างหน่วยงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ดังที่แสดงไว้ในภาพที่ 5.1 และภาพที่ 5.2

ภาพที่ 26 โครงสร้างการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

ภาพที่ 27 โครงสร้างการบริหารจัดการภายในพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

สำหรับสถิติผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม ประจำปีเดือนตุลาคม 2565 จำนวนทั้งสิ้น 1,381 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 893 คน (ผู้ใหญ่ 656 คน และเด็ก 237 คน) และนักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน 488 คน (ผู้ใหญ่ 443 คนและเด็ก 45 คน) โดยวันที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดถึง 123 คน โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับดีมาก มีข้อเสนอให้เพิ่มการประชาสัมพันธ์รับรู้ และซ่อมแซมอาคารในส่วนที่ชำรุด พร้อมทั้งให้เพิ่มการจัดแสดง และควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดพังงาได้มีประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วยหน่วยงานราชการระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง องค์กรภาคเอกชน และผู้นำท้องถิ่นท้องที่ โดยอยู่ในช่วงระหว่างเตรียมดำเนินการขอขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุ และจะถ่ายโอนทรัพย์สินอาคารพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม ให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงหรือหน่วยงานอื่นบริหารจัดการ ในปีงบประมาณ พ.ศ.2567 ในขณะที่แนวโน้มองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงไม่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาจึงได้จัดทำโครงการค่าใช้จ่ายบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอบางม่วง จังหวัดพังงา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 เพื่อขอรับงบประมาณตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 5 การท่องเที่ยว แผนปฏิรูปประเทศ ด้านเศรษฐกิจ และร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566-2570) หมายเหตุที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน นโยบายรัฐบาลพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของไทย ยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานด้วยมิติทางวัฒนธรรมและพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมวัฒนธรรมให้สามารถแข่งขันได้ ตลาดโลก

“การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิ กระทรวงวัฒนธรรมจะเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งงบประมาณสำหรับเป็นค่าบริหารจัดการในช่วงแรก และได้มีการหารือกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับจังหวัดพังงาถึงแนวทางการบริหารจัดการ ซึ่งในการถ่ายโอนให้ท้องถิ่นดูแลจะเกิดความยั่งยืน แต่จะโอนเมื่อไหร่ก็ยังติดเงื่อนไขกฎหมายในการก่อสร้างอยู่ เนื่องจากโครงการจ้างตกแต่งภายในมีระยะเวลาการประกันสัญญา ซึ่งการประสานงานของพื้นที่กับส่วนกลางต้องเป็นไปโดยแนบชิด และพื้นที่ต้องคุยกับชุมชนภาคเอกชน ภาคการท่องเที่ยว เพื่อหาเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งภายหลังการถ่ายโอนให้ท้องถิ่นดูแล ท้องถิ่นจะเป็นคนตั้งงบประมาณซึ่งอาจเป็น อบจ.พังงา เพราะ อบต.บางม่วง ไม่สามารถตั้งงบประมาณได้ด้วยไม่ใช่หน่วยรับงบประมาณตาม พ.ร.บ. วิจัยงบประมาณ โดยผ่านการพูดคุยร่วมกับชุมชนเพื่อทราบถึงแผนงานโครงการที่สอดคล้องกับชุมชน หรืออำเภอตะกั่วป่าตั้งงบประมาณผ่านจังหวัดพังงา เป็นต้น ซึ่งนอกจากนี้ในเวลานี้นอกจากงบของกระทรวงวัฒนธรรม พื้นที่สามารถหางบประมาณในส่วนอื่นๆ

เพิ่มเติมในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณจังหวัดและกลุ่มจังหวัด หรืองบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น”³⁸

“การถ่ายโอน ยังคงมีประเด็นเรื่องค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการด้วย อบต. มีรายรับงบประมาณ 4 ล้านบาท ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เกิน 4 ล้านบาท ค่าจ้างเจ้าหน้าที่ ค่าน้ำค่าไฟ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในอนาคตอาจมีค่าซ่อมแซมอาคารเนื่องจากไม้เริ่มผุ หลังคาเริ่มรั่ว และนิทรรศการต้องปรับเปลี่ยนอยู่เรื่อยๆ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สูง และปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ไม่สามารถทำอะไรโดยตรง เนื่องจากไม่สามารถเก็บค่าบริการต่างๆ จากข้อจำกัดด้านกฎหมาย ใช้งบประมาณจากรัฐบาลอย่างเดียว”³⁹

“ท้องถิ่นยังไม่สามารถบริหารจัดการได้เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ การรับมอบพิพิธภัณฑ์นายกต้องไปถามสภา และประชาคมในหมู่บ้าน ซึ่งเงินที่จําไปใช้ในการบริหารจัดการอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาจึงต้องถามชุมชน”⁴⁰

กล่าวโดยสรุป การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สีนํามีบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการในช่วงแรก โดยมอบหมายสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการบริหารสัญญาจ้างก่อสร้างอาคารให้บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สีนํามีบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยจ้างบุคลากรปฏิบัติงานภายใต้โครงสร้างองค์กรสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา และจะถ่ายโอนให้กับท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ต่อไป แต่เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ยังมีข้อจำกัดเรื่องของงบประมาณในการบริหารจัดการ เนื่องจากการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับรายจ่ายตามแผนงาน โครงการต่างๆ จึงได้มีการหารือถึงแนวทางในเรื่องของงบประมาณโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงา สามารถของบรับการจัดสรรงบประมาณจากทางราชการ นอกจากนี้จังหวัดพังงา สามารถจัดตั้งงบประมาณโดยคำขอ งบประมาณจากอำเภอตะกั่วป่า และยังสามารถขอรับงบประมาณในส่วนอื่นๆ เพิ่มเติมในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณจังหวัดและกลุ่มจังหวัด หรืองบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ปัจจุบันคงอยู่ในระหว่างของการถ่ายโอนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้แก่ท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลโดยยังไม่มีแนวทางการบริหารจัดการที่ชัดเจน

³⁸ สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการกองแผนงานและยุทธศาสตร์, 25 ตุลาคม 2565

³⁹ สัมภาษณ์ วัฒนธรรมจังหวัดพังงา, 10 ตุลาคม 2565

⁴⁰ สัมภาษณ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง, 12 ตุลาคม 2565

5.2.3 แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สีนํ้าเค็ม จังหวัดพังงา

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สีนํ้าเค็ม จังหวัดพังงา จึงเป็นความท้าทายในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่มีความพิเศษ เพื่อให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไปตามความมุ่งหวัง และเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ต่อไป

“การบริหารจัดการควรเกิดเป็นความร่วมมือกันของกระทรวง จังหวัด ท้องถิ่น ทำให้สิ่งต่างๆเกิดขึ้นได้จริง โดยอาศัยการทำหน้าที่ของทุกคนตามความเชี่ยวชาญที่ตัวมีการร่วมมือร่วมใจกันสิ่งที่ดีงามก็จะเกิดขึ้น และหากพิจารณาพิพิธภัณฑ์นี้แล้วมีลักษณะที่ไม่ใช่พิพิธภัณฑ์ในการเก็บหรืออนุรักษ์ตามแบบของกรมศิลปากร ศาสตร์ดังกล่าวอยู่ ก้ำกึ่งระหว่างกรมศิลปากรกับสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ผู้บริหารของกระทรวงวัฒนธรรมต้องเข้าใจถึงธรรมชาติของการพัฒนารูปแบบพิพิธภัณฑ์ มันมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและหลากหลาย พิพิธภัณฑ์เป็นเพียงคำจำกัดความแท้จริงแล้วเนื้อหาที่วัตถุประสงค์ต้องปรับให้เข้ากับรูปแบบเศรษฐกิจ สังคม ประชาชนในยุคหนึ่งๆ หากกระทรวงวัฒนธรรมเข้าใจตั้งนี้แล้ว มีการ Redesign บทบาทหน้าที่ของกระทรวง กรมศิลปากรอาจจะปรับตัวให้มีรูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ย่อยมาแต่จะเป็นการทำงานร่วมกัน แล้วดึงมหาวิทยาลัยมาทำงานร่วมกัน และให้ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของพื้นที่ เขาจะได้ช่วยดูแลรักษา ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพในนามหน่วยงานของรัฐ จะต้องแปลงพิพิธภัณฑ์เป็นของชาติและชุมชน เป็นตัวเชื่อมสิ่งต่างๆ ซึ่งจะเป็นโมเดลการสร้างนวัตกรรมการทำงานภาครัฐโดยผนวก เอกชน ชุมชน นักวิชาการ เอ็นจีโอ เข้าด้วยกัน”⁴¹

“การบริหารจัดการ ท้องถิ่นและกระทรวงวัฒนธรรมต้องมาดูแลร่วมกัน มาช่วยกันดูในการบริหารจัดการลำดับแรกๆ กระทรวงวัฒนธรรมต้องเป็นที่เลี้ยงช่วยเหลือไปก่อนให้ดี แล้วจึงพิจารณาถ่ายโอน ต้องระดมบุคลากรของกระทรวงไปช่วยแล้วทำให้เห็นว่า พิพิธภัณฑ์สร้างประโยชน์ สร้างรายได้ให้กับชุมชน และฝึกอบรมให้กับบุคลากรของท้องถิ่น สร้างคนขึ้นมาให้รู้จักวิธีการบริหารจัดการ วิธีการนำชม วิธีการนำเสนอ เพราะในอนาคตพิพิธภัณฑ์ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงไปเรื่อยๆ สอดรับกับยุคสมัย โดยนำคนในท้องถิ่นมาฝึกอบรมในพิพิธภัณฑ์ และที่สำคัญคือการจัดกิจกรรมร่วมกับท้องถิ่น ท้องถิ่นเขารายได้ไม่มาก ขณะนี้มีต้นทุนที่รัฐลงทุนให้เหลือเพียงบริหารจัดการซึ่งจำเป็นต้องออกแบบการจัดการเรื่องรายได้และรูปแบบการบริหารจัดการอื่นที่จะช่วยสนับสนุนงานพิพิธภัณฑ์ เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อการรับบริจาค หรือ เป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม CSR (Corporate Social Responsibility) ขององค์กรภาคส่วนต่างๆ”⁴²

⁴¹ สัมภาษณ์ คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์, 25 ตุลาคม 2565

⁴² สัมภาษณ์ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์, 24 ตุลาคม 2565

“พิพิธภัณฑน์มีศักยภาพในการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้วยพิพิธภัณฑน์ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเขาหลัก เป็นพิพิธภัณฑน์แบบจำลองไม่ใช่พิพิธภัณฑน์วิชาการ เครือข่ายท่องเที่ยวสามารถ collab ได้ เป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร สามารถหารายได้ด้วยตัวเอง ซึ่งพิพิธภัณฑน์ต้องวิ่งเข้าหาประชาชนไม่ใช่ตั้งรับ ในส่วนที่ต้องดำเนินการคือเปิดโอกาสให้พื้นที่ที่มีความเคลื่อนไหวมีกิจกรรมรองรับคนที่มีความหลากหลายมากที่สุด โดยมีแผนงาน แผนเงิน แผนคนที่มีประสิทธิภาพ จริงๆแล้วบริหารโดยใครก็ได้ที่มีประสิทธิภาพจนสามารถขับเคลื่อนไปถึงจุดที่ active ได้ ซึ่ง CSR หรือ MICE หรือ Festival culture หรือกิจกรรมง่ายๆ ที่เป็นประจำอย่างต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนรายได้ของพิพิธภัณฑน์ ทำให้คนได้ยืนชื้อตลอดเวลา และทำให้พิพิธภัณฑน์นี้เป็นแหล่งการกระจายรายได้ของชุมชน”⁴³

“พื้นที่รอบๆอาคาร อบต. มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เกิดรายได้ได้ เกิดรายได้ต่างๆ เช่นกัน มีลานวัฒนธรรม ลานดนตรี ลานผลิตภัณฑ์อะไรต่างๆ ตลาดนัดวัฒนธรรม แล้วมันจะเกิดเป็นรายได้ แล้วรายได้จะเข้าสู่ชุมชน ชุมชนเมื่อมีกิจกรรม มีการค้าขาย มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ชุมชนก็จะตื่นตัว แล้วคนในชุมชนก็จะเตรียมตัวแต่งตัวให้สวยงาม เพื่อจะรับนักท่องเที่ยว มันก็จะเกิดผลกระทบกันเป็นลูกคลื่นๆ แล้วใช้พิพิธภัณฑน์เป็น Center ให้ได้ ทั้งนี้ ท้องถิ่น จังหวัด ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญที่ผ่านมาได้เน้นการทำกิจกรรมร่วมกับเยาวชนในพื้นที่หลายกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง”⁴⁴

“การออกแบบพิพิธภัณฑน์ทุกที่จะกลัวว่าพิพิธภัณฑน์จะนิ่ง ปกติการออกแบบพิพิธภัณฑน์เราจะออกแบบเพื่อไว้สัก 5 ปี เราจะเปลี่ยนอะไรได้บ้าง เช่น มีแจกัน 5 ใบ จะจัดแสดงแค่ใบเดียวเพื่อปีหน้าจะเปลี่ยนแจกันใบใหม่ rotate แคยกออกไปและวางใหม่ แต่ยังคงหมวดหมู่เดิมเป็นวิธีที่ใช้กันบ่อยโดยออกแบบไว้ตั้งแต่แรก ถ้าไม่ออกแบบก็ต้องเปลี่ยนใหม่หมด และที่สำคัญพิพิธภัณฑน์อยู่ด้วยชุมชนอย่างบริทิชมิวเซียม อยู่ได้ด้วยชุมชนอยู่ได้ด้วยคน ช่วงแรกจะเก็บค่าธรรมเนียม ช่วงหลังเข้าชมฟรี และเพิ่มการเชื่อม space สาธารณะไปยังตลาด เขาทำได้เพราะมีแรงคนที่มาเป็นจิตอาสาเยอะมาก ดูแลทำความสะอาด สอดส่อง และคนเกษียณอายุเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญ พวกเขาวิญญูติที่เป็นกำลังสำคัญการเป็นจิตอาสาช่วยให้เขาเกิดความภาคภูมิใจ และที่ประเทศญี่ปุ่นใช้จิตอาสาเก็บแมงสาปด้วยมือโดยไม่ใช้เคมี เดือนนึงจะมีอาสาสมัครเข้ามาทำงานอีกอย่างนึงกิจกรรมหมู่คณะของนักเรียนเด็กเมื่อโตขึ้นการรับรู้จะต่างกัน ในต่างประเทศจะมีซีทีให้ครูว่าครูจะต้องสอนอะไรบ้างในแต่ละระดับชั้นไม่เหมือนกัน ซึ่งเขาจะให้ความรู้

⁴³ สัมภาษณ์ นายวุฒินันท์ จินศิริวานิชย์, 13 ตุลาคม 2565

⁴⁴ สัมภาษณ์ วัฒนธรรมจังหวัดพังงา, 10 ตุลาคม 2565

ครูก่อนแล้วให้ครูมาสอนเด็กซึ่งเด็กกับครูจะมีความผูกพันกัน กล่าวคือ พาครูชม ครูพาเด็กชม สำหรับพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม ความเชื่อใจของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการเชื่อมต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคล ของบุคคลผู้ represent กับบุคคลที่ไม่ represent ต้องทำให้เกิดความเชื่อใจ ความสบายใจ เกิด opposite ด้วยภาพของภาครัฐจะมีความเป็นทางการ ทำให้เกิดความเกร็ง”⁴⁵

“ในอนาคตพิพิธภัณฑสถานอาจต้องมีการพัฒนา และปรับเปลี่ยนการจัดแสดง มาครั้งแรกกับครั้งที่สองต้องมีอะไรที่ต่างไปจากเดิม ธรรมชาติของฝรั่งจะกลับมาทุกปี อะไรที่เป็นเรื่องต่อเนื่องหลายฝ่ายต้องช่วยกัน เช่น ตอนนี้ท้องถิ่นยังไม่สามารถบริหารจัดการได้ เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณ ยังเกิดความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ร่วมหาวิธีการจัดกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ที่มีมูลนิธิเด็กฝรั่งมาเป็นอาสาสมัครทำกิจกรรม ซึ่งช่วงนี้ท่องเที่ยวเริ่มกลับมานักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในพื้นที่เริ่มเยอะ”⁴⁶

“การบริหารจัดการระยะต่อไปควรให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ดำเนินการแบบไหนก็ได้ ประสานกับข้างบน จังหวัดประสานกับท่องเที่ยว ในพื้นที่ชุมชนมีประชาชนที่มีบทบาทและความสามารถที่จะช่วย และนอกนี้พื้นที่ยังมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว จึงควรมีการประสานงานกันของภาครัฐ ภาคเอกชน โรงแรม เชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ”⁴⁷

“ปัจจุบันอาจจะมีข้อจำกัดในวิธีการ หรือความพยายามของส่วนราชการที่รับผิดชอบ สำหรับด้านนโยบายควรเริ่มจากช่วยระดมพิพิธภัณฑสถานไปก่อน และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงกระทรวง หรือรัฐบาลอาจจะต้องให้เกิดความต่อเนื่อง ประการแรก ต้องทำให้ชุมชนรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมมีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหุ้นส่วนพิพิธภัณฑสถาน ประการที่สอง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเขาหลัก ทำให้ผู้ประกอบการรู้ว่าที่นี่เป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ชักชวนกลุ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาร่วมออกแบบการจัดการ ว่าจะสามารถเชื่อมต่อกับกิจกรรม หรือใช้พื้นที่ร่วม หรือร่วมพัฒนาพิพิธภัณฑสถานได้ในส่วนไหน ประการที่สามทำให้ท้องถิ่นเห็นคุณค่าและมีบทบาทภารกิจที่สามารถต่อยอดได้ ประการสุดท้าย เชื่อมโยงสถานศึกษา และหน่วยราชการ พิพิธภัณฑสถานจะต้องเป็นศูนย์กลางการศึกษาดูงาน โดยปรับกิจกรรมพิพิธภัณฑสถานโดยออกแบบเป็นหลักสูตร รวมไปถึงเครือข่ายประชาชนที่มาทำงานร่วมกัน ในการบริหารองค์กรพิพิธภัณฑสถาน กรมการอำนวยความสะดวกเป็นส่วนราชการ ส่วนกรมการบริการไม่ควรใช้โครงสร้างราชการควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร นอกจากนี้ควรใช้อาสาสมัครจากคนในชุมชน

⁴⁵สัมภาษณ์ นางสาวชาลิณี อรรถจินดา, 20 ตุลาคม 2565

⁴⁶สัมภาษณ์ นายกองดีการบริหารส่วนตำบลบางม่วง, 12 ตุลาคม 2565

⁴⁷สัมภาษณ์ นายมนัสศักดิ์ ยวนแก้ว, 12 ตุลาคม 2565

สลักกันโดยอบรมให้ความรู้ หรืออาสาสมัครชาวต่างชาติเข้ามาทำกิจกรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อาจใช้ช่องทางนี้ นอกจากนี้ เราต้องเลิกมองพิพิธภัณฑสถานเป็นแบบแบ่งสีเหลี่ยม ทำให้พิพิธภัณฑสถานเป็นพื้นที่เดินเล่น เทียวเรียนรู้ไป และมีหลักสูตรของพิพิธภัณฑสถานต่างๆ มีจุดที่จะพาไปดูตามที่ต่างๆ ในชุมชน เช่น หลักสูตรวิถีชีวิตชาวประมง มีทั้งหมด 3 จุด ได้แก่ ประมงพื้นบ้าน ประมงพาณิชย์ แปรรูป เป็นต้น เป็นการสร้างชีวิตชีวาเขาก็อยากจะกลับมาอีก มาแล้วเห็นคนทำปลา ได้ซื้อปลากลับบ้านจากคนที่ออกทะเล”⁴⁸

กล่าวโดยสรุป การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จำเป็นต้องผสมผสานความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการผลักดันให้พิพิธภัณฑสถานเข้าสู่วาระทางสังคม ในฐานะพิพิธภัณฑสถานของชาติที่เชื่อมโยงสู่ชุมชน โดยมีกลไกการบริหารจัดการที่เกิดเป็นความร่วมมือกันของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และประชาชน โดยการให้การสนับสนุนจากภาครัฐ แลประชาชน พิพิธภัณฑสถานมีการพัฒนาปรับบทบาทที่สอดคล้องกับรูปแบบเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรที่สามารถบริหารจัดการรายได้ด้วยตัวเองจากการดำเนินกิจกรรมการรับบริจาค การทำกิจกรรมเพื่อสังคม CSR และกิจกรรมการหารายได้อื่นๆ โดยมีโครงสร้างการบริหารที่ทุกภาคส่วนร่วมมีบทบาทโดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้มีกิจกรรมตามคุณค่าเชิงองค์กรในด้านวิชาการให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป รวมถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชนที่ทำให้เกิดการสนับสนุนแหล่งเงินทุน และอาสาสมัครในการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน และทำให้พิพิธภัณฑสถานนี้เป็นแหล่งการกระจายรายได้ของชุมชน”

5.2.4 สิ่งที่น่าหวังของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

จากพิธีเปิดพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาอย่างเป็นทางการโดยรัฐบาลเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2565 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหวังใจความตอนหนึ่งว่า การก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม ได้เป็นไปตามที่ได้เสนอมาและเสร็จสมบูรณ์สวยงาม พร้อมเปิดให้ใช้บริการ เพราะฉะนั้นรัฐบาลมีความมุ่งหวัง ให้หน่วยงานท้องถิ่นและเอกชน โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพิ่มโอกาสให้กับท้องถิ่น คุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับจากพิพิธภัณฑสถาน แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ด้านสังคม คืออนุสรณ์มีความทรงจำที่เล่าเรื่องราวต่างๆ จากเหตุการณ์ภัยพิบัติในครั้งนี้ที่เกิดขึ้นเป็นแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชน และข้อมูลต่างๆ หากไม่ทำตอนนี้ไว้ ไม่บันทึกตรงนี้ไว้ ไม่มีอนุสรณ์สถานเหล่านี้ไว้ก็จะลืมไปทั้งหมด แล้วจะไม่ระวังตัว สิ่งเหล่านี้สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งการเตือนใจให้ทุกคนนั้นระมัดระวังและเตรียมความพร้อมว่าจะสามารถอยู่กับธรรมชาติอย่างไรต่อไปในอนาคต ประวัติศาสตร์เหล่านี้จะถูกบันทึกจากรุ่นสู่รุ่นไว้เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ไม่ให้อายุหาย เนื่องจากที่ผ่านมาผ่านไปแล้วก็ลืม เอกสารบันทึกก็ไม่ได้จด วันนี้ต้องบันทึกทุกอย่างที่เป็น

⁴⁸ สัมภาษณ์ นายไมตรี จงไกรจักร, 9 ตุลาคม 2565

ประวัติศาสตร์ที่ดีและไม่ดีประวัติศาสตร์มีประโยชน์ทั้งสิ้น ดิก็ทำก็ศึกษา ไม่ดีก็อย่าทำให้เกิดขึ้นอีกนั่นคือคุณค่าของประวัติศาสตร์เราไม่ต้องการให้สูญหายไป

“สิ่งที่คิดไว้ตอนแรกเป็นพิพิธภัณฑการเรียนรู้อยู่ที่ว่าคนจะ Protract ในรูปแบบไหน ในทุกๆ ปี จะมีการรำลึก มีดนตรีศิลปะ ที่อยู่ใน Attraction ที่ผู้คนจากทั่วโลกต้องเดินทางมา ญาติพี่น้องต้องมารำลึกทุกปีแต่มันไม่ได้เกิดขึ้น แต่อย่างน้อยยังมีเรืออยู่สองลำ ที่นี้ ณ วันนี้ต้องลองไปดูว่าชุมชนเขามีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร เขาภูมิใจและพอใจกับการมีพิพิธภัณฑใหม่ ภูมิใจในที่นี้ไม่ใช่ภูมิใจใน sense ของความสูญเสีย อย่างน้อยที่สุดเขาภูมิใจกับประวัติศาสตร์ว่าเคยเกิดสิ่งนี้ขึ้น เขาได้รู้สึกว่ามีคนแคร์สนใจที่จะมาหมู่บ้านนี้เพื่อมาเรียนรู้สิ่งนี้ พิพิธภัณฑนี้มันก่อประโยชน์ยังกับชาวบ้าน เช่น ดึงดูด Promote ในเชิงเศรษฐกิจ ถ้าตระหนักรู้เรื่องพวกนี้ก็สามารถที่จะทำให้พิพิธภัณฑนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์แรกได้ ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นพิพิธภัณฑของชาติ ให้คนได้มาเรียนรู้หลากหลายแบบเพื่อนำไปสู่การศึกษาในการป้องกัน ป้องกันที่จะไม่ให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน”⁴⁹

“อยากให้พื้นที่ตรงนี้เป็นเวทีพูดคุยในหลายเสกอล ชุมชนอาจใช้เป็นพื้นที่แสดงออกทางวัฒนธรรมร่วมมือกันไม่ว่าจะมีที่ไหน วงการวิชาการใช้เป็นพื้นที่เสวนาแลกเปลี่ยนความรู้ ไม่ใช่แค่เมืองไทย หากรวมถึงญี่ปุ่น อินโดนีเซีย อยากพิพิธภัณฑมีพลวัตทางสังคมเป็นพื้นที่ในการใช้ประโยชน์อย่างมากมายและพิเศษจากพื้นที่ธรรมดา”⁵⁰

“พิพิธภัณฑแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถทำให้คนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับส่วนราชการ ท้องถิ่น มีความรู้สึกเป็นเจ้าของพิพิธภัณฑไม่มากก็น้อย ทำให้ชุมชนรู้สึกว่าเป็นของเขา และมีการจับมือร่วมกันกับพิพิธภัณฑภัยพิบัติแบบเดียวกับทั่วโลกในการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ระบบเตือนภัย การวางแผนอพยพที่มีประสิทธิภาพ การจัดหลักสูตรต่าง เป็นต้น”⁵¹

“สุดท้ายกระบวนการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ ผู้ชมต้องมีผลลัพธ์ติดตัวไปด้วย ตัวอย่าง นายเอที่เข้ามาในพิพิธภัณฑแล้วออกไปต้องไม่ใช่ นายเอคนเดิม กลายเป็นคนใหม่ที่ดีกว่าเดิม”⁵²

“ที่คิดว่าคนในหมู่บ้านเห็นด้วย 100% กับการมีพิพิธภัณฑ แต่พอมีนานวันเข้า เขาจะไม่เห็นถึงประโยชน์ของมัน จึงควรทำให้ทุกพื้นที่มีชีวิตพิพิธภัณฑที่มีเจตจำนงร่วมกันว่า

⁴⁹ สัมภาษณ์ คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์, 25 ตุลาคม 2565

⁵⁰ สัมภาษณ์ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล, 13 ตุลาคม 2565

⁵¹ สัมภาษณ์ นายวุฒินันท์ จินศิริวานิชย์, 13 ตุลาคม 2565

⁵² สัมภาษณ์ นางสาวชาลิณี อรรถจินดา, 20 ตุลาคม 2565

จะต้องทำให้มีชีวิตหรือได้ใช้ประโยชน์ และสามารถสื่อสารเรื่องของวิถีชีวิต หรือคุณค่าของชุมชนประวัติศาสตร์ หรือทำเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงกับชุมชน”

“ในฐานะเป็นศิลปินเราควรทำพิพิธภัณฑ์สีนามิให้มีชีวิตและจิตวิญญาณ มีการรำลึกที่หลังมีพลัง ถ้ามีการพูดคุยเรื่องแผนเราจะขอเสนอให้มีมุมสำหรับเด็กทำของที่ระลึก ตรงที่ไม่รบกวนแขกที่มาเยี่ยมชม”⁵³

กล่าวโดยสรุป สิ่งที่มีหวังของพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา คือการเป็นพื้นที่สาธารณะที่อรรถประโยชน์ เป็นแหล่งเรียนรู้ในการศึกษาการป้องกันที่จะไม่ให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจากเหตุการณ์สีนามิของประเทศ โดยผู้ที่มาเยี่ยมชมนิทรรศการจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีผลลัพธ์ดีตัวออกไป นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เชื่อมต่อในการสื่อสารคุณค่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมที่หลากหลายโดยเฉพาะด้านวิชาการ ในหลายระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับนานาชาติเกิดเป็นความร่วมมือกับเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์สีนามิทั่วโลก ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ระบบเตือนภัย การวางแผนอพยพที่มีประสิทธิภาพ การจัดหลักสูตรต่างๆ โดยมีทุกภาคส่วนร่วมในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

5.3 กระแส และความท้าทายใหม่ของพิพิธภัณฑ์

เมื่อ 16 พฤษภาคม 2565 ซึ่งเป็นวันพิพิธภัณฑ์สากล (International Museum Day) ได้เน้นถึงความสำคัญของบทบาทในฐานะสถาบันที่ให้บริการสังคมและมุ่งสู่การพัฒนา ด้วยแนวคิด The Power of Museums โดยมีจุดมุ่งหมายที่ให้พิพิธภัณฑ์เป็นพลังสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับโลก และนำไปสู่นาคตที่ดีกว่าได้ผ่านการสนับสนุนใน 3 ด้าน ด้านที่ 1 การสร้างความยั่งยืน โดยพิพิธภัณฑ์จะต้องดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยการมีส่วนร่วมในเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน ด้านที่ 2 การสร้างนวัตกรรมด้านดิจิทัลและการเข้าถึง ด้วยการเป็นสนามเด็กเล่นเชิงนวัตกรรมที่สามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่เพียงการเข้าถึงและมีส่วนร่วมยังช่วยให้เข้าใจแนวคิดที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น การใช้ Immersive Technology หรือเทคโนโลยีที่ช่วยสร้างความกลมกลืนระหว่างโลกจริงกับโลกเสมือน เป็นต้น และด้านสุดท้ายการสร้างชุมชนผ่านการศึกษาค้นคว้างานและโปรแกรมต่างๆ โดยการรักษาค่านิยมประชาธิปไตยและให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน เพื่อช่วยสร้างประชาสังคมที่มีข้อมูลและมีส่วนร่วม “พิพิธภัณฑ์ในวันนี้ต้องเผชิญความท้าทายในประเด็นสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องทำหน้าที่เป็นพยานของอดีตและผู้พิทักษ์สมบัติของมนุษยชาติแก่คนรุ่นหลัง พิพิธภัณฑ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผ่านการศึกษาและการทำให้เป็นประชาธิปไตย” ICOM (เปรมวดี ปานทอง, 2565)

⁵³ สัมภาษณ์ เครือข่ายผู้ประสพภัยสีนามิบ้านน้ำเค็ม, 14 ตุลาคม 2565

“การทำงานพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันจำเป็นต้องหา solution ใหม่ๆ ซึ่ง digital disruption เป็นความท้าทายใหม่ของการทำงานพิพิธภัณฑ์ปัจจุบัน ต้องปรับตัวและเรียนรู้ทักษะใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงเร็ว นอกจากความท้าทายที่จะทำให้เกิด museum culture ทำให้คนไทยมาพิพิธภัณฑ์แล้วไม่น่าเบื่อและสามารถต่อยอดแรงบันดาลใจ เกิดความยั่งยืน และปัจจุบันให้ความสำคัญในการทำงานร่วมกันมากขึ้นกับกลุ่มบุคคลต่างๆ”⁵⁴

กล่าวโดยสรุป ประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ที่มีความหลากหลายมากขึ้นส่งผลกระทบต่อบทบาทของพิพิธภัณฑ์ ที่ต้องพัฒนาการดำเนินงานที่มีเป้าหมายที่หลากหลายโดยการมีส่วนร่วม โดยการสร้างนวัตกรรมด้านดิจิทัลและการเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้สามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน และเพื่อช่วยสร้างประชาสังคมที่มีข้อมูลและมีส่วนร่วมให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน เพื่อช่วยสร้างประชาสังคมที่มีข้อมูลและมีส่วนร่วม

⁵⁴ สัมภาษณ์ นางสาวสุพมาล ผดุงศิลป์, 25 ตุลาคม 2565

บทที่ 6

ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มไปสู่ความมั่งหวัง

ในบทนี้เป็นการนำเสนอประเด็นสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการนโยบายสาธารณะจากการศึกษา ภูมิหลังตั้งแต่การเกิดเหตุการณ์สึนามิ จุดเริ่มต้นแนวคิดการจัดตั้ง หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถาน และอนุสรณ์สถาน จนนำไปสู่การสร้างพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จากบทที่ 4 และสำรวจบริบทที่มีความเฉพาะของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่จะส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน ในบทที่ 5 อันจะนำไปสู่การทราบถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ตลอดจนเงื่อนไขอันเป็นปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเป็นข้อเสนอแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่สามารถให้บริการแก่สังคมดำเนินสืบไป และเป็นตัวแบบในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานในลักษณะเดียวกันต่อไป

6.1. สมัยของการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ประกอบด้วยขั้นตอนที่จะต้องดำเนินผ่านไปตามลำดับขั้น ประกอบด้วยบุคคล องค์กรและกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญหลายภาคส่วน ตั้งแต่การเกิดเหตุการณ์สึนามิ จุดเริ่มต้นแนวคิดการจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถาน และอนุสรณ์สถาน จนนำไปสู่การสร้างพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา สามารถแบ่งช่วงเวลาของกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายในการนำเสนอประเด็นสำคัญออกเป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้

1) สมัยที่ 1 กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์สึนามิ และเป็นจุดเริ่มต้นแนวคิดการจัดตั้งหอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑสถาน และอนุสรณ์สถานแห่งชาติจนนำไปสู่การโครงการอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โครงการประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ และโครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม จนถึงการสิ้นสุดลงของโครงการอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โครงการประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ

2) สมัยที่ 2 กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ช่วงของความพยายามในการสานต่อแนวคิดการจัดตั้งอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม จนกลายเป็นนโยบายที่พัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ เพื่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จนการหยุดชะงักของโครงการฯ

3) สมัยที่ 3 กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ช่วงการผลักดันการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา อีกครั้งขึ้นเป็นโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงา และสามารถดำเนินการก่อสร้างจนแล้วเสร็จเปิดให้บริการในปัจจุบัน ภายใต้ชื่อพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

6.1.1 กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ปลัดกระทรวง วัฒนธรรม

การก่อตัวของนโยบายจากเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดบทบาทและเป้าหมายในการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบด้วยมิติวัฒนธรรม โดยมีนโยบายการจัดทำจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์พิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิ และเป็นประวัติศาสตร์ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาจากการลงพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ดังบทสัมภาษณ์ของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“วันที่เกิดเหตุการณ์เป็นวันอาทิตย์ เหตุการณ์เกิดขึ้นก็นึกทันทีว่าบทบาทของรัฐต้องทำอะไรบ้าง ในฐานะปลัดกระทรวงวัฒนธรรมมีส่วนไหนที่จะเกี่ยวข้องได้บ้าง อย่างแรกการทำจดหมายเหตุ อย่างที่สองการทำพิพิธภัณฑ์ จึงตัดสินใจโทรแจ้งอธิบดีกรมศิลปากรนัดหมายการลงพื้นที่ทันทีในวันรุ่งขึ้น”

ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมจึงผลักดันนโยบายดังกล่าวด้วยตนเองเสนอต่อนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ดังบทสัมภาษณ์ของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“บ่ายของวันนั้นที่บ้านน้ำเค็ม ได้ทราบว่าคุณรัฐมนตรีลงพื้นที่จังหวัดภูเก็ตประชุมกับหน่วยงานในพื้นที่ จึงรีบพาคณะเดินทางไปจังหวัดภูเก็ตเพื่อขอเข้าร่วมประชุมในการประชุมนายกรัฐมนตรีได้มอบนโยบาย Rebuild จึงได้เสนอให้มีการกำหนดรูปแบบสิ่งก่อสร้างที่แสดงถึงปรัชญาได้บ้านเราสำหรับการสร้างเมืองใหม่ในบทบัญญัติท้องถิ่นแต่ไม่ได้รับการเห็นด้วยจากท้องถิ่น จึงได้ขอต่อที่ประชุมอย่างหนึ่งว่าดิฉันและคณะได้ลงพื้นที่ยังเขาหลักพบกับความเสียหายอย่างมาก ในฐานะของกระทรวงวัฒนธรรม เราจะต้องทำหน้าที่ของตัวเองในการทำจดหมายเหตุสึนามิ และพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นประวัติศาสตร์ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา”

การกำหนดบทบาทและเป้าหมายในการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบด้วยมิติวัฒนธรรม และการผลักดันนโยบายการจัดทำจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์พิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิของปลัดกระทรวงวัฒนธรรม แสดงถึงการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และภาวะผู้นำของบุคคลที่พยายามผลักดัน สนับสนุนของฝ่ายข้าราชการประจำส่งข้อเรียกร้องไปยังผู้มีอำนาจตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล

การกำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยมอบหมายกระทรวงวัฒนธรรมรับผิดชอบในการจัดทำจดหมายเหตุบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จากผลของภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ และพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์สึนามิอนุสรณ์ พร้อมการแต่งตั้งคณะกรรมการ

ฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน ที่มีคณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถาน เหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา ขึ้น

ในส่วนกระทรวงวัฒนธรรม ได้มอบหมายสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด รวมถึงสำนักงาน โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 12 ภูเก็ต ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เกิดเหตุมีหน้าที่ รวบรวมเอกสาร รวมถึงวัตถุต่างๆ ที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ดังกล่าวไปจัดเก็บไว้ที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ต เพื่อดำเนินการจัดตั้งหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑสถานต่อไป ดังบทสัมภาษณ์ของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ อดีตนายกรัฐมนตรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“เลยตัดสินใจทันทีในวันนั้นว่าจะต้องทำจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑสถาน ได้บอกอธิบดีกรม ศิลปากร วัฒนธรรมจังหวัด ข้าราชการที่ไปด้วยกัน ว่าเราต้องเก็บสิ่งเหล่านี้ไว้เพื่อเป็น ประวัติศาสตร์ให้อนุชนได้เรียนรู้โดยการบันทึกเป็นจดหมายเหตุมีตัวอย่างจริงเป็น พิพิธภัณฑสถาน จึงมอบหมายภัณฑารักษ์เลือกสิ่งของโดยอิสระโดยทำทะเบียนแล้วปักไม้ที่ เขียนว่า วธ เป็นเครื่องหมายป้องกันการเคลื่อนย้ายเพื่อเตรียมการจัดทำจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑสถาน หากไม่ดำเนินการทันทีของแท้เหล่านั้นจะถูกเก็บกวาดไป”

การนำนโยบายไปปฏิบัติ กระทรวงวัฒนธรรมได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ผิชอบ ในการทำจดหมายเหตุบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จากผลของภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ และ พิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑสถานสึนามิอนุสรณ์ จึงได้แบ่งงานให้ หน่วยงานภายใต้สังกัดรับผิดชอบ ดังบทสัมภาษณ์ของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ อดีตนายกรัฐมนตรี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“หลังจากที่กระทรวงวัฒนธรรมได้รับผิชอบเรื่องนี้ เราได้ทำหลายๆ อย่างขึ้น จึงได้แบ่งงานออกตามบทบาทที่เหมาะสม”

โดยกระทรวงวัฒนธรรม ได้มอบหมายสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยรับผิดชอบ โครงการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ โครงการนำศิลปะร่วมสมัยมาเป็น เครื่องมือในการบรรเทาความทุกข์โศก และพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งอนุสรณ์สถานและ พิพิธภัณฑสถานสึนามิอนุสรณ์ และมอบกรมศิลปากร รับผิดชอบการทำจดหมายเหตุบันทึกเหตุการณ์ ประวัติศาสตร์จากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ และดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม

โครงการประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ

กระทรวงวัฒนธรรม ได้มอบหมายสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้ สังกัดเป็นการกำหนดนโยบายระดับบนส่งนโยบายสู่องค์กรระดับปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันได้ให้อำนาจ ดุลยพินิจผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นดุลยพินิจจากผู้ปฏิบัติงานจริงใน หน่วยงาน เพื่อการปฏิบัติตามเป้าหมายของนโยบาย เป็นการให้มอบหมายผู้อำนวยการสำนักงาน ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยตามสายบังคับบัญชาให้มีอิสระในระดับหนึ่งเป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติจาก

ล่างชั้นบน ดังบทสัมภาษณ์ของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“มอบผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ลงพื้นที่เกิดเหตุการณ์เพื่อวางแผนในการจัดทำสิ่งที่แสดงเชิงสัญลักษณ์เหตุการณ์ ณ จุดเกิดเหตุ ในลักษณะ Landmark ซึ่งให้อิสระในการจะนิยามว่าจะคือ อนุสาวรีย์ ประติมากรรม อนุสรณ์สถาน วัตถุ แต่ในความหมายของพีคือสัญลักษณ์หนึ่ง”

ในการนำนโยบายไปปฏิบัติสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยจึงได้พิจารณาดำเนินการสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ และได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อคัดเลือกศิลปินไทยและต่างประเทศ เพื่อสร้างประติมากรรมถาวรเพื่อสร้างประติมากรรมถาวรติดตั้งที่ภูเก็ต พังงา และกระบี่ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการคัดเลือกศิลปิน จำนวน 3 ผลงาน ได้แก่

- (1) ผลงานชื่อ “กอดฉันให้แน่น” จัดสร้างที่อุทยานแห่งชาติพรตน์ธารา จังหวัดกระบี่
- (2) ผลงานชื่อ “จิตจักรวาล” จัดสร้างที่หาดกมลา จังหวัดภูเก็ต
- (3) ผลงานชื่อ “Stabile” จัดสร้างที่บ้านบางเนียง จังหวัดพังงา

โดยทั้ง 3 ผลงาน ได้ดำเนินการแล้วเสร็จ พร้อมมีการส่งมอบให้กับ ถือเป็น การสิ้นสุดของนโยบายในส่วนของโครงการประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ ด้วยสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

โครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม

กระทรวงวัฒนธรรม มีแนวความคิดการจัดตั้งอนุสรณ์โดยการคงสภาพพื้นที่บริเวณที่มีเรือประมงมาเกยตื้นสองลำสีส้มและสีฟ้า ที่บ้านน้ำเค็ม จึงจำเป็นต้องซื้อที่ดิน และเรือทั้งสองลำ จึงมอบกรมศิลปากร รับผิดชอบการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม และมอบหมายสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ในการเจรจาต่อรองราคาที่ดินและเรือประมงทั้งสองลำซึ่งเจ้าของเรือประมงทั้งสองลำได้เห็นด้วยก็ ดังบทสัมภาษณ์ของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณค์ อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ในวันนั้นได้มีโอกาสพูดคุยกับคนในพื้นที่ รวมถึงเจ้าของเรือสองลำที่มาเกยตื้นซึ่งต่างยังคงความเศร้าโศกร้องไห้ด้วยความเสียใจ เล่าถึงความทุกข์ยากถึงการสูญเสียในชีวิต และทรัพย์สินมีค่า จึงบอกเขาขออย่าเคลื่อนย้ายเรือทั้งลำโดยงบประมาณ เพื่อทำพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง ณ จุดที่เรือถูกคลื่นซัดมาจอดอยู่ ในลักษณะเก็บสภาพเหตุการณ์เสมือนจริงไว้เท่าที่เป็นไปได้ ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการจ่ายที่ครอบคลุม (Comprehensive) ค่าเรือ ค่าที่ดิน ค่าบ้าน โดยกระทรวงวัฒนธรรมจะดำเนินการ Draw up เพื่อขอจัดตั้งงบประมาณในวันนั้นก็ให้สัญญาแก่คนในพื้นที่ไว้แบบนี้”

จังหวัดพังงาได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาราคาเรือประมงทั้ง 2 ลำ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาดำเนินการต่อรองราคาเรือประมงทั้งสองลำ จนสามารถซื้อเรือทั้งสองลำโดยกระทรวงวัฒนธรรม ด้วยงบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น งบประมาณ พ.ศ. 2548 แม้กระทรวงวัฒนธรรมได้ซื้อเรือทั้งสองลำไปแล้ว แต่ยังไม่ปรากฏเรื่องการจัดซื้อเรือประมง 2 ลำ เพื่อนำเข้าพิพิธภัณฑน์ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ให้เร่งรัดการจ่ายเงินให้แก่เจ้าของเรือโดยให้ขอรับการสนับสนุนจากรายได้ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล แสดงให้เห็นว่ามีการวิ่งเต้นเพื่อขอรับเงินงบประมาณจากหลายช่องทาง

ในส่วนกรมศิลปากร จึงได้มอบหมาย ดร.พรธรรม ธรรมวิมล ซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัดสำนักสถาปัตยกรรม ดำเนินการออกแบบออกแบบพิพิธภัณฑน์กลางแจ้ง ณ จุดที่เรือสี่สั้มและสี่ฟ้ามาเกยตื้นดงบพสั้มภาษาณ์ของ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล สั้มภาษาณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“พีเป็นหนึ่งในผู้ประสบเหตุที่หาตป่าตอง จังหวัดภูเก็ต หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้นำเรื่องราวของพีไปลงข่าว พีจึงได้รับมอบหมายเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานที่ลงไปเก็บข้อมูลเตรียมการสร้างอนุสรณ์และได้รับมอบหมายให้ออกแบบพิพิธภัณฑน์กลางแจ้ง ณ จุดที่เรือสี่สั้มและสี่ฟ้ามาเกยตื้นอยู่”

เมื่อสามารถดำเนินการซื้อเรือประมงสี่สั้ม และสี่ฟ้าที่มาเกยตื้นแล้ว สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาได้ดำเนินการประสานงานเพื่อเจรจาต่อรองราคาที่ดิน เพื่อเตรียมจัดหางบประมาณในการซื้อที่ดินบริเวณที่เรือทั้งสองลำเกยตื้นอยู่ เนื่องจากเจ้าของที่ดินเสนอราคาขายที่ดินที่สูงกว่าราคาประเมินมาก ทำให้กระทรวงวัฒนธรรมไม่สามารถตั้งงบประมาณรายจ่ายได้ในช่วงเวลาดังกล่าว เจ้าของที่ดินรายหนึ่งได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ขอให้พิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริง กรณีกระทรวงวัฒนธรรม ได้ซื้อเรือที่ถูกคลื่นซัดมาเกยตื้นในที่ดินของตน ซึ่งเรือดังกล่าวยังคงอยู่ในที่ดินของผู้ร้องเรียนยังไม่ได้มีการเคลื่อนย้าย ซึ่งผู้ร้องเรียนมีความต้องการจะทำประโยชน์บนที่ดินดังกล่าว แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาจึงได้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ร้องเรียน และเจ้าของที่ดินรายอื่นในเบื้องต้น ด้วยการเช่าที่ดิน ซึ่งแสดงถึงบทบาทของประชาชนในการเสนอข้อเรียกร้องใหม่ให้รัฐบาลนำไปพิจารณาให้เหมาะสมกับความต้องการด้วยกระแสแรงกดดันของประชาชน

โครงการอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา

รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน โดยมีนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นประธานกรรมการ มีองค์ประกอบทั้งสิ้นจำนวน 55 คน โดยมีปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในการกรรมการ และคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โดยมีอำนาจหน้าที่จัดทำพื้นที่ในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานฯ รวมถึงให้ความเห็นชอบการประกวดแบบและการออกแบบอนุสรณ์สถานฯ โดยมีรองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานอนุกรรมการ มีองค์ประกอบ

ทั้งสิ้นจำนวน 18 คน โดยมีปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในอนุกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายในระดับรัฐบาล

คณะอนุกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา มอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแบบแนวความคิดในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานและศึกษาหาแนวทางการดำเนินงานจากคณะทำงานชุดต่างๆ ที่แต่งตั้งโดยคณะอนุกรรมการฯ และกระทรวงวัฒนธรรมได้เสนอที่ให้จ้างที่ปรึกษา โดยมอบหมายให้สภาสถาปนิก เป็นผู้ดำเนินการจัดการประกวดแบบแนวความคิดฯ และ คณะอนุกรรมการฯ ได้เห็นชอบให้ใช้พื้นที่บริเวณหาดเล็ก อุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา เป็นสถานที่ก่อสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ และได้จัดตั้งคณะกรรมการตัดสินจนได้ผลงานที่ชนะเลิศ ได้แก่ ภูเขาแห่งความรำลึก Mountain of Membrance โดย Ana Somoza (อานา โซโมซ่า) และ Juana Canet (ฮวนน่า คาเนท) จาก DISC-O ARCHITECTURE (ดิสโก อาร์คิเทคเจอร์) ร่วมด้วย Eva Sebastian Perin (เอว่า เซบาสเตียน เปนิน) และ Angel Martinez Rodriguez (อังเคลมาร์ตีเนซ โรดริเกซ) จากประเทศสเปน ร่วมกับ บริษัท นากา คอนเซ็ป (ประเทศไทย) จำกัด

หลังจากประกาศผลการประกวดได้มีการนำเรื่องดังกล่าวเสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการประกวดแบบแนวความคิดฯ ที่ประชุมมีมติรับทราบ และได้เชิญเอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ ชมผลงานโดยทุกประเทศได้แสดงเจตนาที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐบาลไทยในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานสึนามิ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยจึงได้จัดทำโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติในหลักการในเรื่องต่างๆ เพื่อดำเนินการก่อสร้าง พร้อมทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ

ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการโครงการฯ โดยให้สำนักงานศิลปวัฒนธรรม ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการดำเนินการอย่างประหยัดและคุ้มค่าต่อไป แล้วนำมาเสนอคณะรัฐมนตรีอีกครั้ง และเห็นชอบหลักการให้ใช้พื้นที่บริเวณหาดเล็กอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ โดยให้รองนายกรัฐมนตรีไปพิจารณาร่วมกับรัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินการที่เหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งนี้ กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานงบประมาณ ได้เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี เห็นด้วยกับหลักการโครงการฯ และการแต่งตั้งกรรมการกำกับดูแลตามที่เสนอ โดยให้ดำเนินการอย่างประหยัดและคุ้มค่าโดยให้เสนอขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามขั้นตอนต่อไป โดยสถานที่จัดสร้างเห็นควรตามความเห็นของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงการคลัง มีความเห็นว่าแม้ว่าการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิใช้งบประมาณในวงเงิน 1,200,000,000 บาท ซึ่งเห็นประเทศยังมีความจำเป็นต้องใช้เงินงบประมาณในภารกิจด้านอื่นที่จำเป็นเร่งด่วนต้องดำเนินการก่อน เช่น การช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติในเหตุการณ์อื่นๆ ค่าใช้จ่ายในการเตรียมการเลือกตั้งทั่วไป จึงขอให้ปรับลดวงเงินงบประมาณหรือชะลอการดำเนินโครงการไว้ก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการคลังของประเทศ และความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้จ่ายงบประมาณและการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ซึ่งยังไม่ผ่านขั้นตอน

การอนุมัติจากคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ และในภายหลังเกิดการก่อรัฐประหารรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทำให้นายกรัฐมนตรีถูกถอดถอน คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาสิ้นสุดลง และปลัดกระทรวงวัฒนธรรมได้พ้นจากราชการเนื่องจากเกษียณอายุราชการ วันที่ 30 กันยายน 2549 โครงการดังกล่าวจึงถูกชะลอโครงการฯ จนกระทั่ง เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2550 คณะรัฐมนตรีได้มีมติยกเลิกคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ถือเป็นสิ้นสุดของนโยบายดังกล่าว

แม้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการพ้นจากราชการของปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเนื่องจากการเกษียณอายุราชการจะส่งผลกระทบต่อนโยบายการจัดทำหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์ภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ ในส่วนกระทรวงวัฒนธรรม ได้มีความพยายามสร้างความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนนโยบายของปลัดกระทรวงวัฒนธรรมด้วยการมอบนโยบายให้เกิดการสานต่อนโยบายของผู้บริหารกระทรวงวัฒนธรรมฝ่ายข้าราชการประจำ ดังบทสัมภาษณ์ของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ก่อนพี่เกษียณได้บอกเล่าความคิดของพี่ให้ลูกน้องทุกคนฟัง ณ วันนั้นลูกน้องทุกคนรู้หมด สุดท้ายแล้วสิ่งที่ให้ลูกน้องสานต่อ (Immediate) เรือสีส้ม และสีฟ้า ต้องเก็บเอาไว้ให้ประชาชนได้เรียนรู้ พี่เชื่ออยู่อย่างหนึ่งทุกอย่างทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นได้นั้นมันไม่ได้เป็นความฝัน สิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ล้วนมาจากความคิด ความต้องการ Dream ที่เราเรียกว่าความฝัน มันคือการคาดการณ์หรือการมองเห็นสิ่งที่ควรจะเกิดขึ้นถ้าเราสามารถแบ่งปันความฝันร่วมกันกับหลายๆ ฝ่ายก็จะมีคนร่วมลงมือกันทำงาน แล้วก็ทำให้ฝันนั้นเป็นจริงได้ในที่สุด”

กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้มีสานต่อนโยบายในการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการถูกกำหนดเป็นนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมในสมัยต่อมา

ตารางที่ 10 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะกับกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
การก่อตัวของนโยบาย	ฝ่ายข้าราชการประจำ	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมได้กำหนดบทบาทและเป้าหมายในการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบด้วยมิติวัฒนธรรมโดยมีนโยบายให้จัดทำหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์ภัยพิบัติ และคลื่นยักษ์สึนามิ

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
		มีจึงผลักดันนโยบายดังกล่าวเสนอต่อ นายกรัฐมนตรีด้วยตนเอง
การกำหนดนโยบาย	ฝ่ายบริหาร	<p>1) มอบหมายกระทรวงวัฒนธรรมให้รับผิดชอบจัดทำจดหมายเหตุแห่งชาติเกี่ยวกับการเกิดธรณีพิบัติภัย</p> <p>2) แต่งตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน โดยมีคณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติจังหวัดพังงา</p>
	ฝ่ายข้าราชการประจำ	<p>1) มอบสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย รับผิดชอบโครงการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ และพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์สึนามิอนุสรณ์</p> <p>2) มอบกรมศิลปากร รับผิดชอบการทำความเข้าใจเหตุบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ และดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม</p> <p>3) มอบสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ดำเนินการเจรจาซื้อเรือและที่ดินเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม</p>
การนำนโยบายไปปฏิบัติ	ฝ่ายบริหาร	<p>โครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา</p> <p>คณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โดยคณะอนุฯ แต่งคณะทำงานต่างๆและมอบหมายให้กระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแบบแนวความคิดในการก่อสร้างอนุสรณ์สถาน กระทรวงวัฒนธรรมจึงมอบหมายให้สภาสถาปนิกดำเนินการ เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรมได้จัดทำ</p>

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
	ฝ่ายข้าราชการประจำ	<p>โครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา ครม. มีมติเห็นชอบหลักการโครงการฯ ขอให้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการดำเนินการอย่างประหยัดและคุ้มค่าโดยนำกลับมาเสนออีกครั้ง</p> <p>โครงการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ได้พิจารณาดำเนินการสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิโดยมีอิสระและได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อคัดเลือกศิลปินไทยและต่างประเทศ เพื่อสร้างประติมากรรมถาวร เพื่อสร้างประติมากรรมถาวร ติดตั้งที่ภูเก็ต พังงา และกระบี่</p> <p>โครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม 1) กรมศิลปากร มอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สำนักโบราณคดี และหอจดหมายเหตุ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เกิดเหตุมีหน้าที่รวบรวมเอกสาร รวมถึงวัตถุต่างๆ ที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ดังกล่าวไปจัดเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ต เพื่อดำเนินการจัดตั้งหอจดหมายเหตุ และพิพิธภัณฑสถานต่อไป และมอบหมาย ดร.พรธรรม ธรรมวิมล ดำเนินการออกแบบอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม</p> <p>2) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ได้มีการประสานงานเพื่อเจรจาต่อราคาที่ดิน และเรือทั้งสองลำนี้ และแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาราคาเรือประมงทั้ง 2 ลำ ดำเนินการต่อรองราคาเรือประมง จนสามารถซื้อเรือทั้งสองลำ ในขณะที่ดินเจ้าของที่ดินเสนอราคา</p>

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
		<p>ชายที่ดินที่สูงกว่าราคาประเมินมาก ทำให้ไม่สามารถตั้งงบประมาณซื้อที่ดินได้</p>
	ประชาชน	<p>เรียกร้องให้รัฐทำการซื้อที่ดิน หรือเคลื่อนย้ายเรือทั้งสองออกไปจากพื้นที่ในฐานะเจ้าของที่ดิน ด้วยต้องการจะทำประโยชน์บนที่ดินดังกล่าว แต่ไม่สามารถดำเนินการได้</p>
<p>การประเมินผลนโยบาย</p>	<p>ฝ่ายข้าราชการประจำ</p>	<p>โครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา มีอุปสรรคทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ โดย กระทรวงการคลังขอให้ปรับลดวงเงินงบประมาณหรือชะลอการดำเนินโครงการไว้ก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์คลังของประเทศ และความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้จ่ายงบประมาณ เนื่องจากต้องใช้เงินงบประมาณในภารกิจด้านอื่นที่จำเป็นเร่งด่วนต้องดำเนินการก่อน เช่น การช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติในเหตุการณ์อื่นๆ ค่าใช้จ่ายในการเตรียมการเลือกตั้งทั่วไป และขั้นตอนการอนุมัติจากคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติซึ่งอยู่ในระหว่างกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณา</p>
		<p>โครงการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ ผลรวมของความสำเร็จจากดำเนินการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการนโยบายก่อให้เกิดผลของการพัฒนาประเทศ</p> <p>โครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม การดำเนินการซื้อเรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ แต่ยังมีอุปสรรคทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติทำให้ยังไม่สามารถซื้อที่ดินได้เนื่องจากราคาชายที่สูงกว่าราคาประเมิน</p>

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
การต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุดนโยบาย	ฝ่ายบริหาร	การสิ้นสุดโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา เนื่องจากการรัฐประหารรัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 และยกเลิกคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2550
	ฝ่ายข้าราชการประจำ	การสิ้นสุดโครงการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ เนื่องจากการดำเนินโครงการฯ แล้วเสร็จบรรลุวัตถุประสงค์
		การต่อเนื่องโครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม จากการสานต่อนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม และข้อเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่

กล่าวโดยสรุป กระบวนการนโยบายสาธารณะในสมัยดังกล่าว ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม หรือฝ่ายข้าราชการประจำ ได้กำหนดบทบาทและเป้าหมายในการฟื้นฟูเยียวยาผลกระทบด้วยมิติวัฒนธรรมโดยมีนโยบายให้จัดทำหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์พิบัติอันจะเป็นประวัติศาสตร์ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา และแสดงบทบาทสำคัญถึงภาวะผู้นำที่พยายามผลักดัน สนับสนุนหรือชี้นำนโยบายสาธารณะด้วยตนเอง (policy entrepreneurs) ในการเข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นตัวแสดงหลักที่มีบทบาทมากที่สุด ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ นโยบายการจัดทำหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ถูกกำหนดโดยทางเลือกเชิงนโยบายที่ทำให้สังคมโดยรวมได้ผลประโยชน์ตอบแทนสูงสุด (rational model) ด้วยการมีพิพิธภัณฑ์จะช่วยให้ได้เรียนรู้อย่างหลากหลายเกี่ยวกับภัยพิบัตินี้ ประชาชนจะได้รู้จักการเตรียมการที่จะช่วยทำให้ไม่เกิดความสูญเสียในอนาคต นโยบายถูกพิจารณาตัดสินใจและเห็นชอบให้กำหนดขึ้นโดยฝ่ายบริหาร รัฐบาลจึงมอบกระทรวงวัฒนธรรมให้รับผิดชอบจัดทำจดหมายเหตุแห่งชาติ เกี่ยวกับการเกิดธรณีพิบัติภัย และแต่งตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งอันดามัน โดยมีคณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โดยการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับองค์การและระดับภารกิจ โดยในระดับองค์การประกอบไปด้วยองค์การหลายแห่ง (network theory) แต่ละองค์การภารกิจเฉพาะของตนเองและแบ่งนโยบายบางส่วนไปปฏิบัติที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันนโยบายจึงอาจไม่ได้กำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการ นำไปปฏิบัติผ่านโครงสร้างราชการ

กระทรวง กรมต่างๆ ส่วนในระดับภารกิจกระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายหน่วยงานภายใต้สังกัด (top - down Theories of Implementation) โดยสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยรับผิดชอบโครงการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิ และพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งอนุสรณ์สถานและพิพิธภัณฑ์สึนามิอนุสรณ์ มอบกรมศิลปากร รับผิดชอบการทำจดหมายเหตุบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จากภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ และดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม มอบสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ดำเนินการเจรจาซื้อเรือและและที่ดินเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ซึ่งเป็นการส่งนโยบายสู่องค์กรระดับปฏิบัติ มีลักษณะเป็นลำดับชั้นจากบนลงล่าง มีการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา ในขณะที่เดียวกันได้ให้อำนาจดุลยพินิจผู้ปฏิบัติงานจริงในหน่วยงานภายใต้สังกัดมีความอิสระเพื่อการปฏิบัติตามเป้าหมายของนโยบาย (bottom - up Theories of Implementation) โดยการประเมินผลนโยบายการวัดผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งกระบวนการ โดยโครงการจัดสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสึนามิสามารถดำเนินการแล้วเสร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการนโยบายก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศ ในส่วนโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา มีอุปสรรคทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ โดยการขอให้ปรับลดวงเงินงบประมาณหรือชะลอการดำเนินโครงการไว้ก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะการคลังของประเทศ และความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้จ่ายงบประมาณ และขั้นตอนการอนุมัติจากคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติซึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาของฝ่ายข้าราชการ และภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงฝ่ายบริหารจากการรัฐประหารรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และและยกเลิกคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิทำให้โครงการฯ ถูกล้มเลิกลงทั้งในระดับภารกิจและองค์การ และโครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม การดำเนินการซื้อเรือ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการแต่ยังพบอุปสรรคทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติทำให้ยังไม่สามารถซื้อที่ดินได้เนื่องจากราคาขายที่สูงกว่าราคาประเมิน จึงเกิดการต่อเนื่องนโยบายในการก่อตัวจากการสานต่อนโยบายของฝ่ายข้าราชการ กระทรวงวัฒนธรรม และข้อเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ ถูกกำหนดเข้าสู่วาระนโยบายต่อเนื่องในสมัยต่อไป

6.1.2 กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

การก่อตัวของนโยบาย เกิดจากการสานต่อแนวคิดการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิด้วยมิติวัฒนธรรม โดยการจัดทำจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์พิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิ และประวัติศาสตร์ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งช่วงเวลานั้นยังมีอุปสรรคเรื่องที่ดินที่เรือทั้งสองลำเกยตื้นอยู่ และไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการฯ จากสำนักงบประมาณ ดังบทสัมภาษณ์ของ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ตอนที่คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ลงพื้นที่ได้ไปเจอเรือสองลำมาเกยตื้นอยู่ คุณหญิงได้บอกให้เอาเงินไปซื้อเรือทั้งสองลำไว้ ชื่อที่ตรงนั้นไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังรับรู้ถึงความรุนแรงของคลื่นที่พัดเรือมาไกลขนาดนี้ ลำหนึ่งถูกคลื่นพัดมาเกือบชนบ้าน และได้มีแนวคิดที่จะทำพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งขึ้น ปรากฏว่าที่ดินตรงนั้นถูกตั้งราคาที่สูงจนไม่สามารถตั้งงบประมาณได้ ซึ่งเป็นช่วงที่พี่ได้รับตำแหน่งเป็นปลัดกระทรวงวัฒนธรรม พี่เลยขับเคลื่อนการทำพิพิธภัณฑ์ของกระทรวงวัฒนธรรมต่อจากคุณหญิง”

สำหรับประเด็นเรื่องที่ดินที่เรือทั้งสองลำเกยตื้นอยู่นั้น เจ้าของกรรมสิทธิ์ได้เสนอราคาเช่า และราคาที่สูงทำให้ราชการไม่สามารถตั้งงบประมาณรายจ่ายได้ ในการขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม ไปหารือกับผู้ว่าราชการ โดยมีข้อสรุปจากการหารือให้มีการตั้งคณะกรรมการระดับกระทรวง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมเป็นกรรมการ และแต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาเป็นประธาน

การกำหนดนโยบาย กระทรวงวัฒนธรรม ได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ขึ้น และจังหวัดพังงาได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม เพื่อพิจารณาและกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม

การนำนโยบายปฏิบัติ คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ได้มีการประชุมคณะกรรมการฯ โดยมีปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเป็นประธาน เสนอจัดตั้งงบประมาณสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่ประชุมมอบ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล เป็นผู้ดำเนินการออกแบบ และจะส่งมอบใช้ชุมชนดูแลต่อเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ โดยผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา ผู้แทนกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้แทนกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนมูลนิธิองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน เห็นด้วยกับโครงการฯ และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนความร่วมมือ ทั้งนี้ผู้แทนสำนักงานงบประมาณได้มีข้อคิดเสนอแนะว่าสำหรับโครงการใหม่ต้องมีเกณฑ์คุ้มค่าและเป็นต้นทุนทางสังคมแก่ชุมชน โดยรูปแบบอาคารที่ใช้ในการของงบประมาณได้มีการทำประชาพิจารณ์โครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็มจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ อำเภอดงตาล จังหวัดพังงา ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ตำบลดงตาล จังหวัดพังงา จากนั้นกระทรวงวัฒนธรรม

ในส่วนคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ในครั้งแรก คณะกรรมการฯ ซึ่งเป็นผู้แทนชุมชนได้เสนอไม่ให้เคลื่อนย้ายเรือออก พร้อมได้เสนอทางเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา และกระทรวงวัฒนธรรมได้มีความพยายามประสานงานกับสำนักงานงบประมาณในการจัดตั้งงบประมาณเพื่อแก้ปัญหากรณีดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง แต่สำนักงานงบประมาณให้ความเห็นว่าการจัดซื้อที่ดินเป็นหน้าที่จังหวัดโดยท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดซื้อที่ดิน กระทรวงวัฒนธรรมมีหน้าที่ให้คำแนะนำในสร้างพิพิธภัณฑ์และของงบประมาณสมทบเพื่อดำเนินการปรับปรุงฟื้นฟูพิพิธภัณฑ์

จึงมีการเสนอให้จัดซื้อที่ดินแปลงใหม่ หรือย้ายเรือทั้งสองลำไปไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กลางจังหวัดภูเก็ต เพื่อยุติเรื่องปัญหาที่ดิน แต่กรรมการฯ มีมติให้ย้ายเรือไปยังที่ดินแปลงใหม่ โดยมอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงเป็นผู้เจรจาต่อรองราคาและดำเนินการซื้อที่ดินเนื้อจำนวน 5 ไร่ ซึ่งได้มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง จนในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2550 คณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมของที่ดินที่จะดำเนินการซื้อ 3 แปลงติดกัน มีความเหมาะสมแก่การจัดทำพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งด้วยเหตุผลความจำเป็นเพื่อแก้ไขปัญหาเรือประมงสีส้มและสีฟ้าที่เกยขึ้นอยู่ในกรรมสิทธิ์ของประชาชนรวมถึงตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนบ้านน้ำเค็มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และได้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการจัดซื้อที่ดินโดยวิธีพิเศษ ประชุมมีมติเห็นชอบให้ซื้อที่ดิน 3 แปลงในราคา 3,800,000 บาท ดังบทสัมภาษณ์ของ นายไมตรี จงไกรจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“หลังจากที่รัฐบาลซื้อเรือประมงสองลำที่มาเกยตื้น ก็ได้ตั้งทีมออกแบบแล้วนำมาเสนอที่ อบต. ในขณะนั้นพี่เป็นสมาชิก อบต. พี่รู้สึกว่ามันบ้านเราควรเป็นหมู่บ้านตำนาน สีนามิที่มีเรื่องเล่า วิถีชีวิต เหตุการณ์แต่ละจุดแต่ละมุม จริงแล้วมันเป็นพิพิธภัณฑสถานที่มีชีวิตเพราะเดินไปทางไหนก็มีเรื่องเล่าเต็มไปหมด พี่เลยรู้สึกดีใจเรื่องพิพิธภัณฑสถานซึ่งสภา อบต. มีมติเห็นด้วยว่าจะสร้างพิพิธภัณฑสถาน และในอนาคตชุมชนจะร่วมเป็นเจ้าของ อบต. จึงซื้อที่ดิน และกระทรวงวัฒนธรรมจึงย้ายเรือทั้งสองลำมาอยู่ด้วยกันในที่แห่งใหม่”

และดังบทสัมภาษณ์ของ นายมนัสศักดิ์ ยวนแก้ว สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ตอนซื้อที่ดินพี่เป็นสมาชิก อบต. หลังเกิดเหตุการณ์ ทาง อบต. เป็นผู้จัดซื้อที่ดินจัดซื้อโดยเงินใช้จ่ายเงินสะสมให้เรือมาจอดและทำพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งการทำพิพิธภัณฑสถานได้ผ่านการประชาคมของพี่น้องประชาชนในพื้นที่จัดขึ้นที่วัดน้ำเค็ม ชาวบ้านอยากให้มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ให้สื่อถึงสินามิ เป็นเหมือนการเตือนใจ เป็นสถานที่ไว้เตือนถึงเพศภัยสินามิ และสามารถอพยพขึ้นไปบนนั้นได้ และจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต”

ภายหลังที่องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงได้ซื้อที่ดินสำเร็จ กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้จัดสรรงบประมาณให้สำนักงานวัฒนธรรมพังงา ดำเนินการจ้างย้ายเรือและปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยวิธีพิเศษแล้วเสร็จ ซึ่งได้มีการขอการจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่องในการทำพิพิธภัณฑสถานแต่ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการฯ ดังกล่าวจากสำนักงานงบประมาณ ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ว่าโครงการดังกล่าวไม่ใช่ภารกิจของกระทรวงวัฒนธรรมเห็นว่าควรเป็นภารกิจของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการและบรรเทาสาธารณภัย ดังบทสัมภาษณ์ของ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ท้องถิ่นเขามีวิสัยทัศน์การณ์ไกลที่ซื้อที่ดิน ด้วยการมีพิพิธภัณฑสถานที่จะทำให้มีสิ่งที่น่าสนใจในพื้นที่โดยการลงทุนของรัฐบาล โครงการที่งบประมาณไปนั้นไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ โดยสำนักงบประมาณให้เหตุผลที่ว่ากระทรวงวัฒนธรรมจัดทำพิพิธภัณฑสถานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โบราณคดีเป็นหลักไม่ได้ทำพิพิธภัณฑสถานเหตุการณ์ ซึ่งในกรณีนี้อาจจะเป็นของกระทรวงวิทยาศาสตร์ หรือกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งกระทรวงวัฒนธรรมไม่เคยทำซึ่งได้พยายามอธิบายว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานเฉพาะของกระทรวงวัฒนธรรม แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจนพื้หมดวาระไปเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายข้าราชการประจำก็ยังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ”

กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้จัดทำโครงการอนุรักษ์เรือประมง 2 ลำ และเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2553 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้พ้นจากวาระไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายข้าราชการประจำ ผู้เป็นริ้วแรงสำคัญในการผลักดัน โครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ภายหลังจากนั้นโครงการดังกล่าวมาจึงชะลอการขับเคลื่อนของนโยบาย

ตารางที่ 11 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะกับกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
การก่อตัวของนโยบาย	ฝ่ายข้าราชการประจำ	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมการสานต่อแนวคิดการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิด้วยมิติววัฒนธรรม โดยการจัดทำหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑสถานเพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์พิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิ และยังประสบอุปสรรคเรื่องที่ดินที่เรือทั้งสองลำเกยตื้นอยู่ โดยมอบหมายผู้ตรวจไปหารือกับผู้ว่าราชการ
การกำหนดนโยบายไปปฏิบัติ	ฝ่ายข้าราชการประจำ	กระทรวงวัฒนธรรมได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จังหวัดพังงาได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
การนำนโยบายไปปฏิบัติ	ฝ่ายข้าราชการประจำ	<p>คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา</p> <p>ประชุมเสนอจัดตั้งงบประมาณสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่ประชุมมอบ ดร.พรธรรม ธรรมวิมล เป็นผู้ดำเนินการออกแบบ และได้มีการทำประชาพิจารณ์ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง</p>
		<p>คณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม</p> <p>มีการประชุมย้ายให้เรือไปยังที่ดินแปลงใหม่ โดยมอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง เป็นผู้เจรจาต่อราคาและดำเนินการซื้อที่ดินเนื้อจำนวน 5 ไร่ จนสำเร็จ</p>
	ประชาชน	<p>สำนักงานวัฒนธรรมพังงา</p> <p>ดำเนินการจ้างย้ายเรือและปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยวิธีพิเศษเมื่อ</p> <p>มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดซื้อที่ดิน และการทำประชาพิจารณ์รูปแบบของพิพิธภัณฑ์</p>
การประเมินผลนโยบาย	ฝ่ายข้าราชการประจำ	<p>มีอุปสรรคทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ โดย สำนักงานประมง มีข้อเสนอสำหรับโครงการใหม่ต้องมีเกณฑ์คุ่มค่าและเป็นต้นทุนทางสังคมแก่ชุมชน และวิเคราะห์ว่าโครงการดังกล่าวไม่ใช่ภารกิจของกระทรวงวัฒนธรรม โดยกระทรวงวัฒนธรรมได้พยายามชี้แจงสำนักงานประมงอย่างต่อเนื่อง</p>
การต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุดนโยบาย	ฝ่ายข้าราชการประจำ	<p>การชะลอโครงการ</p> <p>เนื่องจากสำนักงานประมงไม่จัดสรรงบประมาณ และการพันวาระของปลัดกระทรวงวัฒนธรรม</p>

กล่าวโดยสรุป กระบวนการนโยบายสาธารณะในสมัยดังกล่าว ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม หรือฝ่ายข้าราชการประจำ ได้สานต่อแนวคิดการฟื้นฟูและเยียวยาผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยสึนามิด้วยมิติวัฒนธรรม โดยการจัดทำหจจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑสถานเพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์พิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิ และยังประสบอุปสรรคเรื่องที่ดินที่เรือทั้งสองลำมาเกยตื้น จึงผลักดันและสร้างวาระนโยบายนั้นเกิดขึ้นจากการเสนอประเด็นและพยายามในการแสวงหาวิธีการในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน นโยบายถูกกำหนดขึ้นจากโครงการอนุสรณ์สถานเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็มเดิม โดยมีการปรับเปลี่ยนนโยบายให้เกิดความเหมาะสมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปจากสิ่งเดิมที่เป็นอยู่ (incremental model) โดยได้กระทรวงวัฒนธรรมได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และในส่วนจังหวัดพังงาได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม โดยน่านโยบายไปปฏิบัติผ่านโครงสร้างราชการ โดยคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ประกอบไปด้วยองค์การหลายแห่ง (network theory) แต่ละองค์การภารกิจเฉพาะของตนเองและแบ่งนโยบายบางส่วนไปปฏิบัติที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายจึงอาจไม่ได้กำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการ เพื่อการจัดตั้งงบประมาณสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และในส่วนกระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายหน่วยงานภายใต้สังกัด (top - down Theories of Implementation) ซึ่งเป็นการส่งนโยบายสู่องค์การระดับปฏิบัติ มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากบนลงล่าง โดยมอบสำนักงานวัฒนธรรมพังงา ร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม และจ้างย้ายเรือและปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยวิธีพิเศษ นอกจากนี้คณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขประเด็นเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็มที่แต่งตั้งโดยจังหวัดพังงามีความอิสระในการใช้อำนาจดุลยพินิจ ในฐานะผู้ปฏิบัติงานจริงในหน่วยงานภายใต้สังกัด และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ พิจารณาแนวทางการในการจัดการเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็มด้วยความอิสระเพื่อการปฏิบัติตามเป้าหมายของนโยบาย (bottom - up Theories of Implementation) โดยคณะกรรมการฯ ให้ย้ายให้เรือไปยังที่ดินแปลงใหม่ โดยมอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วงเป็นผู้เจรจาต่อรองราคาและดำเนินการซื้อที่ดินเนื้อจำนวน 5 ไร่ จนสำเร็จ และร่วมประชาพิจารณ์รูปแบบของพิพิธภัณฑสถาน ในขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติโครงการสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา มีอุปสรรคทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ เนื่องจากไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณสำนักงบประมาณ และการพันวาระของปลัดกระทรวงวัฒนธรรมผู้ผลักดันและสร้างวาระของนโยบายทำให้เกิดการชะลอของโครงการ

6.1.3 กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงวัฒนธรรม

การก่อตัวของนโยบาย จากการชะลอของโครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็มจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิเนื่องจากไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากสำนักงบประมาณในอดีต ต่อมานายวีระ โรจน์พจนรัตน์ อดีตปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้รับการดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม จึงได้มีการผลักดันโครงการดังกล่าวอีกครั้งโดยประสานความร่วมมือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ดังบทสัมภาษณ์ของ นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ อดีตรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“เมื่อพี่ได้กลับมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม พี่ได้เสนอเรื่องการทำพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มเข้าไปใหม่ และได้ส่งสัญญาณไปเป็นนโยบายซึ่งในขณะนั้นกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬามีงบประมาณเหลือจ่าย สำหรับในการผลักดันนโยบายสำหรับโครงการที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือโครงการใหญ่ๆ รัฐมนตรีและปลัดกระทรวงต้องผลักดันไปพร้อมๆกัน ถ้าสำนักงบประมาณเขาเห็นว่าไม่สำคัญเขาจะวางเฉย ด้วยการเสนอของงบประมาณจะมีการจัดลำดับความสำคัญ ซึ่งเมื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมสามารถผลักดันด้วยตนเองอย่างเต็มที่ ด้วยกระทรวงวัฒนธรรมมีรูปแบบรายการ และมีความพร้อมเรื่องที่ดินและบุคลากร”

ในขณะเดียวกันภายหลังได้เกิดกระแสการเรียกร้องจากประชาชนในพื้นที่ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียถึงการชะลอโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานเกิดการผลักดันโครงการฯ ไปยังรัฐบาล ดังบทสัมภาษณ์ของ นายไมตรี จงไกรจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ครบรอบ 15 ปี กระทรวงวัฒนธรรมได้แถลงข่าวการได้รับงบประมาณเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถาน โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นประธาน ซึ่งในครั้งนั้นรัฐมนตรีได้กล่าวถึงพี่น้องว่าขอบคุณที่ช่วยกระตุ้นให้รัฐบาลอนุมัติงบนี้มา”

การกำหนดนโยบาย กระทรวงวัฒนธรรม ได้มีการประชุมคณะอนุกรรมการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ ที่ประชุมเห็นควรให้มีการเสนอคำของบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 (เพิ่มเติม) ในแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ 1 โครงการ คือโครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ณ บริเวณบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุประดิษฐ์ จังหวัดพังงา

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม จึงขอความร่วมมือจังหวัดพังงา เสนอคำขอของงบประมาณในแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ โครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ และได้มอบหมายกรมศิลปากรดำเนินการปรับราคาก่อสร้างของรูปแบบรายการที่จ้างให้เป็นปัจจุบันเพื่อจัดทำคำขอของงบประมาณ จังหวัดพังงา จึงเสนอคำขอ

งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 (เพิ่มเติม) ในแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชน สร้างงาน สร้างโอกาส รวมถึงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และกิจกรรมอื่นเพื่อการท่องเที่ยว และในการประชุมคณะอนุกรรมการบูรณาการ แผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ ได้มีการประชุมพิจารณาปรับปรุงกรอบวงเงินข้อเสนอของงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2559 ณ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยมีพลเอกธนศักดิ์ ปฎิมาประกร ที่ประชุมได้เห็นชอบโดยให้กระทรวงวัฒนธรรมเสนอตั้งงบประมาณโครงการหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงา

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้จัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาดำเนินการดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพัสดุ พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบอื่นๆที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ดำเนินการด้วยวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (E-bidding) และแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม จังหวัดพังงา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่อาจขึ้นจากการดำเนินโครงการและบริหารจัดการโครงการให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ และกำกับดูแลและติดตามการดำเนินงานก่อสร้างอาคาร

ในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมได้มีการประสานงานเป็นการส่วนตัวในการสนับสนุนโครงการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังบทสัมภาษณ์ของ นายวิระ โรจน์พจนรัตน์ อดีตรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ในช่วงของการก่อสร้างได้มีโอกาสพบท่านทูตญี่ปุ่น จึงขอให้ญี่ปุ่นส่งผู้เชี่ยวชาญในการทำพิพิธภัณฑ์สึนามิมาช่วย และขอสนับสนุนทุนให้บุคลากรที่มีหน้าที่ไปศึกษา ดูงาน มีการประสานกันระดับหน่วยงานเกิดเป็นความร่วมมือที่ีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น”

ซึ่งในการดำเนินการพบอุปสรรคในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติในมาตรการเทคนิคในงานก่อสร้าง จึงมีการกำกับดูแลและติดตามการดำเนินงานก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังบทสัมภาษณ์ของ นายพรธรรม ธรรมวิมล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“การทำพิพิธภัณฑ์นี้อาคารมีลักษณะพิเศษด้วยรูปแบบอาคารที่ไม่ใช่เหลี่ยมมุมปกติ แต่มีความโค้งไปโค้งมา การประกวดราคา E-bidding อาจทำให้ได้บริษัทเอกชนที่ผ่านการประมูลอาจได้รับงานที่ไม่ถนัดและเป็นบริษัทที่ไม่ได้ทำงานอยู่ในภูมิภาคหรือพื้นที่ อีกทั้งที่ก่อสร้างอยู่ไกลจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และผู้ควบคุมงานอยู่ที่สำนักงานศิลปากรจังหวัดภูเก็ต และพื้นที่มีฝนตกหนาซุก การขาดแคลนแรงงาน จึงต้อง

ประสานงานอย่างใกล้ชิดโดยเดินทางจากกรุงเทพฯ ลงไปบ่อยครั้ง ด้วยการดำเนินงานมี ปัญหาอุปสรรคซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้จากตรงนี้ แต่ก็แก้ไขเรื่อยมาจนแล้วเสร็จ”

และพบว่าเมื่ออุปสรรคในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติในมาตรการของการบริหาร สัญญาก่อสร้าง ดังบทสัมภาษณ์ของ วัฒนธรรมจังหวัดพังงา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“สำหรับในการบริหารสัญญาก่อสร้าง ภารกิจเราไม่ได้เอื้อต่อการปฏิบัติงานโดยตรงใน การก่อสร้างจึงอาศัยขอความอนุเคราะห์บุคลากรหน่วยงานอื่นๆ มาเป็นคณะกรรมการ ต่างๆ โดยเฉพาะจากกรมศิลปากร แต่มีอุปสรรคที่ตามมาด้วยกรมศิลปากรไม่ได้มี สำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัด เมื่อก่อนนี้อยู่ที่จังหวัดภูเก็ต ตอนหลังยุบรวมไปอยู่ที่จังหวัด นครศรีธรรมราช ทำให้ผู้ควบคุมงานต้องเดินทางหลายร้อยกิโลเมตร และด้วยมีภารกิจ หน้าที่ที่ต้องดูแลหลายจังหวัดทำให้เกิดช่องว่างในการควบคุมงาน”

นอกจากนี้ในขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้างประชาชนในพื้นที่ได้มีบทบาทสำคัญในการมี ส่วนร่วมในขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยใช้สื่อมวลชนและโซเชียลมีเดียเสนอข้อเรียกร้องใน การเสริมสร้างการดำเนินงาน ดังบทสัมภาษณ์ของ นายไมตรี จงไกรจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2565

“พี่ก็ได้วิพากษ์วิจารณ์ถึงการดำเนินการกับเรือสองลำ ด้วยพี่ทำอาชีพประมงแล้วจะรู้ว่ การซ่อมเรือ เราจะซ่อมเปลี่ยนเฉพาะชิ้นส่วนที่ชำรุดโดยถอดออกมา ทีละชิ้น แล้วใส่ที ละตัวเพราะต้องรักษาสภาพเดิมไว้”

โดยการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสิรินธรนิพิบัติภัยสิรินามิผู้รับจ้างสามารถดำเนินงานแล้ว เสร็จตามรูปแบบรายการ และได้มีการส่งมอบพื้นที่ให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาดำเนินการจ้าง ตกแต่งภายในพิพิธภัณฑสถานสิรินามิบ้านน้ำเค็ม

สำหรับการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสิรินธรนิพิบัติภัยสิรินามิ ได้รับการจัดสรร งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562 กระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายให้กรมศิลปากร มอบหมายให้ผู้รับผิดชอบเป็นกรรมการตรวจการจ้างโครงการฯ และมอบหมายบุคลากรดำเนินการ ปรับปรุงรูปแบบรายการพร้อมทั้งประมาณราคากลาง รายการค่าตกแต่งภายใน ให้มีรูปแบบรายการที่ สอดคล้องกับพื้นที่จริง เพื่อให้ก่อนนี้ผูกพันให้ทันภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ซึ่งได้เกิดการ ประสานงานเป็นการส่วนตัวกันภายในของกรมศิลปากรเพื่อเป็นคณะทำงานสำหรับโครงการจ้าง ตกแต่งภายใน ดังบทสัมภาษณ์ของ นายพรธรรม ธรรมวิมล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2565

“งานตกแต่งภายในมีคนมาช่วยกันทำงานร่วมกันอย่างมุ่งมั่นด้วยอยากให้ออกมาดี ซึ่งพี่ได้ให้รายละเอียดกับวุฒินันท์และทีมเขา โดยออกแบบให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

ไม่มีรั้ว ไม่มีกำแพง มีบ้านให้ชุมชนมาใช้ประโยชน์ มีสนามด้านหน้า ลานทรายให้เด็กเล่น ให้ชุมชนรู้สึกว่าการนี้ไม่ใช่พื้นที่ความเศร้า แต่เป็นแหล่งเรียนรู้และการรำลึก”⁵⁵

ด้วยในการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิมีความพิเศษนอกจากการจัดการองค์ประกอบทางกายภาพภายในและภายนอกอาคารตลอดจนงานภูมิทัศน์ได้มีการกำหนดให้มีการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำบทนิทรรศการ จากการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ การสืบค้นเรื่องราวจากคำบอกเล่าโดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติและรวบรวมวัตถุเพื่อการเล่าเรื่อง ทั้งจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ต ดังบทสัมภาษณ์ของ นายวุฒินันท์ จินศิริวานิชย์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2565

“พิพิธภัณฑสถานจะต้องทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างคนที่ผ่านเหตุการณ์นั้นมา กับคนรุ่นหลังๆที่ไม่รู้จักเหตุการณ์นั้น พูดถึงบ้านน้ำเค็มในมิติระดับประเทศ ในขณะที่นั้นได้มีการจัดตั้งงบประมาณไว้แล้วจึงต้องเร่งทำแบบให้ทันงบประมาณ จึงได้ตั้งเงื่อนไขไว้ว่าต้องเกิดกระบวนการทำเนื้อหาจัดแสดงก่อนที่จะก่อสร้างโดยอาศัยการมีส่วนร่วมกับชุมชน”

กระทรวงวัฒนธรรมได้แต่งตั้งคณะทำงานด้านวิชาการและประวัติศาสตร์ โครงการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ โดยมีผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นประธานคณะทำงาน ผู้นำท้องถิ่นผู้นำท้องที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ออกแบบเพื่อดำเนินการจัดทำข้อมูลสำหรับการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเกิดจากการประสานเป็นการส่วนตัวกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะส่งผลให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ ดังบทสัมภาษณ์ของ นางสาวชาธิณี อรรถจินดา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ได้รับการชักชวนจากพี่วุฒินันท์ ให้ช่วยดูเรื่องการเล่าเรื่อง ซึ่งเดิมนิทรรศการมีการวางลำดับเรื่อง story line ไว้แล้ว พิพิธภัณฑสถานนี้จะพิเศษกว่าพิพิธภัณฑสถานอื่นด้วยมักมีเรื่องราว และเล่าเรื่องไปเรื่อยๆ ยาวๆ แต่ที่นี้เป็นเรื่องของเหตุการณ์ที่เป็นจุดแล้วตีเนื้อหาที่ครอบคลุมออกมา”

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาได้ดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพัสดุ พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และระเบียบอื่นๆที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ดำเนินการด้วยวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (E-bidding) โดยมีการกำหนดคุณลักษณะของผู้รับจ้างต้องมีผลงานตกแต่งภายในพิพิธภัณฑสถานเพื่อให้ผู้รับที่มีประสิทธิภาพและประสบการณ์ในการทำงานที่มีความพิเศษเฉพาะสอดคล้องกับงานที่จะดำเนินการจ้าง นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานจากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมาในประเด็นมาตรการด้านการบริหารงานก่อสร้างโดยจัดหาบุคคลที่มี

⁵⁵ สัมภาษณ์ นายพรธรรม ธรรมวิมล, 21 ตุลาคม 2565

ความเชี่ยวชาญในสายงานที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์การทำงาน มารับผิดชอบตลอดระยะเวลาของสัญญาจ้างในทุกกระบวนการของโครงการ ดั่งบทสัมภาษณ์ของ นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2565 ใจความตอนหนึ่งว่า

“ในการบริหารสัญญาก่อสร้างได้ดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอนในการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบพัสดุ ซึ่งในการก่อสร้างอาคารนอกจากอุปสรรคเรื่องสภาพอากาศที่ฝนตกชุกแล้ว การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะในการก่อสร้างเนื่องจากเป็นงานที่เกิดขึ้นใหม่ของสำนักงานวัฒนธรรม ทำให้การก่อสร้างอาคารที่ผ่านมามีเกิดความล่าช้า และมีอุปสรรคในการทำงานใน ต่อมาการจ้างตกแต่งภายในได้มีคณะทำงานจากกรมศิลปากรและสถาบันการศึกษา มาช่วยตั้งแต่การจัดซื้อจัดจ้าง รวมถึงการผู้ควบคุมงานที่เกิดจากการโอนย้ายมาดำรงตำแหน่งในสำนักงานวัฒนธรรม ทำให้สำนักงานวัฒนธรรมมีบุคลากรที่ควบคุมงานก่อสร้างได้ และทำหน้าที่ประสานงานต่างๆ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่นมากยิ่งขึ้น”

แม้การดำเนินโครงการเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) แต่สามารถดำเนินการแล้วเสร็จตามกำหนด และรูปแบบในสัญญาจ้าง และสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 ดำเนินการจ้างเหมาบริการเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และพนักงานทำความสะอาด เพื่อปฏิบัติงาน ณ อาคารพิพิธภัณฑ์สยามิบ้านน้ำเค็ม มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2565 โดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกล่าวเปิดผ่านการถ่ายทอดสดจากทำเนียบรัฐบาล ซึ่งมีนายอิทธิพล คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมสมัยถัดมา นางยุพา ทวีวัฒนะกิจบวร ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ผู้บริหารระดับสูงในระดับกระทรวง และระดับจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการ และประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ ณ พิพิธภัณฑ์สยามิบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดำรงวิทยารุฉิว จังหวัดพังงา

ตารางที่ 12 ความสัมพันธ์ของตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะกับกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสมัยของนายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
การก่อตัวของนโยบาย	ฝ่ายบริหาร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้ผลักดันโครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็มจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ
	ประชาชน	สร้างกระแสสังคมผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เกี่ยวกับโครงการฯ

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
การกำหนดนโยบาย	ฝ่ายบริหาร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ประสานความร่วมมือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และได้มีการประชุมคณะอนุกรรมการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ กำหนดเป็นโครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ณ บริเวณบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง จังหวัดพังงา
	ฝ่ายข้าราชการประจำ	สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ขอความร่วมมือจังหวัดพังงา เสนอค่าของงบประมาณในแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ
		จังหวัดพังงา เสนอค่าของงบประมาณในแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ
การนำนโยบายไปปฏิบัติ	ฝ่ายบริหาร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ประสานภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการให้การสนับสนุนโครงการ
	ฝ่ายข้าราชการประจำ	การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ 1) สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม จังหวัดพังงา

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
		<p>2) กรมศิลปากร ดำเนินการออกแบบสนับสนุน ควบคุมงานก่อสร้าง และกำกับดูแล และติดตามการดำเนินงานก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ</p> <p>3) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ดำเนินการการบริหารสัญญาก่อสร้าง ประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม จังหวัดพังงา และชุมชน</p>
	ประชาชน	เสนอข้อเรียกร้องในการเสริมสร้างการดำเนินงาน
		<p>การตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ</p> <p>1) แต่งตั้งคณะทำงานด้านวิชาการและประวัติศาสตร์ โครงการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ</p> <p>2) กรมศิลปากร ดำเนินการออกแบบสนับสนุน กำกับดูแลและติดตามการดำเนินงานก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ มีประสานความร่วมมือ เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ความต้องการ</p> <p>3) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ดำเนินการการบริหารสัญญาก่อสร้าง ควบคุมงานก่อสร้าง ประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม จังหวัดพังงา และชุมชน ประสานความร่วมมือ เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ความต้องการ</p>
ประชาชน	มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำบจัดแสดงนิทรรศการ	
การประเมินผลนโยบาย	ฝ่ายข้าราชการประจำ	ผลรวมของความสำเร็จจากดำเนินการจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการนโยบายก่อให้เกิดผลของการพัฒนาประเทศ

กระบวนการนโยบาย	ตัวแสดง	ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
การต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุดนโยบาย	ฝ่ายบริหาร ฝ่ายข้าราชการ ประชาชน	การต่อเนื่องพิพิธภัณฑสถาน้ำน้ำเค็มจังหวัดพังงา การบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน้ำน้ำเค็มจังหวัดพังงา

กล่าวโดยสรุป กระบวนการนโยบายสาธารณะในสมัยดังกล่าว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม หรือฝ่ายบริหาร ได้ผลักดันนโยบายโครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถาน้ำน้ำเค็มจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิด้วยการผลักดันเข้าสู่วาระนโยบาย ด้วยตนเองโดยการประสานความร่วมมือกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จากการชะลอโครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถาน้ำน้ำเค็มจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ เนื่องจากไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากสำนักงบประมาณในอดีต แสดงถึงบทบาทสำคัญถึงภาวะผู้นำที่พยายามผลักดัน สนับสนุนหรือชี้นำนโยบายสาธารณะด้วยตนเอง (policy entrepreneurs) ในการเข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นตัวแสดงหลักที่มีบทบาทมากที่สุดในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ในการผลักดันและสร้างวาระนโยบายนั้นเกิดขึ้นจากการเสนอประเด็นและความพยายาม ในการแสวงหาวิธีการในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน้ำน้ำเค็ม จากความพร้อมในเรื่องของรูปแบบรายการ ที่ดินและบุคลากร โดยมีการปรับเปลี่ยนนโยบายให้เกิดความเหมาะสมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปจากสิ่งเดิมที่เป็นอยู่ (incremental model) นอกจากนี้ ประชาชนมีส่วนสำคัญในการร่วมผลักดันนโยบายให้เข้าสู่วาระจากกระแสการเรียกร้องของประชาชน

ซึ่งนโยบายถูกพิจารณาตัดสินใจและเห็นชอบให้กำหนดขึ้นโดยคณะอนุกรรมการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการโดยมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยการเสนอคำของงบประมาณในแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการจากพื้นที่ และได้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติในระดับองค์การและระดับภารกิจ โดยในระดับองค์การประกอบไปด้วยองค์การหลายแห่ง (network theory) แต่ละองค์การภารกิจเฉพาะของตนเองและแบ่งนโยบายบางส่วนไปปฏิบัติที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับนโยบายจึงอาจไม่ได้กำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการ นำไปปฏิบัติผ่านโครงสร้างราชการ กระทรวง กรมต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนของฝ่ายบริหาร

การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถาน้ำน้ำเค็มจังหวัดพังงา สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถาน้ำน้ำเค็มเพื่อประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม จังหวัดพังงา มอบหมายกรมศิลปากร ดำเนินการออกแบบ สนับสนุน ควบคุมงานก่อสร้าง และกำกับดูแลติดตามการดำเนินงานก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถาน้ำน้ำเค็มจังหวัดพังงา ในส่วนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาดำเนินการการบริหารสัญญาก่อสร้าง ประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม จังหวัดพังงา และชุมชน ซึ่งเป็นการส่งนโยบายสู่องค์การระดับปฏิบัติ มีลักษณะเป็นลำดับชั้นจากบนลงล่าง มีการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา (top - down Theories of Implementation) โดยพบอุปสรรคในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติด้านมาตรการเทคนิคในงานก่อสร้าง และบริหารงานก่อสร้าง

การปฏิบัติงานจึงได้มีแนวทางและมาตรการการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยประชาชนมีบทบาทสำคัญในการเสนอข้อเรียกร้องในการเสริมสร้างการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสิรินาถ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้แต่งตั้งคณะทำงานด้านวิชาการและประวัติศาสตร์ และมอบกรมศิลปากร ดำเนินการออกแบบ สนับสนุน กำกับดูแล และติดตามการดำเนินงาน และได้มอบสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ดำเนินการบริหารสัญญาก่อสร้าง ประสานการทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดพังงา และชุมชน โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงามีบุคลากรที่สามารถควบคุมงานก่อสร้างได้เอง ซึ่งเป็นการส่งนโยบายสู่องค์การระดับปฏิบัติ มีลักษณะเป็นลำดับชั้นจากบนลงล่าง มีการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา (top - down Theories of Implementation) ในขณะเดียวกัน กรมศิลปากรและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้ประสานความร่วมมือ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานตั้งแต่ต้น รวมถึงการจัดทำบทจัดแสดงนิทรรศการ ซึ่งการประสานความร่วมมือด้วยวิธีการติดต่อเป็นการส่วนตัวของผู้ปฏิบัติงานจริงในหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงมีความอิสระในการปฏิบัติตามเป้าหมายของนโยบาย (bottom - up Theories of Implementation) ซึ่งแม้การดำเนินโครงการเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) แต่สามารถดำเนินการแล้วเสร็จตามกำหนดบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการนโยบายก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศ โดยเปิดทำการให้บริการประชาชนในปัจจุบัน และเกิดการต่อเนื่องของนโยบายถึงการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม ที่จะสามารถเปิดให้บริการแก่สังคมสืบไป

6.2 การขับเคลื่อนพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มไปสู่ความมุ่งหวัง

6.2.1 บริบทของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

การสำรวจบริบทที่มีความเฉพาะของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาที่จะส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์การจัดการพิพิธภัณฑสถานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จได้ มีดังนี้

พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ได้จัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการจากกระทรวงวัฒนธรรมเมื่อดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จในช่วงแรก โดยมอบหมายสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการบริหารสัญญาจ้างก่อสร้างอาคารให้บริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยจ้างบุคลากรปฏิบัติงานภายใต้โครงสร้างองค์กรสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา และจะถ่ายโอนให้กับท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานต่อไป แต่เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง ยังมีข้อจำกัดเรื่องของงบประมาณในการบริหารจัดการ เนื่องจากการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับรายจ่ายตามแผนงาน โครงการต่างๆ จึงได้มีการหารือถึงแนวทางในเรื่องของงบประมาณกับจังหวัดพังงา โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดพังงาสามารถขอรับการจัดสรรงบประมาณจากทางราชการ นอกจากนี้จังหวัดพังงา สามารถจัดตั้งงบประมาณโดยคำของบประมาณจากอำเภอตะกั่วป่า และยังสามารถขอรับงบประมาณในส่วนอื่นๆ เพิ่มเติมในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณจังหวัดและกลุ่มจังหวัด หรืองบบูรณาการด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ปัจจุบันคงอยู่ในระหว่างของการถ่ายโอนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานให้แก่ท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลโดยยังไม่มีแนวทางการบริหารจัดการที่ชัดเจน

พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ถูกจัดอยู่ในรูปแบบของพิพิธภัณฑสถานประเภท ความทรงจำเลวร้ายมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ เพื่อการ ควบคุมหรือกำหนดทิศทางให้กับสังคมเพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอย ในขณะเดียวกันการนำเสนอสิ่ง จัดแสดงควรพึงระวังการสะท้อนความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นๆ ในการสื่อสารการจัด แสดงจึงควรนำเสนอความบนความรู้สึกที่สมดุลทั้งข้อความ เนื้อหา นิทรรศการ บรรยากาศที่ไม่แสดงถึง ความน่าเกรงกลัว หดหู่หรือความเจ็บปวดที่จะไม่กระทบต่ออารมณ์และจิตใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ โดยลดภาพจำ และลดความขัดแย้งต่างๆ โดยการควบคุมการสื่อสารและสื่อต่างๆ เพื่อเจือ จางความทรงจำที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์

สำหรับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาจากการสัมภาษณ์ผู้ มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่า จำเป็นต้องผสมความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการผลักดันให้พิพิธภัณฑสถานนี้เข้าสู่ ู่วาระทางสังคม ในฐานะพิพิธภัณฑสถานชาติที่เชื่อมโยงสู่ชุมชน โดยมีกลไกการบริหารจัดการที่เกิด เป็นความร่วมมือกันของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และประชาชน โดย การให้การสนับสนุนจากภาครัฐ แลประชาชน พิพิธภัณฑสถานมีการพัฒนาปรับบทบาทที่สอดคล้องกับ รูปแบบเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นองค์กรไม่แสวงหา กำไรที่สามารถบริหารจัดการรายได้ด้วยตัวเองจากการดำเนินกิจกรรมการรับบริจาค การทำกิจกรรม เพื่อสังคม CSR และกิจกรรมการหารายได้อื่นๆ โดยมีโครงสร้างการบริหารที่ทุกภาคส่วนร่วมมี บทบาทโดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้มีกิจกรรมตามคุณค่าเชิงองค์กรในด้านวิชาการให้กับ เยาวชนและประชาชนทั่วไป รวมถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชนที่ทำให้เกิดการสนับสนุนแหล่ง เงินทุน และอาสาสมัครในการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถาน และทำให้พิพิธภัณฑสถานนี้เป็นแหล่งการกระจาย รายได้ของชุมชน

โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายต่างมุ่งหวังว่าพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จะเป็นพื้นที่สาธารณะที่เอื้อรถประโยชน์ เป็นแหล่งเรียนรู้ในการศึกษาการป้องกันที่จะ ไม่ให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจากเหตุการณ์สึนามิของประเทศ โดยผู้ที่มาเยี่ยมชมนิทรรศค จะเกิดกระบวนการเรียนรู้ และมีผลลัพธ์ติดตัวออกไป นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เชื่อมต่อในการสื่อสาร คุณค่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมที่ หลากหลาย โดยเฉพาะด้านวิชาการในหลายระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับนานาชาติเกิดเป็นความร่วมมือ กับเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานทั่วโลก ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ระบบเตือน ภัย การวางแผนอพยพที่มีประสิทธิภาพ การจัดหลักสูตรต่างๆ โดยมีทุกภาคส่วนร่วมในการบริหาร จัดการพิพิธภัณฑสถาน

นอกจาก นี้ประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ที่มีความ หลากหลายมากขึ้นส่งผลต่อบทบาทของพิพิธภัณฑสถาน ที่ต้องพัฒนาการดำเนินงานที่มีเป้าหมายที่ หลากหลายโดยการมีส่วนร่วม โดยการสร้างนวัตกรรมด้านดิจิทัลและการเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้สามารถ พัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน และเพื่อช่วยสร้างประชาสังคมที่มีข้อมูลและมีส่วน ร่วมให้ออกอากาศการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน เพื่อช่วยสร้างประชาสังคมที่มีข้อมูลและมีส่วนร่วม เป็น กระแสที่พิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาจะต้องเผชิญ

6.2.2 การศึกษาการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

จากการทบทวนแนวคิด การศึกษาพิพิธภัณฑ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พิพิธภัณฑ์สืนามิในต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์การจัดการพิพิธภัณฑ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และประสบความสำเร็จได้ ดังนี้

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชั้นนำของโลกในต่างประเทศ พบว่า บทบาทคุณค่าขององค์กรมีอิทธิพลมาจากภูมิหลังและประวัติศาสตร์การจัดตั้งที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องในการให้บริการแก่สังคม ซึ่งประกอบด้วยแหล่งเรียนเรียนรู้ การสะสมวัตถุพิพิธภัณฑ์ วัตถุทางศิลปวัฒนธรรม เครื่องมือทางความรู้เผยแพร่ผลงานการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์แก่ประชาชน เปลี่ยนแปลงบทบาทไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงบทบาทของพิพิธภัณฑ์ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่เปลี่ยนไปซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการบริหารองค์การสาธารณทั่วไป ด้วยมีเป้าหมายในการให้การศึกษาแก่สาธารณะและสร้างสรรค์สังคมไปพร้อมๆ ในการบริหารจัดการจึงมีสถานะเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร (Non-profit organization) กับแหล่งเรียนรู้ในการทำหน้าที่แก่สังคม จึงได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณส่วนหนึ่งจากรัฐบาล และมีโครงสร้างองค์กรที่มีความอิสระบริหารงานภายใต้กองทุน หรือสามารถจัดหารายได้ด้วยตัวเอง จากการรับบริจาคจากองค์กรภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศ การจัดกิจกรรมหารายได้ การบริหารสินทรัพย์ ค่าธรรมเนียมต่างๆ รวมถึงรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น โดยจะได้รับการยกเว้นภาษีจากรัฐ นอกจากนี้ยังมีการแสวงหาภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกันมากขึ้น และเพิ่มบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการร่วมพัฒนา และเป็นพื้นที่สาธารณะในการเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาทักษะในชีวิตของชุมชนทำให้เกิดระบบจิตอาสาโดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์

การศึกษการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย พบว่า บทบาทคุณค่าขององค์กรมีที่มาจากมูลเหตุของการจัดตั้งในการนำเสนอชุดความรู้ด้านนั้นๆ การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางการมีขึ้นโดยหน่วยงานรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพิพิธภัณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐได้ก่อตัวผ่านหน่วยงานราชการและกลไกทางการต่างๆ ในการเก็บรวบรวมวัตถุสิ่งของ และสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ทางสาธารณะ การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์จึงได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากรัฐบาล และมีพิพิธภัณฑ์ส่วนหนึ่งที่สามารถจัดการบริหารจัดการรายเองได้ผ่านกองทุนของพิพิธภัณฑ์โดยเอื้อด้วยกฎหมาย และดำเนินการจัดกิจกรรมบทบาทคุณค่าขององค์กร

และจากการศึกษาพิพิธภัณฑ์สืนามิในต่างประเทศ พบว่า บทบาทคุณค่าขององค์กรเกิดจากเป้าหมายในการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ โดยถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ในการเตรียมการเผชิญเหตุการณ์เพื่อให้สามารถรอดชีวิต และเป็นอนุสรณ์สถานให้ระลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตแก่ประชาชนในท้องถิ่นและทั่วโลก จึงเกิดการผสมผสานความร่วมมือของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นรวมถึงประชาชน ในการให้พิพิธภัณฑ์สืนามินอกจากเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งเรียนรู้ในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติยังเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและมีบทบาทสำคัญเป็นแหล่งเรียนรู้ในการเผยแพร่ความรู้ให้แก่สถาบันการศึกษาในพื้นที่ในถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เยาวชนให้มีความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติ การบริหารจัดการได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณส่วนหนึ่งจากรัฐบาลกลางบริหารจัดการภายใต้โครงสร้างองค์กรที่มี

ท้องถิ่น และประชาชนเข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมในการบริหารจัดการ หรือเป็นองค์ไม่แสวงหาผลกำไร มีการรับเงินบริจาคจากชุมชน องค์กรภาคเอกชน ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อเป็นแหล่งทุนในการบริหารจัดการ สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องร่วมกับชุมชน และชุมชนมีบทบาทสำคัญในด้านแหล่งทุนและอาสาสมัครของพิพิธภัณฑ์ รวมถึงการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการแสวงหาภาคีเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐ ทั้งในและต่างประเทศ ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนานวัตกรรม และการขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั่วโลกที่มีพื้นที่เสี่ยงต่อธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติร่วมกัน

6.2.3 การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

จากการทบทวนแนวคิด การสำรวจบริบทพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และการศึกษาพิพิธภัณฑ์ นำมาสู่การสังเคราะห์การจัดการพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และประสบความสำเร็จได้ ดังนี้

1) ภารกิจของพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

เพื่อเป็นแนวทางและแรงบันดาลใจสำคัญในการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ทำนายของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจะช่วยให้คณะกรรมการบริหาร และคณะทำงานเข้าใจถึงภารกิจของพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ซึ่งจะสามารถถ่ายทอดต่อไปยังอาสาสมัคร ชุมชน ผู้เยี่ยมชมและสาธารณชน นอกจากนี้การมีความรู้สึกร่วมกับภารกิจของพิพิธภัณฑ์ซึ่งจะช่วยเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนภารกิจให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของสังคมและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอเพื่อนำไปสู่กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ภายใต้กลไกหรือวิธีการทำงานที่หลากหลายและเครือข่ายสถาบันหรือองค์กรที่มีพันธกิจร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิผลซึ่งมีความสำคัญสำหรับเป็นแนวทางในระยะยาว ดังนี้

(1) การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ และภูมิปัญญาจากประสบการณ์ในการเตรียมการเผชิญเหตุการณ์ ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้มีผลลัพธ์ติดตัวออกไป และเป็นอนุสรณ์สถานให้ระลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตของประชาชนทั้งในและต่างประเทศที่มีการสื่อความบนความรู้สึที่สมดุ

(2) การเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมอันหลากหลาย โดยเฉพาะด้านการศึกษาในหลายระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับนานาชาติที่มีความต่อเนื่อง รวมถึงการให้การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่มีการดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกัน

(3) การเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อกับชุมชนในการสื่อสารคุณค่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์วิถีชีวิตของคนในชุมชน ส่งผลให้เกิดการกระจายตัวของการพัฒนาไปสู่ชุมชนที่จะทำให้ชุมชนเกิดรายได้ นอกจากนี้ยังสร้างปฏิสัมพันธ์ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

(4) การสร้างนวัตกรรม การเผยแพร่ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้สามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และมีปรับบทบาทที่สอดคล้องกับรูปแบบเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

(5) การแสวงหาภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนานวัตกรรม การพัฒนาการจัดแสดง และการขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั่วโลกที่มีพื้นที่เสี่ยงต่อธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติร่วมกัน

2) บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

เป็นนโยบายในการส่งผ่านไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้บริหาร ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานในปัจจุบันและในระยะยาวเพื่อถ่ายทอดให้ผู้อื่นทั้งภายนอกและภายในรับรู้ และตระหนักถึงขอบเขตและข้อจำกัดของสาระสำคัญของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา รวมถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเชิงภารกิจเพื่อสาธารณะ และพิพิธภัณฑสถานอื่นๆ ในการเผยแพร่องค์ความรู้ของพิพิธภัณฑสถานแก่สังคมร่วมกัน ดังนี้

(1) แนวทางนโยบายด้านสังคม เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์การเชื่อมต่อของทุกภาคส่วนในสังคมในการเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในหลายระดับตั้งแต่ท้องถิ่นไปจนถึงระดับนานาชาติ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ยังสื่อสารเรื่องราวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชนแก่สาธารณะชน

(2) แนวทางนโยบายด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมให้เกิดการกระจายรายได้ของชุมชนด้วยมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการต่อยอดทุนทางความรู้ที่มีหุ้นส่วนโดยชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจของชุมชนประชาชนเกิดรายได้

(3) แนวทางนโยบายด้านการศึกษา เป็นแหล่งกระจายการศึกษาให้สาธารณชนได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลด้านการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูล และสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันทางด้านการศึกษาในหลายระดับทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3) การจัดการสู่เป้าหมายของพิพิธภัณฑสถาน ผู้นำองค์กรต้องมีบทบาทนำในเชิงการบริหารจัดการองค์ความรู้ของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา และการบริหารงานบุคคลที่สอดคล้องกับแผนงานยุทธศาสตร์ หรือแผนแม่บท ที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ภารกิจของพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งการวางแผนงานที่สามารถทำให้ภารกิจขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายขององค์กรที่เกิดจากการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพจะทำให้พิพิธภัณฑสถานประสบความสำเร็จ ดังนี้

(1) การพัฒนาบทบาทพิพิธภัณฑสถานให้มีศักยภาพด้านวิชาการเพื่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ และการร่วมดำเนินงานกับภาคีเครือข่ายด้านวิชาการการรับมือภัยพิบัติ รวมถึงบทบาทด้านเศรษฐกิจในการต่อยอดความรู้สู่การสร้างสรรคทางเศรษฐกิจอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้แก่ชุมชน

(2) การพัฒนาองค์กรโดยการปรับขนาดและโครงสร้างองค์กร เพื่อการรองรับวิธีการทำงานและสามารถดำเนินงานที่สอดคล้องกับรูปแบบเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของประชาชนที่มีความเปลี่ยนแปลง

(3) การพัฒนาแผนงานการดำเนินงานในการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑสถาน เพื่อนำไปสู่โครงการจัดกิจกรรมตามคุณค่าเชิงองค์กรที่สร้างสรรค์ในหลายระดับตั้งแต่ท้องถิ่นไปจนถึงระดับนานาชาติอันจะเป็นประโยชน์กับทุกภาคส่วน

(4) การพัฒนาการศึกษา ในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาป้องกันที่จะไม่ให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจากเหตุการณ์สึนามิของประเทศ การจัดหลักสูตรต่างๆ โดยมีทุกภาคส่วนร่วมในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานการศึกษาในพื้นที่ในถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เยาวชนให้มีความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติ

(5) การพัฒนานวัตกรรม เพื่อเป้าหมายในการให้การศึกษาแก่สาธารณะและสร้างสรรค์สังคมไปพร้อมๆ รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้สามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันให้เกิดความสร้างสรรค์ และมีโอกาสการเรียนรู้อย่างทั่วถึงเกี่ยวกับการเรียนรู้ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ

(6) การพัฒนาความร่วมมือ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนานวัตกรรม และการขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั่วโลกที่มีพื้นที่เสี่ยงต่อธรณีพิบัติภัยสึนามิ เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และความพร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติร่วมกัน แหล่งทุน อาสาสมัครของพิพิธภัณฑสถาน รวมถึงการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ

(7) การพัฒนาแหล่งทุน สำหรับใช้ในพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา นอกเหนือจากงบประมาณปกติที่ได้รับจากรัฐบาล ซึ่งสาธารณชน ชุมชน มีบทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนเงินทุน การรับบริจาค การทำกิจกรรมเพื่อสังคม CSR และกิจกรรมการหารายได้อื่นๆ รวมถึงบริหารสินทรัพย์ของพิพิธภัณฑสถานให้เกิดรายได้ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถาน

4) การควบคุมการบรรลุตามวัตถุประสงค์ การจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา มีส่วนสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายภายในกรอบของระยะเวลา และงบประมาณ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ของการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน ดังนี้

(1) การจัดทำแผนงานงบประมาณในการดำเนินการ โดยคำนึงผลสำเร็จของงานตามเป้าหมายของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยการจัดการทรัพยากรให้เกิดคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เพิ่มบทบาทและความรับผิดชอบของชุมชนในการบริหารจัดการงบประมาณ

(2) คาดการณ์การใช้งบประมาณล่วงหน้า โดยมีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่งบประมาณไปใช้ให้เกิดผลตามภารกิจและยุทธศาสตร์สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใสและตรวจสอบได้

5) การประเมินความสำเร็จตามบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ตามพันธกิจ และการบรรลุตามเป้าหมายในระยะสั้นซึ่งนำไปสู่เป้าหมายระยะยาวซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการพิพิธภัณฑสถาน โดยเชื่อมโยงกับบทบาทและหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน อันได้แก่ การเก็บรวบรวม การบันทึกข้อมูล การอนุรักษ์ การค้นคว้าวิจัย การจัดแสดง และการตีความ ด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพ โดยการประเมินเชิงประสิทธิผล เป็นตัวชี้วัดขอบเขตงานที่พิพิธภัณฑสถานได้ดำเนินการแล้วเสร็จโดยทั่วไปจะระบุงานและกิจกรรมเท่าที่เป็นไปได้ ในส่วนแผนงานเจ้าหน้าที่วางเป้าความสำเร็จ

เชิงรุก และในสถานการณ์ประเมินเชิงประสิทธิภาพ เป็นตัวชี้วัดเชิงคุณค่าของผลผลิตในด้านความคุ้มค่าของภาระของงานหรือกิจกรรม ด้านบุคลากร การเงิน พื้นที่กิจกรรมและความรู้ ดังนี้

(1) การกำหนดตัวชี้วัดการจัดการ ได้แก่ ประสิทธิภาพประสิทธิภาพของการดำเนินงาน แผนงานโครงการต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปรับขนาดและโครงสร้างองค์กรและโครงการกิจกรรมตามคุณค่าเชิงองค์กรในการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑสถาน การใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาการจัดแสดง และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมในการให้การศึกษาแก่สาธารณะและสร้างสรรค์สังคมไปพร้อมๆ ความร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวิชาการต่างๆ ในประเทศและต่างประเทศเพื่อพัฒนาความร่วมมือในการสนับสนุนการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ พัฒนานวัตกรรม และการขับเคลื่อนงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั่วโลกที่มีพื้นที่เสี่ยงต่อธรณีพิบัติภัยสึนามิ

(2) การกำหนดตัวชี้วัดการบริการ ได้แก่ ผู้เข้าชมเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญโดยการจัดจำแนกผู้เข้าชมจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานด้านการศึกษา งานด้านนวัตกรรม และการให้บริการ ในการพัฒนารูปแบบการแสดงการจัดหลักสูตรต่างๆ โดยตอบสนองความต้องการของประชาชน นอกจากนี้กิจกรรมในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิชาการการรับมือภัยพิบัติ และกิจกรรมที่ทำให้เกิดกระจายรายได้ให้กับชุมชนสะท้อนบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาทางด้านเศรษฐกิจ

(3) การกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ท้าทายของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำหน้าที่แก่สังคม

6.2.4 รูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

จากการศึกษาการจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และประสบความสำเร็จของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา รูปแบบการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาที่มีความเหมาะสม ซึ่งมีรูปแบบการบริหารจัดการที่หลากหลายจากความรับผิดชอบสูงสุด ทั้งด้านกฎหมายและการเงิน รวมถึงบริบททางสังคมแวดล้อม พบว่า องค์กรไม่แสวงผลกำไร หรือองค์กรการกุศล เป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับการจัดการสู่เป้าหมายของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เนื่องจากการจัดการสู่เป้าหมายของพิพิธภัณฑสถานตามภารกิจและบทบาทหน้าที่นั้น หน่วยงานของรัฐ ต้องให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ รวมถึงในการประสานงานความร่วมมือระหว่างประเทศ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการบริหารจัดการของทุกภาคส่วน ดำเนินการบริหารงานภายใต้โครงสร้างที่มีความเป็นอิสระซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารเป็นตัวแทนจากหลายภาคส่วนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ และกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการเชื่อมต่อการดำเนินงานร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมให้เกิดการกระจายรายได้ของชุมชนด้วยมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการต่อยอดทุนทางความรู้ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจของชุมชนประชาชนเกิดรายได้ รวมถึงการเชื่อมต่อกับทุกภาคส่วนในสังคมในการเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในหลายระดับตั้งแต่ท้องถิ่นไปจนถึงระดับ

นานาชาติ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้ยังสื่อสารเรื่องราวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชนแก่สาธารณชน และกระจายการศึกษาให้สาธารณชนได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลด้านการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูล และสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันทางด้านการศึกษาในหลายระดับทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องมีโครงสร้างองค์กรที่มีความอิสระทางการบริหารจากแหล่งเงินทุนจากรัฐบาลและเอกชน โดยสามารถจัดหารายได้ด้วยตัวเอง จากการรับบริจาคจากสาธารณชนทั้งในและต่างประเทศ การจัดกิจกรรมหารายได้ การบริหารสินทรัพย์ ค่าธรรมเนียมต่างๆ รวมถึงรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้นทำให้เกิดระบบอาสาสมัครซึ่งมีบทบาทสำคัญมีส่วนในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้ยังทำให้สามารถแสวงหาภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกันมากขึ้น สามารถเพิ่มบทบาทในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการร่วมพัฒนาและกระจายรายได้ และเป็นพื้นที่สาธารณะในการเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาทักษะในชีวิตของชุมชน

บทที่ 7

สรุปผลการศึกษา

พิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จัดตั้งขึ้นในวาระพิเศษจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์ สึนามิ ในปี พ.ศ. 2547 โดยกระทรวงวัฒนธรรม ด้วยแนวคิดในการฟื้นฟูผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยวัฒนธรรม นโยบายการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์สิรินามิได้ถูกขับเคลื่อนมาโดยตลอดนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และยังคงดำเนินต่อไปในอนาคต บทสุดท้ายนี้จึงเป็นการนำเสนอบทสรุปผลการศึกษาทั้งหมดของพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลัง และการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ความมุ่งหวัง ตลอดจนนำผลการศึกษามาเป็นข้อเสนอแนะ ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษา

7.1 กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะล้วนเข้ามามีบทบาทหน้าที่เป็นพันธมิตรที่สำคัญในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในส่วนที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดมีบทบาทในกระบวนการนโยบายสาธารณะ และในส่วนที่ไม่ได้ มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายแต่มีส่วนได้ส่วนเสียและพยายามเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลช่วยผลักดันนโยบายสาธารณะ ดังนี้

สมัยที่ 1 คุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะฝ่ายข้าราชการประจำ ที่ถือว่ามีบทบาทสำคัญ จากการแสดงภาวะผู้นำมีบทบาทเชิงรุก พยายามผลักดัน สนับสนุน และชี้้นำผลักดันนโยบายด้วยตนเอง เข้าสู่วาระโดยฝ่ายบริหารที่มีอำนาจทางการเมืองในการกำหนดนโยบาย จากเจตนาที่ทำให้สังคมโดยรวมได้ผลประโยชน์ตอบแทนสูงสุด ซึ่งในการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยประกอบไปด้วยองค์การหลายแห่ง พบว่ามีอุปสรรคด้านมาตรการนโยบายจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่งผลทำให้นโยบายสิ้นสุดลง และในส่วนที่ฝ่ายราชการประจำได้กำหนดนโยบายภายใต้โครงสร้างราชการโดยมอบหมายภารกิจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในลักษณะเป็นลำดับชั้นจากบนลงล่าง มีการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา ในขณะที่เดียวกันได้ให้อำนาจการใช้ดุลยพินิจแก่หน่วยงาน ที่รับนโยบายไปปฏิบัติซึ่งเป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบล่างขึ้นบน ทั้งสองแบบส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ แม้ฝ่ายราชการประจำได้พ้นจากวาระแต่ยังคงเกิดความต่อเนื่องของนโยบายในสมัยถัดไป

สมัยที่ 2 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะฝ่ายข้าราชการประจำที่ถือว่ามีบทบาทสำคัญ มีบทบาทเชิงรุกในการสานต่อ ผลักดันนโยบาย และสร้างวาระนโยบายโดยผสมผสานข้อเรียกร้องของประชาชนในการแสวงหาทางออกเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ในการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนโยบายจะคำนึงถึงความเป็นไปได้ทางการเมือง และสร้างความมั่นใจแก่บุคคลต่างๆ อันจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย โดยในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ฝ่ายราชการประจำได้กำหนดนโยบายภายใต้โครงสร้างราชการโดยมอบหมายภารกิจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในลักษณะเป็นลำดับชั้นจากบนลงล่างมีการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา ในขณะที่เดียวกันได้ให้อำนาจการใช้ดุลยพินิจแก่

หน่วยงานที่รับนโยบายไปปฏิบัติแบบล่างขึ้นบนโดยมีประชาชนเข้ามามีบทบาทสำคัญ ทั้งสองแบบส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ แต่พบว่าเมื่ออุปสรรคด้านมาตรการนโยบายจากเงื่อนไขการของงบประมาณของทางราชการ ทำให้เกิดการชะลอตัวของนโยบาย

สมัยที่ 3 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นตัวแสดงในเวทีนโยบายสาธารณะฝ่ายบริหารที่ถือว่ามีบทบาทสำคัญ จากการแสดงภาวะผู้นำโดยมีบทบาทเชิงรุกพยายามผลักดัน สนับสนุน และชี้ นำนโยบายด้วยตนเอง เข้าสู่วาระโดยฝ่ายบริหารที่มีอำนาจทางการเมืองในการกำหนดนโยบาย จากเจตนาที่ทำให้สังคมโดยรวมได้ผลประโยชน์ตอบแทนสูงสุด และสร้างวาระนโยบายโดยผานข้อเรียกร้องของประชาชนในการแสวงหาทางออกเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยมีการบูรณาการหน่วยงานระดับองค์กร และการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยฝ่ายข้าราชการประจำได้กำหนดนโยบายภายใต้โครงสร้างราชการโดยการสนับสนุนของฝ่ายการเมือง โดยมอบหมายภารกิจในการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะเป็นลำดับขั้นจากบนลงล่างมีการปฏิบัติตามสายการบังคับบัญชา ในขณะเดียวกันได้ให้อำนาจการใช้ดุลยพินิจแก่หน่วยงานที่รับนโยบายไปปฏิบัติแบบล่างขึ้นบน ซึ่งมีการประสานความร่วมมือด้วยวิธีการติดต่อเป็นการส่วนตัวของผู้ปฏิบัติงานจริงในหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีประชาชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งสองแบบทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ แม้ฝ่ายบริหารและฝ่ายข้าราชการประจำได้พ้นจากวาระแต่ยังคงเกิดความต่อเนื่องของนโยบายในสมัยถัดไป

ตารางที่ 13 สรุปกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

การขับเคลื่อน พิพิธภัณฑสถาน บ้านน้ำเค็ม	สมัยที่ 1 คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม		สมัยที่ 2 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม		สมัยที่ 3 นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รมต.กระทรวงวัฒนธรรม	
	ฝ่ายข้าราชการ ผลักดันไปสู่ฝ่ายการเมือง	ฝ่ายข้าราชการ ผลักดันไปสู่ฝ่ายการเมือง	ฝ่ายข้าราชการ และจากข้อเรียกร้องของ ประชาชน	ฝ่ายข้าราชการ ผลักดันไปสู่ฝ่ายการเมือง	ฝ่ายการเมือง และข้อเรียกร้องของประชาชน ผลักดันไปสู่ฝ่ายการเมือง	ฝ่ายการเมือง ผลักดันไปสู่ฝ่ายการเมือง
กำหนดนโยบาย	ฝ่ายข้าราชการ	ฝ่ายการเมือง	ฝ่ายข้าราชการ	ฝ่ายการเมือง	ฝ่ายการเมือง	ฝ่ายข้าราชการ
นำนโยบาย ไปปฏิบัติ	ภายใต้ โครงสร้าง ราชการ บนลงล่าง ล่างขึ้นบน	ภายใต้ องค์กร เครือข่าย	ภายใต้โครงสร้างราชการ บนลงล่าง ล่างขึ้นบน และการเรียกร้องประชาชน	การบูรณาการองค์กร ภายใต้โครงสร้างราชการ บนลงล่าง ล่างขึ้นบน และการเรียกร้องประชาชน	การบูรณาการองค์กร ภายใต้โครงสร้างราชการ บนลงล่าง ล่างขึ้นบน และการเรียกร้องประชาชน	การบูรณาการองค์กร ภายใต้โครงสร้างราชการ บนลงล่าง ล่างขึ้นบน และการเรียกร้องประชาชน
ประเมินผล นโยบาย	สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์	อุปสรรค มาตรการ ของนโยบาย	อุปสรรค มาตรการ ของนโยบาย	สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์	สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์	สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์
การต่อเนื่อง การทดแทน และการสิ้นสุด นโยบาย	การต่อเนื่อง นโยบาย	การสิ้นสุด นโยบาย จากรัฐประหาร และการพ้น วาระของ ปลัดกระทรวง	การชะลอ นโยบาย และการพ้นวาระของ ปลัดกระทรวง	การต่อเนื่อง นโยบาย	การต่อเนื่อง นโยบาย	การต่อเนื่อง นโยบาย

จากการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ทั้ง 3 สมัย พบว่า ในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ภาวะผู้นำของบุคคลภาวะผู้นำของบุคคลมีความสัมพันธ์กับกระบวนการนโยบาย ผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้นโยบายสู่วาระทางสังคมจากความพยายามผลักดัน สนับสนุน และชี้แนะนโยบายด้วยตนเอง โดยการประสานข้อเรียกร้องของประชาชน และกำหนดนโยบายในการนำไปปฏิบัติผ่านโครงสร้างหน่วยงานราชการ ซึ่งจำเป็นที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายข้าราชการประจำต้องประสานความร่วมมือกัน สำหรับในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะเป็นลำดับขั้นจากบนลงล่างตามสายการบังคับบัญชา จำเป็นต้องให้อำนาจการใช้ดุลยพินิจแก่ผู้ปฏิบัติงานจริงในลักษณะแบบล่างขึ้นบน นอกจากนี้การติดต่อเป็นการส่วนตัว รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน จะส่งผลช่วยให้นโยบายบรรลุวัตถุประสงค์ นอกจากนี้การคำนึงถึงความเป็นไปได้ทางการเมือง และการปรับเปลี่ยนนโยบายให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย จะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องของนโยบายแม้จะเผชิญอุปสรรคด้านมาตรการของนโยบายและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

7.2 แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

จากการทบทวนแนวคิด การศึกษาการบริหารจัดการในและต่างประเทศ และการสำรวจบริบทที่มีความเฉพาะของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่จะส่งผลต่อการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถาน และการสังเคราะห์การจัดการพิพิธภัณฑสถานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จได้ นำมาสู่แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ที่สามารถตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศที่หลากหลาย ดังนี้

1) ภารกิจของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของพิพิธภัณฑสถาน ประกอบด้วย (1) การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ จากองค์ความรู้และภูมิปัญญาให้เกิดกระบวนการเรียนรู้มีผลลัพธ์ติดตัวไป และเป็นอนุสรณ์สถานระลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตของสาธารณชนบนความรู้สึกที่สมดุลง (2) การเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมอันหลากหลาย โดยเฉพาะด้านการศึกษาในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับนานาชาติที่มีความต่อเนื่อง รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน (3) การเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อกับชุมชนถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ช่วยการกระจายการพัฒนาและรายได้ของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง (4) การสร้างนวัตกรรม การเผยแพร่ และการเข้าถึงข้อมูลให้สามารถประยุกต์ใช้อย่างทั่วถึง และปรับบทบาทให้สอดคล้องเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของประชาชน (5) การแสวงหาภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ในการแลกเปลี่ยน พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม และร่วมทำงานกับภาคีเครือข่ายทั่วโลกให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกัน

2) บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เป็นนโยบายในการส่งผ่านไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย (1) แนวทางนโยบายด้านสังคม โดยประสานทุกภาคส่วนในสังคมในการเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในทุกๆระดับในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน และทำหน้าที่สื่อสารประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของชุมชนแก่สาธารณชน (2) แนวทางนโยบายด้านเศรษฐกิจการสร้างสรรคกิจกรรมให้เกิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยต่อยอดทุนทางความรู้ที่มีหุ้นส่วนชุมชน (3) แนวทางนโยบายด้านการศึกษา เป็นแหล่งกระจายการศึกษาให้สาธารณชนได้มีโอกาส

เรียนรู้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลด้านการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูล และสร้างความร่วมมือทางวิชาการในหลายระดับทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3) การจัดการสู่เป้าหมายของพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ในการทำให้ภารกิจขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายขององค์กรที่เกิดจากการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาบทบาทพิพิธภัณฑ์ให้มีศักยภาพด้านวิชาการ และการร่วมกับภาคีเครือข่ายด้านวิชาการการรับมือภัยพิบัติ รวมถึงบทบาทการสร้างสรรคทางเศรษฐกิจอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้แก่ชุมชน(2) การพัฒนาองค์กรโดยการปรับขนาดและโครงสร้างองค์กรรองรับวิธีการทำงานที่เปลี่ยนไปตามเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของประชาชน (3) การพัฒนาแผนงานการดำเนินงานตามคุณค่าเชิงองค์กรที่สร้างสรรค์ในทุกระดับที่ประโยชน์กับทุกภาคส่วน (4) การพัฒนาการศึกษา เป็นศูนย์กลางการศึกษาป้องกันภัยพิบัติสิรินามิ และจัดหลักสูตรต่างๆ ร่วมบูรณาการหน่วยงานถ่ายทอดแก่เยาวชนให้มีพร้อมในการรับมือภัยพิบัติ (5) การพัฒนานวัตกรรม ในการให้การศึกษาและสร้างสรรค์สังคมไปพร้อมกัน โดยเปิดโอกาสการเรียนรู้อย่างทั่วถึงเกี่ยวกับการเรียนรู้ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ (6) การพัฒนาความร่วมมือ ในการสนับสนุนการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม ในส่วนองค์ความรู้ นวัตกรรม แหล่งทุน อาสาสมัครของพิพิธภัณฑ์ รวมถึงการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ร่วมกับภาคีเครือข่ายทั่วโลก (7) การพัฒนาแหล่งทุน ในบริหารจัดการ ที่นอกเหนือจากงบประมาณปกติจากสาธารณชน ชุมชน โดยการรับบริจาค การทำกิจกรรมเพื่อสังคม CSR และกิจกรรมการหารายได้อื่นๆ รวมถึงบริหารสินทรัพย์ของพิพิธภัณฑ์ให้เกิดรายได้ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์

4) การควบคุมการบรรลุตามวัตถุประสงค์ การจัดการพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เป็นสิ่งสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ของการบริหารจัดการ ประกอบด้วย (1) การจัดทำแผนงานงบประมาณ โดยคำนึงผลสำเร็จของงานตามเป้าหมายของพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (2) คาดการณ์งบประมาณล่วงหน้า มีความรับผิดชอบในการนำงบประมาณไปใช้ อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใสและตรวจสอบได้

5) การประเมินความสำเร็จตามบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ตามพันธกิจเพื่อการบรรลุตามเป้าหมาย (1) การกำหนดตัวชี้วัดการจัดการ ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน แผนงาน โครงการต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปรับขนาดและโครงสร้างองค์กร การใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาการจัดแสดง และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมในการให้การศึกษาแก่สาธารณะและสร้างสรรค์สังคมไปพร้อมๆ ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทางวิชาการต่างๆในประเทศและต่างประเทศ (2) การกำหนดตัวชี้วัดการบริการ ได้แก่ ผู้เข้าชมเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญโดยการจัดจำแนกผู้เข้าชมจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานด้านการศึกษา งานด้านนวัตกรรม การให้บริการ และการจัดหลักสูตรต่างๆ นอกจากนี้กิจกรรมในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิชาการการรับมือภัยพิบัติ และกิจกรรมที่ทำให้เกิดกระจายรายได้ให้กับชุมชนสะท้อนบทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาทางด้านเศรษฐกิจ (3) การกำหนดตัวชี้วัดเป้าหมายองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ท้าทายของพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำหน้าที่แก่สังคม

องค์กรไม่แสวงผลกำไร หรือองค์กรการกุศล เป็นรูปแบบการบริหารองค์กรที่สอดคล้องกับการจัดการสู่เป้าหมายของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ในการจัดการสู่เป้าหมายของพิพิธภัณฑสถานตามภารกิจและบทบาทหน้าที่ต้องมีหน่วยงานของรัฐ ให้การสนับสนุนในส่วนองงบประมาณและบุคลากร รวมถึงในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ และเชื่อมโยงความร่วมมือทุกภาคส่วน บริหารงานภายใต้โครงสร้างที่อิสระประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารจากตัวแทนจากหลายภาคส่วนรวมถึงประชาชนในพื้นที่ กำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศที่มีความหลากหลาย โดยทำหน้าที่ในการเชื่อมต่อการทำงานร่วมกับชุมชนโดยสร้างสรรคกิจกรรมให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน และเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในทุกระดับในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน นอกจากนี้เป็นตัวกลางในการสื่อสารประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชนแก่สาธารณชน และกระจายโอกาสทางการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลด้านการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูล สร้างความร่วมมือทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศ เป็นองค์กรที่อิสระทางการบริหารด้วยแหล่งเงินทุนจากทั้งรัฐบาลและจากสาธารณชนทั้งในและต่างประเทศ และมีช่องทางการจัดหารายได้ที่หลากหลาย นอกจากนี้ ยังสามารถสร้างระบบอาสาสมัครพิพิธภัณฑสถานเพิ่มโอกาสในการแสวงหาภาคีเครือข่าย มีบทบาทร่วมกับชุมชนโดยเป็นพื้นที่สาธารณในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม ในการเรียนรู้ และประโยชน์ของสาธารณชน

7.3 อภิปรายผล

จากการศึกษา กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา ทั้ง 3 สมัย พบว่า ในขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติมีอุปสรรคด้านมาตรการนโยบายจากเงื่อนไขการของงบประมาณของทางราชการ จากการไม่ได้รับจัดสรรงบประมาณในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานนี้ ทั้งนี้ได้วิเคราะห์ว่าโครงการดังกล่าวไม่ใช่ภารกิจของกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งได้มีการชี้แจงพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็มเป็นพิพิธภัณฑสถานเฉพาะของกระทรวงวัฒนธรรม ทำให้เกิดการชะลอตัวของโครงการ จึงได้เสนอคำขอของงบประมาณในแผนยุทธศาสตร์การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ ดำเนินโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสินามิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชน สร้างงาน สร้างโอกาส รวมถึงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และกิจกรรมอื่นเพื่อการท่องเที่ยว

และจากการสำรวจบริบทของพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม ในประเด็นพิพิธภัณฑสถานกับบริบทของสังคมไทย และสภาพการณ์ของพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย โดยพิพิธภัณฑสถานไม่เกิดการสอดประสานกันเนื่องจากพิพิธภัณฑสถานเป็นวิทยาการใหม่ของสังคมไทย ในปัจจุบันการบริหารงานพิพิธภัณฑสถานโดยเอกชนหรือหน่วยงานที่ไม่มีความพร้อมด้านบุคลากร และแหล่งทุนในการบริหารจัดการทำให้ถูกหลายแห่งปิดให้บริการ สอดคล้องกับการศึกษาของ ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง (2555) พบว่า ปัญหาของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น จากการขาดการสนับสนุนการดำเนินงานจากองค์กรภาครัฐ เนื่องจากไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพิพิธภัณฑสถานต่อการพัฒนาท้องถิ่น และระเบียบทางราชการที่ยังไม่เอื้อให้พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นบางลักษณะของงบประมาณจากรัฐบาลได้ และขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการเข้ามาช่วยงานของพิพิธภัณฑสถานในลักษณะ อาสาสมัครพิพิธภัณฑสถาน

7.4 ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปผลการศึกษาทั้งหมดของพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : ภูมิหลังนำมาสู่ข้อเสนอแนะของงานวิจัย ดังต่อไปนี้

7.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐบาลควรผลักดันพิพิธภัณฑ์ให้เข้าสู่วาระทางสังคม เพื่อให้เกิดการสร้างกลไกและระบบบริหารที่เอื้อต่อการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย เพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคมในระยะยาวให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

2) กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะเป็นหน่วยงานรัฐบาล ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ มีหน่วยงานภายใต้สังกัดที่มีบทบาทสำคัญในงานด้านพิพิธภัณฑ์ของชาติ จึงควรมีการทบทวนภารกิจในการปรับบทบาทและโครงสร้างองค์กรเพื่อการยกระดับภารกิจด้านพิพิธภัณฑ์ให้มีความครอบคลุม สามารถตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ที่หลากหลาย

7.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ควรมีการศึกษาการความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม หัวข้อ พิพิธภัณฑ์สีนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา : การบริหารจัดการรูปแบบองค์กรไม่แสวงผลกำไร ภายใต้หน่วยงานของรัฐ

บรรณานุกรม

- Almond, G. A. และ Bowell, G. Powell G. Birgham,. (1966). Comparative politics : a development approach. Amerind Publishing.
- Barry Lord และ Gail Dexter Lord. (1997). The Manual of Museum Management. Altamira Press. <https://books.google.co.th/books?id=nGsgTu1hHDoC>
- British Museum. Sir Hans Sloane. <https://www.britishmuseum.org/about-us/british-museum-story/sir-hans-sloane>
- Gary Edson และ David Dean. (1994). The Handbook for Museums. Routledge.
- ICOM. (2001). ICOM, “ICOM Statutes, amended by the 20th General Assembly of ICOM, Barcelona, Spain, 6 July 2001”, in Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (1946 – 2001).
- Louvre. Louvre museum. <https://www.louvre.fr/en>
- Museum, I. T. M. Iwate Tsunami Memorial Museum. <https://iwate-tsunami-memorial.jp/en/about.html>
- Museum Tsunami. Museum Tsunami-Aceh. <https://museumtsunami.id/>
- Nippon. The Iwate Tsunami Memorial Museum: Preserving the Past and Protecting Lives by Passing down the Lessons of Disaster. <https://www.nippon.com/en/guide-to-japan/gu900165/>
- Oxfordbusinessgroup. Waking up to tourism: Aceh blends history, architecture and reminders of the 2004 tsunami. <https://oxfordbusinessgroup.com/overview/waking-tourism-aceh-blends-history-architecture-and-reminders-2004-tsunami>
- Pacific Tsunami Museum. Pacific Tsunami Museum – Saving Lives Through Education. <http://tsunami.org/>
- Pennie และ Magaret. (1973). Smithsonian Museum. Spingle Press Publishing,.
- Pizaro Gozali Idrus. Aceh Tsunami Museum serves as memorial to tragedy. <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/aceh-tsunami-museum-serves-as-memorial-to-tragedy/1561326>
- Sanriku-travel. Great East Japan Earthquake Tsunami Museum “Iwate TSUNAMI Memorial” (Rikuzentakata City). https://sanriku-travel.jp/en/know/area_info/p2527/p1836/
- Sanriku Coast. Iwate Tsunami Memorial. https://www.japan-guide.com/e/e5038_memorial.html

Sarakadeelite. กว่า 187 ปี ของการเปลี่ยนมิวเซียมหลวง เป็น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร.

<https://www.sarakadeelite.com/brand-story/national-museum-bangkok/>

Sarakadeelite. อาคารประพาสพิพิธภัณฑ์ โฉมใหม่ อลังการงานโบราณคดีหลังพุทธศตวรรษที่ 18 กว่า 900 ชั้น. https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/praphat-phiphithaphan/

Smithsonian. Smithsonian Institution. <https://www.si.edu/museums>

Smithsonian. Smithsonian members. <https://www.si.edu/regents/members>

Smithsonian. (2021). smithsonian 2021 accessible-smaller.

https://www.si.edu/sites/default/files/oa/smithsonian_2021_accessible-smaller.pdf

Thomas R. Dye. (1984). Understanding Public Policy. Prentice-Hall.

กรมศิลปากร. (2504). ความหมายสากลของพิพิธภัณฑ์.

<https://www.finearts.go.th/inburimuseum/view/8053>-ความหมายสากลของพิพิธภัณฑ์

กระทรวงการคลัง. หนังสือด่วนที่สุด ที่ กค 0409.6/13272 ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2549 เรื่อง เรื่อง ขอ อนุมัติหลักการดำเนินงานโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ.

กระทรวงมหาดไทย. (2549). หนังสือด่วนที่สุด ที่ มท0616/7132 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2549 เรื่อง ขอ อนุมัติหลักการดำเนินงานโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2548). หนังสือที่ วร 0203/ว104 ลงวันที่ 14 มกราคม 2548 เรื่อง การจัดสร้าง หอจดหมายเหตุ อนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์สึนามิอนุสรณ์.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). คำสั่ง ที่ 66/2550 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2550 เรื่อง แต่งตั้ง คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). หนังสือ ที่ วร 0204.2/515 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2559 เรื่อง การจัดตั้ง งบประมาณโครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.

คณะกรรมการแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม. (9 กุมภาพันธ์ 2550). รายงานการประชุม คณะกรรมการแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ครั้งที่ 1/2550.

คณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม. (9 กุมภาพันธ์ 2550).

คณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม, "รายงานการประชุม ครั้งที่ 1/2550.

คณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม. (19 มีนาคม 2550). รายงานการประชุม ครั้งที่ 2/2550.

คณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม. (25 กรกฎาคม 2550). รายงานการประชุม ครั้งที่ 4/2550.

คณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน. (2548a). คำสั่ง ที่ 2/2548 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2548 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา.

- คณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน. (2548b). คำสั่ง ที่ 3/2548 ลงวันที่ 10 มีนาคม 2548 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา (เพิ่มเติม).
- คณะทำงานกำหนดกรอบเนื้อหาการจัดแสดงภายใน. (5 กุมภาพันธ์ 2552). รายงานการประชุมปรึกษาหารือการกำหนดกรอบเนื้อหาการจัดแสดงภายใน.
- คุณหญิงทิพาวดี เมฆสุวรรณ. (25 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview]. จังหวัดพังงา. (2548). คำสั่งจังหวัดพังงา ที่ 309/2548 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2548 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาราคาเรือประมง ชื่อโชคศิริพร และเรือศรีสมุทร. จังหวัดพังงา. (2550). คำสั่ง ที่ 0167/2550 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2550 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม. จังหวัดพังงา. (2559). หนังสือ ที่ พง 0031/1560 ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2559 เรื่อง การจัดตั้งงบประมาณโครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ. จังหวัดพังงา. (2561). หนังสือ ที่ วร 0031/9474 ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2561 เรื่อง รายงานข่าวการลงในสื่อโซเชียล(เฟซบุ๊ก) โครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ. จังหวัดพังงา. (2563). ประกาศ ที่ 7/2563 ลงวันที่ 2 เมษายน 2563 เรื่อง ปิดสถานที่ที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด และกำหนดมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมการแพร่ระบาดจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19). จังหวัดพังงา, ค. แ. เ. (1 พฤษภาคม 2550). รายงานการประชุม ครั้งที่ 1/2550.
- จุมพล หนีมพานิช. (2002). กลุ่มผลประโยชน์กับการเมืองไทย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จุมพล หนีมพานิช. (2554). การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ : มุมมองในทัศนะทางรัฐศาสตร์ การเมือง และรัฐประศาสนศาสตร์ การบริหาร และกรณีศึกษาของไทย. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จุมพล หนีมพานิช. (2562). ตัวแบบ/กระบวนการทัศน์รัฐประศาสนศาสตร์ : จากรัฐประศาสนศาสตร์แบบดั้งเดิมสู่การบริหารปกครองสำหรับการทำวิจัยและการอธิบายปรากฏการณ์ทางการบริหารในภาครัฐ. ปริญญาชน.
- ชาโรณี อรรถจินดา. (2563). รำลึกเรื่องราวอ่อนไหวในอดีต เพื่อดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็งในอนาคต พิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา. นิตยสารรายสองเดือน กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ปีที่ 63 ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม 2563.
- ณิชา แหสกุล. (2564). พิพิธภัณฑ์สงครามกับการกดทับความทรงจำ. https://www.museumsiam.org/museumgoer_War_Museum
- ดร.พรธรรม ธรรมวิมล. (21 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- ทรงกลด บางยี่ขัน. (2561). Smithsonian สมัชชานิยาม พิพิธภัณฑ์ที่ดีที่สุดในโลก ที่มีอาสาสมัคร พิพิธภัณฑ์ตั้งแต่เด็กไฮสคูลยันผู้ใหญ่อายุ 90. <https://readthecloud.co/smithsonian-volunteer/>
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2539). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2553). เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ไทยโพสต์. (2565). <https://www.thaipost.net/general-news/79136/>
- นางปัทมาพร อรุณทิพย์ไพฑูรย์. (10 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นางพนารัตน์ คนขยัน. (19 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นางสาวชาธิณี อรรถจินดา. (20 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นางสาวนิตยา กนกมงคล. (20 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นางสาวสุชุมล ผดุงศิลป์. (25 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นางสาวอุไรวรรณ แดงงาม. (10 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นายไกรวุฒิ พันธมิตร. (14 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นายธงชัย หันช่อ. (12 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นายมนัสศักดิ์ ยวนแก้ว. (12 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นายไมตรี จงไกรจักร. (9 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นายวีระ โรจน์พจนรัตน์. (24 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นายวุฒินันท์ จินศิริวานิชย์. (13 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นายศักดิ์ดา พรรณรังสี. (14 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- นายอนุพงศ์ ฉิมอินทร์. (12 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์ [Interview].
- บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ. (2548). พิพิธภัณฑ์ชาบอล : แนวทางการบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์ และหอ
 ศิลปะร่วมสมัย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ปกป้อง จันวิทย์. (2557). Smithsonian. <http://pokpong.org/writing/smithsonian/>
- ปณิตา สระวาสี. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งความทรงจำ ช่องเขาขาด.
<https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/362>
- ปณิตา สระวาสี. (2554). การก่อตัวของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไทย ในบริบทของนโยบายรัฐ.
<https://db.sac.or.th/museum/article/17>
- ประชาไท. (2547). เสนอสมัชชาไทยยึดหลักกระจายอำนาจ.
<https://prachatai.com/journal/2004/09/205>
- ประชาไท. (2548). <https://prachatai.com/journal/2005/12/6817>
- ประทีป ชุมพล. (ปีที่ 4 – 5 ธันวาคม 2523 – ธันวาคม 2525). วัดพระเชตุพนกับการศึกษาด้านจารึก.
 วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับพิเศษ กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี.
- ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. (2555). ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น.
<https://www.gotoknow.org/posts/398529>
- ประภาส, ป. (2561). Interest Group Political Framework of Analysis: Development, Debate
 and Frontier of Research. Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.
- เปรมวดี ปานทอง. (2565). มองอนาคตพิพิธภัณฑ์ไทยในวันที่ต้องเปลี่ยนความน่าเชื่อถือเป็นพื้นที่สนุก
 สร้างสรรค์ เร็ย่นรู้. <https://onceinlife.co/museum-focus>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2548). สร้างอนุสรณ์สถานรำลึกกรณีพิพัตติ.
<https://mgronline.com/qol/detail/9480000005950>

แผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 สำนักงานบริหาร
และพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการเก็บรักษาและการจ่ายเงินกองทุนโบราณคดี พ.ศ. 2534.
พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.

<https://kingprajadhipokmuseum.com/th/home/page/1>

พีรพัฒน์ อ่วยสุข. Virtual Tour in British Museum. <https://readthecloud.co/virtual-tour-british-museum/>

มิวเซียมไทยแลนด์. พิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.

<https://www.museumthailand.com/th/museum/King-Prajadhipok-Museum>

มิวเซียมสยาม. มิวเซียมสยาม. <https://www.museumsiam.org/about.php>

ระเบียบสถาบันพระปกเกล้า ว่าด้วยกองทุนส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
และพระปกเกล้าศึกษา พ.ศ. 2545.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2546). กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย:บทวิเคราะห์เชิง
ประวัติศาสตร์การเมืองพ.ศ.2475-2530. คบไฟ.

ราชกิจจานุเบกษา, ประกาศกรมศิลปากร เรื่อง โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของกรมศิลปากร
กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2541. (31 ตุลาคม 2541).

วรเดช, จ. และ สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย. (2009). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ =
An integrated Theory of Public Policy / วรเดช จันทรรศ. สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัย
ไทย (TURA).

วิกิพีเดีย. Aceh Tsunami Museum. https://en.wikipedia.org/wiki/Aceh_Tsunami_Museum

วิกิพีเดีย. Pacific Tsunami Museum.

https://en.wikipedia.org/wiki/Pacific_Tsunami_Museum

วิกิพีเดีย. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร. [https://th.wikipedia.org/wiki/พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
พระนคร](https://th.wikipedia.org/wiki/พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร)

วิกิพีเดีย. มิวเซียมสยาม. <https://th.wikipedia.org/wiki/มิวเซียมสยาม>

ศูนย์ปฏิบัติการกระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต. (2548). หนังสือที่ วธ 0247/ว 22 ลงวันที่ 13
มกราคม 2548 เรื่อง การจัดตั้งหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑสถาน เพื่อเป็นอนุสรณ์จากเหตุการณ์
พิบัติภัย และคลื่นยักษ์สึนามิ.

สระวาสี, ป. หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่. [https://db.sac.or.th/museum/museum-
detail/609](https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/609)

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2548). เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยจาก คลื่นยักษ์สึนามิ 26 ธันวาคม 2547.
กรมศิลปากร.

สำนักงบประมาณ. (2549). หนังสือด่วนที่สุด ที่ นร 0708.2/389 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2549 เรื่อง ขอ
อนุมัติหลักการดำเนินงานโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ.

- สำนักงานประมาณ. (2559). หนังสือ ที่ นร 0724/4099 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2559 เรื่อง แนวทางการปฏิบัติสำหรับรายการก่อกั้นผู้ก่อกั้นข้ามปีงบประมาณ ตามมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560.
- สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดพังงา. (2550). หนังสือ ที่ มท 0849.4/- ลงวันที่ 30 เมษายน 2550 เรื่อง การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2549). หนังสือที่ วร 0204/785 ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2549 เรื่อง แจ้งผลการวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2559). หนังสือ ที่ วร 0204.2/247 ลงวันที่ 3 มีนาคม 2559 เรื่อง การจัดตั้งงบประมาณโครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2560). หนังสือ ที่ วร 0203.2/642 ลงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2560 เรื่อง แจ้งผลการจ้างก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดพังงา จำนวน 1 หลัง.
- สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2561a). คำสั่ง ที่ วร 158/2562 ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2561 เรื่อง จึงแต่งตั้งคณะทำงานด้านวิชาการและประวัติศาสตร์ โครงการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2561b). หนังสือ ที่ วร 0204.3/4538 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2561 เรื่อง การดำเนินงานโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2562). หนังสือ ที่ วร 0201/702 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2562 เรื่อง ค่าตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ จังหวัดพังงา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (หนังสือที่ วร 0204/785 ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2549 เรื่อง แจ้งผลการวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภา).
- สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา. (2549). หนังสือที่ ที่ ผร24/13023 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2549 เรื่อง แจ้งผลการวินิจฉัยของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา.
- สำนักงานรัฐมนตรี. (2562). หนังสือ ที่ วร 0101/787 ลงวันที่ 17 เมษายน 2562 เรื่อง แจ้งกำหนดการเดินทางของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม. หนังสือที่ ยธ 0100/03253 ลงวันที่ 19 เมษายน 2548 เรื่อง มาตรการและโครงการตามกรอบยุทธศาสตร์การฟื้นฟูอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 6 จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2547). หนังสือที่ วร 0240/755 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2547 เรื่อง รายงานความเสียหายจากคลื่นยักษ์สึนามิ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2548). หนังสือที่ วร 0205/863 ลงวันที่ 26 เมษายน 2548 เรื่อง มอบหมายให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงารับผิดชอบในการดูแล.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2550). หนังสือ ที่ พง 0031/810 ลงวันที่ 28 พฤศจิกายน 2550 เรื่อง ขออนุมัติดำเนินการจัดจ้างย้ายเรือและปรับภูมิทัศน์ ตามโครงการปรับปรุงพื้นที่อนุสรณ์สถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา โดยวิธีพิเศษ.

- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2551). หนังสือ ที่ พง 0031/810 ลงวันที่ 12 ตุลาคม 2555 เรื่อง
ขออนุมัติรายงานการประชุม.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2560). หนังสือ ที่ วร 0031/1061 ลงวันที่ 4 ธันวาคม 2560 เรื่อง
โอนจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ.2561 ก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณี
พิบัติภัยสึนามิ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2564a). หนังสือ ที่ พง 0031/751 ลงวันที่ 3 กันยายน 2564 เรื่อง
รายงานความก้าวหน้าการดำเนินการบริหารอาคารพิพิธภัณฑสถานน้ำเค็มตำบลบางม่วง
อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2564b). หนังสือ ที่ พง 0031/751 ลงวันที่ 23 กันยายน 2564 เรื่อง
รายงานความก้าวหน้าการดำเนินการบริหารอาคารพิพิธภัณฑสถานน้ำเค็มตำบลบางม่วง
อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงา. (2565). โครงการประจำปีงบประมาณรายจ่าย พ.ศ.2567.
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (กรกฎาคม 2550). โครงการสร้างประติมากรรมอนุสรณ์
สถานภัยพิบัติสึนามิประเทศไทย .พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัท เอ็นวาย กู๊ดวิล เพรส(2000) จำกัด.
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2549). หนังสือที่ วร 0601/785 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2549 เรื่อง
ขออนุมัติหลักการดำเนินงานโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2548). คำสั่ง ที่ 24/2548 ลงวันที่ 18 มกราคม 2548 เรื่อง แต่งตั้ง
คณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2549). ร่างคำสั่ง ที่ /2549 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการ
จัดสร้างอนุสรณ์สถาน.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร0505/13575 ลงวันที่ 27 มกราคม 2548 เรื่อง
สรุปผลการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยและแก้ไขปัญหาจากธรณีพิบัติ (Tsunami).
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2547). มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร0504/ว268 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2547
เรื่อง การดำเนินการกรณีธรณีพิบัติในจังหวัดภาคใต้ 28 ธันวาคม 2547.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2548a). มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร0404/ว7 ลงวันที่ 17 มกราคม 2548
เรื่อง การดำเนินการแก้ไขปัญหาและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบธรณีพิบัติภัย (Tsunami) ใน
6 จังหวัดภาคใต้.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2548b). มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร0504/821 ลงวันที่ 17 มกราคม 2548
เรื่อง การดำเนินการแก้ไขปัญหาและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบธรณีพิบัติภัยใน 6 จังหวัด
ภาคใต้.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2549). มติคณะรัฐมนตรี ที่ นร0504/ว(ล)8368 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม
2549 เรื่อง ขออนุมัติหลักการดำเนินงานโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจาก
คลื่นสึนามิ.
- สำนักวิชาการ, ก. พิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้ (มิวเซียมสยาม).

<https://parliamentmuseum.go.th/2564/ev64-museum-siam.html>

สำนักศิลปากรที่ ๗ เชียงใหม่. สมเด็จพระเทพฯ ทรงเป็นองค์ประธานเปิดนิทรรศการ “ตามรอยเสด็จพระราชดำเนินสู่ล้านนา” ณ หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่.

<https://www.finearts.go.th/fad7/view/%2010146-%2010146>-สมเด็จพระเทพฯ-ทรงเป็นองค์ประธานเปิดนิทรรศการ--ตามรอยเสด็จพระราชดำเนินสู่ล้านนา--ณ-หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่

สำนักสถาปัตยกรรม. (2559). หนังสือ ที่ วธ 0406/1974 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2559 เรื่อง ส่งแบบและประมาณราคากลางโครงการพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ.

องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง, ส. (2550). หนังสือ ที่ พง 73603/- ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2550 เรื่อง รายงานผลการดำเนินการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสม.

อริยา อรุณินท์. (2549). อนุสรณ์สถาน”: ภูมิทัศน์แห่งความทรงจำ. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2, 79-102.

อลิษา ลีมีไพบูลย์. วันนี้ที่วังหน้า. <https://readthecloud.co/walk-7/>

อักษรารักษ์, ส. (2564). Smart Museum พิพิธภัณฑ์ไทยจากของจริงสู่โลกเสมือน.

<https://www.thestorythailand.com/13/11/2021/47111/>

เอกพันธ์ วงศ์กำแหง. (2552). ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการจัดตั้งอนุสรณ์สถานคลื่นยักษ์สึนามิบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์].

ภาคผนวก ก

ตารางแสดงลำดับเวลาการขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

ลำดับเวลา	การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา
7 ก.พ. 44	รัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร สมัยที่ 1
3 ต.ค. 45	นางอุไรวรรณ เทียนทอง ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
8 พ.ย. 46	นายอนุรักษ์ จูริมาศ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
1 ต.ค. 47	คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
26 ธ.ค. 47	เกิดภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิครั้งร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย
27 ธ.ค. 47	คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ลงพื้นที่เกิดเหตุการณ์ ณ เกาะพีพี จ.กระบี่ และเขาหลัก บ้านน้ำเค็ม จ.พังงา เกิดแนวคิดฟื้นฟูผลกระทบด้วยวัฒนธรรม จึงได้มอบหมายให้หน่วยงานภายใต้สังกัดรวบรวม วัตถุจากเหตุการณ์ และจองเรือประมงสองลำสี่สัสมี่ฟ้า ขอเข้าหารือกับ พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีที่จังหวัดภูเก็ต เพื่อเสนอแนวคิดการ ทำจดหมายเหตุ สึนามิ และพิพิธภัณฑ
4 ม.ค. 48	คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงวัฒนธรรมรับผิดชอบจัดทำจดหมายเหตุแห่งชาติ
11 ม.ค. 48	คณะรัฐมนตรีมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวอันดามัน (นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน)
3 มี.ค. 48	จังหวัดพังงา แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาราคาเรือประมงชื่อโชคศิริพร (สี่ฟ้า) และเรือศรีสมุทร (สี่สัสมี่)
4 มี.ค. 48	คณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวอันดามัน แต่งตั้งคณะอนุกรรมการอำนวยการ สร้างอนุสรณ์สถานแห่งชาติ (นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน)
8 มี.ค. 48	รัฐบาลอนุมัติงบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นประจำปี 2548 ดำเนินโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ จังหวัดพังงา
10 มี.ค. 48	คณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวอันดามัน แต่งตั้งคณะอนุกรรมการอำนวยการสร้างอนุสรณ์สถานแห่งชาติ (แก้ไข) (นายปลอดประสพ สุรัสวดี เป็นประธาน)
11 มี.ค. 48	รัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร สมัยที่ 2 นางอุไรวรรณ เทียนทอง ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
	นายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาในการประชุมคณะรัฐมนตรีให้รัฐมนตรีที่เคยปฏิบัติหน้าที่เป็นประธาน กรรมการสำคัญที่รัฐบาลเคยตั้งไว้ยังคงปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมการฯ เพื่อให้เกิดความ ต่อเนื่อง
3 มิ.ย. 48	คณะอนุกรรมการอำนวยการสร้างอนุสรณ์สถานแห่งชาติ ประชุม ครั้งที่ 1/2548 มีมติให้จ้างที่ปรึกษาออกแบบการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัดพังงา โดยมอบหมายให้สภาสถาปนิก
5 ส.ค. 48	จัดซื้อเรือประมงชื่อโชคศิริพร (สี่ฟ้า) และเรือศรีสมุทร (สี่สัสมี่) โดยวิธีพิเศษ ในขณะที่ดินยังไม่ สามารถซื้อเนื่องจากเจ้าของที่ดินเสนอราคาขายที่ดินที่สูงกว่าราคาประเมินมากทำให้ราชการ ไม่สามารถซื้อได้
21 ก.ย. 48	แถลงข่าวโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิแห่งชาติ จังหวัด พังงา ณ เอสแคป ฮอลล์ ศูนย์การประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพฯ

ลำดับเวลา	การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สิรินามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา
15 ก.ย. - 31 ธ.ค.48	ผู้สนใจลงทะเบียนประกวดแนวความคิดฯ จำนวน 679 ราย จาก 49 ประเทศ และในจำนวนนี้มีผู้ส่งแบบแนวความคิดเข้าประกวดฯ ทั้งสิ้น 374 ราย จาก 53 ประเทศ
21 ต.ค. 48	งานแถลงข่าวโครงการสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานภัยพิบัติสิรินามิ
	ดำเนินการสร้างประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสิรินามิ 1) หลุยส์ บูร์ซัวส์ ประติมากรอเมริกันเชื้อสายฝรั่งเศส ผลงานชื่อ “กอดฉันให้แน่น” ที่อุทยานแห่งชาติอินพัตน์ฮารา จ.กระบี่ 2) นายอดิร จิรัชชา ศิลปินชาวไทย ผลงานชื่อ “จิตจักรวาล” ที่หาดกมลา จ.ภูเก็ต 3) ลาร์ส อิงกลุน ประติมากรชาวสวีเดน ผลงานชื่อ “Stabile” ที่บ้านบางเนียง จ.พังงา
11 - 14 ธ.ค. 48	การพิจารณาตัดสินผลงานที่ผ่านการประกวด จำนวน 5 ราย 1) Avanto Architects Ltd. สาธารณรัฐฟินแลนด์ 2) VeeVdesign สหรัฐอเมริกา 3) Ana Somaza และ Juana Canet ราชอาณาจักรสเปน 4) Hou Liang สาธารณรัฐประชาชนจีน 5) Professor Richard Weller ร่วมกับบริษัท A49 จำกัด
23 ธ.ค. 48	จัดแสดงนิทรรศการผลงานแบบร่างเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมเลอเมดิเยน เขาหลัก บีช แอนด์ รีสอร์ท จังหวัดพังงา
26 ธ.ค. 48	รัฐบาลได้จัดงานครบรอบ 1 ปี พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ ณ บริเวณหาดเล็กอุทยานแห่งชาติเขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา
	จัดแสดงนิทรรศการผลงานแบบร่างเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ครั้งที่ 2 ณ บริเวณหาดเล็กอุทยานแห่งชาติ เขาหลัก-ลำรู่ จังหวัดพังงา
3 - 8 ก.พ. 49	ผู้ผ่านการคัดเลือก 5 ราย ได้เดินทางมายังประเทศไทย เพื่อศึกษารายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับสถานที่ ภูมิประเทศที่จะก่อสร้าง บริเวณหาดเล็ก อุทยานแห่งชาติเขาหลัก ลำรู่ นอกจากนี้ผู้ผ่านการประกวดแนวความคิดฯ ได้จับคู่กับสถาปนิกของประเทศไทยเพื่อร่วมกันพัฒนาแนวคิดของผู้ผ่านคัดเลือกให้เป็นแบบสถาปัตยกรรม
11 ก.พ. 49	นายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย รองนายกรัฐมนตรี รักษาการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
2 พ.ค. 49	ผู้ผ่านการคัดเลือกทั้ง 5 ราย ได้ส่งมอบแบบดังกล่าวแก่สถาปนิก 1) Avanto Architects Ltd จากประเทศฟินแลนด์ ร่วมกับ บริษัท ดวงฤทธิ์ บุนนาค จำกัด 2) VeeVdesign จากประเทศสหรัฐอเมริกา ร่วมกับ บริษัท แพลน อาร์คิเทค จำกัด 3) Ana Somazaและคณะ จากประเทศสเปน ร่วมกับ บริษัท นากา คอนเซ็ป 4) Hou Liang จากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ร่วมกับ บริษัท คาซา จำกัด 5) Professor Richard Weller และคณะ ร่วมกับ บริษัท A49 จำกัด
4 - 7 พ.ค. 49	จัดแสดงจัดแสดงนิทรรศการเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ครั้งที่ 1 ณ ซาเลนเจอร์ ฮอลล์ อิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี งานสถาปนิก'49
7 - 9 พ.ค. 49	จัดแสดงจัดแสดงนิทรรศการเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ครั้งที่ 2 ณ ที่ทำการอำเภอเมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
17 พ.ค. 49	จัดแถลงข่าวผลการประกวดแนวความคิดในการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิอย่างเป็นทางการ ณ ทำเนียบรัฐบาล ผลการตัดสินของคณะกรรมการตัดสินได้ตัดสินให้ผลงาน ภูเขาแห่งความรำลึก Mountain of Membrance โดย Ana Somaza (อานา โซโม

ลำดับเวลา	การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา
	ซ่า และ Juana Canet (ฮวนน่า คาเนท) จาก DISC-O ARCHITECTURE (ดิสโก อาร์คิเทคเจอร์) ร่วมด้วย Eva Sebastian Perin (เอว่า เซบาสเตียน เปนิน) และ Angel Martinez Rodriguez (อังเคลมาร์ติเนซ โรดริเกซ) จากประเทศสเปน ร่วมกับ บริษัท นากา คอนเซ็ป (ประเทศไทย) จำกัด
23 พ.ค. 49	นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้นำเรื่องเสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อสรุปผลการดำเนินงานโครงการประกวดแบบแนวความคิดฯ
8 มิ.ย. 49	เจ้าของที่ดินรายหนึ่งที่เรือโชคศิริพร (สีฟ้า) มาเกยตื้นอยู่ ได้ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
26 มิ.ย. 49	เชิญเอกอัครราชทูตประเทศต่างๆ หลายประเทศที่ผ่านเข้ารอบการประกวดแนวความคิดอนุสรณ์สถาน และประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย ได้แก่ สเปน ฟินแลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย จีน เป็นต้น มาร่วมหารือเพื่อกำหนดแนวทางความร่วมมือในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานฯ
29 มิ.ย. 49	สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยจึงได้จัดทำโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติในหลักการในเรื่องค่า
22 มิ.ย. 49	นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรี รับมอบผลงานและมอบต่อประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ 1) ผลงานชื่อ “จิตจักรวาล” โดยนายอุดร จิรัชชา ศิลปินชาวไทย ที่หาดกมลา จ.ภูเก็ต 2) ผลงานชื่อ “Stabile” โดย ลาร์ส อิงกลุน ประติมากรชาวสวีเดน ที่บ้านบางเนียง จ.พังงา
18 ก.ค. 49	รองนายกรัฐมนตรีประธานคณะกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้เสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2565 ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการโครงการฯ โดยให้สำนักงานศิลปวัฒนธรรม ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการดำเนินการอย่างประหยัดและคุ้มค่าต่อไปแล้วนำมาเสนอคณะรัฐมนตรีอีกครั้ง
19 ก.ย. 49	รัฐประหารรัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีถูกถอดถอน คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาล้มเหลว
30 ก.ย. 49	คุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เกษียณอายุราชการ
1 ต.ค. 49	รัฐบาลพลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์
1 ต.ค. 49	นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
9 ต.ค. 49	คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
9 ม.ค. 50	ยกเลิกคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิซึ่งมี นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รองนายกรัฐมนตรี สมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นประธานฯ
10 ม.ค. 50	กระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม ไปหารือกับผู้ว่าราชการจังหวัดการแก้ไขปัญหาที่ดินเรือประมงเกยตื้น
6 ก.พ. 50	จังหวัดพังงาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม
9 ก.พ. 50	การประชุมคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ครั้งที่ 1/2550
21 ก.พ. 50	กระทรวงวัฒนธรรมแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

ลำดับเวลา	การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑสถานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา
26 ก.พ. 50	นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม รับมอบผลงานและมอบต่อประติมากรรมอนุสรณ์สถานเหตุการณ์จากภัยพิบัติสึนามิ ผลงาน “กอดฉันให้แน่น” ของ หลุยส์ บูร์ชัวส์ ที่อุทยานแห่งชาติพนรัตน์ธารา จังหวัดกระบี่
19 มี.ค. 50	การประชุมคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ครั้งที่ 2/2550
3 เม.ย. 50	การประชุมคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ครั้งที่ 3/2550
1 พ.ค. 50	การประชุมคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจากเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิเพื่อสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง เฉพาะพื้นที่บ้านน้ำเค็ม จ.พังงา เพื่อเตรียมการเพื่อเสนอจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายปี 2551 ณ ประชุมกระทรวงวัฒนธรรม
25 ก.ค. 50	การประชุมคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ครั้งที่ 4/2550
5 ก.ย. 50	การประชุมคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาเรือประมงเกยตื้นบ้านน้ำเค็ม ครั้งที่ 5/2550
7 ต.ค. 50	ประชาพิจารณ์โครงการจัดสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งเรือเกยตื้นบ้านน้ำเค็มจากเหตุการณ์พิบัติภัยสึนามิ อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ขึ้น ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบาง
7 พ.ย. 50	การประชุมคณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมการดำเนินการจัดซื้อที่ดินโดยวิธีพิเศษ
8 พ.ย. 50	ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้ซื้อที่ดิน 3 แปลงในราคา 3,800,000 บาท เพื่อสำหรับดำเนินโครงการจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งและหอเตือนภัยบ้านน้ำเค็ม
13 ธ.ค. 50	คณะกรรมการจัดซื้อที่ดินโดยวิธีพิเศษมีมติเห็นชอบจัดซื้อที่ดินโดยวิธีพิเศษ และคณะกรรมการตรวจรับพัสดุโดยวิธีพิเศษมีมติตกลงตรวจรับ
14 ม.ค.51	ดำเนินการจ้างย้ายเรือและปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยวิธีพิเศษ ตามโครงการปรับปรุงพื้นที่อนุสรณ์สถานบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา
26 ก.พ. 52	ดำเนินการสร้างฐานคอนกรีตรองรับเรือทั้ง 2 ลำ และปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ
30 ก.ย. 53	นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้พ้นจากวาระไปดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีฝ่ายข้าราชการประจำ
1 ต.ค. 53 – 6 ธ.ค. 55	นายสมชาย เสี่ยงหลาย ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
7 ธ.ค. 55	นางปริศนา พงษ์ทัตศิริกุล ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
26 ก.พ. 56	จังหวัดพังงา ดำเนินการจัดทำป้ายชื่อพิพิธภัณฑสถาน ก่อสร้างรั้ว คสล.และกั้นรั้วรวดหนามล้อมรอบบริเวณ และถมดินปรับปรุงภูมิทัศน์
30 ก.ย. 56	นางปริศนา พงษ์ทัตศิริกุล ได้พ้นจากตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
1 ต.ค. 56	ดร.ปรีชา กันธิยะ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
22 พ.ค. 57	รัฐประหารรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช.
30 มิ.ย.57	ดร.ปรีชา กันธิยะ ได้พ้นจากตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
30 มิ.ย.57	ศ.ดร.อภิรักษ์ โปษยานนท์ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
30 ส.ค. 57	รัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา (คสช.) นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
5 ก.พ. 59	กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้มีการประชุมบูรณาการหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและการกีฬา เห็นควรให้มีการเสนอคำขอของงบประมาณ คือ โครงการก่อสร้างหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งธรณีพิบัติภัยสึนามิ ณ บริเวณบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ลำดับเวลา	การขับเคลื่อนนโยบายพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา
11 ก.พ. 59	จังหวัดพังงา จึ่งเสนอคำขอของงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 (เพิ่มเติม)
2 มี.ค. 59	ประชุมคณะอนุกรรมการบูรณาการ แผนยุทธศาสตร์การสร้งรายได้จากการท่องเที่ยวและบริการ ให้กระทรวงวัฒนธรรมเสนอตั้งงบประมาณโครงการหอเตือนภัยและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ จังหวัดพังงา
30 ก.ย. 59	ศ.ดร.อภิรักษ์ โปษยานนท์ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเกษียณอายุราชการ
1 ต.ค. 59	นายกฤษศญพงษ์ ศิริ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
5 ธ.ค. 59	เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียเกี่ยวกับการรื้อเรือสี่สัสมี่ฟ้า และเหตุการณ์ไฟไหม้จนถึงนายกรัฐมนตรี
24 ธ.ค. 59	นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานพิธีเปิดโครงการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ ณ เรือประมงเกยตื้น บ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอดงทับปด จังหวัดพังงา
21 มี.ค.60	ผู้รับจ้างดำเนินการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ
23 ม.ค. 61	กระทรวงวัฒนธรรมจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ
21 ต.ค. 61	เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียเกี่ยวกับการรื้อเรือสี่สัสมี่ฟ้า และเหตุการณ์ไฟไหม้ขึ้นส่วนเรือทั้งสองลำ
25 ต.ค. 61	กระทรวงวัฒนธรรมชี้แจงกรณีดังกล่าวถึงสาเหตุในการรื้อเรือสี่สัสมี่ฟ้า
20 เม.ย. 62	นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้เดินทางตรวจติดตามความก้าวหน้า ในการดำเนินงานของโครงการก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ
5 ก.พ. 62	การประชุมปรึกษาหารือเพื่อกำหนดกรอบเนื้อหาที่จะจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ ณ ห้องประชุมที่ว่าการอำเภอดงทับปด
2 ก.ค. 62	การประชุมคณะทำงานด้านวิชาการและประวัติศาสตร์ โครงการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านน้ำเค็ม
10 ก.ค. 62	รัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายอิทธิพล คุณปลื้ม ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
20 พ.ย. 62	การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิแล้วเสร็จ
26 ธ.ค. 62	ดำเนินการตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ
24 มี.ค. 63	การประชุมหารือกรอบเนื้อหาการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิ เพื่อดำเนินการจัดทำข้อมูลสำหรับการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ฯ ณ พิพิธภัณฑ์ฯ
2 เม.ย. 63	จังหวัดพังงามีประกาศปิดสถานที่ที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด และกำหนดมาตรการเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมการแพร่ระบาดจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา
30 ก.ย. 63	นายกฤษศญพงษ์ ศิริ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเกษียณอายุราชการ
1 ต.ค. 63	นางยุพา ทวีวัฒนะกิจบวร ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
15 ก.พ. 64	การตกแต่งภายในอาคารพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งธรณิพิบัติภัยสันามิแล้วเสร็จ
16 มิ.ย. 64	สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดสรรงบประมาณ ให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพังงาดำเนินการจ้างเหมาบริการเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และพนักงานทำความสะอาด
4 ก.พ. 65	พิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สันามิบ้านน้ำเค็ม จ.พังงา อย่างเป็นทางการ โดยมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเป็นประธานผ่านการถ่ายทอดสดจากทำเนียบรัฐบาล

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายกฤตพัฒน์ ชื่นตระกูล
วัน เดือน ปี เกิด	9 พฤศจิกายน 2535
สถานที่เกิด	อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วุฒิการศึกษา	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY